

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Stanislav Příbyl

Úřad generálního vikáře
The Office of the Vicar General

licenciátní práce

Praha 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto licenciátní práci s názvem „Úřad generálního vikáře“ napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury a že jsem ji nevyužil k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 27. dubna 2012

Stanislav Příbyl

Bibliografická citace

Úřad generálního vikáře [rukopis] : licenciátní práce / Stanislav Příbyl ; vedoucí práce: Antonín Ignác Hrdina. -- Praha, 2012. -- 143 s.

Anotace

Práce se na začátku zabývá pojmem církevního úřadu obecně. Církevním úřadem se myslí natrvalo ustanovená služba buď božským, nebo církevním ustanovením k dosažení duchovního cíle. Osoba, která úřad zastává, jej získala kanonickým udělením, když byla před tím prokázána její vhodnost. Úřad také lze pozbyt, a to buď přirozenými okolnostmi, z vůle nositele úřadu, nebo z vůle kompetentní autority. Text práce se dále zabývá vlastním tématem, totiž úřadem generálního vikáře. Nejprve nahlíží problematiku z historického hlediska. Úřad generálního vikáře má své kořeny ve správním uspořádání Římské říše, ale rozvinul se až ve středověku, zvláště v době, kdy papežové sídlili v Avignonu. Dále text pojednává o generálních vikářích v českých dějinách a o snad nejznámějším reprezentantovi tohoto úřadu, svatém Janu Nepomuckém. V další části práce zpracovává vlastnosti úřadu generálního vikáře, to jest povahu moci tohoto úřadu, jeho výlučnost a jedinečnost v diecézi, vztah k diecéznímu biskupovi a dalším činitelům vedení diecéze. Následuje rozbor pravomocí generálního vikáře. V závěru práce je pojednáno o omezeních, spjatých s tímto úřadem a s možnostmi pozbytí tohoto úřadu. Asi nejobvyklejším případem ztráty úřadu generálního vikáře je zánik moci biskupa, na němž je vikář jako jeho „alter ego“ zcela závislý.

Klíčová slova

církevní úřad, úřad generálního vikáře, diecézní biskup, diecézní kurie, moc, pravomoci, vlastnosti a omezení úřadu, pozbytí úřadu

Abstract

The initial part of the thesis deals with the term of the ecclesiastical office in general. An ecclesiastical office is any function constituted in a stable manner by divine or ecclesiastical ordinance to be exercised for a spiritual purpose. An ecclesiastical office is conferred to a suitable person with canonical provision. An office might be lost due to natural causes, due to the will of its holder or due to the will of the competent authority. The following parts of the thesis deal with its proper topic, i.e. the office of the vicar general. Firstly, a brief history of this office is mentioned: the origins of the office of the

vicar general go back to the administrative organisation of the Roman Empire, and the office itself was developed in the Middle Ages after the papal seat had been removed to Avignon. There is also a reference to vicars general in the Czech history and to the probably most famous holder of this office, to St John of Nepomuk. Secondly, the qualities of the office of the vicar general are analysed, i.e. the nature of the power, its exclusivity and uniqueness in the diocese, its relation to the diocesan bishop and to other authorities of the diocese and competences of the vicar general. Finally, the thesis deals with limits related to the office of the vicar general and with ways of its loss; when the power of the diocesan bishop ceases, the vicar general loses his office because the vicar general as bishop's "alter ego" fully depends on the bishop.

Keywords

ecclesiastical office, office of the vicar general, diocesan bishop, diocesan curia, power, competences, qualities and limits of the office, loss of the office

Počet znaků (včetně mezer)

351 361

Poděkování

Chtěl bych poděkovat všem, kteří mi při psaní této práce pomáhali. Na prvním místě panu profesorovi JUDr. Antonínu Ignáci Hrdinovi, DrSc. jak za jeho připomínky k obsahu práce, tak za cenné rady pro dobré formální zpracování. Dále děkuji Ing. Janě Hovorkové za pomoc nejen při interpretaci italských a německých textů, panu děkanovi litoměřické katedrální kapituly Mgr. Janu Nepomuku Jiříštemu za překlady historických pramenů z latiny, archiváři Biskupství litoměřického Mgr. Martinu Barusovi za pomoc při získání pramenů z fondů Biskupství, Mgr. Miloslavu Markovi a Mgr. Marii Gottfriedové s jejím týmem za pomoc při korekturách.

Tuto práci si dovolím dedikovat svému šéfovi, litoměřickému biskupu Mons. Janu Baxantovi, který byl také kdysi generálním vikářem...

Obsah

Poděkování	5
Obsah	6
Úvod	7
1. Církevní úřad	9
1.1 Definice úřadu v církvi	9
1.2 Vyžadované vlastnosti pro zastávání církevního úřadu	14
1.3 Provisio canonica – kanonické udělení úřadu a jeho převzetí	17
1.4 Ztráta úřadu	21
2. Úřad generálního vikáře	25
2.1 Úřad generálního vikáře z pohledu dějin	25
2.1.1 Obecný historický nástin	25
2.1.2 Svatý Jan Nepomucký – patron generálních vikářů	30
2.2 Vlastnosti úřadu generálního vikáře	32
2.2.1 Institut úřadu generálního vikáře	33
2.2.2 Jeden generální vikář	38
2.2.3 Vztah generálního vikáře a diecézního biskupa, prostředky spolupráce a koordinace	44
2.2.4 Generální vikář, biskup-koadjutor a pomocný biskup	50
2.2.5 Generální vikář a biskupští vikáři	52
2.3 Požadavky na kandidáta na úřad generálního vikáře	53
2.3.1 Vyžadované vlastnosti	54
2.3.2 Neslučitelnost (inkompatibilita)	59
2.4 Jmenování do úřadu generálního vikáře	62
2.5 Moc úřadu generálního vikáře	63
2.5.1 Obecná úvaha	63
2.5.2 Řádná zástupná moc – potestas ordinaria vicaria	65
2.5.3 Výkonná moc – potestas executiva	69
2.5.4 Moc činit správní akty	72
2.5.5 Správní záležitosti vyhrazené biskupovi a zvláštní zmocnění generálního vikáře	78
2.5.6 Možnost delegovat moc	82
2.5.7 Další oprávnění generálního vikáře	86
2.5.8 Omezení	88
2.5.9 Zastupující vikáři	90
2.5.10 Generální vikář v situaci „sede impedita“	91
2.6 Čestná práva generálního vikáře	94
2.7 Pozbytí úřadu	98
2.7.1 Obecná úvaha	98
2.7.2 Přirozené důvody	100
2.7.3 Pozbytí úřadu z vlastního rozhodnutí	104
2.7.4 Vnější – vynucené – důvody pozbytí úřadu	107
2.7.5 Uvolněný biskupský stolec	119
2.7.6 Suspenze biskupa a generálního vikáře	125
Závěr	128
Summary	133
Přehled použitých zkratk	138
Seznam pramenů a literatury	139

Úvod

Úřad generálního vikáře je důležitým církevním úřadem, který pomáhá diecéznímu biskupovi řídit diecézi. Direktář o pastýřské službě biskupů „Ecclesiae Imago“ z roku 1973 o něm říká: „Eminens in Curia dioecesana est officium Vicarii Generalis.“ Tak významný úřad v církvi si zaslouží podrobnějšího studia.

Na počátku této práce stála zkušenost generálního vikáře, více či méně samouka, a bonmot biskupa, který byl dříve generálním vikářem a náplň tohoto úřadu shrnul lakonicky do věty: „Generální vikář je osoba, která za všechno může, ale nic nemůže.“

Ke zpracování tohoto tématu mě vedl zájem poznat tento úřad do hloubky, v neposlední řadě proto, že jej právě v době, kdy tuto práci píši, zastávám. Při zpracování mi šlo tedy také o to, abych poznal všechny souvislosti tohoto úřadu s celým organizmem církve, a tak mohl tento úřad vykonávat s větší kompetentností a erudicí.

Zvolené téma nebylo – pokud je mi známo – v naší jazykové oblasti systematicky zpracováno a neexistuje ani žádný překlad monografie o úřadu generálního vikáře. V češtině jsou k dispozici některé prameny a případně publikace, zabývající se obecně kanonickým právem, kde však pojednání o generálním vikáři tvoří jen skromnou část. V zahraniční literatuře se mi podařilo získat dvě italské monografie. Jedna – autorem je Ital Davide Mussone – pojednává přímo o úřadu generálního vikáře, autorem druhé je rovněž italský kněz, Paolo Bux. Tato druhá publikace se zabývá diecézní kurií, jejími komponenty a vzájemnými vztahy v tomto úřadu. Nelze opominout ani dvě monografie francouzského kněze Edouarda Fourniera z první poloviny 20. století, zabývající se úřadem generálního vikáře z historického hlediska. Dalšími podklady k práci byly komentáře ke Kodexu kanonického práva, anglické, německé a italské.

Právě předkládaná práce pojednává o úřadu generálního vikáře z pohledu kanonickoprávních norem. Zabývá se nejprve pojmem církevního úřadu obecně, následně se věnuje úřadu generálního vikáře jak z historického hlediska, tak z hlediska současné nauky a praxe. Pojednává o skutečnostech, které předcházejí jmenování konkrétní osoby do úřadu generálního vikáře, totiž požadovaným vlastnostem a předpokladům pro zastávání tohoto úřadu. Dále se práce zabývá výkonem a pravomocemi tohoto úřadu, vztahem k biskupovi, k diecézní kurií a k diecézi. Následují pasáže pojednávající o pozbytí

tohoto úřadu v nejširším spektru případů – od uprázdnění biskupského stolce až po zbavení úřadu coby trestu.

V práci je užito především metody komparace, totiž srovnání zejména dvou zásadních právních úprav 20. století, Kodexů kanonického práva, promulgovaných v roce 1917 a v roce 1983. Posledně jmenovaná právní úprava je po určitých dílčích novelizacích platná dodnes. Pro účely komparace bylo použito i dalších textů, především dokumentů II. vatikánského koncilu a dokumentů Apoštolského stolce, vatikánských dikasterií, zvláště z pokoncilní doby. Další použitou metodou byla potom exegeze normativních textů aplikovaná tak, aby bylo možné zachytit současný právní stav a popsat statut osoby generálního vikáře v prostředí a čase, v němž je tato práce tvořena.

Cílem této licenciátní práce by mělo být představení podoby úřadu generálního vikáře i výzev, které tento úřad s sebou nese. Text může být nakonec použit i jako námět k solidnímu zastávání tohoto úřadu.

1. Církevní úřad

1.1 Definice úřadu v církvi

Církev ve svých dějinách vyvinula nerůznější právní struktury, aby mohla plnit své poslání pokračovat na Kristově díle ve světě. Výčet obecných závazků začíná křesťanskou iniciací, která se týká všech pokřtěných (kánony 208–223), rozeznání a rozvíjení charismat coby darů Ducha svatého, svěřování zvláštních úkolů jednotlivci (například kánony 137–142). Nakonec sem patří i církevní úřady.

Institut církevního úřadu, latinsky „*officium*“, má v církvi zásadní význam. Historicky vzato byly církevní úřady vždy velmi úzce spojeny se svátostí svěcení kněžstva. Svěcením byla osoba pověřena ke službě v určité lokalitě. Kněžstvo bylo identifikováno s lokalitou, pro niž bylo vysvěceno. Koncem 4. století vznikla v Římské říši pro hmotnou podporu církve správní struktura podobná struktuře civilní, ale tato struktura se zakládala právě na kněžském svěcení spojeném s určitým místem. Po pádu Římské říše se tato struktura postupně měnila v systém beneficí (obročí), která sloužila konkrétnímu duchovnímu k obživě.

Až ve středověku s rozvojem mendikantských řádů, a také díky dalším faktorům, se vyvinul systém „absolutního“ kněžského svěcení, čili nezávislého na beneficiu. V téže době začaly být církevní úřady chápány už nikoli jako funkce spojené s konkrétní osobou a její obživou na beneficiálním základě, ale jako právní entity, nezávislé na jejich držitelích. Avšak ekonomický rozměr církevního úřadu stále zastiňoval jeho duchovní funkci. Ba co více, jako výsledek kontroverzního faktu laické investitury do církevních úřadů, se církev ještě více soustředila na klerikální dimenzi církevního úřadu, z čehož vznikla podmínka, potvrzená Kodexem 1917, že církevního úřadu může nabýt pouze duchovní. Situace se změnila až s II. vatikánským koncilem a novou právní úpravou Kodexu kanonického práva promulgovaného roku 1983. V současné právní úpravě může být držitelem některých církevních úřadů i laik.¹

Institucionální aspekt církve i její působení, zvláště v oblasti výkonné moci, se uskutečňuje právě prostřednictvím úřadů. Úřady nejsou právnícké osoby, ačkoli jsou to orgány, kterými se právě tyto osoby projevují. Jsou to nástroje, které dává institucionální církev k dispozici

---

¹ Srov. BEAL John P., CORRIDEN James A., GREEN Thomas J.: *New Commentary on the Code of Canon Law*, Mahwah (USA): Paulist Press, 2000, 195.

pro spásu lidí. Tak úřady zajišťují jistotu věřícím při dodržování vlastních předpisů života v církvi.

Církev coby instituce s sebou zcela jistě nese i rizika, jako například formalismus, byrokracii nebo odtržení od života a všechny další nepříjemné skutečnosti, které jsou následkem jakési „vzdálenosti“ mezi institucí a věřícím.² Takové překážky však nemohou způsobit, že by úřad v církvi byl něčím neužitečným. Je totiž potřeba propojit ho s významem uvnitř církve a snažit se vyloučit všechno, co by mohlo tyto překážky působit.

Termín „officium“ se nachází jak v Kodexu z roku 1917, tak i v novém Kodexu z roku 1983. Používá se velmi často a v různých souvislostech. Základní vlastnosti úřadu v církvi jsou: služba, trvalé zřízení a duchovní účel.³

Kodex 1917 definoval církevní úřad v kánonu 145, § 1: „Officium ecclesiasticum lato sensu est quodlibet munus quod in spiritualem finem legitime exercetur; stricto autem sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis.“⁴

Výraz „officium ecclesiasticum“ je zmíněn ve dvojím smyslu. V širším slova smyslu jde o jakoukoli funkci vykonávanou legitimně za duchovním účelem, a to nezávisle na jakékoli moci vyplývající ze svěcení.⁵ V užším smyslu slova jde potom o funkci nebo úkol, trvale ustanovený právem, božským nebo lidským, zprostředkovaným kanonickou normou, a tato funkce s sebou nese podíl na moci církve, ať už vyplývající ze svěcení nebo z jurisdikce.

Je zřejmé, že v užším vymezení termínu „officium ecclesiasticum“ můžeme vysledovat vlastní jádro tohoto termínu: trvalá funkce, která v sobě obsahuje podíl na jurisdikční moci.⁶

---

² Srov. MUSSONE Davide: *L'Ufficio del Vicario generale*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2000, 19.

³ Srov. TRETERA Jiří Rajmund: *Církevní právo*, Praha: Jan Krigl, 1993, 96.

⁴ *Codex Iuris Canonici*, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritatem promulgatus, in: AAS 9, sv. 2 (1917) kán. 145, § 1.

⁵ Například delegovaný soudce, kazatel, mimořádný udělovatel křtu, varhaník, zpěvák a mnoho dalších.

⁶ Srov. MUSSONE: op. cit., 20.

V kánonu 145, § 2 CIC 1917 se říká: „In iure officium ecclesiasticum accipitur stricto sensu, nisi aliud ex contextu sermonis appareat.“⁷

Ačkoli má být výraz „officium ecclesiasticum“ chápán v právu „stricto sensu“, pokud jde o jurisdikci, je třeba mu přisoudit dokonce ten nejužší význam.

Církevní úřad sestává ze skupiny posvátných atributů, zakládajících práva a povinnosti v „participatio ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis“, a je trvale ustanoven právem.⁸ Úřad s sebou nese menší či větší účast na církevní moci a má být udělen „ad normam sacrum canonum“. Představa Kodexu z roku 1917 obsahuje šest zásadních prvků církevního úřadu ve vlastním smyslu slova, totiž: soubor atributů a úkolů, božské nebo lidské ustanovení, objektivní stabilitu, duchovní cíl, kanonické určení a účast na posvěcující nebo jurisdikční moci církve, nebo jen čistě na moci administrativní, jak je tomu například v případě okrskového vikáře.

Jestliže k úřadu náležela hmotná dobra, když byl totiž nositel úřadu oprávněn s těmito dobry nakládat a tato dobra byla natrvalo připojena k tomu kterému úřadu, měl takový úřad beneficiální charakter. Taková instituce tedy byla složena ze dvou nedílných částí – z úřadu a z příjmů, které k němu náležely.

II. vatikánský koncil se zabýval problematikou církevních úřadů právě ve spojení s reformou beneficiálního systému. V dokumentu „Presbyterorum ordinis“ čteme: „Hlavní důraz je třeba klást na funkci, kterou posvěcení služebníci zastávají. Proto se má upustit od takzvané beneficiální soustavy, nebo aspoň se má tak upravit, aby složka beneficiální, neboli právo na příjmy z dotace připojené k funkci, byla něčím podružným a hlavní místo aby právně připadlo samé církevní funkci, jíž se napříště má rozumět jakýkoli úřad trvale udělený k plnění duchovního cíle.“⁹

Podle koncilního uvažování má být pojem církevního úřadu méně striktní a ne nutně spojený s mocí v církvi. Je totiž očividné, že ne všechny úřady jsou s ní spojeny.¹⁰

---

⁷ CIC 1917, kán. 145, § 2.

⁸ Objektivní stabilita.

⁹ DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 299–337, čl. 20.

¹⁰ Srov. PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studii „De Personis physicis et moralibus“ (olim „De Questionibus specialibus Libri II“ Sessio IV), in: Communicationes 21 (1989) 165–204, 176: „Definitionem genericam admitti debere iuxta textum decreti

A tak pojem úřadu, který nacházíme v novém Kodexu z roku 1983, je širší. V kánonu 145, § 1 se píše: „Officium ecclesiasticum est quodlibet munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum in finem spiritualem exercendum.“¹¹

Prvky definice církevního úřadu v kánonu nového Kodexu jsou inspirovány koncilními texty. Dva prvky jsou součástí pojmu „officium“ v širším smyslu slova (jakákoli služba a duchovní účel), druhé dva pojmu „in stricto sensu“ (boží nebo církevní ustanovení a stabilita).

Mezi právy a povinnostmi, které tvoří „officium ecclesiasticum“, není zmiňována moc vyplývající ze svěcení, ani moc jurisdikční. Díky tomu mohou i laici, a to na základě kánonu 228, § 1 CIC 1983,¹² být nositeli úřadů v církvi, tím spíše, že některé z nich nejsou takové povahy, že by je laici zastávat nemohli.¹³

„Mezi představiteli nauky se diskutuje, zda se v uspořádání církve orgány církve a různých jednotek v nich zahrnutých (Svatý stolec, provincie, diecéze, farnost atd.) rozumí úřady nebo nositelé těchto úřadů. Dnes převažující názor je ten, že orgány jsou úřady. Z tohoto pohledu se církevní úřady přibližují správním modelům státního uspořádání.“¹⁴

Podstatnou podmínkou pro to, aby nějaká funkce byla církevním úřadem, je její stabilita. Kánon 145, § 1, a to jak Kodexu z roku 1917, tak i Kodexu z roku 1983,¹⁵ zdůrazňuje, že vlastností církevního úřadu je jeho trvalé zřízení. Tato vlastnost je nazývána objektivní stálost, což znamená, že úřad, jednou ustanovený, existuje nezávisle jak na autoritě, která jej zřídila, tak i na nositeli tohoto úřadu. Zánikem mandátu nositele nezaniká úřad. „Pokud

---

„Presbyterorum ordinis“, n. 20, adnotat Rev. mus Secretarius Ad.; mens, enim, Concilii Oecumenici fuit ut minus strictior quam antea fiat notio officii ecclesiastici (sicut ex ipso textu praefati Decreti et ex ipsius historia constat), ita ut sit munus quod ad finem spiritualem exercetur, stabiliter collatum, sed non necessario conexum cum aliqua potestate ecclesiastica.“

¹¹ Codex Iuris Canonici, Ioannis Pauli Papae II auctoritate promulgatus, (ze dne 25. ledna 1983), in: AAS 75, sv. 2 (1983) kán. 145, § 1.

¹² Srov. CIC 1983, kán. 228, § 1: „Laici qui idonei reperiantur, sunt habiles ut a sacris Pastoribus ad illa officia ecclesiastica et munera assumantur, quibus ipsi secundum iuris praescripta fungi valent.“ – „Jestliže jsou laici uznáni za vhodné, mohou od duchovních pastýřů být pověřováni těmi církevními úřady a úkoly, které podle právních ustanovení mohou zastávat.“

¹³ Srov. CIC 1983, kán. 274, § 1: „Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici.“ – „Pouze duchovní mohou dosáhnout úřadů, k jejichž výkonu se vyžaduje moc ze svěcení nebo církevní moc řízení.“

¹⁴ CHIAPPETTA Luigi: Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale, sv. 1, Bologna: Edizione Dehoniane Bologna (EDB), 2011, čl. 1033.

¹⁵ Shodou okolností kánon 145, § 1 CIC 1917 odpovídá kánonu 145, § 1 CIC 1983.

by existence úřadu byla vázána na osobu jeho konkrétního držitele, nešlo by ve skutečnosti o úřad, nýbrž o „trafiku“.¹⁶ Subjektivní stálost spočívá naproti tomu ve skutečnosti, že nositel úřadu tento úřad zastává sice jen na určitou dobu, nikoli navěky, avšak pokud jej obdrží, je jeho držitelem nastálo, což znamená, že zde existuje určitá míra jistoty, že nositel úřadu bude tento úřad po nějakou dobu vykonávat.

Oba dva Kodexy¹⁷ zmiňují ještě jeden ustavující prvek církevního úřadu. Tím je „finis spiritualis“, duchovní cíl. Tento duchovní cíl je pro církve vlastní, je to pro ni totiž nejvyšší zákon: „Salus animarum suprema lex.“ Je to zákon naprosté priority spásy člověka, která je vlastně smyslem všech zákonů církve. Toto pravidlo je také důvodem existence všech církevních úřadů. Církevní úřad má hodnotu, protože je tu křesťanská komunita, církve, které tento úřad slouží.

„Mnozí však kritizují definici církevního úřadu uvedenou v Kodexu a poukazují na to, že by se mohla aplikovat na úřady¹⁸ a úkoly, které nejsou církevními úřady v právním slova smyslu: například katecheta, křestní či biřmovací kmostr, sakristián. Což tedy znamená, že v definici něco chybí.

Toto tvrzení má své určité opodstatnění. Je pravdou, že v definici uvedené v Kodexu chybí například něco ve smyslu: veřejný charakter církevního úřadu a s ním spojené úkoly. Nicméně tento charakter implicitně vyplývá z kontextu kánonu. Je to obzvláště zřejmé ze skutečností, že církevní úřad je ustanoven božím nebo církevním zřízením a je udělován veřejnou autoritou podle „normam iuris“ (kánony 145, § 1 a 146). To je důvod, proč se mluví o církevních úřadech: jsou to samy o sobě orgány veřejné a nikoli soukromé.“¹⁹

Aplikujeme-li vlastnosti úřadu v církvi na úřad generálního vikáře, vidíme, že smysl a cíl tohoto úřadu je být prostředkem a nástrojem, kterým se přispívá k dosažení cíle, jímž je spása duší prostřednictvím práce biskupské kurie, která je službou věřícím.²⁰

---

¹⁶ HRDINA Antonín: Kanonické právo, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2011, 154.

¹⁷ Opět v kánonu 145, § 1.

¹⁸ V anglické verzi Kodexu jsou termíny „office“ a „function“ synonymem ve významu úřad.

¹⁹ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1034.

²⁰ Jak uvidíme později, úřad generálního vikáře zmiňují především kánony 475–481 CIC 1983.

1.2 Vyžadované vlastnosti pro zastávání církevního úřadu

K tomu, aby mohla být určitá osoba držitelem církevního úřadu, musí splňovat určité předpoklady, disponovat určitými vlastnostmi a musí být také osobou vhodnou („idoneus“). Tyto vlastnosti²¹ jsou vyžadovány obecně pro všechny, pro určité úřady jsou pak některé vlastnosti vyžadovány navíc. Týká se to zvláště těch úřadů, které jsou spojeny s péčí o duše.

Požadované vlastnosti pro zastávání církevních úřadů můžeme dále dělit na ty, které jsou vyžadovány obecně, a na ty, které jsou vyžadovány k platnosti.

Už Kodex 1917 zmiňoval podmínku vhodnosti, a to v kánonu 149: „Electi, postulati, praesentati vel nominati a quibusvis personis ad ecclesiastica officia ne confirmantur, admittantur, instituantur a Superiore infra Romanum Pontificem, nisi antea fuerint a proprio Ordinario idonei reperti, etiam per examen, si id ius vel officii ratio postulet aut Ordinarius opportunum iudicaverit.“²² Touto problematikou se zabýval rovněž kánon 153, § 1 CIC 1917: „Ad vacans officium promovendus debet esse clericus, iis qualitatibus praeditus, quae a iure communi vel, particulari aut a lege foundationis ad idem officium requiruntur.“²³ Tyto kánony není třeba komentovat, neboť jsou vyčerpávající.

Ekvivalentem těchto norem je kánon 149, § 1 CIC 1983, který říká: „Ut ad officium ecclesiasticum quis promoveatur, debet esse in Ecclesiae communione necnon idoneus, scilicet iis qualitatibus praeditus, quae iure universalis vel particulari aut lege foundationis ad idem officium requiruntur.“²⁴

Z citovaných kánonů vyplývá následující:

Vlastnosti vyžadované pro dovolenost („liceitas“) svěření úřadu jsou: být ve společenství církve („communio Ecclesiae“) a způsobilost („idoneitas“). Být ve společenství církve je nutné proto, že každý církevní úřad existuje právě pro dobro společenství církve.

O jaké společenství jde? Pojednává se o něm v kánonu 205 CIC 1983,²⁵ jde o plné

---

²¹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1046–1067.

²² CIC 1917, kán. 149.

²³ CIC 1917, kán. 153, § 1.

²⁴ CIC 1983, kán. 149, § 1.

²⁵ Srov. CIC 1983, kán. 205: „Plene in communione Ecclesiae catholicae his in terris sunt illi baptizati, qui in eius compage visibili cum Christo iunguntur, vinculis nempe professionis fidei, sacramentorum et ecclesiastici

společenství katolické církve,²⁶ které vyžaduje tři pouta – pouto víry, kultu a poslušnosti. V takovém společenství nemohou být bludaři (heretici), odpadlíci (apostaté) a rozkolníci (schismatici).²⁷ Nežijí v něm ani osoby, které nejsou ve společenství s církví, bez toho, že by byly exkomunikované, jako například odloučení bratři.

Termín „idoneus“ (osoba způsobilá) se nachází v témže kánonu 149 a označuje soubor vyžadovaných vlastností,²⁸ ať právem obecným, partikulárním či zakládacími normami. O právní způsobilosti tedy mluvíme tam, kde jsou určité vlastnosti právem vyžadovány.

Jsou také vlastnosti vyžadované k platnosti („validitas“). To jsou takové vlastnosti, které jsou ve shodě s kánonom 10 CIC 1983²⁹ výslovně vyžadovány k tomu, aby jednání bylo platné. Svěření úřadu nezpůsobilé osobě způsobuje neplatnost jak dekretu, pokud se jedná o individuální správní akt, tak i rozsudku, pokud jde o soudní řízení. U správního soudu v případě svěření úřadu se jedná o správní akt.³⁰

Nyní přejdeme k vlastnostem, které jsou vyžadovány pro obdržení úřadů, jež jsou spojeny s péčí o duše. Takovéto úřady především vyžadují, aby kandidát byl vysvěcen, to jest, aby byl nositelem svátosti svěcení kněžstva. Jak Kodex 1917, tak nyní platný Kodex 1983 zmiňují tuto vlastnost.

Kodex 1917 tak činí v kánonu 154: „Officia quae curam animarum sive in foro externo sive in interno secumferunt, clericis nondum sacerdotio initiatis conferri valide

---

regimini.“ – „Plně jsou zde na zemi ve společenství katolické církve ti pokřtění, kteří jsou ve svém viditelném společenství s Kristem spojeni poutem vyznání víry, svátostí a církevního řízení.“

²⁶ Srov. PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studiorum „De Normis generalibus“ – Series Altera (Sessio IV), in: Communicationes 23 (1991) 244–273, 250.

²⁷ Srov. CIC 1983, kán. 751: „Dicitur haeresis, pertinax, post receptum baptismum, alicuius veritatis fide divina et catholica credendae denegatio, aut de eadem pertinax dubitatio; apostasia, fidei christianae ex toto repudiatio; schisma, subiectionis Summo Pontifici aut communionis cum Ecclesiae membris eidem subditis detrectatio.“ – „Bludem se nazývá tvrdošíjně popírání některé pravdy, kterou je nutno věřit vírou božskou a katolickou, nebo tvrdošíjně pochybování o ní po přijetí křtu; odpad od víry je odmítnutí křesťanské víry jako celku; rozkol (schizma) je odmítnutí podřízenosti papeži nebo odmítnutí společenství s členy církve papeži podřízenými.“

²⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1051–1053.

²⁹ Srov. CIC 1983, kán. 10: „Irritantes aut inhabilitantes eae tantum leges habendae sunt, quibus actum esse nullum aut inhabilem esse personam expresse statuitur.“ – „Za zneplatňující nebo nezpůsobilost stanovující se považují pouze ty zákony, v nichž je výslovně řečeno, že jednání je neplatné, nebo že osoba je nezpůsobilá.“

³⁰ Srov. CIC 1983, kán. 149, § 2: „Provisio officii ecclesiastici facta illi qui caret qualitatibus requisitis, irrita tantum est, si qualitates iure universali vel particulari aut lege foundationis ad validitatem provisionis expresse exigantur; secus valida est, sed rescindi potest per decretum auctoritatis competentis aut per sententiam tribunalis administrativi.“ – „Udělení církevního úřadu osobě, která nemá požadované vlastnosti, je neplatné jen tehdy, jestliže tyto vlastnosti výslovně k platnosti vyžaduje obecné nebo partikulární právo nebo zakládací normy; v ostatních případech je platné, avšak může být zrušeno rozhodnutím příslušného představeného nebo rozsudkem správního soudu.“

nequeunt.“³¹

V Kodexu 1983 tomuto kánonu odpovídá kánon 150: „Officium secumferens plenam animarum curam, ad quam adimplendam ordinis sacerdotalis exercitium requiritur, ei qui sacerdotio nondum auctus est valide conferri nequit.“³²

Jsou totiž takové církevní úřady, které vyžadují slavení mešní oběti, vysluhování svátosti pomazání nemocných nebo svátosti smíření, jako je tomu například u úřadu faráře.³³ Takové úřady tedy nemohou být platně uděleny těm, kdo by ještě nepřijali kněžské svěcení. Může se to jevit jako evidentní. Ve skutečnosti však byla v dějinách církve období, kdy byl tento úřad propůjčován i těm, kdo kněžími nebyli. Ti potom museli zajišťovat za pomoci jiných (oltářníků), aby byly splněny povinnosti, které k úřadu patřily. Církev však považuje péči o duše za tak zásadní věc, že vyžaduje, aby nositel úřadu plnil tyto povinnosti přímo a osobně.³⁴ Je to tak důležitá skutečnost, že nový Kodex nejenže vyžaduje svěcení k platnosti, ale dokonce vylučuje možnost vydržení takového úřadu.³⁵ Ustanovení kánonu 150 se v žádném případě nesměšuje s tím, co stanoví kánon 517, § 2.³⁶ V tomto případě se totiž nejedná o držení úřadu faráře, ale o schválení zastávat některé farářské funkce.

Stejně uvažuje zákonodárce i v kánonu 274, § 1,³⁷ jen dosah tohoto ustanovení je širší než v kánonu 150, protože se zde hovoří jak o moci ze svěcení, tak o moci řízení. Subjektem tohoto ustanovení nejsou kněží, ale prostě duchovní.

---

³¹ CIC 1917, kán. 154.

³² CIC 1983, kán. 150.

³³ Srov. CIC 1983, kán. 521, § 1: „Ut quis valide in parochiam assumatur, oportet sit in sacro presbyteratus ordine constitutus.“ – „K tomu, aby někdo byl platně ustanoven farářem, se vyžaduje, aby byl knězem.“

³⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1055, pozn. 3.

³⁵ Srov. CIC 1983, kán. 199: „Praescriptioni obnoxia non sunt: [...] 6° provisio officii ecclesiastici quod ad normam iuris exercitium ordinis sacri requirit.“ – „Vydržení ani promlčení nepodléhají: [...] 6° obsazování církevního úřadu, který podle norem práva vyžaduje kněžské svěcení.“

³⁶ Srov. CIC 1983, kán. 517, § 2: „Si ob sacerdotum penuriam Episcopus dioecesis aestimaverit participationem in exercitio curae pastoralis parochiae concedendam esse diacono aliive personae sacerdotali characterem non insignitae aut personarum communitati, sacerdotem constituat aliquem qui, potestatis et facultatibus parochiae instructus, curam pastoralem moderetur.“ – „Jestliže pro nedostatek kněží se diecézní biskup rozhodl, že svěť účast na pastorační péči o farnost jáhnovi nebo jiné osobě, která není knězem, nebo společenství osob, ustanoví některého kněze, který mocí a zmocněními faráře bude řídit pastorační péči.“

³⁷ Srov. CIC 1983, kán. 274, § 1: „Soli clerici obtinere possunt officia ad quorum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas regiminis ecclesiastici.“ – „Pouze duchovní mohou dosáhnout úřadů, k jejichž výkonu se vyžaduje moc ze svěcení nebo církevní moc řízení.“ I CIC 1917 měl ekvivalentní kánon, a to kánon 118: „Soli clerici possunt potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae et beneficia ac pensiones ecclesiasticas obtinere.“ – „Pouze duchovní mohou obdržet moc ať svátostnou, ať církevní moc vládní, a obročí a církevní platy.“

Pro církevní úřady spojené s péčí o duše nabízí kánon 151³⁸ další upřesnění: jde o to, aby nebyla péče o duše zanedbávána, a tak ukládá zákonodárce, aby se neotálelo s udělením tohoto úřadu, pokud tomu nebrání závažný důvod.³⁹ Kodex 1917 byl v tomto ještě přísnější a přesnější, když stanovil, že doba,⁴⁰ po kterou je úřad uprázdněn, nemá překročit šest měsíců, čili semestr.⁴¹

Dnes se jednoduše nařizuje, aby se udělení úřadu neodkládalo, má to být norma, kterou je třeba bezodkladně naplnit, a proto by obsazení takového úřadu mělo trvat méně než šest měsíců. Nejedná se zde o „plena“ péči o duše,⁴² ale prostě o péči o duše, například v případě úřadu kaplana, o němž pojednávají kánony 564–572. Zdá se, že toto pravidlo platí jen u úřadů, které jsou volně udělovány, nakolik pro jiné způsoby udělování úřadů mohou platit zvláštní normy.⁴³

1.3 Provisio canonica – kanonické udělení úřadu a jeho převzetí

Kanonické udělení církevního úřadu je základním principem kanonického práva, a bylo dříve zmíněno v samotné definici církevního úřadu.⁴⁴

Církevní úřad, aby mohl být vykonáván, potřebuje nositele tohoto úřadu. Ten získává svůj úřad takzvaným kanonickým udělením („provisio canonica“). Tento institut zmiňují oba dva Kodexy.

Kodex 1917 v kánonu 147 říká: „§ 1. Officium ecclesiasticum nequit sine provisione canonica valide obtineri. – § 2. Nomine canonicae provisionis venit concessio officii ecclesiastici a competenti auctoritate ecclesiastica ad normam sacrorum canonum facta.“⁴⁵

---

³⁸ Srov. CIC 1983, kán. 151: „Provisio officii animarum curam secumferentis, sine gravi causa ne differatur.“ – „Obsazení úřadu s péčí o duše se nesmí bez závažného důvodu odkládat.“ CIC 1917 zmiňuje tuto skutečnost v kánonu 155: „Officiorum provisio cui nullus terminus fuit speciali lege praescriptus, nunquam differatur ultra sex menses utiles ab habita notitia vacationis firmo praescripto can. 458.“ – „Obsazení úřadů, pro něž nebyla zvláštním zákonem předepsána určitá lhůta, nelze nikdy oddálit nad šest měsíců započítatelných od nabytí vědomosti o uprázdnění, bez újmy předpisu kán. 458.“

³⁹ Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studiorum „De Normis generalibus“ – Series Altera (Sessio IV), in: Communicationes 23 (1991) 244–273, 251.

⁴⁰ Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studii „De Personis physicis et moralibus“ (olim „De Questionibus specialibus Libri II“ Sessio IV), in: Communicationes 21 (1989) 165–204, 184: „Od počátku byla snaha zachovat tuto normu proti návrhu zrušit konkrétní doby.“

⁴¹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1057.

⁴² Jako v předchozím kánonu 150.

⁴³ Srov. kánony 165, 177, 179, § 1.

⁴⁴ Srov. CIC 1917, kánon 145, § 1.

⁴⁵ CIC 1917, kán. 147.

Ekvivalent v Kodexu 1983 se nachází v kánonu 146 a zní: „Officium ecclesiasticum sine provisione canonica valide obtineri nequit.“⁴⁶

Akt kompetentní autority, jímž je kandidát úřadu do úřadu ustanoven, se tedy nazývá „provisio canonica“. Je to právní titul, z něhož pochází kvalita církevního úřadu, a tedy i práva a povinnosti z něho vyplývající.

Nový kánon nic nemění na svém předchůdci, kánonu 147, § 1 CIC 1917. Norma nic neříká o zásahu kompetentní autority v případě kanonické provize, protože tato je obecná, obsahuje všechny způsoby, i ty, které tento zásah nepotřebují, jako je tomu například v případě volby.

Kánon 146 CIC 1983 neobsahuje představu kanonické provize, zatímco kánon 147, § 2 CIC 1917 ano. Na počátku procesu revize Kodexu bylo znění starého § 2 kánonu 147 zachováno, ale ne zcela, protože byla vynechána pasáž „a competenti auctoritate ecclesiastica [...] facta“ s úmyslem dát textu obecný smysl, aby bylo možné tento kánon aplikovat i v situaci, kdy není zásah kompetentní autority potřeba, jako například v případě voleb.⁴⁷ Učinit tuto skutečnost výjimkou by bylo naopak neúčinné a vyžadovalo by to další definici.⁴⁸

Další důvod nedefinovat tuto skutečnost spočívá v tom, že podle nové představy kanonického udělení může být církevní úřad udělen nejen podle kanonických norem, ale také například podle stanov. Proto je definice v novém Kodexu mnohem obecnější.

Jaký je význam termínu kanonické udělení? Zprvce to znamená poskytnutí uprázdněného úřadu jeho novému držiteli, zadruhé propůjčení nebo udělení pověření nebo církevní funkce určité osobě.

---

⁴⁶ CIC 1983, kán. 146.

⁴⁷ Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studii „De Personis physicis et moralibus“ (olim „De Questionibus specialibus Libri II“ Sessio V), in: Communicationes 21 (1989) 205–245, 209.

⁴⁸ Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studiorum „De Normis generalibus“ – Series Altera (Sessio IV), in: Communicationes 23 (1991) 244–273, 249: „Officium ecclesiasticum sine provisione canonica valide obtineri nequit. Omnibus perpensis, textus approbatur uti est, neque videtur opportunum definitionem praebere de officii provisione, uti in § 2, can. 147 CIC, quae est concessio officii ex parte auctoritatis ecclesiasticae, dum modi proviendi dantur in can. 121.“

Pověření se děje správním aktem,⁴⁹ což je zpravidla dekret,⁵⁰ ale tato forma není vždy vyžadována, protože nelze ztotožňovat kanonické udělení úřadu s dekretem. Kodexy potvrzují jeho nutnost, nebo spíše samozřejmost. V církvi nelze vykonávat funkci, pokud není nositeli legitimně svěřena, jestliže k ní není ustanoven. Ten, kdo by vykonával úřad bez ustanovení, by byl uchvatitelem a mohl by být potrestán.⁵¹ Udělovat úřady přísluší kompetentní autoritě, a to pouze církevní, především proto, že se jedná o úřady božského nebo církevního práva, a potom také pro duchovní účel, zvláště když úřad opravňuje k výkonu církevní moci, ať řídicí nebo posvěcující.

Kanonické udělení úřadu sestává ze tří prvků:

1. Označení osoby pro jmenování do úřadu může být učiněno buď svobodně církevní autoritou, nebo prostřednictvím volby, postulací či prezentací.
2. Postoupení právního titulu, kterým se uděluje designovanému církevní autorita, úřadu vlastní.
3. Vyslání nebo uvedení do úřadu, převzetí úřadu.

Ve smyslu kánonu 146 CIC 1983 není převzetí úřadu konstitutivním prvkem právního aktu kanonické provize.

Je to proto, že převzít úřad je povinností držitele tohoto úřadu a je nezávislé na jeho svěřeni a právní svazek udělující autority končí s tímto svěřením, ustanovením nebo vysláním. Je však jasné, že převzetí úřadu s sebou nese předložení jmenovacího dokumentu.

Je to také proto, že v některých případech není uvedení do úřadu nutné (kánon 178, 179, § 5)⁵² nebo je dispensovatelné.⁵³ A tak právě z těchto důvodů se kánony, které

---

⁴⁹ Srov. MIRAS Jorge, CANOSA Javier, BAURA Eduardo: *Compendio di diritto amministrativo canonico*, Roma: Pontificia Università della Santa Croce, 2007, 158: „In base a come viene regolato nell’CIC, l’atto amministrativo singolare – o, semplicemente, atto amministrativo – può essere brevemente descritto come un ‘atto giuridico unilaterale e singolare di un’ autorità esecutiva’.”

⁵⁰ Definici dekretu neboli rozhodnutí podává CIC 1983 v kánonu 48. Srov. MIRAS, CANOSA, BAURA: *op. cit.*, 229–230.

⁵¹ Srov. CIC 1983, kán. 1381: „§ 1. Quicumque officium ecclesiasticum usurpat, iusta poena puniatur. – § 2. Usurpationi aequiparatur illegitima, post privationem vel cessationem a munere, eiusdem retentio.” – „§ 1. Kdo uchvátí církevní úřad, bude potrestán spravedlivým trestem. – § 2. Uchvácení na roveň se klade nezákonné držení úřadu po zbavení nebo skončení jeho výkonu.“

⁵² Srov. CIC 1983, kán. 178: „Electus, acceptata electione, quae confirmatione non egeat, officium pleno iure statim obtinet; secus non acquirit nisi ius ad rem.” – „Zvolený plným právem a ihned obdrží úřad přijetím volby, která nevyžaduje potvrzení, v ostatních případech získává pouze právo na úřad.“ Srov. CIC 1983, kán. 179, § 5: „Intimata confirmatione, electus pleno iure officium obtinet, nisi aliud iure caveatur.” – „Sdělením potvrzení volby získává zvolený úřad plným právem, pokud právo nestanoví jinak.“

upravují kanonické udělení úřadu, nezmiňují o převzetí úřadu. Kodex jej zmiňuje na jiném, vhodnějším místě.

Jsou různé způsoby provedení kanonického udělení úřadu. Kánon 148 CIC 1917 v § 1 říká: „Provisio officii ecclesiastici fit vel per liberam collationem a legitimo Superiore, vel per eius institutionem, si praecesserit praesentatio a patrono aut nominatio, vel per eius confirmationem aut admissionem, si praecesserit electio aut postulatio, vel tandem per simplicem electionem et electi acceptationem, si electio non egeat confirmatione.“⁵⁴

Všechno to, co obsahuje tento kánon, je obsaženo v kánonu 147 CIC 1983, vyjma patronátu: „Provisio officii ecclesiastici fit: per liberam collationem ab auctoritate ecclesiastica competenti; per institutionem ab eadem datam, si praecesserit praesentatio; per confirmationem vel admissionem ab eadem factam, si praecesserit electio vel postulatio; tandem per simplicem electionem et electi acceptationem, si electio non egeat confirmatione.“⁵⁵

Z toho plyne, že na způsobech udělení církevního úřadu se nic nezměnilo. Tyto způsoby jsou čtyři:

1. Svobodné udělení („collatio libera“) od příslušného církevního představeného (kompetentní církevní autority).⁵⁶
2. Ustanovení („institutio“), jemuž předcházela prezentace („praesentatio“).
3. Potvrzení nebo připuštění („confirmatio vel admissio“), jemuž předcházela volba nebo volební postulace.
4. Volba a přijetí volby („electio“).

---

⁵³ Příklad, kde se předpokládá dispensování, je kánon 527, § 2 CIC 1983: „Parochum in possessionem mittit loci Ordinarius aut sacerdos ab eodem delegatus, servato modo lege particulari aut legitima consuetudine recepto; iusta tamen de causa potest idem Ordinarius ab eo modo dispensare; quo in casu dispensatio parociae notificata locum tenet captae possessionis.“ – „Do úřadu uvádí faráře místní ordinář nebo jím delegovaný kněz při dodržení způsobu stanoveného zvláštním právem nebo zákonným obyčejem; ze spravedlivého důvodu může též ordinář dispensovat od tohoto způsobu; v tom případě se převzetí úřadu nahrazuje tím, že se dispens oznámí farnosti.“ Ve smyslu kánonu 86 CIC 1983 nemohou být dispensované zákony, které jsou podstatné a určující pro právní instituty nebo právní jednání. Jestliže převzetí úřadu v tomto případě může být dispensováno, znamená to, že toto převzetí není konstitutivním prvkem právního aktu udělení úřadu.

⁵⁴ CIC 1917, kán. 148, § 1.

⁵⁵ CIC 1983, kán. 147.

⁵⁶ Kánon 148 CIC 1917 uvádí místo pojmu „auctoritas ecclesiastica competente“ pojem „superior“. Oficiální překlad Kodexu 1983 překládá termín „auctoritas ecclesiastica competente“ jako „příslušný církevní představený“, což by spíše odpovídalo pojmu „superior“. Proto bych doporučoval místo termínu „představený“ používat termín „představitel“, což je například český ekvivalent italského slova „autorità“, které je překladem onoho latinského „auctoritas“.

Z bližšího pohledu na kánony Kodexu z roku 1917 vyplývá, že nejvyšší autoritě církve, což je papež, náleželo ustanovovat, měnit nebo rušit jednotlivé úřady biskupů považované za vyšší neboli konsistoriální, zatímco úřady nižší neboli nekonsistoriální mohly být zřizovány, měněny nebo rušeny místním ordinářem. Každopádně neexistoval zvláštní kánon, který by vyjmenovával kompetentní autority pro udělování církevních úřadů. To, co by nám mohlo pomoci, nalezneme až v novém Kodexu v kánonu 148: „Auctoritati, cuius est officia erigere, innovare et suppressere, eorundem provisio quoque competit, nisi aliud iure statuatur.“⁵⁷ Kdo není kompetentní, nemůže příslušný církevní úřad udělit, kompetence autority je potřebná k platnosti úkonu.

1.4 Ztráta úřadu

Ztráta úřadu znamená, že úřad ztratí svého nositele a stává se uprázdněným. Do takového úřadu potom může být jmenována nová osoba, aby jej zastávala.

Kodex 1917 hovoří o ztrátě úřadu obecně v kánonech 183–195, o ztrátě úřadu spojených s beneficiem potom v kánonech 1484–1488. Hlavním důsledkem ztráty úřadu ze strany jeho držitele je uprázdnění tohoto úřadu. Může se tak stát z různých důvodů, které závisí jak na držiteli úřadu, tak na představeném nebo na samém právu, ale také na okolnostech, které jsou nezávislé na vůli kohokoli.

Skutečnosti, které způsobují uprázdnění církevního úřadu, jsou následující:

1. Smrt toho, kdo církevní úřad zastával. Platí zde zásada „mors omnia solvit“.
2. Dobrovolný úkon, neboli zřeknutí se úřadu. Toto zřeknutí se má být svobodné, nemá na ně být vznesena námitka pro právní vadu, má být prosto simonie,⁵⁸ představené formou, kterou vyžaduje příslušná církevní autorita,⁵⁹ je-li to třeba, pak od této autority přijaté, v případě úřadu spojeného s beneficiem může jít také o „dimissio“,⁶⁰ „permutatio“,⁶¹ „translatio libera“⁶² a „amotio acceptata“.⁶³
3. Samo právo nebo výrok legitimního představeného ve stanovených případech: „renuntiatio tacita“ čili „mlčky učiněné vzdání“,⁶⁴ například přijetím jiného církevního

---

⁵⁷ CIC 1983, kán. 148.

⁵⁸ Srov. CIC 1917, kán. 185.

⁵⁹ Srov. CIC 1917, kán. 186–187 a 189.

⁶⁰ Srov. CIC 1917, kán. 1484–1488.

⁶¹ Srov. tamtéž.

⁶² Srov. CIC 1917, kán. 193–194.

⁶³ Srov. CIC 1917, kán. 2149 a následující.

⁶⁴ Srov. CIC 1917, kán. 188.

úřadu neslučitelného s původním; „privatio“ čili zbavení úřadu;⁶⁵ „amotio“ čili odstranění z úřadu;⁶⁶ „translatio coacta“ čili vynucené přeložení proti vůli dotyčného.⁶⁷

V případě jmenování do úřadu, který je dočasného charakteru, se tento úřad uprázdňuje uplynutím stanoveného času, zánikem moci zmocnitele nebo odvoláním ze strany téhož (kánon 183).

Nový Kodex se v druhé kapitole po pasáži o udělení církevního úřadu zmiňuje o ztrátě církevního úřadu, a to jak všeobecně, tak i ve zvláštních případech. Ve čtyřech člancích pojednává postupně o zřeknutí se, přeložení, odstranění z úřadu a zbavení úřadu. O dalších způsobech ztráty úřadu se hovoří pouze v úvodních kánonech předmětné kapitoly. Vše je obsahem kánonů 184–196 a tyto kánony jsou formulovány podle CIC 1917.

V kánonu 184, § 1 CIC 1983 jsou vyjmenovány způsoby pozbytí církevního úřadu: „Amittitur officium ecclesiasticum lapsu temporis praefiniti, expleta aetate iure definita, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.“⁶⁸

Z hlediska toho, kdo ztrátu církevního úřadu vyvolá, může dojít k této ztrátě v zásadě třemi způsoby:

1. „Ex ipsa natura rei.“ Neboli nezávisle na vůli zúčastněných,⁶⁹ to jest: smrtí držitele úřadu, dosažením hranice věku,⁷⁰ uplynutím času, jestliže byl úřad udělen na dobu určitou,⁷¹ zánikem úřadu představeného, pokud byl úřad udělen „ad beneplacitum“.⁷²

2. „Per voluntatem titularis.“ Jde o zřeknutí se úřadu. Toto zřeknutí se může být buď vyjádřené, nebo nevyjádřené. Vyjádřené zřeknutí se má následující náležitosti: osoba, která se zříká, musí být zodpovědná za své činy,⁷³ nesmí tak činit pod vlivem strachu, na základě podvodu nebo omylu.⁷⁴ Zřeknutí se musí být podáno písemně nebo ústně alespoň přede

---

⁶⁵ Srov. CIC 1917, kán. 192 a 2298.

⁶⁶ Srov. CIC 1917, kán. 2147–2161.

⁶⁷ Srov. CIC 1917, kán. 193, § 2 a 2163.

⁶⁸ CIC 1983, kán. 184, § 1.

⁶⁹ Srov. CIC 1983, kán. 185–186.

⁷⁰ Srov. CIC 1983, kán. 185.

⁷¹ Srov. CIC 1983, kán. 186.

⁷² Srov. CIC 1983, kán. 193.

⁷³ Srov. CIC 1983, kán. 187.

⁷⁴ Srov. CIC 1983, kán. 188.

dvěma svědky⁷⁵ a musí být přijato kompetentní církevní autoritou.⁷⁶ Nevyjádřené zřeknutí se nastává v případě, když držitel úřadu souhlasí s přeložením do takového úřadu, který je neslučitelný s původním.⁷⁷

3. „Per voluntatem superioris.“⁷⁸ Kompetentní církevní autorita může přeložit osobu z jednoho církevního úřadu do druhého.⁷⁹ Dále může dojít k odstranění z úřadu. Toto může nastoupit „ipso iure“, například pozbytím duchovního stavu, veřejným odpadem od katolické víry, veřejným opuštěním společenství církve, pokusem o církevní sňatek, jestliže se jedná o klerika.⁸⁰ K odstranění z úřadu také může dojít legitimním vydáním dekretu ze strany příslušné autority.⁸¹ Další možností pozbytí církevního úřadu, způsobeného autoritou církve, je zbavení úřadu. To je důsledkem trestu a může se uplatnit pouze podle ustanovení trestního práva.⁸²

Pozbytí úřadu je účinné až od chvíle, kdy bylo učiněno písemně kompetentní autoritou. Jedná se o správní akt⁸³ v případě oznámení, nebo soudní akt,⁸⁴ když se jedná o zbavení úřadu.

Pozbytí církevního úřadu z důvodu věku je novinkou Kodexu 1983. V tomto Kodexu se také poprvé objevuje postava emeritního držitele úřadu.⁸⁵ Velkou otázkou zůstává a vždy zůstane určení věku, kdy se držitel úřadu stává emeritním. Na jednu stranu se totiž osoby⁸⁶ dnes vzdávají svých úřadů sice z důvodů věku, avšak jsou stále plní sil. Takovéto osoby se najednou ocitají bez činnosti a církve se tak zbavuje kvalitních lidí s velkými zkušenostmi. Je to dáno tím, že se neustále zvyšuje průměrná délka života. Na druhou stranu jsou do těchto úřadů jmenováni a ustanovováni lidé spíše ve vyšším věku a církve tak postrádá potřebnou dynamiku, zatímco všude ve společnosti jsou zodpovědné úkoly svěřovány lidem o desetiletí mladším.

---

⁷⁵ Srov. CIC 1983, kán. 189, § 1.

⁷⁶ Srov. CIC 1983, kán. 189.

⁷⁷ Srov. CIC 1983, kán. 191, § 1.

⁷⁸ Srov. CIC 1983, kán. 190–196.

⁷⁹ Srov. CIC 1983, kán. 190–191.

⁸⁰ Srov. CIC 1983, kán. 194.

⁸¹ Srov. CIC 1983, kán. 192.

⁸² Srov. CIC 1983, kán. 196.

⁸³ Dekret.

⁸⁴ Rozsudek.

⁸⁵ Srov. CIC 1983, kán. 185.

⁸⁶ Kněží a biskupové.

Porovnáme-li Kodex 1917 a Kodex 1983, všimneme si, že starší legislativa rozlišovala mezi „vzdáním se učiněným mlčky“ a „prostým vzdáním se“,⁸⁷ zatímco nový Kodex zná pouze výslovné zřeknutí se. Důvodů k odstranění z úřadu bylo v dřívější právní úpravě více, protože se rozlišovaly úřady bez obročí a úřady spojené s beneficiem.

Trestní zbavení úřadu řeší v Kodexu 1917 kánon 2298, č. 6,⁸⁸ v novém Kodexu se jím zabývá kánon 196, § 1.⁸⁹

---

⁸⁷ O „renuntiatio tacita“ pojednává kánon 188 CIC 1917, o „renuntiatio expressa“ kánony 186–187 CIC 1917.

⁸⁸ Srov. CIC 1917, kán. 2298, č. 6: „Privatio poenalis beneficii vel officii cum vel sine pensione.“ – „Trestní odnětí obročí nebo úřadu, s platem nebo bez platu.“

⁸⁹ Davide Mussone nesprávně podotýká, že „zbavení úřadu jako trest je něčím zcela novým“. Srov. MUSSONE: op. cit., 39.

2. Úřad generálního vikáře

2.1 Úřad generálního vikáře z pohledu dějin

2.1.1 Obecný historický nástin

Dopracovat se dějin úřadu generálního vikáře není snadné. Ve většině slovníků se pouze dočteme, že tento úřad vznikl ve středověku. Tématu dějin úřadu generálního vikáře se věnuje především obsírná monografie francouzského právníka Edouarda Fourniera,⁹⁰ která je však orientována na situaci v západní Evropě, především ve Francii. Českým dějinám se věnuje Zdeňka Hledíková v monografii „Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské“.⁹¹

Úřad, jehož název je „Vicarius“, se vyskytuje již v římském právu. Například Konstantin Veliký rozdělil velkou Římskou říši na čtyři prefektury a svěřil je čtyřem prefektům („praefecti“). Prefektury byly děleny na diecéze („dioecesis“) s představenými, kteří se nazývali vikáři („vicarii“) a tyto diecéze se dále dělily na provincie („provincia“) s rektory („rectores“) v čele.

Církev částečně přejala toto tvarosloví. A tak se i v raných dobách církve setkáváme s vikáři („vicarii“), kteří tvořili stupeň jurisdikční hierarchie mezi papeži a biskupy. Tak, jak se šířila víra a rozvíjela církev, potřebovali pomoc i biskupové. Vznikala skupina zprostředkujících služebníků, kteří měli nejrůznější jména (arcijáhni, arcikněží, venkovští presbyteri, ekonomové, vicedomini, defensoři nebo messi) a nejrůznější historické osudy. Arcijáhni byli zpočátku volně jmenováni biskupy pro administraci hmotných dober, od 6. století, zvláště v Galii, získávali skutečnou jurisdikci nad některými územími diecézí, právní i administrativní, která se v 9. století stala mocí řádnou.

Arcijáhnové byli často v neshodě s biskupy. Je jasné, že mnohé nesoulady zanechávaly trvalé stopy, a proto bylo přirozené, že si biskupové brzy začínali vybírat takové pomocníky, kteří by na nich byli více závislí a neomezovali jejich moc, a tím netříštili jednotu v církvi.

---

⁹⁰ Edouard Fournier napsal na toto téma dvě monografie: FOURNIER Edouard: Les origines du Vicaire général, Étude d'histoire et droit canon, Paris: Auguste Picard, 1922 a FOURNIER Edouard: L'origine du vicaire général et de autres membres de la Cuires diocésaine, Paris: Séminaire des Missions étrangères, 1940.

⁹¹ HLEDÍKOVÁ Zdeňka: Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské, Praha: Universita Karlova, 1971.

V jedenáctém a dvanáctém století se setkáváme s množstvím zmínek o novém úřadu v různých diecézích. „Například papež Řehoř VII. zasílá instrukci do diecéze Fermo v roce 1075 a říká, že v případě smrti biskupa má být diecéze v rukou prokurátora. Edouard Fournier se zmínil o aktech Geralda II., biskupa z Cambrai, který v roce 1091 ustanovil opata ze Saint-André du Cateau, aby jej zastupoval, pokud bude nepřítomen nebo nemocný. V roce 1098 Anselm, arcibiskup milánský, odejel na křížovou výpravu a zanechal na místě Grossulana jako svého vikáře.“⁹²

Z té doby je také první zmínka o tomto úřadu na našem území. Kolem roku 1140 píše papež Innocenc II. biskupu olomouckému Jindřichu Zdíkovi: „Nesluší se, aby biskup, ustanovený jako pastýř Pánova stáda, zanechal své ovce hladové a obstarával pastvu jiným. Jestliže však přece toužíš kázat slovo Páně pohanům z Pruska a obrátit je na víru v Krista a domníváš se, že z toho Boží církvi vzejde ovoce, je třeba, abys mocí tobě svěřeného episkopátu, mezitím ustanovil počestné a nestranné osoby, jež povedou to, co je zapotřebí, a ustanoví to, co se ke cti Boží ustanovit má, a ovcím tobě od Boha svěřeným zajistí pastvu života. [...] Po skončení hlásání Božího slova onomu národu kéž se nezdráháš vrátit k sobě svěřenému lidu.“⁹³

Jak vidno, proces vzniku úřadu generálního vikáře začal v 11. a 12. století, třebaže ne všeobecně. Zvyk jmenovat osoby s titulem „officialis principalis“ nebo „urbicus“ a různé „vicarii“ nebo „officiales foranei“, všechny „ad nutum“ a odvolatelné byl zaveden s cílem zkrotit zpupnost a aroganci arcijáhnů. Po Dekretálech, mezi roky 1234 a 1298, se „officialis principalis“ stává vyšším biskupovým úředníkem a přijímá také název „vicarius generalis“.⁹⁴ Tridentským koncilem byl nakonec úřad arcijáhna redukován na pouhou čestnou funkci.⁹⁵

Edouard Fournier spojuje vývoj úřadu generálního vikáře ve stabilní úřad s přesídlením papežů do Avignonu. Do té doby zcela jistě papežové cestovali a bydleli dlouhodobě

---

⁹² DOUGHERTY Thomas David: *The Vicar General of the Episcopal Ordinary*, Canon Law Studies, No. 447, Washington, D.C.: The Catholic University of the America Press, 1966, 3.

⁹³ DOUGHERTY: op. cit., 4: „Non decet episcopum, ad pasendum gregem Dominicum constitutum, proprias oves jejunas relinquere, et alienis pabula ministrare. Si tamen paganis de Prussia verbum Domini praedicare, et eos ad fidem Christi convertere desideras, et fructum Ecclesiae Dei exinde proventum existimas, opus est ut, per episcopatum tibi a Deo commissum, honestas et discretas personas interim constituas, quae corrigenda corrigat, et quae statuenda fuerint ad honorem Dei stabiliant, atque ovibus, tibi a Deo commissis vitae pabula subministrent. [...] Denuntiatio illi genti verbi Domini, ad populum tibi commissum redire non differas.“

⁹⁴ Srov. DOUGHERTY: op. cit., 1: “According to the opinion of Thomassinus, the vicar general is the successor of the archdeacon, who had a special place in the early Church as representative of the bishop.”

⁹⁵ Srov. MUSSONE: op. cit., 41–42.

mimo Věčné město, ale nástupci Bonifáce VIII. dobrovolně opustili břehy Tibery a usadili se na více než 70 let v Avignonu. V podstatě šlo tedy o to, že se tam přestěhovala i celá papežská kurie. Mnozí z biskupů zastávali řídicí, diplomatickou a vojenskou úlohu u papežského dvora, takže potřebovali mít svého zástupce v diecézi.

Kromě úřadu vikáře se záhy jako důkaz existence generálního vikáře coby úřadu objevuje také kancelář tohoto úřadu – „officium vicariatus“. Například v Rouenu byla vedle rezidence biskupa rovněž rezidence i jeho vikáře.⁹⁶ Tak se proměnil úřad vikáře v úřad stálý a řádný. „Vicarius generalit“ má „vicariatus“, „officium vicariatus“ a na listinách je „sigillum vicariatus“.

Jedna z nejstarších zmínek o již konstituovaném úřadu generálního vikáře je v listině z 11. listopadu 1305, kterou si hrabě z Hainaut ponechává jako svého rádce „mistra Jehana, komorníka a generálního vikáře důstojného otce v Bohu a pána, monsignora Gui, biskupa z Cambrai.“⁹⁷ Jestliže titul generální vikář stojí vedle titulu „cambrelenc“, chce se tím říci, že jde již o trvalý úřad.

Další z nejstarších dokumentů dokládajících rozhodnutí generálních vikářů je listina z 20. dubna 1312 vydaná v Poitiers generálními vikáři a opatřená jejich pečetí: „Generální vikáři pana biskupa z Poitiers vzkazují všem, kdo budou číst tento dopis, pozdrav od Pána! Budiž vám známo, že jsme – jménem řečeného pana biskupa – předali a svolili Mikulášovi, synu zemřelého tkalce z Podia Sicca, a Bonaudovi z rodu Jana Guiberta, jistý háj, který je ve farnosti u sv. Flavie, obecně zvaný ‚Biskupská Bola‘, ke stálému a ročnímu úroku osmi solidů, jež mají být spláceny každoročně na svátek sv. archanděla Michaela. Jmenovaní Mikuláš a Bonaud (a dále) jejich dědicové a nástupci se mají tohoto háje nastálo ujmout a opatrovat jej (nakládat s ním) dle svého svobodného rozhodnutí. K dosvědčení této věci jsme témuž Mikuláši a Bonaudovi předali tento list, opatřený svou vikářskou pečetí. Dáno... etc“.⁹⁸

---

⁹⁶ Srov. FOURNIER Edouard: *L'origine du vicaire général et de autres membres de la Cuire diocésaine*, Paris: Séminaire des Missions étrangères, 1940, 335–336.

⁹⁷ FOURNIER: op. cit., 1940, 336: «[M]aistre Jehan cambrelenc et vicaire général no révérent père en Dieu et signeur monseigneur Gui évesque de Cambrai.»

⁹⁸ FOURNIER: op. cit., 1940, 336–337: «Universis presentes litteras inspecturis, vicarii generales domini episcopi Pictaviensis, salutem in Domino. Noveritis quod nos, nomine dicti domini episcopi, tradidimus et concessimus Nicholao, filio deffuncti Textoris de Podio Sicco, et Bonaudo, genero Johanne Guiberte, quoddam nemus, quod est in parochia de Sancta Flavia, quod vulgariter Bola Episcopi, ad perpetuum et annum censum octo solidorum, solvendorum in festo beati Michaelis annuatim, providendum et explectandum ab eisdem Nicholao et Bonaudo, et eorum heredibus et successoribus perpetuo, pro libito sue

Podíváme-li se na dějiny úřadu generálního vikáře v českých zemích, je potřeba tyto počátky hledat v první polovině 14. století, i když jacísi zástupci biskupa byli již dříve, jak vyplývá z výše citovaného dopisu papeže Inocence II. biskupu Jindřichu Zdíkovi z roku 1140.

Je obecně známo, že se vznikem pražského arcibiskupství v roce 1344 byly položeny základy plošné duchovní správy v dnešním smyslu slova. Církev předhusitské doby byla poznamenána jistou rozpolceností. Na jedné straně „bývalým rozvojem právní teorie i vzrůstem prestiže právnických znalostí a jejich praktického uplatnění,“⁹⁹ na straně druhé stál „rozvoj reformních snah vedoucích až k mysticismu.“¹⁰⁰ Kanonické právo se stalo základem dobře fungující správy, která znamenala pro církve maximální využití jejího mocenského postavení. Ve správě středověké církve začali „odborně školení právníci nabývat stále většího vlivu,“¹⁰¹ zatímco ti, jejichž funkce spočívala na systému beneficií, ustupovali do pozadí, nebo zároveň přijímali nějaký úřad podle kanonického práva. Jednou větou můžeme popsat tento trend tak, že nastoupil „rozvoj oficií na úkor beneficií.“¹⁰²

Na území českého království bylo v době po vzniku pražského arcibiskupství deset arcijáhenství. Problémem bylo, že na obsazování beneficií měla stále větší vliv papežská kurie a arcijáhni prakticky přestali být oporou biskupa při řízení diecéze. Nový způsob správy byl naproti tomu na biskupovi bezprostředně závislý. Jeho jediným činitelem byl v Čechách od konce 13. století biskupský soudce neboli oficiál. Přechod k novému stupni správy umožňoval církvi, aby se osamostatnila uvnitř státu a nebyla bezprostředně závislá na papežské kurii. O tuto reformu církevní správy neusiloval jen arcibiskup Arnošt z Pardubic, ale i sám Karel IV., pro nějž byl dobrý stav pražské arcidiecéze vynikajícím politickým argumentem u avignonského papežského dvora. Církevní správa většiny takzvaných říšských biskupství se prolínala s běžnou správou země, protože biskupové byli zároveň i knížaty. V pražském arcibiskupství se naproti tomu církevní správa soustředila na výlučně spirituální oblast, která byla velmi dobře propracována. Nejdůležitějším článkem správy se stal arcibiskupův zástupce, který měl tuto oblast na

---

voluntatis. In cujus rei testimonium dedimus eisdem Nicholao et Bonaudo presentes literas sigillo vicariatus nostri sigillatas. Datum... etc.»

⁹⁹ HLEDÍKOVÁ Zdeňka: Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské, Praha: Universita Karlova, 1971, 7.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

starosti, totiž generální vikář. Od poloviny 14. století bývá ustáleně titulován jako „vicarius generalis domini archiepiscopi in spiritualibus“.

Vývoj úřadu generálního vikáře se v Čechách zastavil odpadem arcibiskupa Konráda z Vechty¹⁰³ ke kališníkům. K obnovení duchovní správy, a tedy i úřadu generálního vikáře, došlo v Praze až roku 1652, čili v samém závěru Tridentského koncilu. Ale to už je jiná kapitola.

Pojďme zpět k celoevropskému pohledu. Instrukce vicaria, zástupce, náměstka arcibiskupa, a to obecného ve věcech spirituálních, vznikala ve velkých francouzských diecézích od začátku 13. století. Hodnostáři, kteří později odpovídají pojmu generálního vikáře, se zde vyskytují s názvem „procurator generalis“. Až v druhé polovině 13. století se pojem prokurátora vrací ke svému původnímu významu – zástupce světských zájmů biskupa. Pro zástupce ve věcech duchovních se začíná užívat výrazu „vicarius generalis“. Titulatura kolísá v závislosti na tom, jakých slov biskup v dekretu užívá. Koncem 13. století jsou generální vikáři běžnou součástí diecézí západní Evropy, avšak jen jako zástupci ustanovení pouze na dobu nepřítomnosti biskupa v diecézi. Teprve začátkem 14. století přichází zásadní změna a generální vikáři úřadují v trvalé funkci, a to i tehdy, když je biskup v diecézi přítomen.

Po Tridentském concilu začíná vznikat koncept spolupráce mezi generálním vikářem a biskupem v oblasti kuriální správy. Generální vikář začíná být za kurii zodpovědný, k práci používá byrokraticko-administrativní a soudní postupy. Díky potridentské reformě vzniká vlastní a skutečný status úřadu generálního vikáře, který vyústí v kodifikaci v Kodexu 1917. Před touto právní úpravou byl definován úřad generálního vikáře nejrůznějšími normami obsaženými v „Corpus iuris canonici“. Jejich syntézou bychom mohli dojít k definici, že generální vikář je „clericus legitime deputatus ad exercendam generaliter iurisdictionem episcopalem vice Episcopi, ita ut actus eis ab Episcopo gesti censeantur“.¹⁰⁴

Kodex kanonického práva promulgovaný v roce 1917 je vlastně první kompletní právní úpravou úřadu generálního vikáře, úřadu se staletou tradicí.¹⁰⁵ Touto kodifikací končí

---

¹⁰³ Roku 1421.

¹⁰⁴ WERNZ Franz Xaver: *Ius Decretalium, ad usum Praelectionum in Scholis Textus Canonici sive Iuris Decretalium*, sv. 2, Prati: Giachetti, 1915, 637.

¹⁰⁵ O generálním vikáři pojednávají kánony 366–371 CIC 1917.

spory o povahu moci generálního vikáře, když se v kánonu 368, § 1 píše: „Vicario Generali, vi officii, ea competit in universa dioecesi iurisdictione in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum iure ordinario pertinet, [...]“.¹⁰⁶

Úřad generálního vikáře je zmiňován v koncilních i pokoncilních dokumentech, aby byl nakonec kodifikován v novém Kodexu kanonického práva promulgovaném v roce 1983, kde o něm pojednávají kánony 475–481.

Snad posledním dokumentem, kde je zmiňován úřad generálního vikáře, je Direktář pro službu biskupů „Apostolorum succesores“ z roku 2004.

2.1.2 Svatý Jan Nepomucký – patron generálních vikářů

Když jsme se zabývali úřadem generálního vikáře z historické perspektivy, nelze na tomto místě nezmínit snad nejslavnějšího generálního vikáře církevních dějin, doktora Johánka z Pomuku alias svatého Jana Nepomuckého.

Jan z Pomuku se narodil někdy kolem roku 1340 v Pomuku. Základní vzdělání získal zřejmě ve škole zřízené roku 1344 při farním kostele sv. Jakuba. Další studia nejsou s jistotou doložena, ví se, že dále studoval na pražské univerzitě.

Od roku 1369 působil jako veřejný notář v Praze. Poté působil jako hlavní písař u právě vytvořených soudních akt generálních vikářů. Mezi lety 1373–1383 požíval titulů „notarius“, „prothonotarius cancellarie“ a „domesticus commensalis“ arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi. Od roku 1380 byl oltářníkem u sv. Erharda a sv. Otilie v katedrále sv. Víta a farářem u sv. Havla. Mezi lety 1383 a 1387 studoval církevní právo na univerzitě v Padově a studium ukončil jako doktor dekretů. Vrátil se roku 1387 a vyměnil svoje oltářnictví za místo kanovníka u sv. Jiljí. O dva roky později se stal kanovníkem a advokátem vyšehradské kapituly.

V září 1389 byl jmenován generálním vikářem pražského arcibiskupa po Kuneši z Třebovle. Během Janova vikariátu měl pražský arcibiskup dva generální vikáře. Druhým byl Mistr Mikuláš Puchník, který současně zastával úřad oficiála. Následujícího roku vyměnil Jan svou farnost u sv. Havla za úřad žateckého arcijáhna.

---

¹⁰⁶ Povahou moci generálního vikáře se zabývá spis DE PAOLIS Velasio, P.S.S.C.: La natura della potestà del Vicario generale – analisi storico-critica, Roma: Libreria Editrice dell'Università Gregoriana, 1966.

Kvůli velkému západnímu schizmatu vzniklo nepřátelství mezi českým králem Václavem IV. a arcibiskupem Janem z Jenštejna. Jejich spor byl i sporem o jmenování biskupů a obsazování vysokých církevních úřadů. K zásadnímu vývoji ve sporech o obsazování úřadů došlo po smrti Racka, opata kláštera v Kladrubech. Král totiž chtěl vytvořit z kláštera nové biskupství, aby omezil moc pražského arcibiskupa, a chtěl jmenovat novým biskupem jednoho ze svých milců. Jan však 10. března 1393 potvrdil novým opatem Olena poté, co mu zástupci kláštera předložili volební listinu. V době mezi smrtí starého a potvrzením nového opata pobýval Václav IV. na Křivoklátě a nestihl tedy podat proti volbě v termínu námitky. O tom, že se jednalo o delikátní věc a Jan o tom věděl, svědčí i opatrná formulace potvrzovací listiny. Toto Janovo potvrzení, které zhatilo královy plány, bylo nejspíše hlavním důvodem, proč byl zajat, mučen a umučen.

Dne 20. března 1393 se brzy ráno sešel král Václav IV. s Janem z Jenštejna. Po krátké hádce nechal král zajmout čtyři muže z arcibiskupova doprovodu, Jana z Pomuka, Mikuláše Puchníka, míšeňského probošta Václava Knoblocha a laika arcibiskupského hofmistra Něpra z Roupova. Ti byli vyslýcháni na Pražském hradě, poté na Staroměstské radnici, kde byl posléze držen Něpr a ostatní byli přesunuti do staroměstské rychty, kde byli mučeni. Jan zemřel během tohoto mučení, ostatní byli propuštěni. Okolo deváté hodiny večer pak bylo jeho tělo svrženo z Karlova mostu do Vltavy. Až do průzkumů tělesných pozůstatků, které provedl antropolog Emanuel Vlček, se mělo za to, že Jan zemřel utonutím. Vlček však objevil taková poranění hlavy, která vznikla nejspíše při mučení a vedla s jistotou ke smrti ještě před svržením do řeky.¹⁰⁷

O Janově mučednické smrti máme svědectví od samotného arcibiskupa Jana z Jenštejna, který si stěžoval na jednání krále Václava IV. papeži těmito slovy: „Když byl v kapitule, ihned udeřil [král] rukojetí svého meče do hlavy doktora práva, děkana mého Pražského kostela Bohuslava, již vetchého starce, tak silně, že mu vytryskl proud krve, a s rukama svázanýma za zády ho poručil odvést z jeho domu do domu pražského purkrabího. Tak učinil i s ostatními – Něprem, představeným mé kurie, rytířem již pokročilého věku, jehož dal také odvést na rychtu do soudcova domu, a při tom se často ptal na mě, biskupa, zda i mě s nimi vedou. Navečer je dal se svázanýma rukama a nohama před zraky všech svých katem mučit a on sám přiložil ruku a pochodeň vikáři a oficiálovi k bokům i k ostatním

---

¹⁰⁷ O osobě sv. Jana Nepomuckého pojednává velké množství literatury. Uvedené informace se opírají zejména o následující díla: POLC Jaroslav V.: Svatý Jan Nepomucký, Praha: Zvon, 1993 a VLČEK Emanuel: Jan z Pomuku, Praha: Vesmír, 1993.

místům a ušetřil pouze jediného, totiž míšenského probošta Knoblocha. Ušetřili i rytíře Něpra, jehož drželi v zajetí jinde. A rozkázal je utopit – a všichni by již bývali byli utopeni, kdyby, jak se říká, nebyli v přítomnosti veřejného notáře slíbili a přísahali, že ani tehdy ani nikdy jindy neřeknou, že byli zajati nebo mučeni, a jak jsem se dozvěděl, chtěl také, aby mu přísahali, že se postaví proti mně, biskupovi. Oni však celí přestrašení raději požádali o vyhotovení veřejné listiny, než by se chtěli dát utopit, a jak se říká, stvrdili vlastními přísahami, a tak byli propuštěni. Pouze ctihodný Jan, doktor a můj vikář v duchovních záležitostech, byl po strašlivém mučení a propálení boku, takže nikterak nemohl dále zůstat naživu, veřejně veden k utopení ulicemi a náměstími města a byl z pražského mostu asi za třetí hodiny večerní se svázanýma rukama a hlavou přivázanou k nohám v podobě kola shozen do řeky a utopen.¹⁰⁸

Z této zprávy arcibiskupa Jana z Jenštejna vyplývá, že důvodem smrti generálního vikáře Jana z Pomuku byl výkon úřadu generálního vikáře. Později se k tomuto motivu zabít přidala zpráva, že důvodem smrti bylo rovněž zachování zpovědního tajemství. Jan Nepomucký byl blahořečen roku 1721 a svatořečen roku 1729. Jeho svátek se slaví 16. května. Je hlavním patronem Čech. Jsem přesvědčen, že by měl být také jmenován patronem církevního úřadu generálního vikáře. O oprávněnosti tohoto názoru svědčí i liturgický text, který uvádí jako důvod jeho smrti hájení práv církve.¹⁰⁹

2.2 Vlastnosti úřadu generálního vikáře

Podíváme-li se ještě jednou zpět do historie, vidíme, že se vztah mezi biskupem a jeho vikáři postupně vyvíjel. Mezi jednotlivými postavami vikářů biskupa rozlišujeme generálního vikáře, často označovaného jako „in spiritualibus et temporalibus“ nebo „in spiritualibus tantum“, zatímco další vikáři byli nazýváni „vicarius in pontificalibus“ či „vicarius in temporalibus seu oeconomus“. Dále je třeba ještě zmínit vikáře, nazývaného „vicarius foraneus“, jehož jurisdikce není obecná a je delegovaná.

Úřad generálního vikáře je ustanoven kanonickým právem. Normy práva upravují i podobu tohoto úřadu. Můžeme říci, že úřad generálního vikáře existuje na základě

---

¹⁰⁸ MÁTL Vojtěch: Svatojánské slavnosti – Navalis, příručka ceremonáře, Praha: Arcibiskupství pražské, 2012, 5–6.

¹⁰⁹ Srov. Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983, 541: „Bože, tys vyvolil kněze a mučedníka Jana za obhájce práv církve [...]“.

obecného práva, a to proto, že biskup nemůže bez vyššího dovolení přenechat zcela svou jurisdikci jiné osobě, protože by tím měnil povahu práva.

Hodno pozornosti je rozdělení jurisdikce biskupa na oblast zákonodárné, výkonné a soudní moci. Zatímco výkon zákonodárné moci zůstává biskupovi, je výkonem především administrativní činnosti pověřen generální vikář, a výkonem soudní moci vikář soudní (oficiál). Toto dělení je v různých regionech světa různé, někde i zdánlivě zaniká.¹¹⁰ Kodex 1983 zastávání obou vikariátních úřadů jednou osobou sice umožňuje, avšak trvá na tom, aby úřady zůstaly striktně odděleny.¹¹¹

2.2.1 Institut úřadu generálního vikáře

Když jsme sledovali postavu generálního vikáře v dějinách, budeme se nyní zabývat institutem generálního vikáře v Kodexu z roku 1917 a v Kodexu promulgovaném v roce 1983. V Kodexu kanonického práva z roku 1917 se dozvídáme, že pojetí definice tohoto úřadu se nevzdaluje od tradiční podoby, jeho základní charakter zůstává nezměněn. V každém případě však byly tehdy zavedeny určité novoty, a to především do vztahů mezi generálním vikářem a dalšími vikáři biskupa, zvláště oficiálem. Také se odlišoval od ekonoma a okrskového vikáře. Ale především se vrátila stará praxe ve vztahu k oficiálovi, a to tak, že Kodex odlišoval generálního vikáře jako kompetentního v oblasti výkonné moci. Šlo o jasné oddělení administrativních a soudních funkcí.¹¹²

Kodex 1917 zvláštním způsobem pojednával o tématu generálního vikáře v kánonech 366–371, a to uvnitř kapitoly o diecézní kurii. Zajímá nás kánon 366, a v něm zvláště § 1: „Quoties rectum dioecesis regimen id exigat, constituendus est ab Episcopo Vicarius Generalis, qui ipsum potestate ordinaria in toto territorio adiuvet.“¹¹³

Právní institut generálního vikáře pro správní účely diecéze byl určován právem a normami, které nemohly být biskupem opominuty. Mohl, avšak nemusel, podle toho, zdali to považoval za nezbytné, jmenovat generálního vikáře. Pokud ho však jmenoval, neslo to s sebou všechny důsledky, které byly dány právem. Úsudek o požadavku nebo o jmenování, to znamená, zdali správní systém diecéze nutně vyžaduje generálního vikáře,

---

¹¹⁰ V malých diecézích je často zastáváno jednou jedinou osobou.

¹¹¹ Srov. CIC 1983, kán. 1420.

¹¹² Srov. CIC 1917, kán. 1573.

¹¹³ CIC 1917, kán. 366, § 1.

byl ponechán biskupovi. Ten byl kompetentní, aby ve své moudrosti posoudil nutnost, avšak právo mu adresovalo závažnou výzvu ustanovit generálního vikáře¹¹⁴ a v případě nedbalosti¹¹⁵ jej nahradila v této věci Posvátná konzistorní kongregace.¹¹⁶ Výsada jmenovat generálního vikáře nesměla být přisuzována výlučně biskupovi, jak by se mohlo zdát z vyjádření „ab Episcopo“. Preláti „nullius“¹¹⁷ si mohli rovněž vybrat generálního vikáře „et quidem“ ze stejného řeholního společenství, pokud se jednalo o řeholníky.¹¹⁸

Problematikou charakteru moci generálního vikáře se budeme zabývat důkladněji níže. Nyní stačí, abychom uvedli následující citát: „Slova ‚potestate ordinaria‘ definitivně řeší tolik diskutovanou otázku povahy jurisdikce generálního vikáře, který je dnes mocí svého úřadu považován za ‚místního ordináře‘ ve všem, kromě případů týkajících se blahorečení a svatořečení, které vyžadují zvláštní pověření. Ačkoli se jedná o ordináře, nelze vikářovu jurisdikci označit jako vlastní: je to jurisdikce zástupná, vykonává ji jménem někoho jiného. Je zřejmý velký rozdíl mezi generálním vikářem a delegátem. Různé vlastnosti jsou dány jejich odlišnou právní pozicí. Je mimoto jasné, že generální vikář může delegovat svou moc úplně nebo zčásti na ostatní.“¹¹⁹

---

¹¹⁴ Tento fakt lze vyvodit z výrazu „constituendus est“. Srov. D'ANGELO Sosio: *La Curia diocesana a norma del Codice di Diritto Canonico*, Giarre: Pietro Lisi, 1922, 9, pozn. 1: “Se poi egli possa sodisfare a quest'obbligo col nominare un delegato vescovile invece del Vicario, ci pare doversi ammettere, purché non abbia a soffrirne detrimento il governo diocesano, che forma lo scopo precipuo dell'iposizione. In un solo caso non sapremmo liberare il Vescovo, dall'obbligo assoluto di nominare il Vicario generale, e non il delegato, in caso cioè di sua notevole e diuturna assenza, deducendolo dalla natura stessa della cosa, come da una costante pratica delle Congregazioni e della Rota.”

¹¹⁵ Srov. WERNZ Franz Xaver, VIDAL Pietro: *Ius Canonicum, ad Codicis normam exactum*, sv. 2, Romae: Apud Aedes Universatis Gregoriana, 1923, 675: „Obligatio constituendi Vicarium generalem non imponitur absolute, sed quoties bonum dioecesis id postulat. Episcopum tamen negligentem S. Sedes potest constringere aut negligentiam supplere per directam designationem Vicarii generalis; quo casu Episcopus non poterit eum ad nutum remove.“

¹¹⁶ Srov. D'ANGELO: op. cit., 9–10, pozn. 2: “Non può farlo il Metropolita. La Congregazione poi può supplire o indirettamente ossia immediatamente imponendo al Vescovo la nomina di un Vicario o di quel tale Vicario, nel quale caso costui seguirà le norme communio di diritto, ovvero direttamente, ossia immediatamente, deputando cioè con speciali lettere pontificie il vicario, che più propriamente si dirà. È chiaro come la giurisdizione di quest'ultimo non dipenda affatto dal Vescovo, per cui né cesserà col Vescovo stesso, né dipenderà da lui il rimuoverlo.”

¹¹⁷ Srov. WERNZ, VIDAL: op. cit., 674–675: „Attento can. 198 iux constituendi Vicarium generalem ad solos pertinet Episcopus residentiales nec non ad Abbates vel Prelatos nullius. Quare Vicariis et Praefectis Apostolicis illud ius ex se non competit; sed expressa connectione Benedicti XV stabili ratione obtinuerunt facultatem sibi constituendi unum aut plures Vicarios delegatos, quibus per talem designationem ea competentia obveniat quam ius tribuit Vicario Generali.“

¹¹⁸ Srov. CIC 1917, kán. 367, § 2: „Si dioecesis alicui religioni comissa fuerit, Vicarius Generalis potest esse eiusdem religionis alumnus.“ – „Je-li diecése svěřena některé řeholi, může generální vikář být členem této řehole.“

¹¹⁹ D'ANGELO: op. cit., 10: “Le parole ‘potestate ordinaria’ dirimono la tanto discussa questione sulla natura della giurisdizione del Vicario generale, il quale oggi, in forza del proprio officio, è da considerarsi come un ordinario locale in tutto, eccettuato quello che riguarda le cause di beatificazione e canonizzazione per le quali occorre un mandato speciale. Quantunque ordinario, però, la giurisdizione del Vicario non potrà dirsi propria: essa è vicaria, vedendo esercitata a nome altrui. Come vedesi, è qui tutta la enorme differenza tra il Vicario generale e il delegato; in essi le diverse attribuzioni sono date dalla diversa loro posizione giuridica: È anche chiaro come il Vicario generale possa delegare altri in tutto e in parte.”

Po promulgaci Kodexu v roce 1917 se pro všechny postavy diecézní kurie otevřela velmi bohatá doba studií a prohlubování, která byla provázena rozvojem normotvorby, a to jak orgány Římské kurie, tak místních autorit. Autoři se snažili nalézt rozumnou syntézu mezi „ius vetus“ a „ius novum“, novou intuicí a starými znalostmi. Každopádně pokud se drželi klasického konceptu pojmu „Vicarius“, zdůrazňovala nauka mezi nejrůznějšími interpretacemi definici vikáře jako toho, „který kromě zastupování jiné osoby a jednání v jejím jménu v daném úřadu toto činí také v celém rozsahu samého úřadu, alespoň morálním, tak, že se právně ztotožňuje s tím, kdo mu kompetence udělil, a úkony, které takto jako zástupce vykoná, jsou považovány za takové, jako by je vykonala sama osoba, která kompetence udělila, a této osobě jsou připisovány.“¹²⁰ Z takovéto definice pochází identifikace zmocněného se zmocňujícím, která nám dovoluje vyjasnit, zvláště ve vztahu ke generálnímu vikáři, rozlišení řádné zástupné moci od moci delegované.

Tak se mohlo dospět k definici generálního vikáře jako „kněze, který je právoplatně vyslán biskupem a vykonává jeho jménem obecnou milostivou biskupskou jurisdikci nad celou diecézí, ať už ve věcech duchovních nebo světských, a to tak, že jím vykonané úkony jsou považovány za takové, jako by je vykonal biskup sám.“¹²¹

Zvláště se zdůrazňovalo, že generální vikář byl prvním spolupracovníkem biskupa a že právní akty generálního vikáře byly považovány za takové, jako by byly vykonány samotným biskupem, protože generální vikář byl skutečným a opravdovým „alter ego“ biskupa.

Na Druhém vatikánském koncilu se o generálních vikářích mnoho nemluvalo. Spíše se koncilní otcové zabývali institutem biskupského vikáře. Tento úřad vlastně vznikl na základě diskusí během Koncilu. Článek 27 Dekretu o pastýřské službě biskupů „Christus Dominus“ uvádí: „V diecézní kurii je nejvýznamnější úřad generálního vikáře [...].

---

¹²⁰ DE PAOLIS Velasio, P.S.S.C.: *La natura della potestà del Vicario generale – analisi storico-critica*, Roma: Libreria Editrice dell'Università Gregoriana, 1966, 33–34: “[...] [C]olui che oltre a sostituire un altro ed agire in suo nome in un ufficio, lo fa anche in tutta l'ampiezza, almeno morale, dell'ufficio stesso, così che giuridicamente si identifichi col committente stesso, e gli atti compiuti dal sostituto sono considerati dal committente stesso e a lui imputati.”

¹²¹ CAMPAGNA Michael Angelo: *Il Vicario Generale del Vescovo*, Washington, D.C.: Catholic University of America, 1931, 85: “[...] [U]n sacerdote, che legittimamente deputato dal Vescovo, esercita, a nome suo, generale giurisdizione graziosa episcopale sull'intera Diocesi, sia nelle cose spirituali che temporali ed in modo tale che gli atti esercitati da lui sono considerati come del Vescovo stesso.”

Diecézní kurie má být uspořádána tak, aby byla biskupovi vhodným prostředkem nejen pro řízení diecéze, nýbrž také pro apoštolské působení.¹²²

Direktorium pro pastýřskou službu biskupů „*Ecclesiae Imago*“ v čísle 201 říká: „Generální vikář, jehož úřad v diecézní kurii vyniká, necht' se ustanoví tak, jak to vyžaduje dle úsudku biskupa řádné vedení diecéze; může se dokonce ustanovit i více generálních vikářů. [...] Krom jiných ctností a darů, které se od vyznamenaného požadují, je důležité, aby byl ozdoben přiměřenou zkušeností v pastoraci.“¹²³

Rovněž v Kodexu kanonického práva z roku 1983 je postava generálního vikáře pojednávána uvnitř kapitoly, která se týká diecézní kurie. Kánon, odpovídající kánonu 366, § 1 Kodexu 1917, je kánon 475, § 1: „In unaquaque dioecesi constituendus est ab Episcopo dioecetano Vicarius generalis, qui potestate ordinaria ad normam canonum qui sequuntur instructus, ipsum in universae dioecesis regimine adiuvet.“¹²⁴

Paragraf nového Kodexu částečně obsahuje všechny stávající koncepty a v podstatě vychází z normy Kodexu 1917, kterou však v některých pasážích upravuje.

„In unaquaque dioecesi.“ To znamená, že generální vikář má být ustanoven ve všech diecézích,¹²⁵ žádnou nevyjímaje.¹²⁶

„Constituendus est ab Episcopo dioecetano¹²⁷ Vicarius generalis.“ Chápání úřadu generálního vikáře, které bylo znovu potvrzeno v Kodexu 1983, je tradičním chápáním

---

¹²² DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 267–297, čl. 27.

¹²³ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS: Directorium *Ecclesiae Imago* de pastoralis ministerio episcoporum, (ze dne 22. února 1973), čl. 201: „Vicarius generalis, cui officium est eminens in Curia dioecetana, constituitur, sic ubi rectum dioecesis regimen, iudicio Episcopi, id postulet; immo plures Vicarii generales constitui possunt [...]. Praeter ceteras virtutes et dotes, quae iure vigenti poscuntur, Vicarius generalis consentanea rei pastoralis peritia ornatus sit oportet.“

¹²⁴ CIC 1983, 475, § 1.

¹²⁵ Srov. CIC 1983, kán. 369: „Dioecesi est populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperatione presbyterii pascenda conceditur, ita ut, pastori suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata, Ecclesiam particularem constituat, in qua vere inest et operatur una sancta catholica et apostolica Christi Ecclesia.“ – „Diecéze je část Božího lidu, která je svěřena do pastýřské péče biskupovi v součinnosti s kněžstvem tak, že, spojená se svým pastýřem a jím skrze evangelium a eucharistii v Duchu svatém shromážděna, ustavuje místní církev, v níž je skutečně přítomna a působí jedna svatá katolická apoštolská Kristova církev.“

¹²⁶ Srov. kánon 368 CIC 1983, kde jsou vyjmenované místní církve, diecézi naroveň postavené.

¹²⁷ Srov. CIC 1983, kán. 375, § 1: „Episcopi, qui ex divina institutione in Apostolorum locum succedunt per Spiritum Sanctum qui datus est eis, in Ecclesia Pastores constituuntur, ut sint et ipsi doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes et gubernationis ministri.“ – „Biskupové jsou z božského ustanovení nástupci apoštolů

tohoto úřadu:¹²⁸ jedná se o kněze nadaného mocí, který trvalým způsobem pomáhá diecéznímu biskupovi při pastoračním vedení celé diecéze. V předchozí legislativě byla existence úřadu generálního vikáře v té které diecézi podřízena pouze efektivní nutnosti a vůli biskupa – „quoties rectum dioecesis regimen exigat“. V novém Kodexu je závaznost jmenovat generálního vikáře kogentní, generální vikář musí být vždy ustanoven, v jakékoli diecézi, ať velké či malé.

„Vicario generali absente vel legitime impedito, Episcopus dioecesanus alium nominare potest, qui eius vices suppleat [...]“.¹²⁹

Příslušným představeným, který může jmenovat generálního vikáře, je diecézní biskup, územní prelát, územní opat, apoštolský vikář, apoštolský prefekt, administrátor trvalé apoštolské administratury, vojenský biskup a představený misie „sui iuris“, nakolik jsou tyto postavení naroveň diecéznímu biskupovi.¹³⁰

„In universae dioecesis regimine.“ Nelze hovořit o generálním vikáři, pokud by neměl všeobecnou jurisdikci, i co do rozsahu „quoad territorium“, i když není zakázáno jmenovat více generálních vikářů pro jednu a tutéž diecézi, avšak s kumulativně všeobecnou jurisdikcí „quoad negotia“. I kdyby byli jmenováni z důvodů rozlehlosti diecéze a tedy měli kompetence teritoriálně rozděleny, přece mají „in solidum“ moc nad celou diecézí – jsou členy vedení diecéze, „ex offio“ jsou členy kněžské rady a sboru poradců.¹³¹ Takoví

---

skrze Ducha svatého, který jim byl dán, jsou v církvi pastýři, a jako takoví jsou učitelé víry, kněží posvátné bohoslužby a služebníci řízení církve.“

¹²⁸ BUX Paolo: *Direzione e coordinamento delle attività nella Curia Diocesana*, Roma: Pontificia Università Lateranense, 1995, 171–172.

¹²⁹ CIC 1983, kán. 477, § 2.

¹³⁰ Srov. CIC 1983, kán. 381, § 2: „Qui praesunt aliis communitatibus fidelium, de quibus in can. 368, Episcopo dioecesano in iure aequiparantur, nisi ex rei natura aut iuris praescripto aliud appareat.“ – „Diecéznímu biskupovi jsou naroveň postaveny osoby, které jsou v čele jiných společenství věřících, která jsou vyjmenována v kán. 368, pokud z povahy věci nebo právního ustanovení nevyplývá něco jiného.“ A dále dokumenty, pojednávající o zvláštních případech, jako například IOANNES PAULUS II: *Constitutio apostolica nova canonica ordinatio pro Spirituali Militum cura datur*, (ze dne 21. dubna 1986), in: AAS 78 (1986) 481–486, II, § 1: „Ordinariatui militari, ut proprius, praeficitur Ordinarius dignitate episcopali pro norma insignitus, qui omnibus gaudet iuribus Episcoporum dioecesanorum eorundemque obligationibus tenetur, nisi aliud ex rei natura vel statutis particularibus constet.“

¹³¹ Srov. CAPELLO Felice Maria: *Summa iuris canonici in usum scholarum concinnata*, sv. 1, Roma: Università Gregoriana, 1951, 355: „Si plures Vicarii constituentur, iurisdictionem ‚in solidum‘ tenent, ut liquet ex ipsa officii notione. Quod tamen non impedit quominus Vicarii vel certum territorium vel peculiare negotiorum genus sibi ‚de facto‘ concreditum habeant ad iurisdictionem exercendam, ut res facilius et expeditus gerantur.“ – „Ustanoví-li se více vikářů, mají jurisdikci ‚in solidum‘, jak vyplývá ze samotného pojmu úřadu. To ovšem nikterak nebrání, aby vikáři měli ‚de facto‘ k výkonu své pravomoci sobě svěřené jisté území či zvláštní druh záležitostí, aby se věci vedly snadněji a pohotověji.“ Opačného názoru je například ARRIETA, Juan Ignacio: *Libro II (cann. 412–514)*, in: LOMBARDÍA Pedro, CASTIGLIONE Luigi, ARRIETA, Juan Ignacio: *Codice di diritto canonico: edizione bilingue commentata*, sv. 1, Roma: Edizioni Logos, 1986, 373–374: „Dal punto di vista della buona amministrazione, sembrerebbe opportuno,

generální vikáři mají moc nad celou diecézí, i kdyby byla rozdělena na zóny nebo oblasti podle vnitřních předpisů upravujících rozdělení práce. Takové předpisy jsou však velmi užitečné a slouží především k tomu, aby se předešlo zmatkům a konfliktním situacím. Avšak nebylo by adekvátní osobě generálního vikáře, kdyby mu byla svěřena jen část problematiky nebo určitý druh činnosti.¹³² Kdyby tomu tak bylo, nejednalo by se už o generálního vikáře, ale o vikáře biskupského.¹³³

§ 2 kánonu 475 CIC 1983 bude komentován později v souvislosti s jedinečností úřadu generálního vikáře v diecézi.

2.2.2 Jeden generální vikář

Podstata úřadu generálního vikáře i význam názvu tohoto úřadu předpokládá, že tento vikář je a má být jeden.¹³⁴ Takto jej chápe Kodex 1917 v kánonu 366, § 3: „Unus tantum constitatur, nisi vel rituum diversitas vel amplitudo dioecesis aliud exigat; sed, Vicario Generali absente vel impedito, Episcopus alium constituere potest qui eius vices suppleat.“¹³⁵

Podle všeho je úřad generálního vikáře zamýšlen jako úřad pro jednu osobu. Kodex 1917 v zásadě zakazuje pluralitu generálních vikářů v jedné diecézi, v podstatě tak kodifikuje dávnou praxi posvátných římských kongregací, i když názory právníků i odborníků z dalších teologických oblastí a starodávná praxe více generálních vikářů, zvláště ve

---

che non fosse [cumulativa] [...], in modo da evitare la duplicità delle istanze, e che il Vicario episcopale sia l'unico responsabile nelle materie di sua competenza [...]. A questo modo, tuttavia, ci sarebbe il pericolo di svuotare di contenuto la figura del Vicario generale [...]. Il senso letterale del canone non è del tutto chiaro, e permette di sostenere punti di vista diversi.“ – „Z pohledu dobré správy se zdá být vhodné, aby nebyla kumulovaná tak, aby se vyloučila podvojnost instancí, a aby biskupský vikář byl jediným, který odpovídá za záležitosti, které jsou v jeho pravomoci [...]. Takto by však zde bylo nebezpečí, že se vyprázdní obsah úřadu generálního vikáře [...]. Doslovný smysl kánonu není zcela jasný a umožňuje různé pohledy na věc.“

¹³² Z tohoto pohledu zvláštní a dle mého názoru nadbytečná situace nastala, když byl českobudějovický generální vikář P. Mgr. Adolf Pintů jmenován zároveň biskupským vikářem pro školství. Stalo se tak 1. ledna 2009 dekretem č.j. 83/2009. Právě fakt, že generální vikář je ještě nadbytečně jmenován biskupským vikářem ukazuje na absenci vymezení kompetencí, protože úřad generálního vikáře už v sobě zahrnuje starost o církevní školství, pokud by si je biskup nevyhradil sobě nebo někomu jinému.

¹³³ Srov. CIC 1983, kán. 476: „Quoties rectum dioecesis regimen id requirat, constitui etiam possunt ab Episcopo dioecetano unus vel plures Vicarii episcopales, qui nempe aut in determinata dioecesis parte aut in certo negotiorum genere aut quoad fideles determinati ritus vel certi personarum coetus, eadem gaudent potestate ordinaria, quae iure universali Vicario generali competit, ad normam canonum qui sequuntur.“ – „Jestliže to vyžaduje správné řízení diecéze, může biskup ustanovit jednoho nebo více biskupských vikářů, kteří mají řádnou moc, kterou obecné právo uděluje generálnímu vikáři podle následujících kánonů, avšak tuto mají pouze v určené části diecéze nebo pro určený druh záležitostí nebo nad osobami určitého obřadu nebo nad určitým společenstvím osob.“

¹³⁴ O tématu jedinečnosti a plurality úřadu generálního vikáře pojednává ŠTASTNÍK Štěpán: Pluralita generálních vikářů?, in: *Studia Theologica* 1 (2010) 84–90.

¹³⁵ CIC 1917, kán. 366, § 3.

Francii a v Německu či Rakousku, tomu protičeří. Středověká praxe pražské arcidiecéze doby předhusitské rovněž ukazuje, že za prvních pražských arcibiskupů působili většinou dva nebo tři generální vikáři současně.¹³⁶

Zákon mluví jasně: „Unus tantum constituitur.“¹³⁷ V každé diecézi může být ustanoven jen jeden generální vikář.¹³⁸ Ustanovit více generálních vikářů bylo dovoleno jen ve dvou případech. Jedním je přítomnost více obřadů, jazyků nebo národností, druhým fakt, že diecéze je příliš rozlehlá.¹³⁹ Této výjimky bylo užito například v litoměřické diecézi v období Druhé světové války, kdy byli ustanoveni dva generální vikáři: jeden pro oblast protektorátu, druhý pro oblast Sudet, tedy na území Říše.¹⁴⁰

Přesto všechno není možnost ustanovit více generálních vikářů z nejrůznějších důvodů a v nejrůznějších podmínkách explicitně v Kodexu vyřčena. Kdykoli by bylo více vikářů, nespecifikuje Kodex, zdali jde o ustanovení „in solidum“ pro tutéž obecnou jurisdikci,

---

¹³⁶ Srov. HLEDÍKOVÁ: op. cit., 1971, 117–132.

¹³⁷ CIC 1917, kán. 366, § 3.

¹³⁸ Srov. PEJŠKA Josef: *Církevní právo II. Hierarchický řád církevní*, Obořiště: Theologický ústav CSsR. v Obořišti u Dobříše, 1937, 188: „Dnešní církevní kázeň připouští zásadně pouze jediného generálního vikáře v diecési.“

¹³⁹ Srov. FANELLI Nicola: *La guida del Clero nei rapporti con la Curia diocesana. Manuale dei Vicari Generali e Capitolari, Officiali di Curia, Vicari foranei e parroci a norma del Codice di Diritto Canonico e del Concordato 11 febbraio 1929 fra la S. Sede e l'Italia*, Vicenza: Soc. Anonima tip. fra Catt. Vic., 1929, 34: „Non è la molteplicità degli affari che determina la costruzione di un secondo Vicario generale: al disbrigo dei medesimi si può provvedere con un maggior numero di impiegati.“ Srov. BESTE Udalricus: *Introductio in Codicem*, Neapoli: M. D'Auria Pontificius, 1956, 252: „Si spingevano, al massimo, a considerare la diversità dei riti comprendente anche la diversità di lingua o di nazionalità.“

¹⁴⁰ Situace litoměřické diecéze roku 1939 by si zasloužila podrobného zpracování. Na základě oficiálních dokumentů Biskupství litoměřického se pro tuto chvíli lze dobrat následující rekonstrukce situace: K 1. lednu 1939 rezignoval na úřad generálního vikáře litoměřické diecéze a další funkce Dr. Adolf Šelbický, apoštolský protonotář a papežský prelát. Srov. Ordinariátní list Litoměřické biskupské diecese 1 (1939) č. 38-46/39 Ord. – 114 Cons.: „Resignace. Vysoce důst. pan apoštol. protonotář a papež. prelát Dr. Adolf Šelbický složil do rukou Ordinaria úřad: Generálního vikáře diecese Litoměřické, předsedy bisk. konsistoře, kanovníka theologa, examinátora prosynodálního, administrátora ústavu hluchoněmých, správce chlapeckého semináře Bohosudovského, předsedy zkušební komise pro učitelství na školách měšť. a středních, předsedy sboru examinátorů prosynodálních. Ordinarius vzdává vysoce důstoj. pánu za jeho dlouholeté a výtečné služby – vřelý vrchnopastýřský dík. + Antonín Alois, biskup; Litoměřice, dne 1. ledna 1939.“ K těmto dnům byl založen generální vikariát pro území litoměřické diecéze v Republice československé. Srov. Ordinariátní list Litoměřické biskupské diecese 1 (1939) č. 48/39 Ord. – 115 Cons.: „Zřízení generálního vikariátu pro území litoměřické diecese v republ. Československé. Jmenuji vysoce důst. pana preláta Dra. Adolfa Šelbického generálním vikářem území litoměřické diecese v Republ. Československé s platností od 1. ledna 1939 se sídlem v Libochovicích. Jeho úřední plnomoc bude co nejdříve oznámena. + Antonín Alois, biskup; Litoměřice, dne 1. ledna 1939.“ Dekret o pravomocech generálního vikáře Šelbického byl otištěn v Ordinariátním listě č. 3/1939. Generální vikář Dr. Adolf Šelbický však ještě v roce 1939 rezignoval. V Ordinariátním listě č. 9/1939 je pod č. 2185/a. uveřejněna jeho rezignace a pod č. 2185/b. jmenování jeho nástupce, kterým se stal R.D. Josef Kuška, farář na Kování u Bělé pod Bezdězem. Pro německou část diecéze byl ustanoven generální vikář Mons. Franz Wagner, ale až k 1. dubnu 1939. Srov. *Ordinariats-Blatt für die Leitmeritzer bischöfliche Diözese* 5 (1939) č. 2461: „Ernannt wurden die Herren: [...] Wagner, Franz, Th. Dr., Domkapitular in Leitmeritz, zum Generalvikar für den deutschen Teil der Diözese.“

nebo zda jde o omezení a vymezení moci každého z nich pro určitou oblast biskupem svěřenou.

Jestliže by nešlo o nutnost jmenovat více generálních vikářů z důvodů rozdílnosti obřadu, jazyka nebo národnosti, měl diecézní biskup podle Kodexu z roku 1917 jedinou další legitimní možnost, jak jmenovat více svých vikářů než jen jednoho generálního. Tou možností bylo jmenovat generálního provikáře. Umožňuje to tentýž kánon i paragraf, totiž kánon 366, § 3 Kodexu z roku 1917: „[...] Vicario Generali absente vel impedito, Episcopus alium constituere potest qui eis vices suppleat.“¹⁴¹ Z textu normy vyplývá, že takový provikář byl jmenován v případě, že řádný generální vikář byl buď nepřítomen, nebo nemohl vykonávat svou funkci.¹⁴² Tento zastupující vikář měl stejnou pravomoc jako generální vikář, kterého zastupoval.

Základním smyslem opatření, které dovoluje v řádné situaci biskupovi ustanovit jen jednoho generálního vikáře, je jednota ve vedení diecéze. Pluralita generálních vikářů musí být odůvodněná.¹⁴³

Jak však hodnotit situace, kdy bylo v diecézi více generálních vikářů, aniž by je vyžadoval některý z výše uvedených důvodů? Kánon 5 Kodexu z roku 1917 říká, že staleté obyčeje nebo takové, které jsou od nepaměti, se nemusí rušit, pokud tak ordinář moudře usoudí.¹⁴⁴ Obyčej jmenovat více než jednoho generálního vikáře byl někdy skutečně považován za odvěký. To mohlo legitimizovat existenci více generálních vikářů v jedné diecézi

---

¹⁴¹ CIC 1917, kán. 366, § 3.

¹⁴² Z pramenů pro výše uvedené jmenování dvou generálních vikářů v Litoměřicích k 1. lednu 1939 vyplývá, že se v tomto případě nejednalo o vikáře a provikáře, který by byl jmenován proto, že generální vikář nemohl vykonávat svůj úřad na celém území diecéze, ale že šlo o dva rovnocenné generální vikáře, ustanovené z toho důvodu, že se území diecéze po záboru Sudet ocitlo na území dvou států.

¹⁴³ Srov. NAZ Raoul: Vicaire Général, in: NAZ Raoul (ed.): Dictionnaire de Droit Canonique, sv. 7, Paris: Letouzey et Ané, 1965, 1500: «L'unicité du vicaire général est conforme au régime de monarchie unitaire qui est celui de l'Église. Mais le respect du régime est déjà assuré par l'unicité de l'évêque. C'est pourquoi le Code autorise dans certains cas la création de plusieurs vicaires généraux.»

¹⁴⁴ Srov. CIC 1917, kán. 5: „Vigentes in praesens contra horum statuta canonum consuetudines sive universales sive particulares, si quidem ipsis canonibus expresse reprobentur, tanquam iuris corruptelae corrigantur, licet sint immemorabiles, neve sinantur in posterum reviviscere; aliae, quae quidem centenariae sint et immemorabiles, tolerari poterunt, si Ordinarii pro locorum ac personarum adiunctis existiment eas prudenter submoveri non posse; ceterae suppressae habeantur nisi expresse Codex aliud caveat.“ – „Dosud platné obyčeje, ať všeobecné, ať zvláštní, přičítají se ustanovením těchto kánonů, jsou-li v kánonech výslovně zavrženy, buďtež odstraněny jako právní kazy, i kdyby byly nepamětné, ani se nesmí připustit, aby v budoucnu ožily; jiné obyčeje, jež jsou stoleté a nepamětné, se budou moci trpět, uznají-li ordináři podle místních a osobních poměrů, že je nelze rozumně odstranit; ostatní obyčeje buďtež považovány za zrušené, nestanoví-li Kodex výslovně jinak.“

s teritoriálně omezenou kompetencí. Bylo však potřeba zachovat úmysl zákonodárce Kodexu.¹⁴⁵

Druhý vatikánský koncil se zabýval pluralitou generálních vikářů. Pro účastníky koncilu byl problémem konflikt existence více generálních vikářů s obecností jejich jurisdikce. Požadavek možnosti jmenovat více vikářů a spolupracovníků při řízení diecéze s řádnou mocí se objevoval od začátku koncilu ve „Vota“ koncilních otců. Šlo o možnost jmenovat nejen generální vikáře, ale mít k ruce více biskupů, ať koadjutorů, tak pomocných, nebo delegátů „ad hoc“ pro pastorační službu biskupa, kteří by měli podobnou moc jako generální vikář. Žádosti bylo vyhověno v schématu připraveném komisí „Commissio de Episcopis et de dioceseon regimine“, která umožňovala pluralitu generálních vikářů, pověřených určitými záležitostmi. Dále bylo této žádosti vyhověno ve schématu, předaném otcům na začátku plenárního zasedání Koncilu. Toto schéma výslovně předpokládalo novou postavu, a to postavu biskupského vikáře, který byl popsán jako „generální vikář s omezenou jurisdikcí“. V příspěvcích většina koncilních otců projevila v podstatě shodu s návrhem plurality vikářů disponujících řádnou mocí, a nechyběly ani připomínky a návrhy či opačné názory. Při čtvrtém období zasedání Koncilu byly podklady definitivně schváleny jako součást dekretu „Christus Dominus“ pod číslem 27. Bylo doporučeno, aby toto téma bylo později zpracováno také z pohledu práva v novém Kodexu.¹⁴⁶

V pokoncilní době mnozí autoři komentovali především normy Dekretu o službě biskupů „Christus Dominus“ a také různé dokumenty, vydávané Svatým stolcem proto, aby byly závěry dekretu vykonávány, a to až do promulgace nového Kodexu kanonického práva. Jako vždy v minulosti, i nyní spočíval první problém v definici vikáře jako takového, a poté generálního vikáře.

Motu proprio „Ecclesiae Sanctae“ (čl. 14, § 1) zmiňuje generální vikáře. Biskupovi umožňuje jmenovat jednoho nebo více generálních vikářů ve smyslu kánonu 366

---

¹⁴⁵ Srov. KIENITZ Erwin Roderich von: Generalvikar und Offizial auf Grund des Codex Iuris Canonici, Freiburg im Breisgau: Herder, 1931, 84–85: „In Ländern, wo die Bestellung mehrer Generalvikäre üblich ist (z. B. Frankreich), kann es nach den allgemeinen Normen des can. 5 beim bisherigen Rechtszustand bleiben, da diese Regelung zwar dem gemeinen Recht kann [...], also immemorabilis im Sinne des can. 5 ist. Eine andere Frage ist, ob wirklich diese traditionelle Übung beibehalten werden muß! Und es ist zu sagen, daß die vom Codex geforderte Einzigkeit des Generalvikars in der Regel allein dem Ideal entspricht.“

¹⁴⁶ Srov. BUX: op. cit., 151–155.

Kodexu 1917.¹⁴⁷ To je změna v akcentu na možnost jmenování více generálních vikářů. Souvisí se zavedením instituce biskupského vikáře.

Všechny koncilní a pokoncilní dokumenty se nakonec staly základem pro znění kánonu 475, § 2 nového Kodexu kanonického práva: „Pro regula generali habeatur ut unus constituatur Vicarius generalis, nisi dioecesis amplitudo vel incolarum numerus aut aliae rationes pastorales aliud suadeant.“¹⁴⁸

Nyní je více na biskupovi, aby rozhodl, zda jmenovat jednoho nebo více generálních vikářů. Umožňuje mu to věta „jiné pastorační důvody“.

Pokud srovnáme oba Kodexy, vidíme, že byly v novém Kodexu rozšířeny možnosti jmenovat více generálních vikářů, ale bylo znovu potvrzeno pravidlo, že generální vikář má být jeden.

Na závěr této pasáže bych si rád všiml ještě jednoho pramene, který vznikl až po Kodexu kanonického práva 1983, totiž „Apostolorum succesores“ – direktorium pro pastýřskou službu biskupů.¹⁴⁹ K tématu unicity nebo plurality generálních vikářů se tam píše: „I když je podle norem lepší, aby byl jediný generální vikář, může biskup jmenovat dalšího, pokud soudí, že to vyžadují rozměry diecéze nebo jiné pastorační důvody. I když mají všichni stejnou pravomoc nad celou diecézí, je třeba provést přesnou koordinaci jejich aktivit s ohledem na to, co předkládá Kodex kanonického práva ohledně výhod udělených jedním nebo druhým ordinářem,¹⁵⁰ a obecněji toho, co se týká výkonu kompetencí určených každému z nich.“¹⁵¹

---

¹⁴⁷ PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio datae *Ecclesiae Sanctae* quibus normae ad quaendam exsequenda SS. Concilii Vaticani II decreta statuuntur, (ze dne 6. srpna 1966), in: AAS 58 (1966) 757–782, čl. 14, § 1: „Novum officium Vicarii Episcopalis in iure ideo a Concilio conditum est, ut Episcopus novis cooperatoribus auctus, meliore quo fieri possit modo regimen pastorale dioecesis exercere valeat. Quare unum vel plures Vicarios Episcopales constituere libere Episcopi dioecesani determinationi relinquitur, iuxta peculiare loci necessitates; imo et firma manet ei facultas unum vel plures Vicarios Generales, ad normam can. 366 C. I. C., nominandi. – „Proto je koncilem založen nový úřad vikáře biskupského, aby biskup, obohacen novými spolupracovníky, byl schopen ještě lépe vykonávat pastorační řízení diecéze. Proto se ponechává svobodně na úsudku diecézního biskupa možnost ustanovit buď jednoho, nebo více biskupských vikářů – dle vlastních místních potřeb; nadto mu zůstává i trvalá pravomoc jmenovat dle normy kán. 366 CIC jednoho či více vikářů generálních.“

¹⁴⁸ CIC 1983, kán. 475, § 2.

¹⁴⁹ KONGREGACE PRO BISKUPY: Direktorium pro pastýřskou službu biskupů *Apostolorum successores*, (ze dne 22. února 2004), Praha: Česká biskupská konference, 2011.

¹⁵⁰ Srov. CIC 1983, kán. 65.

¹⁵¹ KONGREGACE PRO BISKUPY: Direktorium pro pastýřskou službu biskupů *Apostolorum successores*, (ze dne 22. února 2004), Praha: Česká biskupská konference, 2011, čl. 178.

V České republice nastala v nedávné minulosti ve dvou diecézích situace, kdy v nich byli ustanoveni dva generální vikáři.¹⁵² Prakticky se ukazuje, že institut biskupského vikáře vylučuje potřebu dvou a více generálních vikářů.¹⁵³

Na tomto místě je vhodné zmínit ještě vztah úřadů generálního vikáře a soudního vikáře. Na biskupských kuriích bývá oddělení pro soudní záležitosti. Hlavou tohoto oddělení bývá osoba, nazývaná oficiál. Ten má řádnou zástupnou moc v soudních záležitostech, odvíjející se od moci diecézního biskupa.

V Kodexu z roku 1917 se píše, že tento oficiál má být ustanoven „a Vicario Generali distinctum“, tedy že tato osoba nemůže být zároveň generálním vikářem. Pokud by se jednalo o velmi malou diecézi nebo velmi omezenou agendu, v tom případě je možné tento úřad svěřit generálnímu vikáři.¹⁵⁴

Po diskusích na Koncilu a po něm vzniká v novém Kodexu kánon 1420, § 1, který říká v podstatě totéž co kánon 1573, § 1 Kodexu starého: „Quilibet Episcopus dioecesanus tenetur Vicarium iudiciale seu Officiale constitutare cum potestate ordinaria iudicandi, a Vicario generali distinctum, nisi parvitas dioecesis aut paucitas causarum aliud suadeat.“¹⁵⁵

Rozdíl mezi dikcí těchto dvou norem je v druhé části textu. Zatímco Kodex 1917 říká, že je možné za určitých podmínek svěřit úřad oficiála generálnímu vikáři, Kodex 1983 za určitých podmínek připouští, že soudním vikářem může být generální vikář.

Z obou textů vyplývá, že nejde o sloučení dvou úřadů v jeden, ale že si úřad soudního vikáře a generálního vikáře zachovávají svou autonomii a nezávislost. V současnosti má generální vikář v případě jmenování soudním vikářem ještě jednu administrativní funkci

---

¹⁵² Jednalo se v letech 2008 až 2010 o královéhradeckou diecézi, kde byli generálními vikáři zároveň Mons. Tomáš Holub a Mons. Josef Socha, a o olomouckou arcidiecézi, kde zastávali úřad generálního vikáře současně Mons. Milán Kouba a Mons. Josef Nuzík. V současnosti jsou dva generální vikáři v královéhradecké diecézi (biskup Mons. Josef Kajnek a Mons. Josef Socha).

¹⁵³ Zdá se, že duplicita generálních vikářů byla zvolena z „diplomatických“ důvodů. Totiž, aby změna v úřadu generálního vikáře nebyla příliš razantní. V případě dvojice Kajnek – Socha v královéhradecké diecézi jde z mého pohledu především o to, aby byl pomocný biskup generálním vikářem.

¹⁵⁴ Srov. CIC 1917, kán. 1573, § 1: „Quilibet Episcopus tenetur officiale eligere cum potestate ordinaria iudicandi, a Vicario Generali distinctum, nisi parvitas dioecesis aut paucitas negotiorum suadeat hoc officium ipsi Vicario Generali committi.“ – „Každý biskup je povinen zvolit oficiála s řádnou mocí soudit, odlišného od generálního vikáře, leč by nepatrnost diecése nebo malý počet záležitostí doporučoval, aby tento úřad byl svěřen generálnímu vikáři.“

¹⁵⁵ CIC 1983, kán. 1420, § 1.

navíc, totiž funkci soudní neboli uvádění práva do praxe. Oba úřady však každopádně zůstávají jasně odlišeny.¹⁵⁶

2.2.3 Vztah generálního vikáře a diecézního biskupa, prostředky spolupráce a koordinace

Vedle diecézního biskupa, přes velkou variabilitu osob a úřadů, které se v každé diecézi vyskytují, vystupuje do popředí jako druhá osoba generální vikář. Je tomu tak jednak pro důležitost a starobylost jeho úřadu, především však proto, že spolu s biskupem řídí a koordinuje veškerý život v diecézi. V každé organizaci je důležité, aby spolu jednotlivé osoby táhly za jeden provaz, v životě diecéze je však harmonie vztahů mezi biskupem a generálním vikářem ještě mnohem důležitější. Jde o vztahy, u nichž je důležité, aby byly časté, především však aby byly jasně vymezeny kompetence, které náleží generálnímu vikáři.¹⁵⁷ Záležitosti, které zpravidla podléhají generálnímu vikáři, mezi něž patří bezesporu řízení kurie, jsou i tak všechny v posledku podřízeny biskupovi, explicitně od okamžiku, kdy si něco vyhradí pro sebe.

Vztah generálního vikáře a diecézního biskupa v typické podobě je popsán v Kodexu 1917 v kánonu 369, § 1: „Vicarius Generalis praecipua acta Curiae ad Episcopum referat, ipsumque certiorum faciat de iis quae gesta aut gerenda sint ad tuendam in clero et populo disciplinam.“¹⁵⁸

Pozitivní povinností generálního vikáře, která vyplývá z přirozenosti tohoto úřadu, je pomáhat biskupovi při řízení diecéze. Snadno se to říká, ale není snadné uvést to v život v souladu s duchem práva.

„Praecipua acta Curiae ad Episcopum referat.“ Generální vikář měl biskupovi podávat zprávu o hlavních činech kurie. Neznamenalo to, že měl referovat o všem, určitě ne o tom,

---

¹⁵⁶ CARDIA Carlo: Il governo della Chiesa, Bologna: Il Mulino, 2002, 176: „Všichni diecézní biskupové jsou vázáni, aby ustanovili soudního vikáře nebo oficiála s řádnou mocí, aby soudil. Ten má být odlišný od generálního vikáře, ledaže by nepatrnost diecéze nebo skrovný počet případů nedoporučovaly opak.“

¹⁵⁷ Srov. SÄGMÜLLER Johannes Baptist: Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, Freiburg im Breisgau: Herder, 1904, 371: „[...] [D]ass der Bischof ganz genau die Kompetenz seines Generalvikars fixiert, oder dass sich dieser durch persönlichen Verkehr mit dem Ordinarius im einzelnen Fall über seine Berechtigung vergewissert.“ – „[Považuje za důležité], aby biskup velmi přesně stanovil kompetenci svého generálního vikáře nebo aby se [generální vikář] osobně ubezpečil kontaktem s ordinářem o svém oprávnění v jednotlivém případě.“

¹⁵⁸ CIC 1917, kán. 369, § 1.

co nepřesahovalo důležitost klepů. Ale to, co bylo důležité, co vyžadovalo odpovědné a svědomité promyšlení a řešení, musel generální vikář biskupovi sdělit.

„Ipsumque certiore faciat de iis quae gesta aut gerenda sint.“ Generální vikář musel uvědomit biskupa o všem, co se dělo a mělo dít a co souviselo s kázní jak presbyteria, tak Božího lidu.

„Gesta aut gerenda“ (referovat o záležitostech vyřízených i vyřizovaných). To byly dvě hlavní informační povinnosti dobrého generálního vikáře. „Jednat sám za sebe, když to považuje za vhodné, ale vždy tak, aby se vyhnul hněvu biskupa; poradit se s ním o tom, co dělat. Biskup musí vědět o všem; měla by se vytvořit vyváženost tak, že zatímco biskup by vykonával roli dobré matky, generální vikář by byl přísným otcem rodiny, které jsou oba dva hlavou.“¹⁵⁹ Jinde se zase píše: „V kurii je úkolem generálního vikáře referovat biskupovi o jejích hlavních aktivitách a stále ho informovat. Nikdo nemůže vstoupit do archivu nebo z něj odnést jakýkoli obsah bez svolení biskupa nebo generálního vikáře. Conte a Coronata (1889–1961) uvádí, že biskup může dovolit generálnímu vikáři nahlížet do dokumentů tajného archivu beze svědků, existuje-li k tomu spravedlivý důvod.“¹⁶⁰

Co se týkalo vztahu mezi biskupem a vikářem nebo vikáři, kteří byli v diecézi přítomni, předpokládal Kodex především, že by generální vikář, tak jako každý jiný člen kurie, měl „negotia ad se spectantia sub auctoritate Episcopi tractare ad normam iuris“.¹⁶¹

Kánon 369, § 2 říká: „Caveat ne suis potestatibus utatur contra mentem et voluntatem sui Episcopi, firmo praescripto can. 44, § 2.“¹⁶² Bylo to explicitní vyjádření povinnosti generálního vikáře nezneužít své pravomoci proti mysli svého biskupa.

„Nikdo nesmí konat bez jistého přesvědčení, že biskup je s tím svolný. V této svornosti mysl i činu je odpověď na tajemství úspěchu jeho jemného a nesnadného úkolu [...]. Aby

---

¹⁵⁹ D'ANGELO: op. cit., 20: “Operare da sé, quando lo crederà opportuno, ma sempre liberando al possibile da odiosità il Vescovo; pigliar consiglio da lui sul da farsi. Il Vescovo deve avere conoscenza di tutto; dovrebbe stabilirsi l'equilibrio in modo, che mentre questi compirebbe l'ufficio di buona madre, il Vicario dovrebbe essere il rigoroso padre di famiglia, cui entrambi sono a capo.”

¹⁶⁰ DOUGHERTY: op. cit., 73–74: “In the curia it is the task of the vicar general to refer its chief acts to the bishop and keep him informed. No one can enter the archives or remove any of the contents without the bishop's permission or his. He is to retain one of the keys to the secret archives. Conte a Coronata (1889–1961) indicated that the bishop may allow the vicar general to inspect the documents in the secret archives without witnesses, if there is a justifying reason.”

¹⁶¹ CIC 1917, kán. 364, § 2, 2.

¹⁶² CIC 1917, kán. 369, § 2.

nedocházelo k neshodám, které jsou často zkázou diecéze, je nutné, aby se generální vikář s naléhavou a vroucí snahou ztotožnil s tím, co je předepsáno v kánonu 369.“¹⁶³

Jinde se píše: „Tvoříc jediný správní orgán jednal by [generální vikář] proti spravedlnosti a loajalitě, kdyby využil své moci proti vůli biskupa. Může mít odlišné a dokonce protikladné názory, tehdy nabídne, že odstoupí, a ačkoli generální vikariát není beneficiátní [úřad], slušnost a uznání se stanou prostředkem, jak využít horlivosti kněze zpravidla znamenitého a zkušeného.“¹⁶⁴

Tyto texty především podtrhují úzké spojení mezi biskupem a generálním vikářem. Pokud se tyto dva neshodli na určitém názoru, musel vždy ustoupit generální vikář.

II. vatikánský koncil neměl v úmyslu tento vztah biskupa a generálního vikáře měnit. Motu proprio „*Ecclesiae Sanctae*“ přejalo obsah z dekretu „*Christus Dominus*“,¹⁶⁵ týkající se dialogu biskupa a vikáře, vikářovy povinnosti informovat o hlavních záležitostech a všech dalších aspektů jejich vzájemné komunikace. Píše se tam: „Biskupský vikář, jako spolupracovník úřadu biskupa, je povinen o všem, co od něj přijal či co má nést, biskupovi referovat. Nikdy necht' naopak nekonat to, co by bylo proti mysli či vůli biskupa. Kromě toho pak, spolu s dalšími spolupracovníky biskupa a obzvláště s generálním vikářem, necht' nezanedbává účast na častých společných poradách konaných dle pravidel, jež má biskup stanovit k upevnění jednoty kázně v kléru a lidu a k bohatší sklizni plodů v diecézi.“¹⁶⁶ Téměř stejnými slovy se vyjadřuje Direktorium o pastýřské službě biskupů: „Biskupský vikář je povinen o všem, co konal či co má vykonávat, referovat diecéznímu biskupovi a nikdy nekonat nic proti jeho mysli nebo vůli. Kromě toho, spolu s dalšími spolupracovníky biskupa, obzvláště pak s generálním vikářem, neopomíjí často zasedat ke společné poradě – dle způsobu stanoveného diecézním biskupem – k upevnění jednoty

---

¹⁶³ FANELLI: op. cit., 42–44: “Niente deve operare senza la sicura convinzione del suo [del Vescovo] beneplacito. In questa concordia di pensiero e di azione è risposto il segreto del successo nella sua delicata ed ardua mansione [...]. Per non dar luogo a dissensi, che spesso sono la rovina di una diocesi, è necessario che il Vicario generale, con premurosa, calda sollicitudine, si uniformi a quanto è prescritto nel can. 369.”

¹⁶⁴ URTASUN Joseph: *L'Évêque dan l'église et son diocèse*, Paris: Fayard, 1961, 82: «Constituant un 'seul organe d'administration', il agirait contre la justice et la loyauté en usant de ses pouvoirs contre la volonté de l'évêque. On peut avoir des vues différentes et mêmes opposées, alors on offre sa démission et, bien que le Vicariat général ne soit pas un bénéfice, l'équité et la reconnaissance feront trouver le moyen d'utiliser de zèle d'un prêtre en général éminent et d'expérience.»

¹⁶⁵ Srov. *Christus Dominus*, čl. 27.

¹⁶⁶ *Ecclesiae Sanctae*, čl. 14, § 3: „Tamquam officii episcopalis cooperator, Vicarius Episcopalis omnia, ab ipso gesta vel gerenda, Episcopo dioecesano referre debet; imo et numquam agat contra illum mentem et voluntatem. Praeterea, cum ceteris Episcopis cooperatoribus – ac praesertim cum Vicario Generali, modis ab Episcopo dioecesano statuendis – frequens colloquium instituere ne omittat, ad firmandam in clero et populo disciplinae unitatem necnon ad uberiores fructus in diocesi obtinendos.“

kázně v kléru a lidu, k prohloubení vědomí vzájemné spolupráce a k bohatší sklizni plodů v diecézi.“¹⁶⁷

Všechny tyto dokumenty měly vliv na znění kánonu 480 Kodexu kanonického práva z roku 1983: „Vicarius generalis et Vicarius episcopalis de praecipuis negotiis et gerendis et gestis Episcopo dioecesano referre debent, nec umquam contra voluntatem et mentem Episcopi dioecesani agent.“¹⁶⁸

Nový kánon 480 přejímá starý kánon 369 a upravuje jej podle koncilního smýšlení, které říká, že generální vikář má být ku pomoci diecéznímu biskupovi při řízení celé diecéze. Urso říká, že „generální vikář nemůže být chápán jen jako obyčejný úředník, protože mu není svěřena čistě administrativní úloha [...]. Kdybychom ho přeložili na čistě administrativní pozici a vyloučili jej z pastorační aktivity, bylo by to proti právní normě“.¹⁶⁹

Moc generálního vikáře a biskupského vikáře je řádná, avšak nikoli vlastní, proto musí být podřízena moci diecézního biskupa. Mají jak jeden, tak druhý velkou teologickou povinnost jednat v síle společenství církve, podle práva a v naprostém souladu s biskupem, být spoluzodpovědní za řízení diecéze a nikdy nejednat proti jeho vůli a úmyslům. Povinnost informovat biskupa o hlavních záležitostech má pastorační důvod. Ve starém Kodexu se mluvilo o „praecipua acta Curiae“, tedy o záležitostech striktně se týkajících kurie, zatímco v současném Kodexu se mluví o „praecipuis negotiis“. Je to mnohem komplexnější vyjádření, do něhož jsou zahrnuty všechny důležitější záležitosti. Je vhodné zdůraznit, že současný Kodex zmiňuje nejen generálního vikáře, ale i biskupské vikáře, a v tomto ohledu jim připisuje stejné povinnosti. Nelze podceňovat vyjádření „nec umquam“, což znamená striktně nikdy. Tedy ani jednou není dovoleno jednat proti biskupovi, jeho úmyslům, záměrům a vůli. Toto nové vyjádření je mnohem striktnější než v Kodexu z roku 1917.

---

¹⁶⁷ *Ecclesiae Imago*, čl. 151: „Vicarius episcopalis de omnibus, a se gestis vel gerendis, Episcopo dioecesano referre debet, et numquam contra illius mentem et voluntatem agere. Praeterea cum ceteris Episcopis cooperatoribus – ac presertim cum Vicario generali, modis ad Episcopo dioecesano statutis – frequens colloquium unstituere non omittit, ad firmandam in clero et populo disciplinae unitatem, ad conscientiam cooperationis in labore excolendam, atque ad uberiores fructus in dioecesi obtinendos.“

¹⁶⁸ CIC 1983, kán. 480.

¹⁶⁹ URSO Paolo: *La curia diocesana*, in: LONGHITANO Adolfo, MOGAVERO Domenico, URSO Paolo, MARCHESI Mario (ed.): *Chiesa particolare e strutture di comunione*, Bologna: Edizioni Dehoniane, 1985, 108.

Direktorium „Apostolorum succesores“ z roku 2004 je v této věci velmi stručné: „Vikáři mají vždy jednat podle vůle a úmyslů biskupa, kterému mají skládat účty z nejdůležitějších záležitostí, jimiž se zabývají.“¹⁷⁰

V platném Kodexu je vztah diecézního biskupa a generálního vikáře konstituován jako vztah s ustavičnou výměnou názorů, vyžadující otevřený a upřímný dialog. Vzhledem k tomu, že biskup je přímo zodpovědný za úkony generálního vikáře, je tento kánon zvláštním způsobem svázán s kánonem 473, kde se píše: „§ 1. Episcopus dioecesanus curare debet ut omnia negotia quae ad universae dioecesis administrationem pertinent, debite coordinentur et ad bonum portionis populi Dei sibi commissae aptius procurandum ordinentur. – § 2. Ipsius Episcopi dioecesani est coordinare actionem pastorem Vicariorum sive generalium sive episcopalium; ubi id expendiat, nominari potest Moderator curiae, qui sacerdos sit oportet, cuius est sub Episcopi auctoritate ea coordinare quae ad negotia administrativa tractanda attinent, itemque curare ut ceteri curiae addicti officium sibi commissum rite adimpleant.“¹⁷¹

Od biskupa se tedy očekává, že se postará, aby všechny záležitosti správy diecéze byly rozumně řízeny a koordinovány ve prospěch Božího lidu, který je mu svěřen. Integrita služby biskupa musí být vidět především v jednotě biskupské kurie.

§ 3 kánonu 473 říká, že: „Nisi locorum adiuncta iudicio Episcopi aliud suadeant, Moderator curiae nominetur Vicarius generalis aut, si plures sint, unus ex Vicariis generalibus.“¹⁷²

Moderátor kurie

Právě kvůli koordinaci byla zřízena postava „Moderator Curiae“, která se v českém překladu Kodexu nazývá „ředitel kurie“. Zda do tohoto úřadu bude jmenována jiná osoba než generální vikář, závisí na rozhodnutí biskupa podle toho, co diecéze vyžaduje. Má dva hlavní úkoly: Jednak koordinovat pod autoritou biskupa vyřizování správních záležitostí a dále dbát, aby ostatní osoby v kurii řádně plnily jim svěřené úkoly. „Moderátor je tak trochu jako vedoucí oddělení ve firmě, supervizor, který na jedné straně záležitosti koordinuje, na straně druhé plní roli dozorcujícího [...]. Jeví se rozhodně jako velký šéf

---

¹⁷⁰ *Apostolorum succesores*, čl. 178.

¹⁷¹ CIC 1983, kán. 473, § 1 a 2.

¹⁷² CIC 1983, kán. 473, § 3.

kurie.“¹⁷³ Ředitel kurie má být kněz, a to generální vikář, pokud potřeba diecéze nevyžaduje něco jiného.

Biskupská rada

Platným nástrojem podpory a koordinace pastorace na úrovni ordinářů je biskupská rada. Pojednává o ní § 4 kánonu 473, když říká: „Ubi id expedire iudicaverit, Episcopus, ad actionem pastorem aptius fovendam, constituere potest consilium episcopale, constans scilicet Vicariis generalibus et Vicariis episcopalibus.“¹⁷⁴

Biskupská rada je orgán, který se skládá pouze z generálních a biskupských vikářů. Předsedá jí diecézní biskup. Všichni členové biskupské rady jsou ordináři, tedy ti, kteří jsou nositeli řádné moci, a tak i tato rada je obdařena řádnou mocí. Avšak během setkání má řídicí moc jen diecézní biskup, rada plní jen konzultativní úlohu. Biskup může svěřit vykonání rozhodnutí, která vznikla na biskupské radě, generálnímu nebo biskupskému vikáři, nebo i někomu zcela jinému. Biskupská rada také může plnit funkci fóra, na němž se mohou řešit eventuální problémy vztahů jednotlivých vikářů mezi sebou i kompetenční spory, které mohou vzniknout.

Konzistoř – Consilium Curiae

Nyní je třeba zmínit také grémium, které bývá nazýváno „Consilium Curiae“, nebo se někdy nazývá konzistoř. Tato rada se skládá z vedoucích odborů biskupské kurie a bývá řízena generálním vikářem. Pravidelných setkání se účastní všechny odpovědné osoby jednotlivých odborů biskupské kurie. Smyslem tohoto setkávání je koordinace činnosti kurie.

Tyto všechny mechanismy by měly být popsány v organizačním řádu biskupské kurie: „To všechno má ve svém důsledku být dokonale upraveno ve statutu kurie a v předpisech pro jednotlivé úřady a orgány. Jak statuty, tak předpisy mají být vydány biskupem.“¹⁷⁵

---

¹⁷³ PAGÉ Roch: *Les Églises particulières*, sv. 1, Montréal: Éditions Paulines, 1985, 68: «Le Modérateur est un peu comme en chef de département dans une entreprise, un superviseur, qui d'une part coordonne et d'autre part exerce un rôle de vigilance [...]. Il apparaît décidément comme le grand patron de la curie.»

¹⁷⁴ CIC 1983, kán. 473, § 4.

¹⁷⁵ BUX: op. cit., 228: “In tutto, infine, deve essere compiutamente regolamentato nello Statuto della Curia e nei Regolamenti dei singoli uffici ed organismi, entrambi di emanazione vescovile.”

2.2.4 Generální vikář, biskup-koadjutor a pomocný biskup

Vraťme se opět ke Kodexu z roku 1917. O této tematice pojednával kánon 350: „§ 1. Unius Romani Pontificis est Episcopo Coadiutorem constituere. – § 2. Coadiutor dari solet personae Episcopi cum iure successionis; sed nonnunquam datur quoque sedi. § 3. Coadiutor, datus personae Episcopi sine iure successionis, speciali nomine dicitur Auxiliaris.“¹⁷⁶

Pokud bylo nutné, byl Apoštolským stolcem jmenován do diecézí další biskup. Nutnost vyplývala z věku nebo nemoci diecézního biskupa, případně z rozlehlosti diecéze. Takový biskup byl nazýván „Episcopus Coadiutor“ nebo „Episcopus Auxiliaris“. Česká terminologie tyto latinské pojmy překládá jako biskup-nástupce¹⁷⁷ (nebo biskup-koadjutor)¹⁷⁸ a pomocný biskup¹⁷⁹ (nebo světící biskup).¹⁸⁰ Rozdíl mezi generálním vikářem a biskupem-koadjutorem je jasný. Zatímco generální vikář je vybrán biskupem z kněží, a tak je nadán mocí diecéznímu biskupovi pomáhat, biskup-koadjutor je jmenován přímo Svatým otcem.

Druhým vatikánským koncilem začíná nová epocha i pro biskupy. Koadjutoři a pomocní biskupové byli nadáni i jurisdikční mocí, předtím mohli totiž plnit pouze funkci vikářů „in Pontificalibus“.

Během koncilového procesu se toto téma několikrát dostalo do textů a opět z nich bylo vyjímáno. Nakonec bylo rozhodnuto, že koncilní a pokoncilní normy se budou zabývat problematikou biskupů-koadjutorů a pomocných biskupů. Pasáž o tomto tématu byla vložena do dekretu „Christus Dominus“: „Vyžaduje-li to duchovní dobro věřících, ať diecézní biskup neváhá vyžádat si od příslušné autority jednoho nebo více světících biskupů; ti se ustanovují pro diecézi bez práva nástupnictví. – Není-li ve jmenovací listině nic určeno, ustanoví diecézní biskup jednoho nebo několik světících biskupů generálními vikáři nebo aspoň biskupskými vikáři; ti podléhají pouze jeho autoritě. S nimi by se měl radit o důležitějších otázkách zejména pastoračního rázu.“¹⁸¹

---

¹⁷⁶ CIC 1917, kán. 350.

¹⁷⁷ Terminologie oficiálního překladu CIC 1983.

¹⁷⁸ Terminologie používaná při praktické aplikaci v českých podmínkách (Mons. Jiří Paďour).

¹⁷⁹ Terminologie oficiálního překladu CIC 1983.

¹⁸⁰ Terminologie oficiálního překladu dokumentů II. vatikánského koncilu.

¹⁸¹ *Christus Dominus*, čl. 26.

Z pokoncilních dokumentů o problematice hovoří motu proprio „*Ecclesiae Sanctae*“: „Diecézní biskup má ustanovit pomocného nebo generálního vikáře či syncella, či biskupského vikáře, a to tak, aby v jakémkoli případě [jeho pravomoc] byla odvozena od autority diecézního biskupa.“¹⁸² Zajímavé je, že v tomto dokumentu, na rozdíl od dekretu „*Christus Dominus*“, není zmíněno, že především pomocný biskup by měl být jmenován generálním vikářem, v každém případě však alespoň vikářem biskupským. Tyto dva úřady jsou v tomto textu postaveny naroveň.¹⁸³

A dále „*Ecclesiae Imago*“: „Když se tedy jedná o moc, jež má být udělena pomocným biskupům, nechť má diecézní biskup na zřeteli následující: dobro pastvy Pánova stáda, udržování jednoty v řízení diecéze, společenství svátosti episkopátu, stav člena biskupského kolegia, ozdobeného titulem pomocníka, účinnou pastorační spolupráci. Pročež ustanoví pomocného či pomocné generální vikáře nebo alespoň vikáře biskupské. [...] Není-li v diecézi biskup koadjutor, [tím spíše] je třeba, aby byl ustanoven generální vikář.“¹⁸⁴

Tyto dokumenty se staly konceptem pro kánon 406 nového Kodexu: „§ 1. *Episcopus coadiutor, itemque Episcopus auxiliaris, de quo in can. 403, § 2, ab Episcopo dioecetano Vicarius generalis constituatur; insuper ipsi prae ceteris Episcopus dioecetanus committat quae ex iure mandatum speciale requirant. – § 2. Nisi in litteris apostolicis aliud provisum fuerit et firmo praescripto § 1, Episcopus dioecetanus auxiliarem vel auxiliares suos constituat Vicarios generales vel saltem Vicarios episcopales, ab auctoritate sua, aut Episcopi coadiutoris vel Episcopi auxiliaris de quo in can. 403, § 2, dumtaxat dependentes.*“¹⁸⁵

Když to vyžaduje pastorační situace diecéze, je jmenován na žádost diecézního biskupa jeden nebo více pomocných biskupů. Pomocný biskup nemá právo nástupnictví, toto právo má pouze biskup-koadjutor. Koadjutor musí být vždy jmenován generálním vikářem,

---

¹⁸² *Ecclesiae Sanctae*, čl. 13, § 2: „*Episcopus dioecetanus debet Auxiliarem constituere aut Vicarium Generalem seu Syncellum aut Vicarium Episcopalem, ita tamen ut, quodlibet in casu, ab Episcopi dioecetani auctoritate unice dependeat.*“

¹⁸³ Srov. MUSSONE: op. cit., 72, pozn. 134.

¹⁸⁴ *Ecclesiae Imago*, čl. 152: „*Cum vero de potestate Episcopis Auxiliariibus tribuenda agitur, Episcopus dioecetanus haec prae oculis habet: pascendi dominici gregis bonum, unitatem regiminis in dioecesis moderanda, commune Episcopatus sacramentum, condicionem membri Collegii episcopalis, qua Auxiliares decorantur, efficacem cooperationem pastoralem. Quapropter Auxiliarem vel Auxiliares suos constituit Vicarios generales vel saltem Vicarios episcopales. [...] Si in dioecesis adsit Episcopus Coadiutor, et iste necessario constitui debet Vicarius generalis.*“

¹⁸⁵ CIC 1983, kán. 406.

pomocní biskupové mají být jmenováni aspoň biskupskými vikáři, jejich jmenování generálními vikáři je však upřednostňováno.

Kánon 406 cituje kánon 403, § 2. Zde se připomíná, že: „Gravioribus in adiunctis, etiam indolis personalis, Episcopo dioecesano dari potest Episcopus auxiliaris specialibus instructus facultatibus.“¹⁸⁶ V případě, že byl diecéznímu biskupovi dán biskup-koadjutor nebo pomocný biskup vybavený zvláštními zmocněními, je třeba, aby byl jmenován generálním vikářem. Biskup mu dá přednost přede všemi tak, jak vyžaduje zákon nebo ono zvláštní zmocnění. V případě pomocného biskupa bez speciálních zmocnění je na biskupovi, zda jej jmenuje generálním vikářem nebo biskupským vikářem.

„Pomocný biskup se nestává generálním vikářem nebo biskupským vikářem ‚ipso iure‘, ale jmenováním diecézního biskupa na základě řádného dekretu.“¹⁸⁷

Tématu biskupa-nástupce¹⁸⁸ a pomocného biskupa se věnuje i dokument „Apostolorum succesores“: „Pomocný biskup je zpravidla jmenován generálním vikářem nebo aspoň biskupským vikářem, takže závisí pouze na autoritě diecézního biskupa, který mu má přednostně svěřovat záležitosti vyžadující podle práva zvláštní zmocnění.“¹⁸⁹ Zajímavé je, že se tento dokument vůbec nezmiňuje o nutnosti jmenovat biskupa-nástupce generálním vikářem.

2.2.5 Generální vikář a biskupští vikáři

Vedle generálního vikáře byla Druhým vatikánským koncilem a následně Kodexem ustavena zcela nová fakultativní instituce biskupského vikáře, která v předchozí právní úpravě neexistovala. [...] Georg Bier uvádí, že Koncil ustanovil instituci biskupských vikářů proto, aby pomocní biskupové nebyli závislí na generálním vikáři, pokud ten je jen obyčejným knězem, a aby jejich právní postavení bylo přiměřené jejich moci, úkolům a ohodnocení, jichž se jim od Koncilu dostalo.¹⁹⁰ Nicméně již Koncil připustil možnost jmenovat biskupským vikářem kněze, a z toho vyšel i Kodex.¹⁹¹

¹⁸⁶ CIC 1983, kán. 403, § 2.

¹⁸⁷ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2029: “Il Vescovo ausiliare non viene costituito Vicario generale o episcopale ipso iure, ma per nomina del Vescovo diocesano, mediante regolare decreto amministrativo.”

¹⁸⁸ Dokument „Apostolorum succesores“ v českém překladu přejímá terminologii překladu CIC, tedy nikoli biskup-koadjutor, ale biskup-nástupce.

¹⁸⁹ *Apostolorum successores*, čl. 71d.

¹⁹⁰ Srov. LÜDICKE Klaus (ed.): *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, sv. 3, Essen: Ludgerus Verlag, 1999c., kán. 476: „Die Auxiliarbischöfe haben durch diese theologische Klarstellungen

Biskupský vikář může být v diecézi jmenován jeden nebo jich může být ustanoveno i více. Nemusí být také jmenován žádný. Stejně jako generální vikář, je i biskupský vikář ordinářem. Svou moc, která je stejně jako u generálního vikáře řádná a zástupná, avšak na rozdíl od něj nikoli všeobecná, ale pevně stanovená, vykonává buď v určité části diecéze,¹⁹² nebo pro určité záležitosti,¹⁹³ či pro určitý okruh osob.¹⁹⁴ Kromě těchto specifik platí o biskupském vikáři v zásadě totéž co o vikáři generálním. Biskupský vikář má být ustanoven na dobu určitou, ledaže by byl pomocným biskupem. Biskupský vikář-biskup je oproti tomu jmenován na neurčito. Biskupští vikáři spolu s generálním vikářem mohou tvořit biskupskou radu.¹⁹⁵

2.3 Požadavky na kandidáta na úřad generálního vikáře

Pokud zběžně pohlédneme do dějin církve, vidíme, že biskup od počátku jmenoval určité osoby do úřadů a z těchto úřadů je i odvolával. Tak tomu bylo po celou existenci církve a je tomu tak i dnes.

Biskup mohl vždy svobodně jmenovat generálního vikáře bez toho, že by k tomu snad potřeboval souhlas kapituly.¹⁹⁶ Byl při tom naprosto nezávislý i na jakémkoli zásahu světské moci,¹⁹⁷ jen bylo třeba, aby byl vikář nadán vlastnostmi vyžadovanými právem,¹⁹⁸ mezi nimiž bylo snad nejdůležitějším požadavkem, aby byl vysvěcen na kněze, nebo alespoň obdržel tonsuru, aby byl doktorem nebo licenciátem kanonického práva, nebo aby byl v této disciplíně alespoň zběhlý,¹⁹⁹ aby nebyl zároveň kanovníkem penitenciářem, farářem, vikářem nebo administrátorem. Kontroverzní mohlo být, když generální vikář pocházel z téže diecéze, kde působil. Zmínili jsme se o schopnostech a neslučitelnostech,

---

eine deutliche Aufwertung erfahren. Mit der Aufwertung war del Wunsch verbunden, die Auxiliarbischöfe mit Vollmachten und Aufgaben auszustatten, die ihrer Rechtstellung angemessen sind (C[hristus] D[ominus] Art.[ikel] 25). Deshalb und um die Auxiliarbischöfe nicht vom einem Generalvikar abhängig sein zu lassen, der nur ein einfacher Priester ist, hat das Konzil das Amt des Bischofsvikars geschaffen.“

¹⁹¹ Srov. ŠTASTNÍK Štěpán: Pluralita generálních vikářů?, in: *Studia Theologica* 1 (2010) 84–90, 86.

¹⁹² Kompetence územní.

¹⁹³ Kompetence věcná – například biskupský vikář pro školství, zdravotnictví, charitu, pastoraci atd.

¹⁹⁴ Personální kompetence – například pro studenty, pro cizince nebo pro osoby jiného obřadu.

¹⁹⁵ Srov. HRDINA: op. cit., 202.

¹⁹⁶ Srov. SBROZZIUS Jacobus: *De Vicarii Episcopi officio et potestate, Venetiis*: [b.n.], 1607, 67.

¹⁹⁷ Apoštolský stolec vždy vyžadoval tuto skutečnost pro biskupy.

¹⁹⁸ Srov. SBROZZIUS: op. cit., 39–51.

¹⁹⁹ Srov. UGOLINUS Bartholomaeus: *Tractatus de Officio et Potestate Episcopi, Romae*: Apud Andream Phaeum, 1617, 20–21: „Debet esse peritus in iis, quae ad suum munus exercendum peritent. Quare in iure Pontificio, ac civili versatus esse debet. Item Moralem theologiam non ignorare, quo munus suum, ut decet, praestare possit.“ – „Je třeba, aby byl zkušený v tom, co náleží k vykonávání jeho úřadu. Proto musí být zběhlý jak v právu pontifikálním, tak v civilním. Rovněž je zapotřebí, aby se k náležitému vykonávání svého úřadu vyznal v morální teologii.“

určitě vzácných, avšak nezbytných pro tehdejší působení generálního vikáře rovněž v oblasti soudnictví, avšak především kvůli výkonu funkce řízení biskupské kurie.²⁰⁰

2.3.1 Vyžadované vlastnosti

Vlastnostem generálního vikáře je v Kodexu 1917 vyhrazen kánon 367: „§ 1. Vicarius Generalis sit sacerdos e clero saeculari, annos natus non minus triginta, in theologia et iure canonico doctor aut licentiat, vel saltem earum disciplinarum vere peritus, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendatus. – § 2. Si dioecesis alieui religioni commissa fuerit, Vicarius Generalis potest esse eiusdem religionis alumnus.“²⁰¹

Vlastnosti generálního vikáře byly ve výše uvedené normě podány obšírně. V paragrafech kánonu se objevují vlastnosti požadované právem, aby biskup mohl povolát duchovního k vykonávání úřadu generálního vikáře. Jak bylo již řečeno, jestliže to biskup nepovažoval za nutné, mohl ho také nejmenovat, avšak pokud už ho jednou jmenoval, nemohl nedbat tohoto zákona, v němž byly uvedeny podstatné podmínky – „sine quibus non“, určité požadavky vyžadované pro platnost samotného výběru.

Ne každý duchovní byl právně způsobilý, aby vykonával úřad generálního vikáře, vždyť ani vůle biskupa nemohla hraničit se zneužitím zákona. Tento úřad je velmi choulostivý, a tak vyžadoval nejen vlastnosti, které by měl mít každý dobrý kněz.

Co se týče vlastností vyžadovaných pro generálního vikáře, byly některé z nich formulovány pozitivně, jiné negativně, zatímco další by znamenaly neslučitelnost s tímto úřadem.

Bylo jen několik pozitivně formulovaných podmínek pro osobu vhodnou ke jmenování generálním vikářem, a to následující.

Generální vikář měl být „sacerdos e clero saeculari“, tedy kněz, který patřil k diecéznímu neboli světskému kněžstvu. Jedině tehdy, pokud byla diecéze svěřena nějaké řeholní společnosti, mohl být úřad generálního vikáře svěřen bez jakéhokoli zvláštního dovolení

---

²⁰⁰ Srov. PELLEGRINUS Carolus: Praxis Vicariorum et omnium in utroque foro iudicentium, Venetiis: Apud Bonifacium Viezzeri, 1743, 5.

²⁰¹ CIC 1917, kán. 367, § 1 a 2.

Apoštolského stolce členovi téže řehole.²⁰²

„Annos natus non minus triginta.“ Kandidát na generálního vikáře musel být stár třicet let, přinejmenším započatých.²⁰³ Musel být nositelem potřebných vědeckých titulů, které byly zárukou jeho právní a teologické odbornosti, jež byla potřeba k tomu, aby mohl kompetentně zastávat tento úřad. Kodex požadoval dvě, a to vylučovací formulací: „in theologia et iure canonico doctor aut licentiatus“. To znamená, že požadoval buď doktorát, nebo licenciát teologie a kanonického práva. Další možností byla alespoň opravdová zběhlost v těchto disciplínách: „[E]arum disciplinarum vere peritus.“ Smyslem zákona bylo, aby generální vikář byl schopen přímo vykonávat to, co vyžadoval jeho úřad. Proto tomu byla přikládána tato mimořádná pozornost.

„Sana doctrina, probitate, prudentia.“ Bylo třeba, aby volba padla na kněze, který opravdu vynikal mezi diecézním kněžstvem dobrotou, horlivostí a zbožností, ale nejen to. Měl vynikat také zdravou naukou a zvláště znalostí práva. Kodex nevyžadoval u adepta na generálního vikáře jen „nějakou“ nauku, ale nauku zdravou a uspořádanou, a měl být rovněž příkladně bezúhonný. Kandidát na úřad měl být vzorem v ctnosti, především v klidné a moudré osvědčenosti, a schopen závažných rozhodnutí. Dále se požadovalo, aby měl jemné svědomí, ochotu věrně spolupracovat s diecézním biskupem, i když se kvůli tomu vzdával své vlastní vůle, tak aby společně s biskupem pracoval pro Boží slávu a spásu duší.²⁰⁴

Po vydání Kodexu 1917 se rozvoj právní vědy i dalších teologických oborů dotkl i nezbytných vlastností vyžadovaných pro jmenování generálního vikáře. Lze vypožorovat, že některé z těchto vlastností už nebyly mezi vlastnostmi vyžadovanými pro jmenování,²⁰⁵ zatímco další byly přímo součástí charakteristiky úřadu generálního vikáře, jako například svátost kněžského svěcení, které zůstávalo nutností pro samotnou platnost jmenování,²⁰⁶ a nakonec další, jež byly nutné „ad liceitatem“.²⁰⁷ Bylo pochopitelně na zvážení biskupa,

---

²⁰² Například v Rakousku, ve Švýcarsku nebo v Maďarsku jsou někteří opati benediktinských klášterů zároveň biskupy a o jejich území se dalo říci, že to byla diecéze svěřená řeholní společnosti.

²⁰³ Dříve stačilo 25 let.

²⁰⁴ Srov. D'ANGELO: op. cit., 14.

²⁰⁵ Například manželský původ.

²⁰⁶ Srov. KIENITZ: op. cit., 79–80 a 87: „Es ist [...] ein ‚officium saeculare‘, weil es nur an Weltkleriker vergeben werden soll [...], sowie ein ‚officium eminenter sacrum‘, weil die Priesterwürde als Voraussetzung gefordert ist [...]“.

²⁰⁷ Srov. FLYNN D[...] V[...]: Vicar-general (Syncellus), in: CATHOLIC UNIVERSITY OF AMERICA: New Catholic Encyclopedia, sv. 14, New York: McGraw-Hill, 1967, 639: „[Někteří autoři počítají mezi tyto

aby posoudil všechny tyto vlastnosti. V případě, že kandidát tyto požadavky nespĺňoval, bylo nutno požádat Apoštolský stolec o dispens. Důležitost trvat na vlastnostech vyžadovaných pro jmenování generálního vikáře se zakládala na faktu, že byl „alter ego“ biskupa. A tak to, co bylo vyžadováno jako vlastnost potřebná pro biskupa, bylo vyžadováno také pro generálního vikáře.

Koncil v tomto nepřinesl zásadní novinky. Direktorium pro pastýřskou službu biskupů „*Ecclesiae Imago*“ znovu přineslo myšlenku motu proprio „*Ecclesiae Sanctae*“, když konstatovalo, že je třeba, aby mezi uvedenými ctnostmi a schopnostmi, které vyžaduje právo, byl generální vikář současně zkušený i v pastoračních záležitostech.²⁰⁸

Všechny předchozí koncepty potom měly vliv na nový kánon 478, § 1: „*Vicarius generalis et episcopalis sint sacerdotes annos nati non minus triginta, in iure canonico aut theologia doctores vel licenciati vel saltem in iisdem disciplines vere periti, sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum experientia commendati.*“²⁰⁹

Záměrem nové kodifikace bylo kromě jiného zjednodušit normy. Na rozdíl od Kodexu 1917 se zdůrazňuje, že „*ad validitatem*“ je nutné pouze to, aby byl generálním vikářem jmenován kněz.²¹⁰ Z toho vyplývá, že tímto knězem může být také řeholník. Biskupovi se tak dává možnost vybrat opravdu nejvhodnějšího kandidáta a není důležité to, zda je inkardinován do diecéze nebo je členem společnosti zasvěceného či apoštolského života.²¹¹

„*Sint sacerdotes.*“ Dříve se z právního hlediska mělo za to, že se kněžstvím rozumí všechny tři stupně svěcení, tj. jáhenské, kněžské a biskupské, a že všechny tyto tři stupně opravňovaly k jednání „*ve jménu Krista – Hlavy*“, čili k zastávání úřadů vybavených řídicí

---

vlastnosti ctnosti vikáře, konkrétně to, že generální vikář má být] outstanding for his sound faith, moral goodness, prudence and administrative experience.“

²⁰⁸ Srov. *Ecclesiae Imago*, čl. 152: „*Praeter ceteras virtutes et dotes, quae iure viginti poscuntur, Vicarius generalis consentanea rei pastoralis peritia ornatus sit oportet.*“

²⁰⁹ CIC 1983, kán. 478, § 1.

²¹⁰ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2226: „*Il presbiterato è richiesto 'ad validitatem' a norma del can. 150.*“

²¹¹ Srov. SOUSA COSTA Antonio: *Commento ai cann. 460–572*, in: PINTO Pio Vito (ed.): *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2001, 278–279: „*Non è stato accolto il suggerimento di alcuni consultori, che il Vicario generale dovesse essere scelto tra il clero diocesano, come l'altronde era stabilito dal CIC 17 [...], ammettendo la sola eccezione quanto al confratello del Vescovo, membro di un istituto di vita consacrata o di una società di vita apostolica cui fosse stata affidata la Diocesi. La norma non venne accettata per lasciare libero il Vescovo di scegliere come Vicario generale un sacerdote più idoneo tra il clero, sia di un istituto di vita consacrata o di una società di vita apostolica, sia diocesano.*“

mocí. Pojednávaly o tom kánony 1008 a 1009 v původním znění z roku 1983.²¹² Papež Benedikt XVI. v motu proprio „*Omnium in mentem*“²¹³ zohledňuje nauku obsaženou ve věroučné konstituci II. vatikánského koncilu „*Lumen gentium*“ týkající se jáhnů²¹⁴ a v tomto smyslu také mění znění kánonů 1008 a 1009 CIC 1983.²¹⁵ Podstatou nauky je, že jáhen nejedná „in persona Christi Capitis“. To však nic nemění na podmínce, aby generální vikář byl minimálně knězem.²¹⁶

Již citovaný kánon 478, § 1 CIC 1983 uvádí podmínky, tedy vlastnosti osoby kandidáta na úřad generálního vikáře, potřebné pro dovolenost („per liceitatem“) držení úřadu. Především, a to platí pro církevní úřad jako takový, musí kandidát být v plném společenství církve. Ve smyslu kánonu 96 vyžaduje církevní společenství pouta víry, svátostí a církevního řízení.²¹⁷ Jestliže by chyběl jeden z těchto prvků, nelze hovořit o plném společenství církve. Toto společenství se získá křtem v katolické církvi nebo přijetím do církve v případě, že byl člověk pokřtěn v křesťanské církvi, která není s církví katolickou v plném společenství. Ten, kdo není v plném společenství s církví, není subjektem kanonického práva, a proto ani není zavázán dodržovat normy Kodexu.²¹⁸

Protože je každý církevní úřad, úřad generálního vikáře nevyjímaje, spojen s právy

---

²¹² Původní znění kánonů 1008 a 1009: CIC 1983, kán. 1008: „Svátostí svěcení se z Božího ustanovení někteří věřící označení nezrušitelným znamením, stávají posvátnými služebníky, kteří jsou zasvěceni a určeni, aby, každý podle svého stupně, v osobě Krista – Hlavy vykonávali úřad učit, posvěcovat a vést, a tak pásli boží lid.“ CIC 1983, kán. 1009, § 1: „Stupně svátostí svěcení jsou: biskupský, kněžský a jáhenský.“

²¹³ BENEDICTUS PP. XVI: *Litterae apostolicae motu proprio datae Omnium in mentem*, quaedam in Codice Iuris Canonici immutantur (ze dne 26. října 2009), in: AAS 102 (2010) 8–10. BENEDIKT XVI.: Apoštolský list (motu proprio) „*Omnium in mentem*“ papeže Benedikta XVI., kterým se zavádějí některé změny v Kodexu kanonického práva, (ze dne 26. října 2009), in: Acta České biskupské konference 5 (2010) 15–19. Ustanovení nabylo účinnosti 9. dubna 2010.

²¹⁴ DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 29–97, čl. 29.

²¹⁵ Nové kánony 1008 a 1009 znějí: NĚMEC Damián: Změněné kánony kodexů kanonického práva, in: Acta České biskupské konference 5 (2010) 20–26, 22: „Kán. 1008 – Svátostí svěcení se z Božího ustanovení někteří věřící, označení nezrušitelným znamením, stávají posvátnými služebníky, kteří jsou zasvěceni a určeni, aby, každý podle svého stupně, z nového a specifického důvodu sloužili Božímu lidu. Kán. 1009 – § 1. Stupně svátostí svěcení jsou: biskupský, kněžský a jáhenský. – § 2. Svátost svěcení se uděluje vkládáním rukou a modlitbou svěcení, kterou pro jednotlivé stupně předepisují liturgické knihy. – § 3. Ti, kdo byli vysvěceni na biskupa nebo kněze, přijímají posláním a pověřením jednat v osobě Krista – Hlavy, jáhni naproti tomu přijímají potřebnou sílu, aby sloužili Božímu lidu v ‚diakonii‘ (službě) liturgie, slova a lásky.“

²¹⁶ Srov. BEAL, CORRIDEN, GREEN: op. cit., 631: “Both a vicar general and an episcopal vicar are to be priests. Obviously, a bishop is also qualified for such an appointment (see c. 406). The requirement of priestly orders for vicars is usually related to their significant representative role in relation to the diocesan bishop as his executive ‘alter ego’. Also given as a reason for this qualification is their exercise, by office, of executive power of governance and the restrictive provision that only clerics can be named to offices which require the exercise of the power of governance.”

²¹⁷ Srov. CIC 1983, kán. 205.

²¹⁸ Srov. CIC 1983, kán. 11.

a povinnostmi, vyžaduje respektování kanonických norem, což by nebylo možné vyžadovat od toho, kdo není subjektem těchto zákonů.

Obecně můžeme vyžadované vlastnosti označit jako vlastnosti lidské, přirozené, morální, intelektuální a duchovní.

„Annos nati non minus triginta.“ Důležitou podmínkou je požadavek věku, který nemá být nižší než třicet let.²¹⁹ Jednou z dalších vyžadovaných vlastností pro kandidáta na úřad generálního vikáře je fyzické i psychické zdraví: „Nelze strpět šílenství nebo jinou tělesnou chorobu, která podle názoru odborníků činí osobu nezpůsobilou služby.“²²⁰

„In iure canonico aut theologia doctores vel licenciati.“ Paragraf se věnuje rovněž intelektuálním vlastnostem, které jsou pro úřad generálního vikáře vyžadovány. Má to být doktorát nebo licenciát kanonického práva. Všimněme si, že zákonodárce zmiňuje kanonické právo jako první disciplínu. Zdá se, že tím chce naznačit, že pro výkon úřadu generálního vikáře je tento obor nejdůležitější. Upřednostňuje také doktorát před licenciátem.²²¹ Na druhém místě potom nacházíme – také jako doktorát nebo licenciát – teologii.²²²

Zvláštní charakteristika se nachází ve třetí části, pojednávající o tomto tématu. Hovoří se tam o „vel saltem in iisdem disciplinis vere periti“, tedy že generální vikář má být „alespoň opravdu zkušený v těchto oborech“.²²³ Obory se myslí výše vyjmenované disciplíny, tedy kanonické právo a teologie. Není snadné kvalifikovat, co přesně znamená „zkušenost v těchto oborech“, avšak je třeba trvat na úplné znalosti a přiměřené pastorační

---

²¹⁹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2226: “Relativamente all’età, alcuni autori richiedono i 30 anni compiuti; per altri è sufficiente averli iniziati.” Srov. BEAL, CORRIDEN, GREEN: op. cit., 631: “In addition to their priestly status, vicars general and episcopal vicars are also to possess certain personal qualities. These include the minimum age of thirty and personal characteristics deemed appropriate to the fulfillment of the office.”

²²⁰ GARCÍA MARTÍN Julio: *Le norme generali del Codex iuris canonici*, Roma: Edizioni Istituto Giuridico Claretiano, 1995, 494: “Non può sussistere pazzia o altra infermità fisica che, a giudizio degli esperti, rendono inabile la persona a svolgere il ministero.”

²²¹ V církevních kruzích existují akademické stupně (vzestupně): bakalaureát, licenciát, doktorát. Systém českého vysokého školství má naproti tomu zpravidla bakalaureát, magisterský stupeň a doktorát (malý a velký). V případě studia katolické teologie je udělován také titul licenciát teologie (ThLic.), v souladu s církevními normami. Srov. IOANNES PAULUS II: *Sapientia Christiana*, Constitutio apostolica de studiorum Universitatibus et Facultatibus Ecclesiasticis (ze dne 15. dubna 1979), in: AAS 71 (1979) 469–499, čl. 46–51.

²²² K tomu se vyslovuje například Paolo Urso. Srov. URSO: op. cit., 94: “Nella indicazione dei titoli accademici non è più richiesta la laurea o la licenza in teologia e in diritto canonico; si è messo prima la laurea o la licenza in diritto canonico e poi in teologia.”

²²³ I CIC 1917 obsahoval výraz „vere periti“.

přípravenosti. Kdyby toto chybělo, nelze takovému člověku svěřit úřad tak důležitý a zodpovědný.²²⁴

„Sana doctrina, probitate, prudentia ac rerum gerendarum esperientia commendati.“ Nakonec se dostáváme k významným lidským a křesťanským kvalitám, vyžadovaným pro zastávání úřadu generálního vikáře. Jedná se o takové vlastnosti jako o důvěryhodnost, zdravou nauku, poctivost a čestnost, moudrost, zkušenost a zběhlost ve vyřizování záležitostí, administrativní zodpovědnost. Vlastnosti více duchovní jsou potom zdravá víra, dobré způsoby chování, zbožnost a horlivost pro duše. Při tvorbě Kodexu 1983 byl požadavek přidat k těmto vlastnostem i podmínku, aby byl generální vikář „vybaven odpovídající pastorační průpravou, ale návrh nebyl přijat z důvodu, že by tento výraz nemusel být správně pochopen.“²²⁵

2.3.2 Neslučitelnost (inkompatibilita)

Dříve než budeme uvažovat o neslučitelnosti s úřadem generálního vikáře, věnujme pozornost neslučitelnosti církevních úřadů jako takové. Termín neslučitelnost neboli inkompatibilita vyjadřuje nemožnost zastávat dva úřady ve stejnou dobu jednou osobou. Pojednával o ní kánon 156 Kodexu kanonického práva z roku 1917: „§ 1. Nemini conferantur duo officia incompatibilia. – § 2. Sunt incompatibilia officia quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt.“²²⁶

Platnou normou je kánon 152 Kodexu kanonického práva z roku 1983: „Nemini conferantur duo vel plura officia incompatibilia, videlicet quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt.“²²⁷

II. vatikánský koncil nevěnoval tématu neslučitelnosti úřadů mnoho pozornosti. Avšak Kodex 1983 se o této problematice zmiňuje a zachovává přitom terminologii předchozí kodifikace, terminologii, která se používá i v civilní oblasti. Podle kanonické normy jsou

---

²²⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2226: “Occorre insistere sulla piena conoscenza del Diritto Canonico e sull’adeguata preparazione pastorale. A chi mancasse dell’una o dell’altra, non si può certo affidare un ufficio di tanta importanza e responsabilità.”

²²⁵ Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Liber II De populo Dei (Cann. 201–205), in: Communicationes 14 (1982) 154–230, 213.

²²⁶ CIC 1917, kán. 156, § 1 a 2.

²²⁷ CIC 1983, kán. 152.

úřady neslučitelné²²⁸ z toho důvodu, že jejich nositel nemůže splnit povinnosti z těchto úřadů vyplývající.

Obecné důvody neslučitelnosti úřadů mohou být různé. Prvním problémem může být povinnost rezidence, což znamená, že neslučitelné jsou takové úřady, které obsahují povinnost rezidence na různých místech nebo místo výkonu úřadu na rozdílných místech. Dalším důvodem inkompatibility je rozsah činností či povinností, kde jeden úřad znemožňuje dobře vykonávat ten druhý. Dále uniformita, to jest zastávání dvou stejných úřadů na tomtéž místě a nakonec nevýhodnost zastávat dva úřady jednou osobou kvůli tomu, že tyto úřady mají svůj specifický charakter.²²⁹

Neslučitelnost může být buď fyzická, nebo právní. Dále může být absolutní nebo relativní. Hovoříme o absolutní právní neslučitelnosti, pokud je dána samým právem,²³⁰ zatímco věcná neslučitelnost je absolutní tehdy, když je fyzicky nemožné být na dvou místech.²³¹ O relativní právní neslučitelnost jde tehdy, když povinnosti obou úřadů může sice jedna osoba zastat,²³² ale nebylo by to vhodné. Aby se konstatovala slučitelnost nebo neslučitelnost, je třeba zvážit všechny okolnosti a zhodnotit jak subjektivní aspekt osoby v případě, tak objektivní okolnosti.

Podíváme-li se na starší právní úpravu, zjistíme, že o neslučitelnosti, která je vlastní úřadu generálního vikáře, pojednával kánon 367, § 3 CIC 1917: „Vicarii Generalis munus ne committatur canonico poenitentiario, aut Episcopi consanguineis praesertim in primo gradu vel in secundo mixto cum primo, aut, exclusa necessitate, parochi ceterisque curam animarum habentibus; sed non prohibetur Episcopus Vicarium ex ipsa dioecesi assumere.“²³³

---

²²⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1058: “La norma è priva di sanzione, per cui una eventuale nomina effettuata nonostante il detto divieto, resta valida (tranne che la nullità sia disposta per diritto particolare o per legge di fondazione).”

²²⁹ Srov. MUSSONE: op. cit., 102–103.

²³⁰ V novém Kodexu jde například o případ kánonu 423, § 2, podle kterého nelze současně zastávat úřad administrátora diecéze a ekonoma téže diecéze, dále o kánon 478, § 2, podle něž nelze současně zastávat úřad generálního nebo biskupského vikáře a kanovníka penitenciáře, o kánon 636, § 1, který uvádí, že inkompatibilní je úřad vyššího představeného v řeholním institutu a úřad generálního nebo provinciálního ekonoma, a rovněž o kánon 1436, § 1, podle kterého nelze být zároveň ochráncem spravedlnosti a obhájcem svazku v téže záležitosti.

²³¹ V CIC 1983 například jde o kánon 395, § 1, který se týká povinnosti rezidence diecézního biskupa.

²³² Například podle kánonu 1420, § 1 generální vikář nesmí být současně soudním vikářem, ledaže by se jednalo o malou diecézi nebo málo soudních záležitostí. Čili vlastně může.

²³³ CIC 1917, kán. 367, § 3.

Právo zde poukazovalo na dvě skutečnosti, které vedly k naprosté nemožnosti přijmout úřad generálního vikáře. Nesměl se jím v žádném případě stát příbuzný biskupa ani v prvním ani v druhém stupni smíšeným s prvním, a nesměl se jím stát kanovník penitenciář.²³⁴ Absolutní neslučitelnost úřadu kanovníka penitenciáře s úřadem generálního vikáře se zakládala na striktním oddělování „fora externa“ od „fora interna“. Vyloučení příbuzných biskupa z možnosti stát se generálním vikářem bylo opatřením proti nepotismu, staré nemoci církve, kterou se již snad podařilo vymýtit.

Jestliže k tomu nebyl opravdu zásadní důvod a nevedla k tomu opravdová nutnost, nemohl se současně stát generálním vikářem ani farář nebo kdokoli jiný, kdo zastával úřad spojený s péčí o duše. Tím byla zdůrazněna důležitost péče o duše. Naproti tomu – na rozdíl od předchozích právních úprav – nic nebránilo tomu, aby se generálním vikářem stal kněz, který byl inkardinován v téže diecézi.²³⁵

V Kodexu kanonického práva z roku 1983 pojednává o neslučitelnosti úřadu generálního vikáře s jinými úřady kánon 478, § 2 slovy: „Vicarii generalis et episcopalis munus componi non potest cum munere canonici paenitentiarum, neque committi consanguineis Episcopi usque ad quartum gradum.“²³⁶

Jen některé důvody neslučitelnosti v novém Kodexu jsou stejné jako v Kodexu 1917. Ve starší legislativě se jednalo o úřad kanovníka penitenciáře, blízké pokrevní příbuzné biskupa, řeholníky,²³⁷ faráře nebo nositele dalších úřadů spojených s péčí o duše. V legislativě z roku 1983 byl potvrzen²³⁸ pouze zákaz svěřit úřad generálního vikáře kanovníku penitenciáři, protože by byl činný na obou fórech – interním i externím, a také příbuzným biskupa do čtvrtého stupně.²³⁹

---

²³⁴ Srov. CIC 1917, kán. 401.

²³⁵ Toto byla v CIC 1917 novinka, pro nás dnes spíše nepochopitelná. Zajímavé je, že šlo o negativní formulaci („non prohibetur“), což situaci spíše připouští než dovoluje.

²³⁶ CIC 1983, kán. 478, § 2.

²³⁷ Ve schématu pro nový Kodex byl zachován zákaz kánonu 367, § 2 CIC 1917 jmenovat generálním vikářem řeholníka. Později byl tento zákaz vypuštěn, aby si mohl biskup svobodně vybrat opravdu nejschopnějšího kandidáta. Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2228: “Nello ‘Schema’ si era conservato il divieto di nominare vicario un religioso, ma il divieto fu poi soppresso ‘per lasciar libero il Vescovo di scegliersi come Vicario generale chi crede più idoneo, sia egli del clero secolare che del clero regolare’ [...]”

²³⁸ V novém Kodexu se zrušil zákaz jmenovat generálním vikářem faráře nebo nositele jiného úřadu, který je spojen s péčí o duše. Také už se nemluví o diecézi svěžené řeholní společnosti, kdy byla možnost jmenovat generálního vikáře z téhož institutu.

²³⁹ Zajímavou otázkou by bylo srovnání způsobů počítání příbuzenských stupňů, které se v Kodexu 1983 a 1917 podstatně liší. Kodex 1917 totiž počítal stupně příbuzenství podle velmi komplikovaného germánského počítání, nový Kodex se vrátil k počítání římskému. Germánské právo používalo tzv. parantelní systém. Jeho základní jednotkou byla parantela. V první parantele byly vlastní děti s dalšími potomky, v druhé rodiče a jejich potomci, v třetí pak prarodiče a jejich potomci. Vzdálenost příbuzenství se ale počítala

2.4 Jmenování do úřadu generálního vikáře

Když byly náležitě prozkoumány požadované vlastnosti u kandidáta, může příslušný církevní představitel přejít ke jmenování generálního vikáře.

V Kodexu 1917 je toto téma pojednáno v kánonu 366, § 2: „Vicarius Generalis libere ab Episcopo designatur, qui eum potest ad nutum remove.“²⁴⁰

Dobrovolnost jmenovat generálního vikáře byla zmíněna již výše. Text kánonu 366, § 2 – „libere ab Episcopo designatur“ – nechával sice na biskupovi zhodnocení, zda jej diecéze potřebuje, avšak toto ustanovení zároveň konstatovalo, že generálního vikáře je třeba ustanovit. Toto ustanovení mohlo být učiněno v okamžiku, kdy byl biskup řádným držitelem úřadu²⁴¹ a nepotřeboval k tomu žádné schválení nebo kapitulní konsilium. Generální vikář byl vždy – z vážných důvodů – odvolatelný,²⁴² čehož důsledkem bylo, že úřad generálního vikáře nebyl považován za beneficiální, ačkoli by měl mít také právo získávat výnosy plynoucí z majetku.²⁴³

Na Koncilu se o této otázce příliš nediskutovalo a když bylo po Koncilu vydáno motu proprio „*Ecclesiae Sanctae*“, zmínilo se o tom jen několika slovy.²⁴⁴

Toto všechno se stalo základem pro nový kánon 477, § 1 CIC 1983: „Vicarius generalis et episcopalis libere ad Episcopo dioecesano nominantur et ab ipso libere removeri possunt, firmo praescripto can. 406; Vicarius episcopalis, qui non sit Episcopus auxiliaris, nominetur tantum ad tempus, in ipso constitutionis actu determinandum.“²⁴⁵

---

nejen podle parantel, ale i uvnitř parantel, a to podle stupňů ke společnému předkovi. Vnuk, který se řadil do první parantely, byl pak bližším příbuzným než bratr nebo bratranec. Kromě parantelního systému používalo germánské právo také počítání podle příbuzenských větví. Římské právo určovalo vzdálenost příbuzenského poměru podle počtu porodů podle formule „quod partus tot gradus“, tedy „kolik porodů, tolik stupňů“. Srov. BĚLOVSKÝ Petr: Příbuzenství jako překážka manželství, <http://www.prf.cuni.cz/intervalla/fulltext/impedimenta.doc>, (8. května 2012).

²⁴⁰ CIC 1917, kán. 366, § 2.

²⁴¹ Srov. CIC 1917, kán. 334, § 2–3. Není nutno, aby byl biskup vysvěcen, protože jde o pouhý jurisdikční akt.

²⁴² Srov. CAPPELLO Felice M.: *Summa iuris canonici in usum scholarum concinnata*, sv. 1, Roma: Università Gregoriana, 1951, 355: „Episcopus libere Vicarium designat, post captam possessionem, quem potest ad nutum remove, at iusta de causa et naturali aequitate servata, adeo ut potissimum eiusdem honori et bono nomini cautum sit.“

²⁴³ Srov. CIC 1917, kán. 1409.

²⁴⁴ Srov. *Ecclesiae Sanctae*, čl. 14, § 2 a 5. Pramenem tohoto textu je *Christus Dominus*, čl. 27.

²⁴⁵ CIC 1983, kán. 477, § 1.

Přejdeme k první části paragrafu, tedy ke slovům: „Vicarius generalis [...] libere ab Episcopo dioecetano nominantur.“²⁴⁶ Vezmeme-li v úvahu velmi úzký vztah, který má generální vikář k diecéznímu biskupovi, dá se říci, že je jmenován „ad nutum episcopi“, což se projevuje právě při procesu jeho jmenování.²⁴⁷

Co se týká délky trvání úřadu, mohou být generální vikáři jmenováni jak na dobu neurčitou, tak na dobu určitou. „Platné právo pro generální vikáře stanovuje jmenování na dobu neurčitou, ale nabízí v této věci různé interpretace.“²⁴⁸ Jiný přístup se aplikuje u biskupů-koadjutorů a pomocných biskupů. Jejich jmenování generálním (nebo biskupským) vikářem je vždy na dobu neurčitou.

Po jmenování musí složit generální vikář vyznání víry a přísahu věrnosti²⁴⁹ za přítomnosti biskupa nebo jeho delegáta.²⁵⁰

2.5 Moc úřadu generálního vikáře

2.5.1 Obecná úvaha

Ještě dříve než vznikl Kodex 1917, se po dlouhá staletí diskutovalo o moci generálního vikáře, zvláště o její povaze.²⁵¹ Tvrzení kanonistů se velmi lišila. Diskutovali o tom, zda se v případě generálního vikáře jedná o moc řádnou, kvazirádnou, delegovanou nebo mandátní, což by mělo závažné důsledky zvláště v oblasti právních vztahů, ať ve vztahu

---

²⁴⁶ I CCEO má ekvivalent v kánonu 247, § 1: „Protosyncellus et Syncelli libere ab Episcopo eparchiali nominantur et ab eo libere amoveri possunt firmo can. 215, §§ 1 et 2.“

²⁴⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2221: “In considerazione degli stretti rapporti che legano i Vicari generali ed episcopali al Vescovo dioecetano, i detti Vicari sono per sé ‘ad nutum Episcopi’, che liberamente procede alla loro nomina.” Srov. tamtéž, pozn. 2: “La proposta di sottoporre la nomina dei Vicari generali ed episcopali al parere del Consiglio presbiterale (‘audito Consilio presbyterali’) venne respinta dal Gruppo di Studio ‘De Sacra Hierarchia’. Si disse tra l’altro: ‘Agitur de Episcopis Vicario non de Vicario presbyterii’ [...]”

²⁴⁸ BUX: op. cit., 195: “Per i Vicari generali la normativa vigente indica la nomina a tempo indeterminato, ma offre qualche ambiguità in proposito.”

²⁴⁹ Text vyznání víry a přísahy věrnosti je publikován v dokumentu: CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI: *Professio Fidei et Iusiurandum fidelitatis* in suscipiendo officio nomine ecclesiae exercendo, (ze dne 9. ledna 1989), in: AAS 81 (1989) 104–106. Český překlad latinského dokumentu „Vyznání víry a přísaha věrnosti při převzetí úřadu zastávaného jménem církve“ byl odsouhlasen na 29. plenárním zasedání České biskupské konference dne 27. ledna 1999. Český překlad byl schválen Kongregací pro nauku víry dne 6. května 2000. Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY: Stanovisko učitelského úřadu k *Professio fidei*, Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2000, 4–6.

²⁵⁰ Srov. CIC 1983, kán. 833: „Obligatione emittendi personaliter professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur: [...] 5° coram Episcopo dioecetano eiusve delegato, Vicarii generales et Vicarii episcopales necnon Vicarii iudiciales.” – „Povinností osobně složit vyznání víry ve znění schváleném Apoštolským stolcem jsou vázáni: [...] 5° před diecézním biskupem nebo od něho pověřeným – generální vikáři, biskupští vikáři a soudní vikáři.“

²⁵¹ Problematikou povahy moci generálního vikáře se zabývá jako hlavním tématem již výše citovaná kniha Velasia de Paolis s názvem „La natura della potestà del Vicario generale – analisi storico-critica“.

k biskupovi a jeho spolupracovníkům, nebo – a to především – ve vztahu k třetím osobám. Většina autorů se vyslovovala ve prospěch teze, že moc generálního vikáře je ze své povahy řádná a dokládali to faktem, že se generální vikář těší témuž druhu moci jako biskup, jehož moc je řádná. Tím, že je tato moc řádná, nepochází od osoby, ale má původ v samotném právu.

Pozorujeme-li činnost generálního vikáře, vidíme, že nejednal pouze jako osoba biskupem delegovaná. Každé jeho rozhodnutí mělo takovou povahu, že se proti němu nebylo možné odvolat k biskupovi, ale pouze k metropolitovi, protože bylo považováno za takové, jako by bylo učiněno samotným biskupem.

Naproti tomu stál nezanedbatelný počet kanonistů opačného názoru, kteří měli za to, že v případě generálního vikáře nelze mluvit o moci řádné, protože tomuto úřadu chyběly stabilita a neodvolatelnost, které byly považovány za vlastní definici řádné moci. Bývala tedy považována za spíše mandátní, „sui generis [...], quasi ordinariam, vel vicariam et mandatam“.²⁵² Byla přesto považována za velmi podobnou moci řádné, například proto, že moc mandátáře zanikala až se smrtí mandanta nebo že nebylo možné se od jednoho odvolat k druhému.

Třetí skupina odborníků se nakonec domnívala, že se jedná o delegovanou moc, a to proto, že moc generálního vikáře je zástupná, a proto musí být delegovaná. Jako druhý důvod pro delegovanou povahu moci uváděli to, že moc generálního vikáře je stejná jako moc biskupa, který ji generálnímu vikáři svěřuje.²⁵³

Přes tyto rozdílné interpretace povahy moci generálního vikáře, které byly plodem staletí trvajících hledání, byla nalezena přiměřená odpověď, a to ta, že moc generálního vikáře je řádná zástupná.²⁵⁴ Co se týká rozsahu této moci, bylo potvrzováno, že moc generálního vikáře zahrnuje všechny řádné administrativní funkce, které jsou svěřeny biskupovi, a také výkon všech obvyklých fakult, biskupovi svěřených,²⁵⁵ kromě těch, které překračují

---

²⁵²AICHNER Simon: *Compendium Juris ecclesiastici, ad usum Cleri ac praesertim per Imperium Austriacum in cura animarum laborantis*, Brixinae: Typis et sumptibus Wegerianis, 1890, 424. Zajímavé je, že tentýž autor v téže knize, v pozdějším vydání z roku 1900 tvrdí v podstatě opak: „Iurisdictio vicarii generalis [...] aptius tamen dicitur ordinaria quam delegata.“

²⁵³Srov. DE PAOLIS: op. cit., 1966, 122.

²⁵⁴„Potestas ordinaria vicaria“.

²⁵⁵SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII: *Responsa ordinariis Statuum Foederatum Americae Septentrionalis, de dubia circa quasdam facultatis ad quinquennium*, (ze dne 22. srpna 1906), in: AAS 40 (1906) 138–140: „An Vicarius generalis gaudeat omnibus facultatibus habitualiter a S. Sede

běžnou administrativu,²⁵⁶ mezi nimiž je zahrnut výkon reskriptů. Pokud by byly vykonány bez zvláštního pověření, byly by stíženy relativní neplatností.

Moc generálního vikáře bývala často srovnávána s mocí správce svěřeného majetku, který měl majetek svého pána administrovat, nikoli zcizovat, a tak původní stav spíše zachovávat než měnit.

Nauka kanonického práva komplexněji definuje povahu moci, kterou je generální vikář vybaven, když má zvláštní pověření. Na první pohled se tak zdálo, že tato definice zakládá pro generálního vikáře delegovanou moc, protože se zde lze odkázat na princip, že biskup má možnost svěřit komukoli vykonání zvláštních případů prostřednictvím delegace.

Ostatně to bylo možné odvodit rovněž z pojmu „zvláštní pověření“. Pro autory, kteří zastávali názor, že moc generálního vikáře má povahu moci delegované nebo mandátní, toto nebyl problém. K obecné delegaci se přidávaly další delegace pro zvláštní případy. Avšak převažující názor byl ten, že moc generálního vikáře je svou povahou řádná a že jen v případech, na které dostal zvláštní pověření, byla jeho moc delegovaná. Z toho však vznikl problém dvojí moci u stejného nositele v závislosti na otázkách, které právě řešil. Všem bylo jasné, že biskupové téměř vždy svěřují případy, které vyžadují zvláštní pověření, generálnímu vikáři, protože ho považují za své „alter ego“ ve všech otázkách.

2.5.2 Řádná zástupná moc – potestas ordinaria vicaria

Nyní se podívejme blíže na pravomoc generálního vikáře ve světle právních norem.

Moc řídící neboli moc jurisdikční obecně bývá definována jako veřejná moc k řízení druhých. „Lze ji vymezit jako veřejnoprávní moc legitimní církevní autority, směřující k duchovnímu vedení křesťanů.“²⁵⁷ Mluvíme o veřejnoprávní moci proto, abychom ji

---

Episcopis concessis [...]. Affirmative quoad facultates de quibus in dubio proposito, servato tamen, quoad licitum usum, debito subordinationis officio erga proprium Episcopum.“ Posvátná kongregace svatého oficia odpověděla ordinářům Spojených států severoamerických ohledně pochybnosti stran jistých pravomocí na dobu pěti let: „Zda se generální vikář těší všem pravomocem, svěřeným od Sv. stolce biskupům, habituálně [...]. Souhlasně, co se týče pravomocí ve věci vznesené pochybnosti, avšak se zachováním toho, co náleží k dovolenému užívání v úřadu povinné podřízenosti vůči vlastnímu biskupovi.“

²⁵⁶ Výslovně právo zakazovalo generálnímu vikáři vydávat propouštěcí listiny ke svěcení kněžstva, udělovat odpustky a svěřovat benefícia. Srov. FOURNIER: op. cit., 1940, 310: «A la fin du XIIIe siècle c'est encore ainsi que raisonnait Boniface VIII, promulguant, au Sexte (I, 13, cap. 3), la décrétale 'Cum in generali'. Je décide, dit le pape, que le simple office de vicaire général (ou d'official) ne comporte pas par lui-même le droit de conférer les bénéfices.»

²⁵⁷ HRDINA: op. cit., 146.

odlišili od moci soukromoprávní. Řídící moc obsahuje funkci zákonodárnou, výkonnou a soudní,²⁵⁸ a nakolik se váže ke spáse, vyžaduje jednotu s mocí ze svěcení.

Řídící moci je podřízena veškerá služebná a kněžská činnost, pokud jde o platnost a dovolenost aktů. Pastýři církve, protože jsou Kristovi reprezentanti, jsou nositeli moci zákonodárné, soudní i výkonné. V kánonu 366, § 1 CIC 1917 a kánonu 475, § 1 CIC 1983 se říká, že generální vikář má řádnou moc plynoucí z úřadu.

Koncept řádné moci byl obsažen v kánonu 197, § 1 CIC 1917: „Potestas iurisdictionis ordinaria ea est quae ipso iure adnexa est officio; quae commissa est personae.“²⁵⁹ Kodex 1983 v kánonu 131, § 1 říká: „Potestas regiminis ordinaria ea est, quae ipso iure alicui officio adnectitur; delegata, quae ipsi personae non mediante officio conceditur.“²⁶⁰ Vidíme, že se oba Kodexy shodují na faktu, že řádná moc řídící je taková moc, která je spojena s úřadem, a to mocí samého práva.

Řádnou moc tvoří dva prvky. Prvním z nich je spojení moci s úřadem,²⁶¹ což znamená, že moc i úřad existují dříve, než je úřad udělen jeho nositeli, a i poté, co nositel tohoto úřadu pozbuje. Ten, kdo úřad přijme, dostává k němu příslušnou moc, takže nepotřebuje žádné další zplnomocnění od představeného. To je dokladem, že řádná moc neexistuje sama o sobě a není udělována osobě odděleně od církevního úřadu.

Druhým prvkem řádné moci je její udělení samým právem.²⁶² Platí zásada, že moc patří k úřadu, který je dán právem. Nelze uvažovat o řádné moci řídící bez úřadu. Pokud chybí jeden z výše uvedených prvků, jedná se o moc nikoli řádnou, ale svěcenou.²⁶³

Po vydání Kodexu 1917 se nauka lišila v interpretaci podstatných prvků řádné moci řídící. Někteří autoři zastávali názor, že „kromě toho se vyžaduje, aby pravomoci, zákonem spjaté

---

²⁵⁸ Srov. HRDINA: op. cit., 150: „Z hlediska obsahu a funkce pastýřské moci [K]odex (v kán. 135, § 1) v rámci moci řídící rozlišuje moc zákonodárnou, soudní a výkonnou. Nejde přitom o princip tzv. dělby (dekoncentrace) moci mezi různé orgány [...]; pro sféru církevní je naopak charakteristický princip jednoty (koncentrace) moci – jejího soustředění u jednoho jejího nositele. [...] Tradiční rozlišování na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, známé ostatně už ve scholastice, tedy pouze vyjadřuje fakticky existující oblasti moci řídící a současně naznačuje dělbu práce (nikoli dělbu moci!) při jejím výkonu.“

²⁵⁹ CIC 1917, kán. 197, § 1.

²⁶⁰ CIC 1983, kán. 131, § 1.

²⁶¹ Srov. DE PAOLIS: op. cit., 1966, 12–16.

²⁶² „Ipso iure“. Právem zde můžeme myslet právo božské nebo církevní, obecné či partikulární, nebo obyčej potvrzený zákonodárcem. Božského práva je primát římského papeže a úřad biskupa.

²⁶³ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 943: “Se manca l’uno o l’altro degli elementi o condizioni accennate, non si ha la potestà ordinaria, ma soltanto la potestà delegata, che – secondo la definizione del Codice – è conferita direttamente alla persona, senza il tramite dell’ufficio.”

s nějakým úřadem, mohly být nazvány řádnými, je zapotřebí, aby odpovídaly původní myšlence a takto stanovenému úřadu,²⁶⁴ zatímco pro většinu bylo dostačující pojítka mezi právem a úřadem.

Prostřednictvím takovéto řádné moci, která je závislá na úřadu, byla vykonávána práva a povinnosti, které tento úřad obsahoval a které byly definovány buď právem, jímž byl církevní úřad ustanoven, anebo příslušnou autoritou.

Kodex 1917 dále pojednával o řádné moci řídicí v kánonu 197, § 2, kde se píše: „Potestas ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.“²⁶⁵ Ekvivalentem k tomuto paragrafu je v Kodexu 1983 kánon 131, § 2: „Potestas regiminis ordinaria potest esse sive propria sive vicaria.“²⁶⁶

Řádná moc tedy může být buď vlastní, nebo zástupná. Toto rozdělení nepostihuje ontologickou účast služebníků na Kristově moci, kteří jednají „in persona Christi capitis.“²⁶⁷ Když oba Kodexy dělí řádnou moc na vlastní nebo zástupnou, není to ve vztahu k odvození ani k povaze moci samé, ale pouze ve vztahu k úřadu, a to právě proto, že zástupná moc je vždy řádná. Jestliže je moc připojena k nějakému úřadu, který je svou přirozeností samostatný, tedy když je moc nositeli úřadu vlastní, tehdy je vykonávána ve jménu úřadu, který dostal samostatně a tedy ve vlastním jménu.²⁶⁸ Jestliže je však úřad podřízen jinému úřadu, jako například úřad generálního vikáře, který tvoří jeden celek s hlavním úřadem, totiž úřadem diecézního biskupa, jestliže nositel podřízeného úřadu jedná ve jménu nositele hlavního úřadu, tehdy je moc stále řádná, avšak nikoli vlastní, ale zástupná.²⁶⁹

Když jde o zástupnou moc, je na jedné straně třeba, aby to byl svébytný úřad, protože jde o řádnou moc, ale na druhé straně jde o úřad vikariátní, totiž úzce spojený a podřízený

---

²⁶⁴ DE PAOLIS Velasio: De significatione verborum: Iurisdictio ordinaria, delegata, mandata, vicaria, in: Periodica de re morali, canonica, liturgica 54 (1965) 514: „Praeterea requiratur quod facultates per legem alicui officio connexae, ut dici possint ordinariae, necesse est ut correspondeant idaeae originariae et constitutionali officii ipsius.“

²⁶⁵ CIC 1917, kán. 197, § 2.

²⁶⁶ CIC 1983, kán. 131, § 2.

²⁶⁷ CIC 1983, kán. 1008. Srov. *Lumen gentium*, čl. 28: „Podle stupně služby se [kněží] podílejí na úkolu jediného prostředníka Krista (srov. 1 Tim 2,5) a hlásají všem Boží slovo. Svůj posvátný úřad však vykonávají zejména v eucharistické bohoslužbě neboli shromáždění, kde zastupují Krista, hlásají jeho tajemství a spojují prosby věřících s obětí jejich hlavy.“

²⁶⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 945.

²⁶⁹ Srov. DE PAOLIS: op. cit., 1966, 32–37.

jinému úřadu, s nímž tvoří jednu skutečnost, což se projevuje také tím, že se nelze odvolat od vikáře k držiteli hlavního úřadu.

Generální vikář se tedy těší řádné zástupné moci.²⁷⁰ Je ordinářem, a to ordinářem místním.

Kodex 1917 vypočítával ordináře a místní ordináře v kánonu 198: „§ 1. In iure nomine Ordinarii intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus nullius eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis. – § 2. Nomine autem Ordinarii loci seu locorum veniunt omnes recensiti, exceptis Superioribus religiosis.“²⁷¹

Kodex 1983 tak činí v kánonu 134: „§ 1. Nomine Ordinarii in iure intelleguntur, praeter Romanum Pontificem, Episcopi dioecesani aliique qui, etsi ad interim tantum, praepositi sunt alicui Ecclesiae particulari vel communitati eidem aequiparatae ad normam can. 368, necnon qui in iisdem generali gaudent potestate executiva ordinaria, nempe Vicarii generales et episcopales; itemque, pro suis sodalibus, Superiores maiores clericalium institutorum religiosorum iuris pontificii et clericalium societatum vitae apostolicae iuris pontificii, qui ordinaria saltem potestate executiva pollent. – § 2. Nomine Ordinarii loci intelleguntur omnes qui in § 1 recensentur, exceptis Superioribus institutorum religiosorum et societatum vitae apostolicae.“²⁷²

Být nositelem řádné²⁷³ moci je základním kritériem pro to, aby mohl být někdo považován za ordináře.²⁷⁴ Jak v Kodexu 1917, tak v Kodexu 1983 se často vyskytují pojmy jako ordinář nebo místní ordinář. Oba pojmy je nyní třeba vysvětlit.

V kánonu 134 CIC 1983 jsou vyjmenováni ti, které lze nazvat ordináři, což však neznamená, že pouze oni mají řádnou moc,²⁷⁵ která je spojena s úřadem. Ani to

---

²⁷⁰ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2230.

²⁷¹ CIC 1917, kán. 198.

²⁷² CIC 1983, kán. 134, § 1 a 2.

²⁷³ Latinsky „ordinaria“.

²⁷⁴ Latinsky „ordinarius“.

²⁷⁵ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 960: “Nel linguaggio tecnico-giuridico, non tutti coloro che dispongono nella Chiesa di una potestà di governo ordinaria, anche se generale – come ad esempio i parroci, nell’ambito della loro competenza, – sono denominati ‘Ordinari’. Tale titolo è riservato alle persone indicate

neznamená, že všichni ordináři, o nichž je řeč v kánonu 134, mají potrojnou jurisdikci, totiž zákonodárnou, výkonnou a soudní. Naopak. Někteří, jako například právě generální vikář, jsou nositeli pouhé moci výkonné.

Kritériem, kterým se odlišuje ordinář od místního ordináře, je území, místo, kde se vykonává úřad, místo, které je přesně popsáno – diecéze. Místní ordinář²⁷⁶ má moc, kterou vykonává nad osobami, místy a věcmi omezenou na svěřené teritorium. Výraz „místní ordinář“ zahrnuje v právu jak nositele úřadu představeného v místní církvi, tak i jejich vikáře. Místním ordinářem je tedy jak diecézní biskup, tak i generální vikář.

2.5.3 Výkonná moc – potestas exsecutiva

Stejně jako ve státě, tak i v církvi je zákonodárná moc tou nejdůležitější, protože určuje právní řád, kterým se řídí společnost či komunita, a od něhož se odvozují administrativní a soudní orgány, které v rámci tohoto právního řádu vykonávají svou moc. Avšak nerozšířenější a nejvíce uplatňovanou mocí je exekutiva neboli administrativní moc, která má na starosti veškerou organizaci a fungování života církve.²⁷⁷

Výkonná moc je vlastní církevním úřadům obecně. Je to část moci řídicí, která vyžaduje existenci zákona. Uvádí tento zákon do praxe.

Mezi nositeli výkonné moci se nachází i úřad, který nás zajímá, totiž úřad generálního vikáře.²⁷⁸ Generální vikář, na rozdíl od všech dalších nositelů úřadů, k nimž náleží výkonná moc (s výjimkou diecézního biskupa), má řádnou výkonnou obecnou moc.

Pro výkon této moci je třeba vědět, zda je vlastním ordinářem té či oné osoby. Co se týče těch osob, jimž je vlastním ordinářem, ať už proto, že mají na území diecéze domicil nebo kvazidomicil, nebo pro jiný personální princip, může generální vikář vykonávat svou

---

nel § 1 del can. 134.” – „V technicko-právní řeči ne všichni, kteří v církvi disponují řádnou řídicí mocí, i třeba obecnou – jako například faráři v oblasti své kompetence – jsou označováni jako ‚ordináři‘. Tento titul je určen osobám vyjmenovaným v § 1, kánonu 134.“ Avšak platí i opačné pravidlo: Jak slovo ordinář („ordinarius“), tak pojem řádná moc („ordinaria“) má svou teologicko-svátostnou dimenzi, pocházející od svátosti svěcení kněžstva („ordo“), koneckonců všechna tato slova mají stejný slovní kořen. Znamená to, že moc řídit neboli jurisdikce, má za svůj základ moc ze svěcení. A tak ti, kteří mohou vykonávat tuto jurisdikční moc, jsou jen ti, kdo přijali svátost kněžství.

²⁷⁶ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 964.

²⁷⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 991.

²⁷⁸ Srov. zvláště CIC 1983, kán. 391, § 2.

exekutivní moc vůči těmto osobám jak na vlastním území, tak i v případě, když budou tyto osoby na území mimo území jeho jurisdikce. Tento princip však má svá omezení.²⁷⁹

Vůči těm, jimž vlastním ordinářem není, totiž vůči cizincům, kteří se však momentálně nacházejí na území jeho jurisdikce, může generální vikář uplatnit svou moc jen tehdy, pokud se jedná o udělení výhod nebo o zasílání dokumentů v rámci výkonu jak obecného, tak partikulárního práva, jímž však musí být tito cizinci vázáni.²⁸⁰

Aplikaci těchto konceptů nalezneme v CIC 1917 v kánonu 368, § 1, a to v první části: „Vicario Generali, vi officii, ea competit in universa dioecesi iurisdictionis in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum iure ordinario pertinet [...]“²⁸¹ A dále v kánonu 366, § 1: „[...] Vicarius Generalis, qui ipsum potestate ordinaria in toto territorio adiuvet.“²⁸²

Protože se jedná o moc řádnou, je jasné, že musí být „ipso iure“ vázána na samotný úřad. Pravomoc je za normálních okolností aplikována na celém území. Jedná se o pravomoc, jejíž výkon zahrnuje jak skutečnosti charakteru duchovního, tak světského.

„Vysvětlení v tomto smyslu pocházelo z uznání, vždy většinou autorů, že moc jurisdikční se člení, podobně jako světská moc, na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Ale nebude snadné vymezit jasně oblast jednotlivých složek moci, především ve vztahu ke generálnímu vikáři.“²⁸³ Existovali rovněž autoři, kteří generálnímu vikáři přisuzovali také zákonodárnou moc,²⁸⁴ jindy byl generální vikář považován za kompetentního, aby ukládal tresty.²⁸⁵ Přesto bylo všem dostatečně jasné, že generální vikář byl nadán pouze výkonnou mocí.

---

²⁷⁹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 993.

²⁸⁰ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 994.

²⁸¹ CIC 1917, kán. 368, § 1.

²⁸² CIC 1917, kán. 366, § 1.

²⁸³ BUX: op. cit., 87–88: “Un chiarimento in tal senso venne dal riconoscimento, da parte di un sempre maggior numero di Autori, che la potestà di giurisdizione si ripartiva, come la potestà civile, in legislativa, esecutiva e giudiziaria. Ma non si rivelò semplice il compito di delimitare con chiarezza l’ambito di ciascuna potestà, soprattutto in riferimento al Vicario generale.”

²⁸⁴ Srov. CAROLI Joannes: De munere Vicarii Generalis seu de natura et ambitu eiusdem officii et jurisdictionis, Torino: L. I. C. E., 1939, 67: „Quaedam potestas discretionalis agnoscitur [Vicario Generali], vi cuius etiam ‚decreta‘, quae admodum potestate legifera leges, eduntur, aliaeque dispositiones seu provisiones statuuntur, dummodo legibus non contradicatur.“ – „Uznává se jakási rozlučovací moc [u generálního vikáře], jejíž silou by ‚decreta‘ byla takto vydávána jako zákony se zákonodárnou mocí a stanovily se jiné úpravy a opatření, jen aby neodporovaly zákonům.“

²⁸⁵ DE SANCTIS E[...]: Se il Vicario Generale possa amministrare la giustizia, in: Rassegna di morale e diritto 2 (1936), 68–74, 73: “Se voleva il Codice togliere al Vicario Generale ogni applicazione di pene, doveva dirlo chiaramente, tanto più che, avendolo circondato di molta maggiore ampiezza di onore, che non

Na Druhém vatikánském koncilu se tyto problémy přímo neřešily, každopádně se však „některé diskuzní příspěvky nakonec omezily na to, že znovu potvrdily tradiční učení o generálním vikáři a zdůraznily jediný odkaz na úřad generálního vikáře, což bylo obsaženo v ustanovení ‚Textus emendatus‘, č. 27, dekretu ‚De Pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia‘ a potvrzeno v definitivním textu: ‚Eminens in Curia diocesana est officium Vicarii generalis‘.²⁸⁶

V platné legislativě se v kánonu 479, § 1 CIC 1983 v první části říká: „Vicario generali, vi officii, in universa dioecesis competit potestas executiva quae ad Episcopum dioecesanum iure pertinet, ad ponendos scilicet omnes actus administrativos [...]“.²⁸⁷

Nový kánon²⁸⁸ potvrzuje to, co se nacházelo v kánonu 368, § 1 CIC 1917: „Vicario Generali, vi officii, ea competit in universa dioecesi iurisdictio in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum iure ordinario pertinet, exceptis iis quae Episcopus sibi reservaverit, vel quae ex iure requirant speciale Episcopi mandatum.“²⁸⁹

Tento kánon opakoval tradiční učení, týkající se výkonné, řádné a zástupné povahy moci generálního vikáře. Norma se vztahuje ke druhé části § 1 kánonu 475 CIC 1983: „[...] Vicarius generalis, qui potestate ordinaria ad normam canonum qui sequuntur instructus, ipsum in universae dioecesis regimine adiuvet.“²⁹⁰

Generálnímu vikáři z moci jeho úřadu náleží výkonná moc nad celou diecézí, jak nad osobami, tak nad místy. Moc je dána silou práva, nikoli diecézním biskupem, jinak by se jednalo o pouhého delegáta. Generální vikář vykonávající svou moc je nejvyšší mírou vyjádření účasti na moci diecézního biskupa. Je nejpovolnější osobou, která má zajišťovat současně jednotu řízení diecéze i nutnou decentralizaci. Má vlastně za úkol pomáhat biskupovi řídit nejlepším možným způsobem celou diecézi.

---

se avesse ‘ante Codicem’, non doveva usare un termine ambiguo quando si trattava di toglierli una potestà così importante e di cui, prima del Codice, era già in pacifico possesso.”

²⁸⁶ BUX: op. cit., 156–157: “In qualche intervento, infine, ci si limitò a riaffermare la dottrina tradizionale sul Vicario generale e a sottolineare l’unico riferimento al Vicario generale nel n. 27 del ‘Textus emendatus’ del Decreto De Pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia (confermato nel testo definitivo): ‘Eminens in Curia diocesana est officium Vicarii generalis’.”

²⁸⁷ CIC 1983, kán. 479, § 1.

²⁸⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2230.

²⁸⁹ CIC 1917, kán. 368, § 1.

²⁹⁰ CIC 1983, kán. 475, § 1.

Ve smyslu těchto principů je od generálního vikáře očekáván výkon administrativy v celé diecézi, té administrativy, která náleží podle práva diecéznímu biskupovi.²⁹¹

2.5.4 Moc činit správní akty²⁹²

Je dobré, aby bylo věnováno pár slov zmínce o správních aktech, které je třeba zařadit do kontextu pojednání o povaze moci, protože jsou nástojem projevu této moci.

Pokud jde o moc generálního vikáře, kánon 479, § 1 Kodexu 1983 výslovně zmiňuje „omnes actos administrativos“, neboli pojednává o moci generálního vikáře činit všechny správní akty, jichž je velké množství. Zběžně si nyní připomeňme, o jaké akty se jedná a v čem spočívají, a to podle znění nového Kodexu 1983.

První skupinu najdeme pod pojmem „decreta generalia exsecutoria“, což překládá Kodex do češtiny jako „obecné prováděcí předpisy.“ O těchto správních aktech pojednávají kánony 29–33. Definici potom najdeme v kánonu 31, § 1: „Decreta generalia exsecutoria, quibus nempe pressius determinantur modi in lege applicanda servandi aut legum observantia urgetur, ferre valent intra, fines suae competentiae, qui potestate gaudent exsecutiva.“²⁹³

Z definice Kodexu vyplývá, že obecné prováděcí předpisy jsou takové předpisy, které přesněji určují způsoby, jež je nutno dodržovat při aplikaci práva, nebo které vyzývají k jeho dodržování. Toto jsou právě úkoly výkonné moci. Obecné prováděcí předpisy předpokládají existenci zákonů, neexistují jen samy pro sebe, ale zákonům slouží.

Obecné prováděcí předpisy jsou vydávány výkonnou mocí v rámci její vlastní kompetence a vytvářejí objektivní normu, tedy obecnou a abstraktní, a tak vykládají, aplikují a doplňují právo. Tyto obecné prováděcí předpisy je třeba striktně oddělovat od zákonů. Tvorba

---

²⁹¹ Srov. CARDIA: op. cit., 178: “Per una indicazione approssimativa di tali funzioni [che appartengono al Vescovo diocesano], si può ricordare che esse attengono: a) alla organizzazione territoriale della diocesi, attraverso la erezione, modificazione o soppressione delle parrocchie e delle altre giurisdizioni intradiocesane; b) alla amministrazione dei sacramenti e alla regolazione della potestà d’ordine dei presbiteri nell’ambito diocesano; c) alla incardinazione del clero diocesano; d) alla istituzione dei seminari minori e al loro governo; e) alla erezione delle associazioni diocesane dei fedeli, sia pubbliche che private ed alla vigilanza su di esse; f) alla vigilanza sulle scuole e sulle università cattoliche; g) alla amministrazione dei beni ecclesiastici; h) al libero conferimento di tutti gli uffici ecclesiastici; i) alla erezione di istituti di vita consacrata di diritto diocesano e alla vigilanza sugli istituti religiosi comunque presenti nella diocesi.”

²⁹² Termín „actus administrativus“ je překládán v CIC jako „správní jednání“. Používám termín „správní akty“.

²⁹³ CIC 1983, kán. 31, § 1.

zákonů je doménou papeže, římských dikasterií a biskupů, zatímco vydávat obecné prováděcí předpisy přísluší i generálnímu vikáři,²⁹⁴ protože jsou projevem realizace výkonné moci. Generální vikář jako představitel výkonné moci zastává v obecných prováděcích předpisech úlohu správní moci, přičemž je podřízen zákonům, které upravují výkonnou moc jako takovou.

Dalším druhem správních aktů jsou instrukce. O nich pojednává kánon 34, § 1 CIC 1983: „Instructiones, quae nempe legum praescripta declarant atque rationes in iisdem exsequendis servandas evolunt et determinant, ad usum eorum dantur quorum est curare ut leges executioni mandentur, eosque in legum executione obligant; eas legitime edunt, intra fines suae competentiae, qui potestate executiva gaudent.“²⁹⁵

Instrukce ujasňují ustanovení zákona, vysvětlují je, rozvíjejí je a určují postupy pro jejich provádění. Není jejich účelem – jako u obecných prováděcích předpisů – zakládat nové objektivní právo, i když podřízené zákonům, ale mají pouze vyjasnit ustanovení, která už existují, a upřesnit jak postupovat při jejich výkonu. Instrukce se týkají spíše osob odpovědných za provádění zákonů. Jsou to interní správní akty pro potřebu těch, kteří mají za úkol aplikaci práva. U instrukcí není zapotřebí promulgace, jako je tomu u zákonů, spíše je třeba, aby byly zveřejněny a tím uvedeny ve známost. Kompetentní k vydávání instrukcí jsou ti, kdo mají výkonnou moc, tedy také generální vikář.

Kromě obecných prováděcích předpisů a instrukcí vykonává generální vikář výkonnou moc především prostřednictvím nástroje nazvaného „actus administrativus singularis“.²⁹⁶ Tento akt můžeme definovat jako „jednostranný a individuální právní akt vydaný představitelem výkonné moci“.²⁹⁷ Právě toto je oblast, v níž má generální vikář velmi široké pole působnosti.

Individuální správní akty – obecně řečeno – zahrnují „decretum“ a „praeceptum“, dále „rescriptum“, „privilegium“ a „dispensatio“.²⁹⁸ Jedná se o širokou oblast působnosti, kde

---

²⁹⁴ Legislativa je podmnožinou normotvorby. Výkonnou moc lze realizovat veřejnoprávními akty jak normativního charakteru (obecné prováděcí předpisy, instrukce), tak charakteru individuálního (individuální dekrety, reskripty apod.) Generální vikář – na rozdíl například od soudního vikáře – má tedy normotvorné oprávnění, ale nikoli k vydávání zákonů, nýbrž jen podzákoných aktů.

²⁹⁵ CIC 1983, kán. 34, § 1.

²⁹⁶ V českém překladu Kodexu je tento termín uváděn jako „individuální správní akt“.

²⁹⁷ MIRAS, CANOSA, BAURA: op. cit., 158: „Atto giuridico unilaterale e singolare di un'autorità esecutiva.“

²⁹⁸ Český překlad Kodexu uvádí termíny „rozhodnutí“, „příkaz“, „reskript“, „privilegium“ a „dispenz“.

se zvláštním způsobem projevuje pastorační aspekt výkonné moci generálního vikáře.²⁹⁹ Za pomoci těchto individuálních výkonů ustupuje strohost, obecnost a abstraktnost norem práva, tyto se tak přizpůsobují konkrétním potřebám skupin nebo jednotlivců a slouží jim k dosažení nadpřirozených cílů. Církev pomocí řídicí moci nepečuje jen o obecné dobro v abstraktním slova smyslu, ale také o jednotlivce a konkrétní situace.

Obecnými prováděcími předpisy a instrukcemi působí generální vikář ještě na úrovni obecné a abstraktní, což znamená, že aplikuje zákony na komunitu, pro niž jsou určeny. Naproti tomu individuálními správními akty se zákony aplikují na konkrétní případy, ať už jde buď o jednotlivé osoby, nebo o skupiny osob, které ale netvoří subjekt, který by byl schopen přijmout zákon, či skupiny osob, které se nevyznačují jednotou, nebo o jedinečnou skutečnost, i když se týká komunity.

Individualita se odvozuje jednak od skutečnosti, která se týká osoby nebo skupiny osob, která není jako komunita schopna přijmout zákon, jednak od jednotlivého činu. Zákon nebo obecná norma coby výkonný správní akt neupravuje totiž dostatečně život církevní komunity. Vzhledem k tomu, že se jedná o akty výkonné moci, může být individuální správní akt vydán pouze v rámci kompetence vůči osobám nebo území při současném zachování zákona.

Kodex 1983 poté, co stanovuje obecné normy pro všechny individuální správní akty, zabývá se každým zvlášť. Jednou skupinou těchto aktů jsou „rozhodnutí“ a „příkazy“, kterými se zabývají kánony 48–58. Druhou skupinou jsou potom reskripty.

Nyní se budeme zabývat tím, co se nazývá „*decretum singulare*“.³⁰⁰ Pro potřeby této práce budu uvádět tento termín jako „dekret“. O něm pojednává kánon 48 CIC 1983: „*Decretum singulare intellegitur actus administrativus a competentí auctoritate executiva editus, quo secundum iuris normas pro casu particulari datur decisio aut fit provisio, quae natura sua petitionem ab aliquo factam non supponunt.*“³⁰¹

---

²⁹⁹ Mezi individuální správní akty patří rovněž privilegium. Udělovat privilegium je však mimo kompetenci generálního vikáře. Privilegium může udělit jen zákonodárce.

³⁰⁰ Český překlad CIC 1983 uvádí ekvivalent jako „rozhodnutí“ nebo „dekret“. Profesor Hrdina uvádí ve své publikaci termíny „rozhodnutí“ nebo „dekret“. Srov. HRDINA: op. cit., 34.

³⁰¹ CIC 1983, kán. 48.

Dekret,³⁰² odlišný od obecně závazného nařízení,³⁰³ je individuálním správním aktem vydaným podle normy práva kompetentní autoritou. Týká se jednotlivých případů a osob určených individuálními znaky – proto se nazývá individuální – ať už jde o osoby fyzické či právnické.³⁰⁴ Předmětem dekretu je buď udělení,³⁰⁵ avšak nikoli na základě žádosti, protože v takovém případě by se jednalo o reskript, nebo rozhodnutí, jestliže se jedná o ukončení sporu a uložení trestu ve správním smyslu nebo se tento trest deklaruje.

O příkazu³⁰⁶ pojednává Kodex 1983 v kánonu 49: „*Praeceptum singulare est decretum quo personae aut personis determinatis aliquid faciendum aut omittendum directe et legitime imponitur, praesertim ad legis observantiam urgendam.*“³⁰⁷

Příkaz³⁰⁸ je opět individuálním správním aktem podle norem práva, v okamžiku, kdy je právo legitimně uloženo a je třeba ho vykonat. Příkaz se ukládá buď jednotlivci, nebo skupině lidí, která má být jasně popsána, aby nebyla chápána v obecném smyslu. Ten, komu se příkazuje, má něco konat, nebo se naopak něčeho zdržet. Je to uložení něčeho, co má uvést v soulad realitu se zákonem a co je možné vynutit.³⁰⁹ Je to v podstatě dekret imperativního a rozhodujícího charakteru. Proto normy, které upravují podobu dekretu, platí i pro příkaz.

Dalším druhem individuálního správního aktu je reskript. O reskriptu pojednávají kánony 59–75 CIC 1983. Kánon 59, § 1 říká: „*Rescriptum intellegitur actus administrativus a competenti auctoritate executiva in scriptis elicitus, quo suapte natura, ad petitionem alicuius, conceditur privilegium, dispensatio aliave gratia.*“³¹⁰

---

³⁰² Latinsky „*decretum singulare*“.

³⁰³ Latinsky „*decretum generale*“.

³⁰⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 463: „Il decreto singolare, come già accenato, è un provvedimento di carattere amministrativo, emanato per un caso particolare dalla competente autorità esecutiva [...]“

³⁰⁵ Latinsky „*provisio*“. Termín „*provisio*“ má v tomto případě širší význam než „*provisio canonica*“, čili kanonické udělení církevního úřadu, jak o něm pojednává kánon 146 CIC 1983. Udělením se myslí jakékoli opatření, které nemá povahu rozhodnutí.

³⁰⁶ Latinsky „*praeceptum singulare*“.

³⁰⁷ CIC 1983, kán. 49.

³⁰⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 467: „Il precetto singolare, di qui al can. 49, è un particolare tipo di decreto contenente l'obbligo o il divieto di fare qualcosa, soprattutto allo scopo di assicurare l'osservanza della legge. Da tale precetto propriamente detto, emanato come ogni decreto dall'autorità, si distingue essenzialmente il precetto 'lato sensu', proveniente dalla potestà 'dominativa', qual è quella del padre del famiglia, del presidente di un'associazione, del rettore di un seminario o di una chiesa, di un parroco, ecc.: ciascuno nell'ambito della propria competenza. Trattandosi di un ufficio ecclesiastico, la potestà del titolare non è semplicemente 'dominativa', ma è anche ecclesiale e, come tale, riveste un carattere pubblico.“

³⁰⁹ Srov. HRDINA: op. cit., 134: „Zvláštním druhem příkazu je trestní příkaz (viz kán. 1319), jímž se ukládá určitá právní povinnost pod hrozbou konkrétní trestní sankce.“

³¹⁰ CIC 1983, kán. 59, § 1.

Reskript³¹¹ je individuálním správním aktem. O reskriptu velmi zevrubně pojednávají kánony 36–62 Kodexu 1917. Současná právní úprava jej zařazuje do kapitoly o individuálních správních aktech. Předmětem reskriptu je dispens, privilegium nebo jiná výhoda. O těchto předmětech reskriptu však pojednávají zvláštní kánony pro každý z nich, a při tvorbě reskriptu je potřeba vzít je v úvahu.

Reskript je zvláštní v tom smyslu, že se vydává vždy na něčí žádost. Podáním žádosti se současně žádá o vyhovění této žádosti i o vydání reskriptu, kterým bude této žádosti vyhověno. Reskript je komplexním správním aktem, který obsahuje více částí: žádost, její zhodnocení a odpověď, která má být písemná.

Dále následuje v Kodexu kanonického práva pasáž o privilegiu. Je o něm pojednáno v kánonech 76–84, přičemž v kánonu 76, § 1 se píše: „Privilegium, seu gratia in favorem certarum personarum sive physicarum sive iuridicarum per peculiarem actum facta, concedi potest a legislatore necnon ab auctoritate executiva cui legislator hanc potestatem concesserit.“³¹²

Mezi individuálními správními akty zaujímá privilegium³¹³ důležité místo a má také své zvláštnosti. Už Kodex 1917 pojednával o privilegiích v kánonech 63–79, nicméně nový Kodex zdokonalil jazyk v této oblasti. Privilegium je definováno jako výhoda pro určité osoby, udělená v jejich prospěch. Privilegium je udělováno „contra aut praeter ius“.³¹⁴ Je to norma, která se týká práv jednotlivců, vytváří tak právo subjektivní nebo možnost výhody, kterou má ten, jemuž je privilegium uděleno, a má tak možnost jednat proti právu nebo mimo právo. Privilegium má formu reskriptu a uděluje se jím oprávnění. Takováto výhoda je udělována zvláštním aktem, nemá obecný charakter, čili není to zákon ani to není obecně závazné nařízení. Má zvláštní a konkrétní obsah, odlišný od zákona, příjemcem je fyzická osoba nebo osoba právnická nebo více právnických či fyzických osob. Privilegium vždy zakládá výhodu, nemůže znevýhodňovat. Liší se také od příkazu, protože příkaz zakládá povinnost nebo zákaz.

³¹¹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 498.

³¹² CIC 1983, kán. 76, § 1.

³¹³ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 551: “Il privilegio è una grazia concessa in favore di determinante persone, fisiche o giuridiche, mediante un particolare provvedimento dell’ autorità competente.”

³¹⁴ Proti právu a mimo právo. Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 555: „První případ zprošťuje od dodržování zákona (například vynětí určité skupiny věřících z jurisdikce diecézního biskupa – kánon 305, § 2). Druhý případ obsahuje výhodu, která nemá žádný zprošťující účinek vůči zákonu (například možnost nosit zvláštní chórové oděvy, udělovaná kanovníkům).“

Privilegium se liší od ostatních správních aktů osobou udělovatele. Tím je totiž zákonodárce. Důvodem je skutečnost, že privilegium zprošťuje od dodržování zákona, proto jej může udělit jen autor zákona, čili zákonodárce.³¹⁵ Výkonná moc zde ve své podstatě nemá žádnou pravomoc, a aby mohla privilegium udělit, potřebuje k tomu zmocnění neboli delegaci zákonodárce, aby bylo privilegium platné.³¹⁶ Chceme-li aplikovat zásady pro udělení privilegia, je na úrovni místní církve kompetentní k jeho udělení diecézní biskup, nikoli generální vikář.

Posledním druhem individuálního správního aktu, který nacházíme v Kodexu 1983, je dispens. Pojednávají o ní kánony 85–93. Kánon 85 říká: „Dispensatio, seu legis mere ecclesiasticae in casu particulari relaxatio, concedi potest ab iis qui potestate gaudent executiva intra limites suae competentiae, necnon ab illis quibus potestas dispensandi explicite vel implicite competit sive ipso iure sive vi legitimae delegationis.“³¹⁷

O dispensích pojednával Kodex z roku 1917 v kánonech 80–85, současná právní úprava ustanovení převzala. Dispens je typickým projevem církevně-právního uspořádání, které umožňuje přizpůsobit právo zvláštním situacím a okolnostem daného místa a času. Pojem „dispensatio“ je ozvozen z latinského slovesa „dispensare“, které lze přeložit jako dát, udělit.³¹⁸

Dispens³¹⁹ znamená zproštění od dodržování zákonů, ale ne jejich neexistenci. Zproštění není porušením zákona, ani jeho částečným nedodržením. Zákon je nadále v platnosti a jen je od něj ustoupeno ve zvláštním případě, tedy v případě konkrétních fyzických či

---

³¹⁵ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 560: „Privilegium se zakládá na objektivní právní normě, která je tradičně koncipována jako ‚lex privata favorabilis‘ podle známé formule sv. Izidora ze Sevily, převzaté Graciánem. V důsledku toho je jeho udělení vyhrazeno zákonodárci. Autorita výkonné moci nemá v tomto ohledu žádnou pravomoc. Aby mohla udělit privilegium, je nutné, aby k tomu byla řádně zmocněna zákonodárcem.“

³¹⁶ Ačkoli je udělení privilegia administrativní akt, je to přece svou povahou akt zákonodárce. Srov. BEAL, CORRIDEN, GREEN: op. cit., 122: “Although the privilege is still seen as a ‘favorable personal law’, it requires the intervention of a legislator. Nevertheless, because it is ordinarily granted by a singular administrative act (‘per peculiarem actum’), it may be delegated to one with executive authority [...]”

³¹⁷ CIC 1983, kán. 85.

³¹⁸ Srov. MUSSONE: op. cit., 140, pozn. 109: „Prvním autorem, který zpracoval přesné právní pojetí dispenze, byl Rufino z Assisi, který ji označil jako ‚nedodržení kanonické přísnosti v konkrétním případě‘. Později se dispenzi začala připisovat vlastnost ‚uvolnění zákona‘, přičemž se dodávalo, že je udělována na základě spravedlivých důvodů.“ Srov. KALB Herbert: Rufinus, Kanonist, in: Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, Freiburg im Breisgau: Herder, 2006, 3. vyd., 1351: „Právnick Rufinus, zvaný z Assisi nebo z Bologne (+cca1192) byl biskupem v Assisi. V Bologni vyučoval kanonické právo. Byl činný na III. lateránském koncilu. Jeho hlavním dílem se stal spis ‚Summa decreti‘. Zastával rezervovaný postoj k začínajícímu oddělování kanonistiky jako právní vědy od teologie.“

³¹⁹ Srov. HRDINA: op. cit., 134: „Dispens neboli zbavení vázanosti zákonem ryze církevním [...]“

právnických osob.³²⁰ Právě toto je prvek, který odlišuje dispenz od ostatních správních aktů. Objektem dispenze je církevní zákon, což znamená, že se musí jednat o záležitost, která může být dispenzovatelná.³²¹ Do této oblasti není zahrnut božský zákon, protože nevstupuje do sféry kompetencí církevních zákonodárců. Dispens se odlišuje od privilegia, které je trvalé tím, že je dočasná a že musí směřovat k duchovnímu dobru adresáta, zatímco privilegium představuje ryzí výhodu.

Jednou z nejdůležitějších změn Kodexu 1983 oproti starému Kodexu je přístup k oprávnění dispenzovat. Zatímco byl v Kodexu 1917 uplatňován tzv. koncesní systém, což znamená, že dispenzující směl dispens udělit pouze tam, kde byl zároveň zákonodárcem anebo v případech, kdy mu bylo uděleno oprávnění dispenzovat (proto biskupové často dostávali trvalé fakulty),³²² v nové zákonné úpravě může dispenzující dispenzovat ode všeho, co si Apoštolský stolec nevyhradil.³²³

Právo dispenze je na straně zákonodárce. Stejně tak jako má moc závazek uložit, má také moc jej odebrat nebo pozastavit. Dále mohou dispenzovat ti, kdo mají moc výkonnou. Dispens je totiž správním aktem a nikoli aktem legislativním.³²⁴ Musí se dít v rámci jim daných kompetencí, jinak by byla neplatná.

2.5.5 Správní záležitosti vyhrazené biskupovi a zvláštní zmocnění generálního vikáře

Pokud se vrátíme ke kánonu 368, § 1 Kodexu 1917, zbývá se věnovat ještě druhé části tohoto paragrafu: „[...] [E]xceptis iis quae Episcopus sibi reservaverit, vel quae ex iure requirant speciale Episcopi mandatum.“³²⁵

Obecně vzato měl podle Kodexu 1917 generální vikář pravomoc rozšířenou na celou diecézi a na všechny případy. Pokud šlo o případná omezení ze strany biskupa, rozlišovalo se, zda se v případě vyhrazených záležitostí „ex iure“ jednalo o záležitosti větší důležitosti, tedy důležité pro biskupskou službu jako takovou, pokud by neměla být omezena jen na liturgickou svátostnou službu, a které za zvláštních okolností mohly být vždy svěřeny

³²⁰ Jestliže konkrétní případ nastane u celé komunity, může být dán generální dispens.

³²¹ Předmětem dispenzu nejsou zákony trestní a procesní nebo ty, které jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci či jiným autoritám.

³²² Zmínku o dispenzačním oprávnění (koncesi) nalezneme například v kánonu 80 nebo 81.

³²³ Zde se jedná o tzv. rezervační princip, který je zmiňován například v kánonu 87, § 1 CIC 1983.

³²⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 604: „Studijní skupina při revizi Kodexu trvala na zdůraznění toho, že předchozí zařazení dispenze mezi legislativní akty bylo určeno nedostatečným rozlišením tří funkcí řídicí moci: zákonodárné, výkonné a soudní [...]“

³²⁵ CIC 1917, kán. 368, § 1.

generálnímu vikáři prostřednictvím zvláštního zmocnění.³²⁶ Pokud jde o výhrady „ab homine“, bylo otázkou, zda nechat biskupovi možnost různě řešit rozdělení úkolů v diecézi, přičemž by si vyhradil v jakékoli záležitosti tuto záležitost případně delegovat na třetí osobu.³²⁷

Po promulgaci Kodexu 1917 se otevřela diskuse ohledně povahy moci, kterou generální vikář získával prostřednictvím zvláštního zmocnění. Autoři byli různých názorů. Jedni se domnívali, že takováto delegovaná moc je i nadále řádná, jiní jej v této situaci považovali za pouhého delegáta. Tato různost názorů poškozovala právní jistotu zejména v případě, v němž generální vikář subdelegoval, a to i na krátký čas, moc, kterou sám získal zvláštním zmocněním. Nakonec převládl názor, že moc generálního vikáře i v tomto případě je prakticky řádná a biskupovi zůstávala pravomoc delegovat generálního vikáře ve věcech, které vyžadovaly zvláštní zmocnění.

Bylo nezbytné, aby generální vikář udržoval velmi úzký vztah s biskupem, aby mohl řešit kauzy svěřené na základě zvláštního pověření ve vzájemné shodě.³²⁸

Pokud jde o zvláštní pověření, zdůrazňovalo se, že musí být učiněno písemně, i když ne kvůli platnosti. Diskutovalo se o době a způsobu, kterým by se mělo formulovat konkrétní rozšíření moci generálního vikáře.³²⁹ Zda je formulovat obecně nebo specifikovat, zda je udělit spolu s úřadem nebo odděleně. Většina autorů se shodla na tom, že bylo dostatečné, aby bylo pověření uděleno biskupem ve stejném aktu jako jmenování generálního vikáře, přičemž zastávali variantu obecné formulace.³³⁰ Jiní trvali na tom, aby byl generální vikář zmocňován případ od případu nebo alespoň aby byl pořízen seznam jednotlivých případů nebo alespoň některých, uvedených jako příklady.

---

³²⁶ Srov. CIC 1917, kán. 2002: „In canonibus qui sequuntur, nomine Ordinarii non intelligitur Vicarius Generalis, nisi habuerit mandatum speciale.“ – „V kánonech, které následují, se názvem ‚ordinář‘ nerozumí generální vikář, leč by měl zvláštní zmocnění.“ Ony „následující kánony“ jsou normy, které vylučovaly generálního vikáře ze skupiny těch ordinářů, kteří mohli jednat v beatifikačních a kanonizačních procesech.

³²⁷ Také proto, aby bylo biskupovi umožněno chránit se před nepohodlným nebo nesouhlasícím generálním vikářem, pokud by bylo nesnadné jej zbavit úřadu.

³²⁸ Srov. DOUGHERTY: op. cit., 65: “This is one of the chief acts which the vicar general must report to the bishop. Thus each use of a special mandate must be reported to the bishop [...]. This report will bring to light the chief needs of the diocese and will enable the bishop to be better informed for the purpose of determining whether his vicar general should have an extension of his jurisdiction in certain matters.”

³²⁹ Srov. FANELLI: op. cit., 32: „Zřídka se stává, že by jurisdikce generálního vikáře byla omezena [...]. Často na bedrech těchto pokorných Šimonů z Kyrény spočívá celá tíha kříže moci.“

³³⁰ Srov. FOURNIER: op. cit., 1940, 125, pozn. 330: «On voit combien le texte de la nomination de vicaires généraux va être désormais allégé. Si l'évêque veut députer son vicaire général pour 'tous les cas', il lui suffira de noter qu'il l'habilite 'etiam ad omnia quae speciale mandatum requirunt'. S'il le charge certains cas, il n'aura les énumérer.»

Kodex předpokládal případy, pro které se vyžadovalo zvláštní pověření generálního vikáře.³³¹ Generální vikář totiž sám o sobě nemohl:

- 1) vykonávat pontifikální funkce, i když byl biskupem;
- 2) dávat odpustky, ani ověřovat ostatky (kán. 1283, § 2);
- 3) kromě situace, kdy je diecéznímu biskupovi bráněno ve výkonu úřadu („sedes impedita“), přijímat nebo vydávat povolení k vysvěcení („littera dimissorialis“ – propustný list) řádům (kán. 958 a 429, § 1);
- 4) udělit nebo zbavit beneficií a úřadů; aby mohl tyto úkony činit platně, potřeboval k tomu pověření (kán. 152, 455, 477, § 1), stejně tak jako k pastorační návštěvě (kán. 343);
- 5) vyřizovat významnější a závažnější záležitosti, kterými jsou: svolání synodu (kán. 357, § 1), zřizování bratrstev (kán. 686, § 4), vystavování exkardinačních a inkardinačních listin (kán. 113), jmenování čestných kanovníků (kán. 406, § 1), výhrada hříchů³³² (kán. 893, § 1), povolení uzavřít tajné manželství³³³ (kán. 1104), konsekrace budov určených ke kultu (kán. 1155, § 1), vydávat souhlas ke stavbě kostela (kán. 1162, § 1), vydávání souhlasů ke vzniku (kán. 1414, § 3), sloučení (kán. 1423, § 1), záměně (kán. 1487, § 1) beneficií, uložení církevních trestů (kán. 2220, § 2) nebo jejich zrušení, jestliže je generální vikář uložil coby soudce (kán. 2236, § 3), rozhřešení heretiků a schizmatiků (kán. 2314, § 2).

Objevovaly se pochybnosti, zda akty učiněné generálním vikářem bez skutečného a vlastního zvláštního zmocnění se mají považovat za platné nebo za nulitní. Byly totiž pouze dva taxativně vymezené případy, které byly vyhrazeny biskupovi, a to jmenování kanovníků (kán. 406, § 1) a založení řeholních institutů diecézního práva (kán. 492, § 1–2).³³⁴ A dále ty případy, kdy byl generální vikář z jednání vyloučen, jako například ten, který uvádí kánon 1359, to jest být členem správní a disciplinární komise semináře.

³³¹ Jednalo se o „excardinatio“ a „incardinatio“ (kán. 113), o udělení úřadů a odvolání z nich (kán. 152, 187, § 1), svolání synodu (kán. 357, § 1), potvrzení zvoleného a ustanovení prezentovaného, ustanovení vikářů a kooperátorů (kán. 455, § 3), odstranění z úřadu farních vikářů (kán. 477, § 1), ustanovení zbožného spolku (kán. 686, § 4), rezervace hříšníků (kán. 893, § 1), „licentia ad matrimonium conscientiae celebrandum“ (kán. 1104), posvěcení posvátného místa (kán. 1155, § 1), souhlas k výstavbě kostela (kán. 1162, § 1), autentifikace ostatků (kán. 1283, § 2), dovolení vystavit ostatky nemající autentiku (kán. 1285, § 1), určení výše mešního stipendia (kán. 1303, § 3), založení, sloučení, připojení, kanonické zřízení a změna beneficií (kánony 1414, § 3, 1423, § 1, 1432, § 2, 1466, § 2, 1487, § 1), vše, co přísluší ordináři v beatifikačních a kanonizačních kauzách (kán. 2002), uložení trestu (kán. 2220, § 2), rozhřešení odpadlíka, bludaře a rozkolníka „in foro externo“ (kán. 2314, § 2).

³³² „Reservatio peccatorum“.

³³³ Manželství pro obor svědomí („matrimonium conscientiae“).

³³⁴ Srov. MUSSONE: op. cit., 147, pozn. 135: „[Pokud jde o tyto dva případy], Vicarius generalis agere non potest, nisi ex indulto Apostolicae sedis.“

Jednalo se o případy, které byly v rozporu s oblastí vlastní jurisdikce generálního vikáře, dále to byly případy biskupem vyhrazené, které vyžadovaly zvláštní zmocnění, a konečně to, co bylo součástí legislativní a soudní moci. V nejrůznějších studiích se uváděla různá oprávnění generálního vikáře, jako ta, která vyžadovala zvláštní zmocnění.

Přejdeme-li k současné právní úpravě, vidíme, že Kodex 1983 v kánonu 479, § 1 v druhé části uvádí následující: „[...] [A]d ponendos scilicet omnes actus administrativos, iis tamen exceptis quos Episcopus sibi reservaverit vel qui ex iure requirant speciale Episcopi mandatum.“³³⁵ Tento kánon potvrzuje předchozí legislativu a zachovává i stejné jazykové prostředky. Je však přitom třeba přihlídnout ke znění kánonu 134, § 3 CIC 1983, kde je uvedeno, že správní akty, které vyžadují zvláštní zmocnění, jsou všechny ty, které právo vyhrazuje kompetenci diecézního biskupa: „Quae in canonibus nominatim Episcopo dioecetano, in ambitu potestatis executivae tribuuntur, intelleguntur competere dumtaxat Episcopo dioecetano aliisque ipsi in can. 381, § 2 aequiparatis, exclusis Vicario generali et episcopali, nisi de speciali mandato.“³³⁶

Tento paragraf je zcela zásadní pro správnou interpretaci kánonu 479 pojednávajícího o úkolech a oprávněních generálních vikářů. Potřebují vždy zvláštní zmocnění pro to všechno, co právo vyhrazuje výslovně diecéznímu biskupovi.³³⁷ „Co se týká jejich hodnosti a zvláštních úkolů jim svěřených, mají diecézní biskupové oprávnění a vlastní pravomoce, které náleží podle práva také biskupům, prelátům anebo osobám jim na roveň postaveným ve smyslu kánonu 381, § 2, ale nikoli generálním a biskupským vikářům. V důsledku toho se to, co kánony výslovně připisují diecézním biskupům v oblasti výkonné moci, chápe jako výlučná kompetence biskupů výše uvedených a prelátů jim na roveň postavených. Generální vikáři nemají v tomto ohledu žádnou moc, pokud jim tato nebyla udělena prostřednictvím zvláštního zmocnění. Toto zmocnění může mít také všeobecnou povahu tak, že může být včleněno do úkonu jmenování. Někteří autoři toto

---

³³⁵ CIC 1983, kán. 479, § 1.

³³⁶ CIC 1983, kán. 134, § 3.

³³⁷ Případy, kdy je věc vyhrazena diecéznímu biskupovi, jsou uvedeny v těchto kánonech Kodexu 1983: 72; 87, § 1; 98, § 2; 57; (470; 471, 1; 476; 494, § 1; 508, § 2; 509, § 1; 523; 524; 539; 544; 547; 553, § 2; 557; 1420, § 1; 1421, § 1; 1435); 235, § 1; 235, § 2; 236, 1; 241, § 1; 259, § 1; 259, § 2; 264, § 1; 267, § 1; 269; 271; 312, § 1, 3; 462; 463, § 2–3; 468, § 1; 471, 1 a 2; 473, § 4; (477, § 1; 485; 494, § 2; 538, § 1; 552; 554, § 3; 1436, § 2; 1740; 1748); 492, § 1; 494, § 3; 495, § 1; 497, § 3; 500 a 501; 502, § 1–2; 505; 510, § 1; 510, § 3; 511–514; 515, § 2; 516, § 2; 517, § 2; 520, § 1; 536, § 1; 538, § 3; 548, § 1; 579; 595; 603, § 2; 609, § 1; 612; 615; 625, § 2; 628, § 2, 2; 667, § 4; 679; 681; 682; 683; 686, § 1; 686, § 3; 688 § 2; 691, § 2; (727, § 1); 699, § 2; 700; 733, § 1; 763; 790, § 1; 801; 804, § 1; 806, § 1; 810, § 2; 844, § 4; 884, § 1; 944, § 1; 944, § 2; 961, § 2; 967, § 1; 1015, § 1; (1018, § 1, 1); 1017; 1029; 1030; 1052, § 1; 1042, 3; 112, § 1; 1165, § 2; 1206; 1207; 1215, § 1 a 3; 122; 1244, § 2; 1263; 1278; 1281, § 2; 1292, § 1; 1308, § 3–4; 1209; 1425, § 2; 1428, § 1–2; 1431, § 1; 1469, § 2; 1653, § 1; 1692, § 1; 1699, § 1; 1706; 1707.

nevyklučují, protože podle jejich názoru pojem ‚zvláštní zmocnění‘ neznamená ‚zmocnění udělené případ od případu‘.³³⁸

Stejně jako v případě Kodexu z roku 1917, tak i Kodexu z roku 1983 se v nauce diskutovalo, zda pro tyto případy může být zmocnění uděleno obecně, například formulací: ‚Generální vikář má oprávnění činit všechny individuální akty, které jsou podle práva ‚výslovně‘ připisovány diecéznímu biskupovi v souladu s kán. 134, § 3,‘ nebo zda je nutné zvláštní zmocnění pro každý jednotlivý případ. Převažujícím názorem nauky je, že se považuje za dostačující zvláštní zmocnění udělené obecně, ač je to neobežetné. V Kodexu však neexistuje žádná norma, která by to zakazovala.

Dále se diskutuje o tom, zda oprávnění, která generální vikář získá na základě zvláštního zmocnění, jsou řádná nebo delegovaná. Na toto téma existují naprosto protikladné názory. Z kontextu kánonu 134, § 3 CIC 1983 vyplývá, že by se mělo jednat o moc nikoli řádnou, ale delegovanou,³³⁹ protože kánon hovoří o ‚speciale mandatum‘, čili o pověření.

Každopádně platí, že diecézní biskup je oprávněn rozšířit rozsah moci generálního vikáře prostřednictvím zvláštního zmocnění, nebo jej omezit prostřednictvím svých výhrad.

2.5.6 Možnost delegovat moc

Kodex z roku 1917 v kánonu 197, § 1 říkal: ‚[D]elegata, quae commissa est personae.‘³⁴⁰

Už bylo řečeno, že řídicí moc může být řádná, jestliže je spojena s úřadem, nebo delegovaná, jestliže je udělana dané osobě, bez tohoto úřadu. Nyní se tedy budeme věnovat

---

³³⁸ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 965: „In ragione della loro dignità e dei particolari compiti ad essi affidati, i Vescovi diocesani hanno facoltà e poteri propri, che appartengono di diritto anche ai Presuli ad essi equiparati ai sensi del can. 381, § 2, ma non ai Vicari generali ed episcopali. Di conseguenza, quanto nei canoni è attribuito nominatamente ai Vescovi diocesani nell’ambito della potestà esecutiva, si intende di esclusiva competenza dei medesimi e dei Presuli equiparati e i Vicari generali ed episcopali non hanno alcun potere a tal riguardo, ammesso che sia stato loro concesso mediante uno speciale mandato. Tale mandato può essere anche di carattere generale, in modo da poter essere inserito nello stesso provvedimento di nomina? Alcuni non lo escludono, poiché, a loro giudizio il termine ‘mandato speciale’ non significa ‘mandato conferito caso per caso’.”

³³⁹ Opačný názor, tedy že moc generálního vikáře je v tomto případě řádná zastává například BUX: op. cit., 232: „Circa la natura della potestà che il Vicario generale possiede nei confronti dei casi a lui affidati tramite il mandato speciale, [...] propendiamo per la natura ordinaria di tale potestà, per tre motivi: a) la tradizione giuridica espressa dalla dottrina dominante e dalla legislazione, fino all’emanazione del vigente Codice, ha riconosciuto l’estensione della potestà ordinaria dei Vicari generali anche ai casi richiedenti mandato speciale; b) la natura delegata della potestà in oggetto costituirebbe una vera e propria abrogazione o deroga, rispetto al passato diritto, e ciò non consta espressamente nel Codice; c) la certezza dei rapporti giuridici non permette che si debba accertare, per ogni singolo caso, la natura della potestà rivestita dal Vicario.”

³⁴⁰ CIC 1917, kán. 197, § 1.

moci delegované, protože generální vikář (a nejen on) může moc nabýt na základě delegace a také moc delegovat.

Delegovaná moc je přímé udělení moci osobě, nehledě na její úřad. S úřadem taková moc spojená není, je dána osobě (delegovanému) jinou osobou (delegujícím). Delegovaná moc³⁴¹ závisí na vůli delegujícího, který ji může udělit obecně („ad universitatem casuum“) nebo pro určitý případ („ad actum“), buď jedné osobě, nebo skupině osob. Udělení moci lze realizovat dvěma způsoby: buď podle práva („a iure“), nebo na základě autority nositele úřadu („ab homine“).

Podle Kodexu z roku 1917 se za oprávnění delegované „a iure“, neboli řádně, považovala oprávnění obvykle udělená Apoštolským stolcem natrvalo ordinářům a oprávnění udělená privilegiem. Existence nebo neexistence delegované moci „a iure“, na rozdíl od delegování „ab homine“, s sebou nesla ten důsledek, že některá oprávnění ordinářů mohla být považována za řádná, nebo delegovaná, s rozdílnými dopady v právní rovině.

Prohloubení konceptu delegované moci, především té „a iure“, naopak umožnilo pokoncilní právní úpravě snáze definovat řádnou moc generálního vikáře. Západní Kodex, a poté i Kodex východní na rozdíl od minulosti zjednodušil tuto otázku a umožnil prohloubit rozdíl mezi vlastní mocí a mocí zástupnou a upřesnit, že tento rozdíl se nemohl vztahovat na delegovanou moc, ale jen na moc řádnou.

Bylo možné dojít k závěru, že jediná analogie mezi mocí zástupnou a delegovanou spočívala v tom, že obě byly vykonávány jinými a jménem jiných. Proto vikář je ten, kdo má mocí svého úřadu řádnou jurisdikci, která je však vykonávána jménem a právem někoho jiného, tedy toho, kdo je vybaven řádnou vlastní mocí a kdo jej učinil svým vikářem. Delegátem je ten, kdo je kvůli nějakému osobnímu úkolu vybaven jurisdikcí nikoli řádnou, která je však také vykonávána jménem a za někoho jiného, tedy delegujícího.

Kánon 131, § 1 Kodexu 1983 říká: „[...] [D]elegata, quae ipsi personae non mediante officio conceditur.“³⁴²

---

³⁴¹ Srov. HRDINA: op. cit., 150.

³⁴² CIC 1983, kán. 131, § 1.

Delegovaná moc vyžaduje dvě osoby. Jednak primární subjekt, který je nositelem moci a který moc deleguje, pak také osobu, na kterou je moc přímo delegována. Pro potřeby rozlišení delegované moci Kodex upřednostňuje, aby byla tato moc udělována osobě jako takové. Delegovaným oprávněním je ale také to, které je uděleno určité osobě proto, že zastává určitý úřad, nikoli však z moci úřadu, neboť není konstitutivním prvkem samotného úřadu.

Zvláštním druhem delegace je tzv. trvalé pověření („*facultas habitualis*“),³⁴³ viz kánon 132,³⁴⁴ které právě proto, že je trvalé, má zvláštní úpravu. Delegovanými oprávněními nejsou však ta oprávnění, která jsou udělována ve smyslu kánonu 87 CIC 1983,³⁴⁵ neboť tato oprávnění vyplývají z úřadu samotného. Zkrátka platí pravidlo, že pokud nejde o úřad, pak moc není řádná, nýbrž delegovaná.

Obecná norma, pojednávající o delegované moci byla uvedena v kánonu 199, § 1 CIC 1917: „*Qui iurisdictionis potestatem habet ordinariam, potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse iure caveatur.*“³⁴⁶

Kodex 1983 pojednává o této skutečnosti v kánonu 137, § 1: „*Potestas executiva ordinaria delegari potest tum ad actum tum ad universitatem casuum, nisi aliud iure expresse caveatur.*“³⁴⁷

Řádná výkonná moc může být delegována „jak pro jeden případ (*ad actum*‘), tak obecně (*ad universitatem casuum*‘), ledaže by zákon výslovně stanovil jinak. Jedná se o klasickou právní normu podle ‚68. *Regula Iuris*‘ dekretálií Bonifáce VIII.: ‚*Potest quis per alium quod potest facere per seipsum*‘, která se obecně aplikuje na jakoukoli řádnou moc.“³⁴⁸

---

³⁴³ Srov. HRDINA: op. cit., 150: „Jde o jurisdikční oprávnění, která nadřízený formou delegace přenáší na svého podřízeného.“

³⁴⁴ Srov. CIC 1983, kán. 132, § 1 a 2: „§ 1. *Facultates habituales reguntur praescriptis de potestate delegata.* – § 2. *Attamen nisi in eius concessione aliud expresse caveatur aut electa sit industria personae, facultas habitualis Ordinario concessa non perimitur resoluta iure Ordinarii cui concessa est, etiamsi ipse eam exsequi coeperit, sed transit ad quemvis Ordinarium qui ipsi in regimine succedit.*“ – „§ 1. Trvalá pověření mocí řízení se řídí předpisy o pověření moci. – § 2. Trvalé pověření udělené ordináři nezaniká ztrátou úřadu ordináře, jemuž bylo uděleno, i když je začal vykonávat, avšak přechází na každého ordináře, který po něm v řízení následuje, pokud při udělení trvalého pověření nebylo výslovně stanoveno jinak nebo nebyly záměrně vyvoleny zvláštní vlastnosti osoby.“

³⁴⁵ Kánon se týká dispensí.

³⁴⁶ CIC 1917, kán. 199, § 1.

³⁴⁷ CIC 1983, kán. 137, § 1.

³⁴⁸ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 996: “[...] [S]ia con delega particolare (*ad actum*), sia con delega generale (*ad universitatem casuum*), tranne che sia disposto diversamente in modo espresso dal diritto. È questa una norma classica del diritto, secondo la 68esima ‘*Regula Iuris*’ delle Decretali di Bonifacio VIII:

Kdokoli má řádnou výkonnou moc, vlastní nebo zástupnou, může ji delegovat zcela nebo zčásti. Subjekty delegace jsou především ordináři, kteří tuto moc získali spolu s úřadem. Výjimkou z obecného principu je to, co stanovuje tentýž paragraf kánonu 137, tedy zákaz delegovat, vyjádřený výslovně v právu, ať obecném či partikulárním.

Oprávnění delegovat v sobě zahrnuje nejlepší možnosti řízení, ale zároveň nebezpečí buď rozdrobení moci, nebo nadměrné byrokracie. To by mohlo snadno vést ke zmatení, ztrátě jednoty řízení nebo zneužívání institutu delegace. Na druhou stranu by se bez možnosti delegovat riskovalo, že se velmi zpomalí výkon moci a že bude docházet k nezdravé centralizaci. Delegace umožňuje fungování střídme struktury úřadu a možnost rychle reagovat a tak sloužit křesťanskému společenství. Je dosahováno vyšší kvality řízení, protože delegace umožní, aby se na řízení podíleli odborníci, i když nejsou vlastními nositeli moci.

Praktickým případem, kdy je generální vikář delegován, je udělování svátosti biřmování. Řádným udělovatel svátosti biřmování je biskup,³⁴⁹ avšak kněz, a tedy i generální vikář, může platně biřmovat na základě zvláštního pověření diecézního biskupa.³⁵⁰ Jedná se zde o delegaci „ab homine“.³⁵¹ Generální vikář může poté „de facto“ subdelegovat povolení k udělení svátosti biřmování, když se jedná o situaci, kdy si – ač sám delegován – přibírá na pomoc další kněze, aby společně udělovali tuto svátost.³⁵²

Kromě delegace právo umožňuje i subdelegaci, a to v rámci téže normy, to jest kánonu 137 CIC 1983. O subdelegaci pojednávají paragrafy 2–4 tohoto kánonu: „§ 2. Potestas exsecutiva ab Apostolica Sede delegata subdelegari potest sive ad actum sive ad universitatem casuum, nisi electa fuerit industria personae aut subdelegatio fuerit expresse prohibita. – § 3. Potestas exsecutiva delegata ab alia auctoritate potestatem ordinariam habente, si ad universitatem casuum delegata sit, in singulis tantum casibus subdelegari

---

‘Potest quis per alium quod potest facere per seipsum,’ che si applica in genere a qualsiasi potestà ordinaria (annessa cioè all’ufficio) [...].’

³⁴⁹ Dle kánonu 882 CIC 1983.

³⁵⁰ Srov. HRDINA: op. cit., 150.

³⁵¹ Legislativa Kodexu 1917 umožňovala vydat takovouto delegaci pouze Apoštolskému stolci. V novém Kodexu je umožněno, aby delegoval také diecézní biskup, a to v případě nutnosti. Obřady biřmování (předmluva, čl. 8) doporučují, aby takto pověřeným knězem byl buď generální vikář nebo biskupský či okrskový vikář. Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 2, čl. 3376–3377.

³⁵² Srov. CIC 1983, kán. 884, § 2. Zde se hovoří o vážném důvodu, který to umožňuje. Římský pontifikál naproti tomu uvádí, co je tímto vážným důvodem. Srov. Biřmování – úvod, in: KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A DOHLED NAD UDĚLOVÁNÍM SVÁTOSTÍ: Římský pontifikál, Praha: Česká biskupská konference, 2008, 57, čl. 8: „Z vážného důvodu, jak se to občas stane, když je biřmovanců velký počet [...].“

potest; si vero ad actum aut ad actus determinatos delegata sit, subdelegari nequit, nisi de expressa delegantis concessione. – § 4. Nulla potestas subdelegata iterum subdelegari potest, nisi id expresse a delegante concessum fuerit.³⁵³

Jestliže je někdo delegován obecně jiným představeným s řádnou mocí než Apoštolským stolcem, může subdelegovat jen pro jednotlivé případy. Jestliže se však jedná o delegaci „ad actum“, není subdelegace možná, ledaže by to delegující výslovně povolil.

2.5.7 Další oprávnění generálního vikáře

Kromě obvyklých pravomocí v oblasti exekutivy má generální vikář ještě další oprávnění. Mezi ně patří to, které Kodex 1917 uváděl v kánonu 358, § 1: „Ad Synodum vocandi sunt ad eamque venire debent: 1° Vicarius Generalis [...]“.³⁵⁴ Nový Kodex uvádí stejnou skutečnost v kánonu 463, § 1: „Ad synodum dioecesanam vocandi sunt uti synodi sodales eamque participandi obligatione tenentur: 1° Episcopus coadiutor atque Episcopi auxiliares; 2° Vicarii generales et Vicarii episcopales, necnon Vicarius iudicialis; [...]“.³⁵⁵

Nyní přejdeme k současné právní úpravě. Diecézním sněmem³⁵⁶ se rozumí shromáždění kněží, avšak nejen jich, ale také zasvěcených a nezasvěcených věřících dané partikulární církve, obvykle diecéze. Tito jsou vybráni, aby pomáhali biskupovi pro dobro celé místní církve, která je mu svěřena. To znamená, že generální vikář je členem diecézního sněmu podle práva, a to buď jako biskup-nástupce či pomocný biskup, nebo jako obyčejný generální vikář.³⁵⁷ Generální vikář je sice účastníkem sněmu na základě práva, ale sněm nemůže svolat, může k tomu však mít zmocnění.³⁵⁸ Biskup může podle kánonu 462, § 2 delegovat generálního vikáře, aby předsedal zasedáním sněmu.

Vedle diecézní synody, která nemá žádnou řídicí moc, se konají také takzvané partikulární koncily neboli sněmy místních církví. Ty mohou být svolávány „jako orgány regionální,

---

³⁵³ CIC 1983, kán. 137, § 2–4.

³⁵⁴ CIC 1917, kán. 358, § 1.

³⁵⁵ CIC 1983, kán. 463, § 1.

³⁵⁶ O diecézním sněmu pojednává kánon 460 CIC 1983.

³⁵⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2180: „Jedná se o členy na základě práva, musejí být vyzváni, aby se účastnili sněmu, nemohou být z něj vyloučeni, jestliže k tomu nejsou příslušné důvody. [...] Všechny tyto uvedené osoby mají povinnost se aktivně sněmu účastnit, ledaže by byly omluveny z důvodů zákonných překážek.“

³⁵⁸ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2178: „Svolání sněmu je v přímé a výlučné kompetenci biskupa, nikoli generálního vikáře, pomocného biskupa nebo biskupa-nástupce (kromě případu, že by k tomu měli zvláštní pověření podle kánonu 134, § 3 Kodexu 1983).“

resp. provinční „samosprávy“.³⁵⁹ Tyto koncily jsou nadané řídicí mocí, a to především zákonodárnou (nikoli však mocí soudní, na rozdíl od dob minulých), aby tak mohly rozhodnout o tom, co se jeví jako důležité a vhodné pro růst víry, pro uspořádání společných pastoračních aktivit, pro upravení zvyků a pro zachování, zavedení nebo obranu zákonů církve. Sněmovní rozhodnutí včetně sněmovního zákonodárství může být promulgováno až po předchozí rekognici Apoštolským stolcem. V Kodexu 1983 jsou zmiňovány jednak „plenární sněmy“,³⁶⁰ neboli sněmy na úrovni všech místních církví na území téže biskupské konference, a „provinční sněmy“, čili takové koncily, jichž se účastní všechny místní církve v jedné provincii. Generální vikář je oprávněn se takového sněmu zúčastnit. Je třeba, aby byl pozván, a náleží mu na sněmu poradní hlas. V Kodexu 1983 je toto oprávnění zmíněno v kánonu 443, § 3: „Ad concilia particularia vocandi sunt cum suffragio tantum consultivo: 1° Vicarii generales et Vicarii episcopales omnium in territorio Ecclesiarum particularium; [...]“.³⁶¹

Poslední skutečností, kterou je zde třeba zmínit, je oprávnění vykonávat apoštolské reskripty. To bylo obsaženo v Kodexu 1917 v kánonu 368, § 2: „Nisi aliud expresse cautum fuerit, Vicarius Generalis exsequi potest rescripta apostolica quae Episcopo vel praecedenti rectori dioecesis remissa sint, ac generatim ad ipsum quoque pertinent facultates habituales Ordinario loci a Sancta Sede concessae; ad normam can. 66.“³⁶²

To, co se týká vykonávání apoštolských reskriptů a aplikace trvalých pověření udělených místnímu ordináři Apoštolským stolcem, potvrzovalo již existující zákony, týkající se oprávnění generálního vikáře. „Jedná se o rozšíření již uznaných pravomocí vikáře papežskými dokumenty, které se týkají manželských dispenzí a trvalých pověření ordinářů.“³⁶³

„Nisi aliud expresse cautum fuerit.“ Než se konstatovalo, zda existovala vyžadovaná oprávnění pro daný případ, musel se dokument nejprve prozkoumat. Každopádně je jasné, že pokud by oprávnění směřovalo k zajištění osobní výhody biskupa, generální vikář by nebyl právně způsobilý takové oprávnění vykonat. Jestliže ale toto z dokumentu nevyplývalo, mohl generální vikář vykonávat reskripty římských kongregací daných biskupovi.

---

³⁵⁹ HRDINA: op. cit., 199.

³⁶⁰ V České republice probíhal plenární sněm ve dvou zasedáních, a to v letech 2003 a 2005.

³⁶¹ CIC 1983, kán. 443, § 3.

³⁶² CIC 1917, kán. 368, § 2.

³⁶³ D'ANGELO: op. cit., 18.

Jestliže byl reskript vydán pro výhodu, nevyžadovalo se jeho vykonání. Avšak jestliže byl vydán jako příkaz, byl také vyžadován vykonavatel s potřebnými vlastnostmi. Ze znění kánonu vyplývá, že se generálnímu vikáři přiznávala trvalá pověření, která byla udělována místním ordinářům. Taková pověření, která se udělovala natrvalo, na určitý čas nebo na určitý počet případů, se podle kánonu 66 CIC 1917 považovala za privilegia „*praeter ius*“. Kromě výše uvedeného případu osobních výhod ve prospěch biskupa nebo jiného místního ordináře trvalá pověření nekončila s odchodem pověřeného z úřadu, ale přecházela na jeho nástupce.

Kodex 1983 opakuje věcnou podstatu předchozí legislativní úpravy v kánonu 479, § 3: „*Ad Vicarium generalem atque ad Vicarium episcopalem, intra ambitum eorum competentiae, pertinent etiam facultates habituales ab Apostolica Sede Episcopo concessae, necnon rescriptorum executio, nisi aliud expresse cautum fuerit aut electa fuerit industria personae Episcopi dioecesanii.*“³⁶⁴

Souhrnně lze říci, že tato nová norma doporučuje, aby ve vlastní kompetenci generálního vikáře a biskupského vikáře byla i trvalá pověření udělená diecéznímu biskupovi Apoštolským stolcem kromě případu, kdy je výslovně stanoveno jinak, nebo kdy se jedná o oprávnění náležející biskupovi osobně. V případě pochybností se předpokládá, že oprávnění bylo uděleno „*ratione officii*“. Stejně pravidlo platí pro vykonání reskriptů.³⁶⁵

2.5.8 Omezení

Až do tohoto okamžiku jsme se na základě obou Kodexů na každém kroku přesvědčovali, jak široké jsou kompetence a moc generálního vikáře. Avšak stejně jako je tomu u každé moci, má i moc a kompetence generálního vikáře své limity a omezení.

První omezení je dáno typem moci, která generálnímu vikáři náleží. Disponuje pouze mocí výkonnou, z čehož vyplývá, že nemá moc zákonodárnou. Nemůže tedy vydávat zákony ani

---

³⁶⁴ CIC 1983, kán. 479, § 3.

³⁶⁵ Srov. CHIAPPETTA: *op. cit.*, sv. 1, čl. 2232: “*Nell’ambito della propria competenza, spettano anche al Vicario generale e al Vicario episcopale: 1° Le facultà abituali concesse al Vescovo diocesano dalla Santa Sede, tranne che sia stato disposto diversamente in modo espresso o si tratti di facultà attribuite al Vescovo al titolo personale. In caso di dubbio, si presume che la facultà sia stata concessa ‘ratione officii’.* 2° *Inoltre l’esecuzione dei rescritti, eccetto, similmente, che sia disposto in modo diverso o che sia stata scelta l’opera personale del Vescovo.*”

obecně závazná nařízení³⁶⁶ zákonodárné povahy. Může je vydat jen ve zvláštních případech, kdy byl k tomu výslovně zmocněn Apoštolským stolcem,³⁶⁷ a tehdy jen plní to, co je obsahem tohoto zmocnění.³⁶⁸ Avšak může vydávat obecně závazná nařízení výkonného charakteru, která jsou určena pouze k tomu, aby právo již vytvořené vykonávala a upřesňovala, a tak se povzbudilo dodržování práva.³⁶⁹

Generální vikář nedisponuje ani mocí soudní, ledaže by byl zároveň jmenován soudním vikářem. To by však mělo být jen v krajním případě, totiž tehdy, když je málo případů k projednávání před soudem nebo když se jedná o malou diecézi.³⁷⁰ Každopádně i v takovémto případě zůstávají úřady generálního vikáře a soudního vikáře oddělené³⁷¹ a nezávislé.³⁷²

Druhé omezení je dáno tím, že si biskup něco vyhradí sám pro sebe.

Třetí omezení je dáno tímž zákonem, který v některých případech vyžaduje zvláštní zmocnění od biskupa, díky čemuž může generální vikář plnit stanovené úkony. Výše jsme stvrdili obecný princip,³⁷³ že vikář potřebuje zvláštní zmocnění k tomu, aby mohl konat ty akty, které právo přisuzuje diecéznímu biskupovi, a to v oblasti výkonné moci.

Čtvrtým omezením je svátostná struktura církve. Jestliže generální vikář není biskupem, nemůže vykonávat to, co vyžaduje biskupské svěcení.

Konečně pátý druh omezení je dán postavením generálního vikáře obecně. Jestliže generální vikář disponuje sice řádnou mocí, avšak nikoli vlastní, ale zástupnou, už to jej „omezuje“.

Je vhodné na tomto místě zmínit některé paragrafy kánonu 65 Kodexu 1983. Ty sice

³⁶⁶ „Decreta generalia“. Srov. CIC 1983, kán. 29–30.

³⁶⁷ Kromě delegace Apoštolským stolcem platí zákaz delegace legislativní moci. Srov. CIC 1983, kán. 135, § 2.

³⁶⁸ Srov. CIC 1983, kán. 30.

³⁶⁹ Srov. CIC 1983, kán. 31.

³⁷⁰ Srov. CIC 1983, kán. 1420, § 1.

³⁷¹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 3, čl. 5147: „[Soudní vikáři] nepřicházejí uprázdněním biskupského stolce o svůj úřad. V případě, že by soudní vikář byl zároveň generálním vikářem, přijde držitel pouze o druhý úřad (kánon 481, § 1), ale první si zachová.“

³⁷² Rozdíl v přístupu k úřadu generálního vikáře a soudního vikáře spočívá také v tom, že zatímco je soudní vikář vázán pouze zákonem a nikoli vůlí diecézního biskupa (což může vést ke konfliktům zvláště v trestních kauzách), je generální vikář povinen jakožto „alter ego“ biskupa mu jakoby „číst myšlenky“ a vše činit v souladu s jeho vůlí. Nezávislost obou úřadů je tedy na místě.

³⁷³ Srov. CIC 1983, kán. 134, § 3.

pojednávají o udělení výhod, avšak zároveň ukazují, kde jsou hranice pravomoci generálního (a biskupského) vikáře: „§ 2. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata, ab alio Vicario eiusdem Episcopi, etiam habitis a Vicario denegante denegationis rationibus, valide concedi nequit. – § 3. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata et postea, nulla facta huius denegationis mentione, ab Episcopo dioecetano impetrata, invalida est; gratia autem ab Episcopo dioecetano denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, ab eius Vicario generali vel Vicario episcopali, non consentiente Episcopo, impetrari.“³⁷⁴

Když bylo udělení výhody zamítnuto generálním nebo biskupským vikářem, nemůže být platně udělena jiným vikářem téhož biskupa. Když by byl o udělení výhody požádán biskup, je třeba, aby věděl, že některý z vikářů zamítl udělení této výhody. Pokud zamítl udělení výhody biskup, musí dovolit svým vikářům ji udělit, jinak by ji udělili neplatně. Účelem ustanovení tohoto kánonu je zachování a posílení jednoty řízení diecéze. V případě zamítnutí udělení výhody biskupem nemůže generální nebo biskupský vikář udělit tuto výhodu bez biskupova povolení, protože jinak by jednal „contra voluntatem et mentem Episcopi“.³⁷⁵

2.5.9 Zastupující vikáři

Oba dva Kodexy řeší situaci, pokud by byl generální vikář nepřítomen nebo nemohl vykonávat svůj úřad.

Kodex 1917 říká v kánonu 366, § 3 následující: „[...] [S]ed, Vicario Generali absente vel impedito, Episcopus alium constituere potest qui eius vices suppleat.“³⁷⁶

Těmito slovy legislativa z roku 1917 řeší těžkosti, které by mohly nastat. Rozlehlost diecéze a množství záležitostí, které bylo třeba projednávat, vyžadovaly pomoc generálního vikáře. Mohlo se však stát, že byl buď dlouhodobě nepřítomný, nebo nemohl vykonávat svůj úřad, ať už z důvodu nemoci nebo z jiných příčin. Právo v této situaci umožňovalo biskupovi, aby jmenoval vikáře, který by byl zástupcem generálního vikáře a zpravidla se nazýval provikář. Tento zástupce byl rovněž ordinářem, což znamenalo, že moc měl „vi officii“, ačkoli byl činný jen po dobu, kdy byl generální vikář nepřítomen

---

³⁷⁴ CIC 1983, kán. 65, § 2–3.

³⁷⁵ Srov. CIC 1983, kán. 480.

³⁷⁶ CIC 1917, kán. 366, § 3.

nebo nemohl vykonávat úřad. Osoba provikáře by měla být zařazena mezi ty osoby, které zmiňuje kánon 198, § 1 CIC 1917.³⁷⁷ I když je považován za delegáta, není třeba vypočítávat jeho pravomoci, protože plně nahrazuje generálního vikáře, a má tedy také všechny jeho kompetence.

II. vatikánský koncil i nový Kodex 1983 používají uvedená vyjádření Kodexu 1917, a tak také kánon 477, § 2 je podobný kánonu z předchozí legislativy: „Vicario generali absente vel legitime impedito, Episcopus dioecesanus alium nominare potest, qui eius vices suppleat; eadem norma applicatur pro Vicario episcopali.“³⁷⁸

S příchodem nového Kodexu se v této věci nic podstatného nezměnilo. V případě nepřítomnosti nebo zákonné překážky ve výkonu úřadu generálního vikáře, nebo – jak dodává nová legislativa – i biskupského vikáře, může diecézní biskup jmenovat zástupce, kteří bývají zpravidla nazýváni provikáři. Tito zástupci mohou být jmenováni buď obecně, a nastupují vždy v případě, když vikář není přítomen nebo nemůže vykonávat úřad, nebo jsou jmenováni pro každý případ zvlášť. Biskup může pochopitelně pro řešení výše popsané situace jmenovat prostě delegáta, avšak jeho moc by v tom případě nebyla pochopitelně řádná.³⁷⁹

2.5.10 Generální vikář v situaci „sede impedita“

V neposlední řadě, aniž bychom zacházeli do podrobností problematiky samé, je potřeba zmínit případ „sede impedita“, tedy situaci, kdy je zabráněno výkonu úřadu diecézního biskupa, protože také v této situaci se odráží situace generálního vikáře.

Kánon 429, § 1 CIC 1917 uváděl: „Sede per Episcopi captivitate, relegationem, exsilium, aut inhabilitatem ita impedita, ut ne per litteras quidem cum dioecesanis communicare ipse possit, dioecesis regimen, nisi Sancta Sedes aliter providerit, penes Episcopi Vicarium Generalem vel alium virum ecclesiasticum ab Episcopo delegatum esto.“³⁸⁰ Touto právní normou byl generální vikář zmocněn samým právem převzít za určitých podmínek řízení diecéze v případě, že biskup nemohl vykonávat svůj úřad.

---

³⁷⁷ V tomto kánonu se vypočítává, kdo všechno je místním ordinářem.

³⁷⁸ CIC 1983, kán. 477, § 2.

³⁷⁹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2225.

³⁸⁰ CIC 1917, kán. 429, § 1.

Řízení diecéze v případě „sede impedita“ však nebylo jedinou a výlučnou pravomocí generálního vikáře. Biskup mohl podle § 2 téhož kánonu zmocnit více kněží najednou, kteří by jeden po druhém byli způsobilí řídit diecézi. Tentýž kánon navíc v § 3 umožňoval, aby katedrální kapitula ustanovila svého zástupce se stejnými pravomocemi, jako měl kapitulní vikář, a tento zástupce by řídil diecézi v případě, že by biskupovi bylo zabráněno vykonávat úřad, a neplatila ani některá z následujících podmínek: 1) Apoštolský stolec již učinil kroky ve věci řízení diecéze, 2) byl zde generální vikář nebo biskup již delegoval řízení diecéze na jiného kněze, 3) buď generální vikář, nebo osoba delegovaná „ad hoc“ biskupem nemohli tento úkol vykonávat, protože jim v tom rovněž bylo zamezeno.

Kánonem Kodexu 1983 definujícím zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa, vycházejícím z výše citovaného kánonu Kodexu 1917 je kánon 412: „Sedes episcopalis impedita intellegitur, si captivitate, relegatione, exsilio aut inhabilitate Episcopus dioecesanus plane a munere pastoralis in dioecesi procurando praepediatur, ne per litteras quidem valens cum dioecesanis communicare.“³⁸¹

O zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa jde tehdy, nemůže-li diecézní biskup vykonávat úřad pastýře diecéze, protože není s to komunikovat se svými podřízenými, ani písemně, z důvodů uvěznění, vypovězení, vyhnanství nebo nezpůsobilosti. Zákonodárce tedy v případě zabránění výkonu úřadu bere v úvahu příčiny jak politického, tak přirozeného charakteru.³⁸²

Význam tohoto kánonu se nesmí zaměňovat s kánonem 401, § 2,³⁸³ který hovoří o nedostatečném zdraví nebo jiných závažných důvodech, které činí biskupa zcela nezpůsobilým k zastávání úřadu, a jedná se tedy o nezpůsobilost naprosto zásadní povahy.

Situace „sede impedita“ je dále obsahem kánonu 413, CIC 1983: „§ 1. Sede impedita, regimen dioecesis, nisi aliter Sancta Sedes pro providerit, competit Episcopo coadiutori, si adsit; eo deficiente aut impedito, alicui Episcopo auxiliari aut Vicario generali vel episcopali aliive sacerdoti, servato personarum ordine statuto in elencho ab Episcopo

---

³⁸¹ CIC 1983, kán. 412.

³⁸² Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2041: „Neschopnost biskupa vykonávat svůj pastýřský úřad, jak je zřejmé, musí být úplná: částečná neschopnost není dostačující, aby situace mohla být označena za ‚sede impedita‘.“

³⁸³ CIC 1983, kán. 401, § 2: „Exine rogatur Episcopus dioecesanus, qui ob infirmam valetudinem aliamve gravem causam officio suo adimplendo minus aptus evaserit, ut renuntiationem ab officio exhibeat.“ – „Diecézní biskup, který pro nedostatečné zdraví nebo z jiného závažného důvodu se stal neschopným k zastávání svého úřadu, se žádá, aby se zřekl svého úřadu.“

dioecetano quam primum a capta dioecesis possessione componendo; qui elenchus cum Metropolitana communicandus singulis saltem triennis renovetur atque a cancellario sub secreto servetur. – § 2. Si deficiat aut impediatur Episcopus coadiutor atque elenchus, de quo in § 1, non suppetat, collegii consultorum est sacerdotem eligere, qui dioecesim regat.³⁸⁴

Tento kánon, který přebírá znění § 1–3 kánonu 429 CIC 1917, je velmi důležitý z hlediska případné aplikace na úřad generálního vikáře. Dojde-li k zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa, pokud Apoštolský stolec neučinil jiné kroky, přísluší řízení diecéze biskupovi-nástupci. Pokud takový není nebo mu v tom brání překážka, pak náleží stejným způsobem biskupovi pomocnému, generálnímu vikáři nebo také biskupskému vikáři nebo jinému knězi podle pořadí stanoveném v seznamu, který vyhotovil sám diecézní biskup.³⁸⁵ Čili existuje určitá hierarchie: na prvním místě biskup-nástupce, dále biskup pomocný, potom generální vikář a další.³⁸⁶

Není-li v diecézi biskup-koadjutor nebo brání-li mu překážka, nebo jestliže neexistuje seznam vyhotovený biskupem, přísluší sboru poradců zvolit kněze, který má řídit diecézi.³⁸⁷

Jestliže brání biskupovi zákonná překážka, aby konal vizitace, může jakékoli místo v diecézi vizitovat generální vikář, je-li mu to svěřeno biskupem jako obecný úkol.³⁸⁸

Za zvláštní případ zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa lze považovat ten, který uvádí kánon 415 Kodexu 1983: „Si Episcopus dioecetanus poena ecclesiastica a munere

---

³⁸⁴ CIC 1983, kán. 413, § 1 a 2.

³⁸⁵ Podle CIC 1917, kánonu 429, § 2 bylo řízení diecéze svěřeno generálnímu vikáři nebo jinému knězi, kterého biskup delegoval, biskupovi byla ponechána možnost, aby pro případ závažných důvodů, určil formou seznamu osoby, které by měly v daném pořadí být v tomto úřadu (jeho) nástupci.

³⁸⁶ Na rozdíl od kánonu 429 CIC 1917 přináší nový Kodex v kánonu 413, § 1 to, že nařizuje biskupovi sestavit seznam osob, které mají postupně přebírat správu diecéze, pokud dojde k situaci, že mu bude zabráněno ve výkonu úřadu. Jsou zde vyjmenovány nejen osoby, ale i úřady.

³⁸⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2043.

³⁸⁸ Srov. CIC 1983, kán. 396, § 1: „Tenetur Episcopis obligatione dioecesis vel ex toto vel ex parte quotannis visitandae, ita ut singulis saltem quinquenniis universam dioecesim, ipse per se vel, si legitime fuerit impeditus, per Episcopum coadiutorem, aut per auxiliarem, aut per Vicarium generalem vel episcopalem, aut per alium presbyterum visitet.“ – „Biskup je povinen vizitovat každoročně diecézi, buď celou, nebo její část tak, aby alespoň každých pět let zvizitoval celou diecézi osobně nebo, bránila-li mu zákonná překážka, prostřednictvím biskupa-nástupce nebo pomocného biskupa nebo generálního vikáře, biskupského vikáře nebo jiného kněze.“

exercendo prohibeatur, Metropolita aut, si is deficiat vel de eodem agatur, suffraganeus antiquior promotione ad Sanctam Sedem statim reccurat, ut ipsa provideat.“³⁸⁹

Tento kánon stanoví opatření pro případ, že by byla nezpůsobilost biskupa způsobena uloženým církevním trestem. Z důvodu delikátnosti situace je v tomto případě jakýkoli postup vyhrazen Apoštolskému stolci, který musí být o takové situaci bezodkladně informován metropolitou nebo služebně nejstarším diecézním biskupem provincie. Není však řečeno, jak je třeba jednat v mezičase, aby nedošlo k bezvládní, zvláště pokud Apoštolský stolec nejedná okamžitě. Zdálo by se logické, že pro toto období by se měl – alespoň analogicky – aplikovat kánon 413, § 1. „V hypotetické situaci, kterou popisuje kánon 413, § 2, přechází prozatímní řízení diecéze na sbor poradců. Za takové situace je vhodné, aby sbor poradců jmenoval osobu, která bude prozatímně řídit diecézi, dokud Apoštolský stolec nevydá příslušné opatření.“³⁹⁰

Nastane-li situace „sede impedita“ nebo „sedisvakance“, tedy dojde-li k prozatímnímu stavu,³⁹¹ jsou ordináři prozatímními církevními představenými partikulární církve. V případě zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa může být kromě biskupa-nástupce, pomocného biskupa a generálního vikáře, kteří jsou ordináři podle práva, prozatímním ordinářem ustanoven některý kněz nebo apoštolský administrátor z rozhodnutí Apoštolského stolce.³⁹²

2.6 Čestná práva generálního vikáře

Kodex 1917 rozebíral a popisoval pocty a privilegia náležející generálnímu vikáři a nám se dnes tyto skutečnosti mohou jevit jako nadbytečné a proti duchu Koncilu. Je to však každopádně zajímavé čtení.

V kánonu 370 CIC 1917 se píše: „§ 1. Praesente etiam Episcopo, Vicarius Generalis publice privatimque praecedentiae ius habet super omnibus dioecesis clericis, non exclusis dignitatibus et canonicis ecclesiae cathedralis, etiam in choro et actibus capitularibus, nisi clericus caractere episcopali praefulgeat, et Vicarius Generalis eodem careat. – § 2. Si

---

³⁸⁹ CIC 1983, kán. 415.

³⁹⁰ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2046.

³⁹¹ Prozatímní stav partikulární církve nastává pouze ve dvou případech, a to při zabránění výkonu úřadu diecézního biskupa („sede impedita“) a uvolnění úřadu diecézního biskupa („sede vacante“, neboli „sedisvakance“).

³⁹² „Ad nutum Sanctae Sedis“.

Vicarius Generalis sit Episcopus, omnia honorifica privilegia Episcoporum titularium obtinet; secus durante munere habet tantum privilegia et insignia Protonotarii apostolici titularis.³⁹³

Ještě dříve, než vznikl tento kánon, byl úřad generálního vikáře spojen s právy a privilegii, k nimž byl na počátku 20. století připojen titul „Protonotarius apostolicus titularis“, který byl a je nejvyšším titulem, jaký může získat kněz (kromě jmenování kardinálem ve zvláštním případě), aniž by musel být vysvěcen na biskupa.

V § 1 kánonu 370 CIC 1917 se řeší starý spor o přednosti generálního vikáře před klérem a před katedrální kapitulou. Následkem tohoto zákona, který se ocitl v Kodexu 1917 zcela nově, se dotčení dovolávali vydržení. Posvátná kongregace koncilu³⁹⁴ v dokumentu „Cuneen et Utinen, Praecedentiae“³⁹⁵ ze dne 17. května 1919 s autoritou sobě vlastní vyložila tento kánon prohlášením, že vikáři náleží přednost přede všemi kanovníky a hodnost (kromě biskupů, jestliže on tuto hodnost nemá) v chóru a mimo chór, ať už biskup je přítomen či není, při obřadu v oděvu vikáře nebo v chórovém oblečení, na čemž nesejde. Toto je platný předpis, který ale není prost praktických obtíží.³⁹⁶

A dále: „1. Jestliže to Kodex neuvádí výslovně, pak se má za to, že cílem není reformovat liturgické předpisy (kánon 2). Pokud jde o právo přednosti generálního vikáře, nejde se dále, než jde právní reforma, různá rozhodnutí Posvátné kongregace pro obřady proto zachovávají vždy jejich³⁹⁷ hodnotu. Generální vikář nemá, a ani nemůže požadovat přednost před celebrantem, asistenty u trůnu, kanovníky přistrojenými v mešní roucho, jestliže on jím není nebo jím se stejnými paramenty nemůže být. – 2. Je zřejmé, že Kodex neměl vůbec v úmyslu měnit druh kanovníka v případě generálního vikáře, který je také kanovníkem. On je a zůstává stále kanovníkem se sobě vlastními povinnostmi, z nichž se

---

³⁹³ CIC 1917, kán. 370.

³⁹⁴ Latinský název zní „Congregatio pro executione et interpretatione concilii Tridentini“. Byla založena papežem Piem IV. 2. srpna 1564 a jejím úkolem byla péče o naplňování disciplinárních dekretů Tridentského koncilu. Papež Sixtus V. rozšířil v roce 1587 oblast její působnosti o autentickou interpretaci kánonů Tridentského koncilu, řešení sporných otázek a dohled nad sněmy církevních provincií. Postupně ztrácela své kompetence a zachovala si jen kompetence týkající se disciplíny světského kléru. Papež Pavel VI. ji přejmenoval na Kongregaci pro klérus 31. prosince 1967.

³⁹⁵ Pojmem Cuneen je myšlena diecéze Cuneo v Piemontu v Itálii, jménem Utinen je zamýšlena arcidiecéze Udine v regionu Veneto v severní Itálii. Těmto dvěma diecézím byl dokument určen.

³⁹⁶ Srov. D'ANGELO: op. cit., 21: „La S. Congregazione del Concilio, il 17 maggio 1919 ‘Cuneen et Utinen, Praecedentiae’, ha interpretato autorevolmente questo canone, dichiarando che al Vicario spetta la precedenza su tutti canonici e dignità (eccettuati i Vescovi, se egli non lo è), in coro e fuori coro, presente o assente il Vescovo, intervenga in abito vicariale o anche corale, poco osta. Tale è la disciplina vigente la quale, peraltro, non è priva di difficoltà pratiche.”

³⁹⁷ Pravděpodobně liturgických předpisů.

nemůže vyvázat. Například pro něj jako takového, a tedy jako generálního vikáře, neplatí privilegium kánonu 416. – 3. Mít přednost vůbec neznamená předsedat. Právo svolat kapitulou a předsedat jí je upraveno podle ustanovení kánonu 397, 4 a generální vikář v těchto případech je kanovníkem podle místa, které mu jako kanovníkovi náleží. Navíc se může těšit přednosti přede všemi, až na toho, kdo předsedá. Předsedajícím se může stát místo biskupa na základě výslovného zmocnění, ale domáhat se sám o sobě stále předsedání jen z důvodu, že je generálním vikářem, by bylo obrovským zmatením výkladu pojmů a podstaty věci.³⁹⁸

„Druhá část tohoto paragrafu [2] má svůj původ v motu proprio Pia X. ‚Inter multiplices‘ z 21. února 1905, které kromě jiného stanovuje následující: ‚Rovněž ten, kdo vykonává úřad generálního nebo i kapitulního vikáře, bude – alespoň po dobu trvání tohoto úřadu – titulárním protonotářem. Proto – netěší-li se dignitě nebo kanonikátu při katedrálním kostele – a bude-li chtít být přítomen v chóru, nechť právem užívá prelátského oděvu protonotáře, který se popisuje níže. – 64. Mimo město, není-li tam přítomen Nejvyšší Velekněz, nechť při posvátných úřadech užívají prelátského oděvu čistě černé barvy, tj. taláru, dle libosti i s vlečkou (nikdy ovšem nerozvíjenou), hedvábného pásu se dvěma zleva visícími třásněmi, rochety, manteletty a biretu, bez toho, aby jakákoli část tohoto oděvu byla opatřena podšívkou či ozdobou jiné barvy. – 65. Mimo město, v přítomnosti římského Velekněze, mohou tento oděv obléci, pokud je dovolen jakožto chórový nebo bude-li někdo přítomen jakožto vikář. – [...] 76. Generální či kapitulní vikáři, těšící se dignitě a jménu kanovníka i poctám titulárního protonotáře, když z jakékoli příčiny od úřadu, dignity nebo kanonikátu odstoupí, tím samým, titulu, poct a práv tohoto protonotariátu pozbývají.‘ Z toho lze vyvodit následující: Generální vikář jako takový je ustanoven do církevní hodnosti, je Prelátem extra Urbem a přísluší mu titul ‚Monsignore‘, ačkoli není zahrnut mezi členy papežského dvora [...].“³⁹⁹

---

³⁹⁸ D'ANGELO: op. cit., 21: “1. Il Codice, se non lo dice esplicitamente, non ha inteso riformare le leggi liturgiche (can. 2). Quanto al diritto di precedenza, quindi, del Vicario Generale, la riforma non va estesa oltre la giuridica: le varie decisioni della S. C. dei Riti perciò conservano tuttodì il loro valore. Di qui il Vicario Generale non ha né può vantare precedenza sul celebrante, sugli assistenti al trono, sui canonici parati, se egli non lo è, ovvero non può esserlo ‘con gli stessi paramenti’. – 2. È evidente pure come il Codice non abbia inteso affatto ‘mutare’ la specie di canonico in un Vicario Generale che è anche canonico. Egli è e resta sempre ‘un canonico’, con doveri personali propri dai quali non può esimersi. Per esempio, per lui, in quanto tale e cioè in quanto Vicario Generale, non vige il privilegio del can. 416. – 3. ‘Precedere’ poi, non vuol dire affatto ‘presiedere’: il diritto di convocazione del Capitolo e di presidenza va regolato a norma del canone 397, 4, e il Vicario Generale, in quei casi, è un canonico al posto proprio. Al più egli può vantare la precedenza su tutti, all’infuori che sul presidente, e la presidenza può assumerla invece del Vescovo per esplicita delegazione; ma per sé, un pretendere sempre la presidenza solo e in quanto si è Vicario Generale, sarebbe enorme confusione di termini e di sostanza.”

³⁹⁹ D'ANGELO: op. cit., 23–24: “La seconda parte di questo paragrafo [2] trae origine dal motu proprio ‘Inter multiplices’, 21 feb. 1905, di Pio X, che, tra altre cose, stabilisce: ‘62. Pariter, qui Vicarii Generalis aut

Toto vše znamená, že co se týká poct a výsad,⁴⁰⁰ náležela generálnímu vikáři přednost před ostatními duchovními diecéze, jak na veřejnosti, tak v soukromí, a tedy i před hodnostáři a kanovníky katedrální kapituly, i v chóru a při jednání kapituly s tou výjimkou, že pokud generální vikář nebyl biskupem, dával přednost těm, kdo měli biskupskou hodnost. Generální vikář užíval titulu ‚Monsignore‘. V případě, že generální vikář byl biskupem, náležely mu pocty a privilegia coby titulárnímu biskupovi.

S vydáním nového Kodexu v roce 1983 byl zrušen kánon 370 CIC 1917 a s ním privilegia generálního vikáře. Pokud diecézní biskup rozhodne, může mít i nadále generální vikář přednost přede všemi duchovními diecéze a může mít i první místo v kapitulním chóru.⁴⁰¹ Generální vikáři užívají titul ‚Monsignore‘, pokud jsou řeholníky, tohoto titulu neužívají.⁴⁰²

---

etiam capitularis munere fungitur, hoc munere dumtaxat perdurante, erit protonotarius titularis; hinc si dignitate aut canonicatu in cathedrali non gaudeat, quando choro interesse velit, habitu protonotarii praelatio, qui infra describitur, iure utetur. – 64. Extra urbem, dummodo Summus Pontifex eo loci non adsit, in sacris functionibus rite utuntur habitu praelatio, nigri ex integro coloris, idest veste talari, etiam, si libeat, cum cauda (nunquam tamen explicanda), zona serica cum duobus flocculis a laeva pendentibus, rochetto, mantelletto et bireto, absque ulla horum omnino parte, subsuto aut ornamento alterius coloris. – 65. Extra urbem, praesente Romano Pontifice, descripto habitu indui possunt, si hic tamquam chorale insigne concessus sit, vel si quis uti vicarius adfuerit. – [...] 76. Vicarii Generales vel Capitulares itemque dignitates et canonici nomine atque honoribus protonotariatus titularis gaudentes, si, quavis ex causa, a munere, dignitate aut canonicatu cessent, eo ipso, titulo, honoribus et iuribus ipsius protonotariatus excident'. Si deduce: il Vicario Generale, come tale, è costituito in ecclesiastica dignità, è Prelato extra Urbem e gli compete il titolo di 'Monsignore', quantunque non sia annoverato tra i familiari della corte pontificia [...]."

⁴⁰⁰ Zde je vhodné odkázat na to, co říkají Franz Xaver Wernz a Pietro Vidal. Srov. WERNZ, VIDAL: op. cit., 679–680: „Inter iura Vicarii generalis etiam recensendum est: 1) ius ad ‚congruum salarium‘ pro honesta sustentatione. Hinc cum officium Vicarii generalis non sit beneficium, neque quisquam suis stipendiis debeat militare, ‚Episcopus tenetur‘ solvere illud salarium, nisi aliunde iam Vicario generali pro suo munere specialis retributio sit statuta, v.g. ex pensionibus gubernii. At salarium illud ‚a gubernio‘ solum non raro secum fert restrictionem ‚libertatis‘ Episcopi in nominando Vicario generali.“ – „Mezi práva generálního vikáře náleží znovu posoudit 1) právo na ‚přiměřenou mzdu‘ k důstojnému zaopatření. Není-li tudíž úřad generálního vikáře beneficium a není-li nikdo povinen bojovat z vlastních prostředků, ‚biskup je zavázán‘ uvolnit tento salár, není-li již generálnímu vikáři stanovena zvláštní odměna za jeho úřad odjinud, např. z důchodů řízení. Tento salár, odvozený ‚od řízení‘ však s sebou často nese obtíž pro ‚svobodu‘ biskupa ve věci jmenování generálního vikáře.“ Srov. CAPELLO: op. cit., 400–401: „Vicarius fruitur ‚praecedentia‘ in choro sive sit capitularis sive non, sive habitum canonicalem deferat sive vicarialem. Des quoad distributiones percipiendas, si capitularis sit, eatenus uti praesens censetur, quatenus vestem choralem deferat ad normam can. 409, § 1.“ – „Vikář požívá ‚přednosti‘ v chóru, bez ohledu na to, zda je či není kapitulní a zda nosí oděv kanovnický či vikářský. Co se týče ujímání se rozdělování, je-li kapitulní, soudí se, že je má užívat potud, pokud nosí chórový oděv dle normy kán. 409, § 1.“

⁴⁰¹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2234: „Il codice precedente attribuiva al Vicario generale alcuni diritti di carattere onorifico: – Il diritto di precedenza su tutti i chierici della diocesi; – Il primo posto in coro, nelle funzioni capitolari; – I privilegi e le insegne di Protonotario apostolica titolare (can. 370*). – Tali diritti non sono stati confermati nel nuovo Codice, per cui si intendono soppressi. I primi due possono essere ristabiliti dal Vescovo nella propria diocesi, se lo ritiene opportuno.“

⁴⁰² Kodifikaci tohoto zvyku jsem nikde nenalezl. Názor je opřen o ročenku ‚Annuario Pontificio‘, kde jsou generální vikáři uváděni například následovně. Srov. DIREZIONE DELL'ANNUARIO PONTIFICIO PRESSO LA SEGRETERIA DI STATO: Annuario Pontificio 2009, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2009, 164: „Mons. Adolf Pintíř, generální vikář biskupa v diecézi České Budějovice.“ Srov. tamtéž, 415: „Rmo. P. Stanislav Příbyl, C.SS.R., generální vikář biskupa v diecézi Litoměřice.“ 21. dubna 2012 jsem vznesl dotaz na toto téma na apoštolského nuncia v ČR, arcibiskupa Mons. Giuseppe Leanzu. Odpověděl mi 23. dubna 2012: „Un sacerdote che viene nominato Vicario Generale, poi,

2.7 Pozbytí úřadu

2.7.1 Obecná úvaha

Z historického hlediska je třeba zdůraznit, že před vydáním CIC 1917 byla otázka pozbytí úřadu generálního vikáře předmětem diskusí a až do okamžiku vydání současného Kodexu 1983 byly přejímány staré právní koncepce ohledně pozbytí úřadu.

Pokud úřad nemá svého nositele, byl a je označován jako úřad uprázdněný. Avšak odlišné jsou důvody, pro které by mohl generální vikář pozbyt úřadu. Některé se týkají přímo jeho osoby, jako například odvolání z úřadu, jiné souvisí se ztrátou úřadu biskupa, na němž je generální vikář závislý.

Aby byla zajištěna řádná struktura církve a její činnosti, je potřeba, aby úřady byly stabilní v objektivním slova smyslu a měly i určitou stabilitu subjektivní, tedy stabilní držitele těchto úřadů. Tento princip zabraňuje neustálým změnám, které by byly škodlivé pro efektivní a souvislou činnost. Na druhou stranu není dobré ani příliš dlouhé setrvávání osob v úřadech, které by mohlo v určitých případech vést až k závažné újmě svěřených duší, zejména v těch úřadech, které jsou spojeny s péčí o duše.

Tyto principy odkazují na některé obecné normy, které jsou společné pro všechny úřady. CIC 1917 v kánonu 183, § 1 říká: „Amittitur officium ecclesiasticum renuntiatione, privatione, amotione, translatione lapsu temporis praefiniti.“⁴⁰³

CIC 1983 převzal znění výše uvedeného kánonu a nepatrně jej v kánonu 184, § 1 doplnil: „Amittitur officium ecclesiasticum lapsu temporis praefiniti, expleta aetate iure definita, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.“⁴⁰⁴

Kánony⁴⁰⁵ obecně stanovují způsoby pozbytí církevního úřadu,⁴⁰⁶ ať už jde o nositele svěcení. Není na škodu zopakovat již výše zmíněné případy pozbytí úřadu. Výčet zahrnuje:

---

può essere chiamato Monsignore, durante munere.” Různá papežská vyznamenání upravuje dokument „Istruzione sul conferimento di onorificenze pontificie“ z 19. června 2008. Zde není o generálním vikáři zmínka. Nicméně se tam neuvádí možnost, aby řeholník mohl získat titul „Monsignore“. Řeholník může získat jako papežské vyznamenání „Medaili za zásluhy“ nebo kříž „Pro Ecclesia et Pontifice“. Analogicky z toho vyplývá, že generální vikář, pokud je řeholník, není nositelem titulu „Monsignore“. Nuncius Leanza k tomu v e-mailu ze dne 23. dubna 2012 poznamenává: “Per quanto concerne i religiosi: ad essi generalmente non viene assegnato il titolo di Monsignore, a meno che non sia nominato vescovo.”

⁴⁰³ CIC 1917, kán. 183, § 1.

⁴⁰⁴ CIC 1983, kán. 184, § 1.

uplynutí předem stanovené doby (týká se úřadů svěřených na dobu určitou), dovršení právem určeného věku (CIC 1917 tento případ neupravoval),⁴⁰⁷ zřeknutí se, přeložení, odstranění a zbavení. První dva způsoby pozbytí úřadu, totiž uplynutí doby a završení věku, jsou v Kodexu 1983 pouze zmíněny, zatímco zbývající čtyři jsou rozpracovány v kánonech 187–196. Pouze poslední ze šesti uvedených způsobů pozbytí církevního úřadu má výslovně povahu trestu, nicméně i přeložení může mít tento charakter.

Všechny uvedené důvody pozbytí církevního úřadu mají právní charakter. Lze je rozdělit na přirozené, tedy nezávislé na vůli (smrt, pozbytí úřadu představeného, který úřad udělil,⁴⁰⁸ uplynutí doby), na ty, které jsou projevem vůle držitele úřadu (zřeknutí se), a nakonec na vynucené, dané rozhodnutím představeného (přeložení, odstranění, zbavení).

Pozbude-li nositel úřadu úřad, musí se tato skutečnost podle CIC 1983, kánonu 184, § 3 oznámit všem, kterým přísluší jakékoli právo při obsazování úřadu: „Officii amissio, quae effectum sortita est, quam primum omnibus nota fiat, quibus aliquod ius in officii provisionem competit.“⁴⁰⁹ Tento kánon implicitně umožňuje pozastavení účinnosti pozbytí úřadu z důvodu odvolání podaného u příslušné autority. Zatímco je účinnost pozastavena, nečiní se žádné úkony. Jestliže pozbytí úřadu je účinné, musí být, jak je výše uvedeno, oznámeno všem, kteří mají jakékoli právo při obsazování. Kánon se nezabývá jinými osobami, kterých se pozbytí úřadu může týkat, jako generální vikáři a další.

Hlavním důsledkem pozbytí úřadu ze strany jeho nositele je uprázdnění úřadu. Je účinné od okamžiku, kdy je oficiálně písemně oznámeno příslušnou autoritou. Oznamuje se dekretem, jestliže jde o oznámení správního charakteru. Když se jedná o zbavení úřadu, tedy o záležitost soudního charakteru, oznamuje se rozsudkem.

---

⁴⁰⁵ I východní Kodex „Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium“ obsahuje zvláštní kánon týkající se pozbytí církevních úřadů v kánonu 965, § 1: „Amittitur officium praeter alios casus iure prescriptos elapso tempore determinato, expleta etate iure definita, renuntiatione, translatione, amotione necnon privatione.“

⁴⁰⁶ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1209.

⁴⁰⁷ DE PAOLIS Velasio: Il libro primo del Codice: norme generali (cann. 96–203), in: GRUPPO ITALIANO DOCENTI DI DIRITTO CANONICO (ed.): Il diritto nel mistero della Chiesa, sv. 1, Roma: Pontificia Università Lateranense, 1986, 423: „V Kodexu není zmínky o automatickém zřeknutí se úřadu, tedy o skončení jeho výkonu ‚espleta aetate‘.“

⁴⁰⁸ Toto ustanovení neplatí obecně, musí vyplývat přímo z práva. Srov. CIC 1983, kán. 184, § 2: „Resoluto quovis modo iure auctoritatis a qua fuit collatum, officium ecclesiasticum non amittitur, nisi aliud iure caveatur.“ – „Jestliže jakýmkoliv způsobem pozbude úřad představený, který úřad udělil další osobě, neztrácí tato úřad, pokud právo nestanoví jinak.“

⁴⁰⁹ CIC 1983, kán. 184, § 3.

Na základě těchto obecných ustanovení týkajících se ztráty úřadu se nyní budeme zabývat zvláštnostmi pozbytí úřadu generálního vikáře.

CIC 1917 v kánonu 371 uváděl: „Exspirat Vicarii Generalis iurisdictio per ipsius renuntiationem ad normam can. 183–191, aut revocationem ei ab Episcopo intimatam, aut sedis episcopalis vacationem; suspenditur vero suspensa episcopali iurisdictione.“⁴¹⁰

Byly tak stanoveny způsoby, kterými končil výkon pravomocí generálního vikáře. Některé z nich byly obecné, tedy takové, kterými se pozbýval jakýkoli církevní úřad, jiné byly specifické pouze pro úřad generálního vikáře.

II. vatikánský koncil v koncilních a pokoncilních dokumentech, které byly již dříve citovány, nepřinesl ohledně pozbytí pravomocí generálního vikáře žádná nová ustanovení. I proto je dikce příslušného kánonu v CIC 1983 obnoba jako znění CIC 1917.

CIC 1983 v kánonu 481, § 1 uvádí: „Exspirat potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis expleto tempore mandati, renuntiatione, itemque, salvis cann. 406 et 409, remotione eisdem ab Episcopo dioecesano intimata, atque sedis episcopalis vacatione.“⁴¹¹

Také z platného znění jsou zřejmé důvody pozbytí církevního úřadu,⁴¹² aplikovatelné nejen na úřad generálního vikáře, ale mnohé z nich i na všechny církevní úřady.⁴¹³

2.7.2 Přirozené důvody

Poté co byly stanoveny obecné zásady ohledně pozbytí církevního úřadu a základní zákonná ustanovení ohledně pozbytí úřadu generálního vikáře, je potřeba podrobněji analyzovat, v čem spočívají formy pozbytí pravomocí a úřadu, které jsou uvedeny v kánonech.

---

⁴¹⁰ CIC 1917, kán. 371.

⁴¹¹ CIC 1983, kán. 481, § 1.

⁴¹² Původním záměrem bylo, že se úřad bude pozbývat „ipso facto“, tedy aniž by byl potřebný zásah, oficiální prohlášení, autority. Prohlášení bylo zavedeno v roce 1980. Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studii „De Personis physicis et moralibus“ (olim „De Questionibus specialibus Libri II“ Sessio VI), in: Communicationes 21 (1989) 246–275, 250. Srov. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS: Coetus studiorum „De Normis generalibus“ – Series Altera (Sessio IV), in: Communicationes 23 (1991) 244–273, 263.

⁴¹³ Také CCEO pojednává v podobném smyslu o pozbytí úřadu osoby protosyncella, srovnatelného s generálním vikářem, v kánonu 251, § 1: „Protosyncellus et Syncelli ab officio cessant elapso tempore determinato, renuntiatione ab Episcopo eparchiali acceptata vel amotione.“

Zprvė Kodex pojednává o přirozených důvodech, neboli o těch, které nejsou závislé na vůli toho, kdo úřad zastává. Mezi ně se řadí „mors“, tedy smrt,⁴¹⁴ neboť úřad nemůže přejít na dědice, podobně jako například osobní privilegium, o kterém pojednává CIC 1983 v kánonu 78, § 2.⁴¹⁵ Oba Kodexy o smrti jako důvodu pozbytí církevního úřadu mluví zcela jasně. Tento důvod pozbytí úřadu se vztahuje i na úřad generálního vikáře. Ostatní přirozené důvody fyzického charakteru, jako nemoc, pomatení a další, nelze stavět na roveň se smrtí, protože tyto skutečnosti samy o sobě nejsou dostačující pro to, aby bylo možné mluvit o uprázdnění úřadu. Obvykle totiž vyžadují zřeknutí se nebo odstranění, jak je například uvedeno pro úřad diecézního biskupa v CIC 1983, kánonu 401, § 2.⁴¹⁶

Kromě smrti se mezi přirozené důvody řadí „*resolutio Superioris*“. Obecně jej upravoval v CIC 1917 kánon 183, § 2: „*Resolutio quovis modo iure Superioris a quo fuerat concessum, officium ecclesiasticum non amittitur, nisi lex aliud caveat aut nisi in concessione habeatur clausula: ad beneplacitum nostrum, vel alia aequipollens.*“⁴¹⁷ CIC 1983, kánon 184, § 2 uvádí: „*Resoluto quovis modo iure auctoritatis a qua fuit collatum, officium ecclesiasticum non amittitur, nisi aliud iure caveatur.*“⁴¹⁸

Z ustanovení obou kánonů je zřejmý obecný princip, totiž, že když autoritě, která udělila církevní úřad, jakýmkoli způsobem zaniká právo, udělený úřad se nepozbývá. Tato autorita by však mohla zrušit úřad a nositel tohoto zrušeného úřadu by jej logicky pozbyl. Nicméně v případě zvláštního charakteru úřadu generálního vikáře, protože se jedná o úřad vysokého významu, který by mohl být zrušen jen novelizací norem Kodexu, by byly úvahy o zrušení úřadu nerelevantní. Nicméně v tomto případě je odchod nadřízeného, který úřad udělil, také formou, jak lze úřad pozbyt. Nositelé některých zástupných úřadů jich pozbývají s ukončením působení nadřízeného, jako například prefekti kongregací Římské kurie a jejich členové.⁴¹⁹ Stejně je tomu v případě generálního vikáře,⁴²⁰ jehož úřad je též

---

⁴¹⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1208: „Nicméně se nepojednává o hypotéze smrti nositele úřadu. Kodex ji zmiňuje jen v kánonu 416 v souvislosti s uvolněním úřadu diecézního biskupa, k němuž dochází také biskupovou smrtí.“

⁴¹⁵ Srov. CIC 1983, kán. 78, § 2: „*Privilegium personale, quod scilicet personam sequitur, cum ipsa extinguitur.*” – „Osobní privilegium, které je totiž vázáno na osobu, zaniká spolu s ní.“

⁴¹⁶ Srov. CIC 1983, kán. 401, § 2: „*Exine rogatur Episcopus dioecesanus, qui ob infirmiam valetudinem aliamve gravem causam officio suo adimplendo minus aptus evaserit, ut renuntiationem ab officio exhibeat.*” – „Diecézní biskup, který pro nedostatečné zdraví nebo z jiného závažného důvodu se stal neschopným k zastávání svého úřadu, se žádá, aby se zřekl svého úřadu.“

⁴¹⁷ CIC 1917, kán. 183, § 2.

⁴¹⁸ CIC 1983, kán. 184, § 2.

⁴¹⁹ Srov. IOANNES PAULUS II: *Constitutio apostolica De Romana Curia Pastor Bonus*, (ze dne 28. června 1988), in: AAS 80 (1988) 841–912, čl. 6: “Alla morte del sommo Pontefice, tutti i capi dei dicasteri e i membri decadono dall’incarico. Fanno eccezione il Camerlengo della Chiesa romana ed il Penitenziere maggiore, i quali sbrigano gli affari ordinari, proponendo al collegio dei Cardinali quelli, di cui

řazen mezi úřady zástupné. Generální vikář tedy pozbývá svého úřadu se skončením úřadu daného diecézního biskupa. Pozbytí má účinnost v okamžiku, kdy biskup obdržel papežský list, který obsahuje jasnou zprávu o uvolnění z úřadu, v případě smrti biskupa v okamžiku obdržení jisté informace. Tato záležitost je v CIC 1983 obsahem kánonu 417.⁴²¹

CIC 1917 obsahoval ustanovení, že se zánikem práva autority, která úřad udělila, jeho nositel končí v tomto uděleném úřadu, jestliže jeho udělení bylo doprovázeno doložkou „ad beneplacitum nostrum“⁴²² nebo jí rovnocennou. Tuto normu CIC 1983 nepřevzal. Nicméně je zřejmé, že se v praxi ještě používá, neboť jednak podle CIC 1983, kánonu 193, § 3 může být církevní úřad udělen na základě moudrého uvážení příslušného představeného,⁴²³ jednak pokud jde o privilegia, kde je v CIC 1983, kánonu 81 řečeno, že pokud zaniká právo na straně osoby, která privilegium udělila, privilegium zaniká, jestliže bylo uděleno s doložkou „ad beneplacitum nostrum“ nebo jí rovnocennou.⁴²⁴ „Nicméně jiní autoři jsou – možná neopodstatněně – toho názoru, že v CIC 1983 byla vynechána druhá část kánonu 183, § 2 CIC 1917, a tak nepřísluší jinému nadřízenému než papeži udělovat církevní úřad ‚ad beneplacitum nostrum‘, a domnívají se, že tato doložka si uchovala svůj význam pouze ohledně privilegií.“⁴²⁵

Dalším přirozeným důvodem je „expleto tempore mandati“, tedy uplynutím doby. Tento důvod v sobě zahrnuje časový rozměr. Oproti předchozí právní úpravě se jedná o zcela nový důvod, uvedený v CIC 1983, v kánonu 481, § 1: „Exspirat potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis expleto tempore mandati, renuntiatione, itemque, salvis cann. 406 et

---

avrebbero dovuto riferire al sommo Pontefice.” – „Smrtí papeže všichni představení dikasterií a jejich členové pozbývají úřadu. Výjimkou je Camerlengo římské církve a Velký penitenciář, kteří bezodkladně řeší řádné záležitosti a předkládají sboru kardinálů ty záležitosti, které by jinak předkládali papeži.“

⁴²⁰ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1210.

⁴²¹ Srov. CIC 1983, kán. 417: „Vim habent omnia quae gesta sunt a Vicario generali aut Vicario episcopali, donec certam de obitu Episcopi dioecesani notitiam iidem acceperint, itemque quae ab Episcopo dioecesano aut a Vicario generali vel episcopali gesta sunt, donec certam de memoratis actibus pontificiis notitiam receperint.” – „Právní účinky má jednání generálního nebo biskupského vikáře až do té doby, kdy obdrželi jistou informaci o smrti diecézního biskupa, a rovněž má tyto účinky jednání diecézního biskupa nebo generálního či biskupského vikáře až do té doby, než jim s jistotou vešla ve známost zmíněná papežská rozhodnutí.“

⁴²² „Ze zvláštní přízně“.

⁴²³ Srov. CIC 1983, kán. 193, § 3: „Ab officio quod, secundum iuris praescripta, alicui confertur ad prudentem discretionem auctoritatis competentis, potest quis iusta ex causa, de iudicio eiusdem auctoritatis, amoveri.“ – „Z úřadu, který se podle právních předpisů uděluje osobě na základě moudrého uvážení příslušného představeného, může tato být odstraněna ze spravedlivého důvodu podle uvážení téhož představeného.“

⁴²⁴ Srov. CIC 1983, kán. 81: „Resolutio iure concedentis, privilegium non extinguitur, nisi datum fuerit clausula ad beneplacitum nostrum vel alia aequipollenti.“ – „Privilegium nezaniká zánikem práva na straně osoby, která je udělila, kromě případu, kdy bylo uděleno s doložkou ‚ze zvláštní přízně‘ nebo jinou rovnocennou.“

⁴²⁵ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1211.

409, remotione eisdem ab Episcopo dioecesano intimata, atque sedis episcopalis vacatione.“⁴²⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud byl úřad generálního vikáře udělen na dobu určitou,⁴²⁷ pravomoci dané osoby zanikají k určitému datu, jestliže není prodloužena doba na základě práva nebo představeným. Pozbytí úřadu je účinné od okamžiku, kdy jej biskup písemně oznámí.

Kodex výslovně nemluví o tom, že by generální vikář měl být jmenován na dobu určitou, ale ani to nezakazuje. Jmenování na dobu určitou je svého druhu jakási nepřímá zkušební doba.

Posledním z přirozených důvodů pozbytí úřadu je „limitus aetatis“, tedy dovršení právem určeného věku. Současná úprava jej zavedla jako jeden z obecných důvodů pozbytí úřadu, který lze aplikovat také na úřad generálního vikáře. V případě generálního vikáře to tedy znamená, že uplynula doba, na kterou byl jmenován, nebo že dovršil věk, který představený stanovil jako horní strop pro vykonávání úřadu. Ten však může být z různých důvodů zvýšen, například těší-li se generální vikář dobrému zdraví, je-li nedostatek kněží či prozatím není k dispozici osoba, která by byla kompetentní nebo měla příslušné schopnosti k tomu, aby mohla vykonávat úřad generálního vikáře. Kodex sám však o pozbytí tohoto úřadu z důvodů věku neříká nic, a to proto, že ukončení výkonu úřadu neplyne z dosažení věkové hranice, ale z úkonu představeného, tedy biskupa. Nicméně je taková praxe, že sedmdesát pět let je považováno za maximální věk pro výkon některých úřadů, včetně úřadu generálního vikáře, i když často bývá tato hranice překročena, což záleží na rozhodnutí biskupa, fyzické kondici a podobně. Je to řešeno analogicky jako v případě úřadu diecézního biskupa.

---

⁴²⁶ CIC 1983, kán. 481, § 1.

⁴²⁷ Kromě úřadu generálního vikáře uvádí CIC 1983 ještě dalších několik úřadů, které jsou svěřovány na dobu určitou. Například se jedná o úřady Římské kurie, které jejich nositelé zastávají pět let, a dále úřady v diecézních kuriích. V případě diecézní kurie jde případně o generálního vikáře a biskupského vikáře, kteří nejsou biskupy (kán. 481, § 1), soudního vikáře, viceoficiála a ostatní soudce (kán. 1422), diecézního ekonoma (kán. 494, § 2), členy kněžské rady (kán. 501, § 1), členy sboru poradců (kán. 502, § 1), faráře na základě rozhodnutí biskupské konference (kán. 522) a okrskové vikáře (kán. 554, § 2).

Právní normy v některých případech výslovně uvádějí věkové limity, jako například u kardinálů v čele trvalých složek Apoštolského stolce a státu Vatikán,⁴²⁸ dále u diecézních biskupů⁴²⁹ a farářů.⁴³⁰

Kodex z roku 1983 zavedl titul „emeritní“, který spočívá v udělení čestného označení dosavadnímu nositeli úřadu v určitých situacích, jak je uvedeno v kánonu 185: „Ei, qui ob impletam aetatem aut renuntiationem acceptatam officium amittit, titulus emeriti conferri potest.“⁴³¹ Označení „emeritní“ může být uděleno také generálnímu vikáři. Titul se sám o sobě neuděluje s pozbytím úřadu, tedy automaticky, jak je tomu u biskupa, kterému po zřeknutí se úřadu náleží podle práva titul emeritního biskupa dané diecéze.⁴³² Může být však udělen diecézním biskupem. Není to ovšem povinné, spíše se jedná o uznání zásluh za dlouhou dobu služby pro dobro církve vykonávané se zvláštní odevzdaností, věrností a vědomím zodpovědnosti. Je tedy možné označení „emeritní generální vikář“.

2.7.3 Pozbytí úřadu z vlastního rozhodnutí

Dobrovolné důvody pro pozbytí úřadu jsou ty, které závisí na vlastní vůli nositele úřadu. Kanonické právo zde dává prostor pouze pro „renuntiatio“, tedy zřeknutí se. CIC 1917 v kánonu 371 uvádí „per ipsius renuntiationem“.⁴³³ CIC 1983 tento důvod uvádí v kánonu 481, § 1 jako „renuntiatio“.⁴³⁴

---

⁴²⁸ Srov. CIC 1983, kán. 354: „Patres Cardinales dicasteriis aliisque institutis permanentibus Romanae Curiae et Civitatis Vaticanae praepositi, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverint, rogantur ut renuntiationem ab officio exhibeant Romano Pontifici qui, omnibus perpensis, providebit.“ – „Od kardinálů, kteří dovršili sedmdesátý pátý rok života a jsou v čele trvalých složek Apoštolského stolce a státu Vatikán, se požaduje, aby se zřekli svého úřadu do rukou papeže, který rozhodne po zvážení všech okolností.“

⁴²⁹ Srov. CIC 1983, kán. 401, § 1: „Episcopus dioecesanus, qui septuagesimum quintum aetatis annum expleverit, rogatur ut renuntiationem ab officio exhibeat Summo Pontifici, qui omnibus inspectis adiunctis providebit.“ – „Diecézní biskup, který dovršil sedmdesát pět let svého života, se žádá, aby se zřekl svého úřadu do rukou papeže, který po zvážení všech okolností učiní opatření.“

⁴³⁰ Srov. CIC 1983, kán. 538, § 3: „Parochus, expleto septuagesimo quinto aetatis anno, rogatur ut renuntiationem ab officio exhibeat Episcopo dioecesano, qui, omnibus personae et loci inspectis adiunctis, de eadem acceptanda aut differenda decernat; renuntiantis congruae sustentationi et habitationi ab Episcopo dioecesano providendum est, attentis normis ab Episcoporum conferentia statutis.“ – „Žádá se, aby farář, který dovršil sedmdesát pět let, se zřekl úřadu do rukou diecézního biskupa, který po zvážení všech okolností, osobních i místních, rozhodne o přijetí nebo odložení; při přijetí se musí diecézní biskup postarat o jeho přiměřené vydržování a bydlení, při dodržení norem stanovených biskupskou konferencí.“

⁴³¹ CIC 1983, kán. 185.

⁴³² Srov. CIC 1983, kán. 402, § 1: „Episcopus, cuius renuntiatio ab officio acceptata fuerit, titulum emeriti suae dioecesis retinet, atque habitationis sedem, si id exoptet, in ipsa dioecesi servare potest, nisi certis in casibus ob specialia adiuncta ab Apostolica Sede aliter provideatur.“ – „Biskup, jehož zřeknutí se úřadu bylo přijato, dostává označení ‚emeritní‘ biskup své diecéze, a přeje-li si, může si ponechat bydliště v této diecézi, pokud v určitých případech vzhledem ke zvláštním okolnostem neučinil Apoštolský stolec jiné opatření.“

⁴³³ „Jeho vzdáním“.

⁴³⁴ „Zřeknutí se“.

Jedním z důvodů pozbytí úřadu generálního vikáře je právě zřeknutí se. Zřeknutí se nemá ani v jednom z Kodexů přesnou definici. Nicméně CIC 1917 v kánonu 184 uváděl: „*Quisque sui compos potest officio ecclesiastico iusta de causa renuntiare, nisi speciali prohibitione renuntiatio sit ipsi interdicta.*“⁴³⁵ CIC 1983, kánon 187 říká: „*Quisquis sui compos potest officio ecclesiastico iusta de causa renuntiare.*“⁴³⁶

Kanonické právo chová velkou úctu ke svobodě člověka. Může se stát, že generální vikář může mít důvody, kvůli nimž nechce v úřadu pokračovat. V takové situaci se může úřadu zříci.

Možnost zřeknutí se, nazývaného také někdy odstoupením či demisí, je obecně v CIC 1917 pojednána v kánonech 184–191 a v CIC 1983 v kánonech 187–189.⁴³⁷ Impuls přichází vždy od nositele úřadu, v našem případě tedy od generálního vikáře. Zatímco CIC 1917 rozlišoval zřeknutí se výslovné a tacitní, tedy učiněné mlčky, současně platná úprava uznává pouze zřeknutí se výslovné. Může být absolutní, tedy bez podmínek či dalších ujednání, nebo podmíněné, stanovují-li se současně určité podmínky. Zřeknutí se musí být podáno osobou zříkající se úřadu, která je „*compos sui*“, tedy „při smyslech“, čili odpovědná za své jednání a v době podání zřeknutí se psychicky zdravá a mající úmysl dokončit tento právní úkon. Toto ustanovení je obsahem kánonu 187 CIC 1983, jak bylo uvedeno výše. Zřeknutí může být podáno, existuje-li kromě úmyslu také řádná příčina, která má své opodstatněné důvody a je přiměřená, jinak podle obecné úpravy zřeknutí se v CIC 1983, kánonu 189, § 2 jej představený nemůže přijmout: „*Auctoritas renuntiationem iusta et proportionata causa non innixam ne acceptet.*“⁴³⁸ Nicméně je to právě představený, který posoudí opodstatněnost a přiměřenost důvodů. Aby se jednalo o platné zřeknutí se, musí naplňovat určité podmínky. Platným zřeknutím se není takové, které by generální vikář učinil ze strachu, který by mu byl nespravedlivě nahnán, z úskočných důvodů nebo z důvodů fyzického násilí a podobně. Tato ustanovení vyplývají z CIC 1983, kánonu 188: „*Renuntiatio ex metu gravi, iniuste incusso, dolo vel errore substantiali aut simoniace facta, ipso iure irrita est.*“⁴³⁹ Nutnou podmínkou platnosti zřeknutí se je tedy vždy svobodně učiněný úkon.

---

⁴³⁵ CIC 1917, kán. 184.

⁴³⁶ CIC 1983, kán. 187.

⁴³⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1219: „Jedná se o dobrovolné zřeknutí se, které je svobodně předloženo nositelem úřadu, není to zřeknutí se na základě vybídnutí zákona. Nazývá se také ‚demise‘ a dochází k ní z důvodů věku (CIC 1983 kán. 186; 354; 401, § 1; 411; 538 § 3), nemoci nebo z jiných důvodů, které znemožňují plnění úkolů s úřadem spojených (kán. 401 § 2; 1740–1742).“

⁴³⁸ CIC 1983, kán. 189, § 2.

⁴³⁹ CIC 1983, kán. 188.

Demise generálního vikáře musí být předložena diecéznímu biskupovi, a to písemně. Pokud by byla podána ústně, pak to musí být za přítomnosti dvou svědků a stanovenou formulací.⁴⁴⁰ Obecně je toto ustanovení upraveno v CIC 1983, kánonu 189, § 1: „Renuntiatio, ut valeat, sive acceptatione eget sive non, auctoritati fieri debet cui provisio ad officium de quo agitur pertinet, et quidem scripto vel oretenus coram duobus testibus.“⁴⁴¹

Následně musí být toto zřeknutí se přijato, aby bylo účinné. Vztahuje se na něj první část kánonu 189, § 3 CIC 1983: „Renuntiatio quae acceptatione indiget, nisi intra tres menses acceptetur, omni vi caret; [...]“⁴⁴² Důvodem tohoto ustanovení je, že „církevní úřad není svou povahou úřadem soukromým, nýbrž veřejným, proto poté, co byl úřad svěřen určité osobě a jí přijat, nemá jeho nositel možnost ani morálně, ani právně se ho zřeknout jednostranným úkonem, tedy bez souhlasu představeného, který mu tento úřad udělil.“⁴⁴³ Také „úřad generálního vikáře spadá do veřejného práva. Přijetí úřadu se proměňuje v určitou ochrannou záruku před náhlým opuštěním úřadu, například když se generální vikář dopustil nějaké chyby, mohl by situaci řešit tak, že by opustil úřad, a také v určitý druh slibu věrnosti, když biskup znovu potvrdil jeho vážnost tím, že nepřijal jeho zřeknutí se.“⁴⁴⁴ Pokud tedy biskup neshledá důvody pro to, aby jeho generální vikář opustil úřad, jako uspokojivé, demisi nepřijme.

Biskup musí pečlivě vyhodnotit motivy, které vedly k podání zřeknutí se, a posoudit to, do jaké míry se jedná o důvody subjektivní nebo objektivní. Objektivním důvodem je „dobro církve a věřících.“⁴⁴⁵ Je to pouze biskup, kdo může přijmout nebo nepřijmout demisi, a generální vikář, který se zříká úřadu, si to nemůže vynutit. Na přijetí nebo nepřijetí demise není nárok.

CIC 1983 v kánonu 189, § 3 stanovuje také lhůtu pro přijetí zřeknutí se, a to tříměsíční. Po jejím marném uplynutí propadne a nemá žádné právní účinky. Nebylo-li zřeknutí se přijato

---

⁴⁴⁰ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1227–1228: „Otázkou je, zda tento alternativní způsob je platný. Někteří autoři o tom pochybují, neboť jsou toho názoru, že jednoznačně nevyplyvá, zda ‚ut valeat‘ se váže pouze na představeného, který demisi přijímá, nebo toto lze rozšířit také na písemnou či ústní formu. Podle našeho názoru text nezakládá pochybnosti, naopak, protože nařízení písemné formy je vázáno na nařízení ohledně představeného prostřednictvím ‚et quidem‘, které dává všem formám demise stejnou váhu. Navíc CIC 1917 v kánonu 186 jasně podmiňuje zřeknutí se formou písemnou nebo ústní, vůbec se nezmiňuje o představeném, o kterém mluví kánon 187.“

⁴⁴¹ CIC 1983, kán. 189, § 1.

⁴⁴² CIC 1983, kán. 189, § 3.

⁴⁴³ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1230.

⁴⁴⁴ BUX: op. cit., 109.

⁴⁴⁵ „Salus animarum suprema lex“.

a neuplynula-li ještě lhůta tří měsíců, může být vzato zpět tím, kdo se zříká daného úřadu, jak je řečeno v první části kánonu 189, § 4 CIC 1983: „Renuntiatio, quamdiu effectum sortita non fuerit, a renuntiante revocari potest; [...]“.⁴⁴⁶

Jakmile je však demise přijata, nemůže být vzata zpět, jak uvádí obecně pro zřeknutí se druhá část stejného kánonu: „[...]Effectu secuto revocari nequit, sed qui renuntiavit, officium alio ex titulo consequi potest.“⁴⁴⁷ Úřad je tak podle práva uvolněn. „Mnozí jsou toho názoru, že formální oznámení o přijetí [zřeknutí se] už není nutné k platnosti, i když je vyžadováno z důvodu nezbytného respektu vůči osobě a z důvodu právní jistoty uvolnění úřadu. Jiní autoři se však domnívají, že formální oznámení je právně nezbytné také proto, aby kánon 189, § 4 mohl být konkrétně aplikován, tedy jak může ten, kdo se zříká úřadu, vzít zřeknutí se zpět (a má na to právo), jestliže neví, zda zřeknutí se bylo [již] představeným přijato? A dále, jak lze vyvodit, dokud nositel úřadu neobdržel naprosto jistou zprávu o přijetí svého zřeknutí se, nemůže svévolně opustit úřad a zachovává si všechny pravomocce a oprávnění s úřadem spojené.“⁴⁴⁸

2.7.4 Vnější – vynucené – důvody pozbytí úřadu

Právo vymezuje tři důvody zániku církevního úřadu, které jsou činěny z vůle autority. Jedná se o přeložení, odstranění a zbavení.

Přeložení

V případě „translatio“, tedy přeložení,⁴⁴⁹ jde o situaci, kdy je osoba uvolněna z jednoho úřadu a je jí přidělen úřad jiný. Pokud jde o úřad generálního vikáře, ani CIC 1917, kánon 371, ani CIC 1983 v kánonu 481, § 1 o něm výslovně nemluví. Nicméně pozbytí úřadu z důvodu přeložení se vztahuje na všechny církevní úřady, tedy i na úřad generálního vikáře. Budeme tedy mít za to, když budeme pojednávat o přeložení, že se jedná o přeložení generálního vikáře.

O přeložení pojednával CIC 1917 v kánonech 193–194 a pojednává také CIC 1983 v kánonech 190–191. Ustanovení CIC 1917 kánonu 193 § 1 zní: „Translatio ab uno ad

---

⁴⁴⁶ CIC 1983, kán. 189, § 4.

⁴⁴⁷ CIC 1983, kán. 189, § 4.

⁴⁴⁸ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1234.

⁴⁴⁹ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1238: „Přeložení, o kterém pojednávají kánony 190–191, je přechodem nositele jednoho církevního úřadu do druhého, a to v důsledku příslušného opatření vydaného příslušnou autoritou. Přeložení tedy zahrnuje dvojí akt: vzdání se nebo zbavení jednoho úřadu a udělení jiného za ten první.“

aliud officium ecclesiasticum ab eo tantum perfici potest, qui ius habet tum acceptandi renuntiationem, tum removendi a primo officio et promovendi ad alterum.“⁴⁵⁰

A CIC 1983, kánon 190, § 1 stanovuje následující: „Translatio ab eo tantum fieri potest, qui ius habet providendi officio quod amittitur et simul officio quod comittitur.“⁴⁵¹

Kodex přeložením upravuje pozbytí úřadu a udělení úřadu zároveň. Zahrnuje tedy dva prvky: skončení nositele úřadu nebo jeho odstranění z úřadu a udělení mu jiného úřadu. Jestliže by chyběl druhý prvek, tedy udělení jiného úřadu, pak by se nejednalo o přeložení, ale o odstranění, zbavení nebo zřeknutí se, a to v závislosti na důvodu. Nově udělený úřad může být na stejné úrovni jako původní, nebo dokonce vyšší. V druhém případě by se jednalo o povýšení.

Udělení jiného úřadu může být učiněno pouze diecézním biskupem (či papežem v případě jmenování biskupem), ne soukromými osobami, a už vůbec ne samotnou osobou, která je překládána. Právě biskup má pravomoc vůči oběma úřadům, tedy vůči stávajícímu a podle ustanovení kánonu 190, § 1 implicitně i vůči nově udělenému. Biskup však nesmí jednat svévolně, ale na základě odůvodněné pohnutky, i když je pravdou, že často je to konáno pro dobro osoby.

CIC 1983 v kánonu 190, § 2, který říká: „Si translatio fiat invito officii titulari, gravis requiritur causa et, firmo semper iure rationes contrarias exponendi, servetur modus procedendi iure praescriptus,“⁴⁵² nepřímo zachovává rozlišení, které výslovně určoval CIC 1917 v kánonu 193, § 2: „Ad translationem, si de consensu clerici fiat quaelibet iusta causa sufficit; si invito clerico, eadem fere causa requiritur idemque procedendi modus ac pro privatione, firmo praescripto can. 2162–2167, quod ad translationem attinet arochorum,“⁴⁵³ tedy mezi přeložením dobrovolným a mezi přeložením vynuceným, tedy proti vůli překládaného.⁴⁵⁴ O prvním druhu přeložení, tedy dobrovolném či svobodném, kánon

---

⁴⁵⁰ CIC 1917, kán. 193, § 1.

⁴⁵¹ CIC 1983, kánon 190, § 1.

⁴⁵² CIC 1983, kán. 190, § 2.

⁴⁵³ CIC 1917, kán. 193, § 2.

⁴⁵⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1242: „Kánon 193, § 2 CIC 1917 obsahoval jasnější a úplnější formulaci, protože rozlišoval přeložení učiněné se souhlasem nositele úřadu a přeložení uložené představeným proti vůli překládaného. Nicméně toto rozlišení je třeba mít na paměti i nyní. – V prvním případě se vyžaduje a je dostačující jakýkoli spravedlivý důvod, není nutný zvláštní postup. – V druhém případě se vyžaduje závažný důvod (jedná se o zbavení osoby práva zákonně získaného) a rovněž je nutné dodržet určitý postup, buď správní nebo soudní, předepsaný právem, s povinnostmi vyslechnout a objektivně

neříká nic, ani nezmiňuje jeho příčinu. V CIC 1917 byl kánon v tomto ohledu přesnější. Nicméně se jím míní přeložení uskutečněné se souhlasem nositele úřadu. Přeložení vynucené, které se takto označuje, aby se poukázalo na to, že je vykonáváno autoritou, je tedy provedeno proti vůli nositele úřadu. Přeložení je zásadně správním aktem, avšak nakolik je trestem, který vyslovil soud, může být i soudním aktem. Aby se jednalo o přeložení z trestu, musí mu předcházet zločin. V takovém případě se jedná vždy o přeložení do nižšího úřadu. V případě přeložení jde o rozhodnutí biskupa, které je jeho vlastní iniciativou, k níž má své vlastní důvody. Je vyžadováno, aby byl k přeložení spravedlivý důvod.

Poněvadž přeložení, zejména ta z nižších na vyšší úřady, nebývala vždy dobře viděna nebo na ně bylo pohlíženo s podezřením,⁴⁵⁵ panovaly zejména v minulosti názory, že by se přeložení měla uskutečňovat pouze z nutnosti, ve prospěch nebo k užítku církve. V těchto případech bylo přeložení přijatelné, i když by chyběla oprávněná příčina. Tou byl totiž prospěch církve.

„V předchozím Kodexu podle kánonu 1487 byla směna obročí přípustná za stanovených podmínek. Takové opatření v platném Kodexu (také z důvodu reformy beneficí upravené v kánonu 1272) chybí. Proto, zohlední-li se i kánony 146–147 a 190, § 1, lze tyto podmínky považovat v CIC 1983 za zrušené. K dvojitému přeložení, tedy záměně dvou úřadů, neboli když dvě překládané osoby si vymění úřady, které dosud zastávaly, by mohlo dojít pouze, pokud příslušný představený, přijme-li žádost daných nositelů úřadů, učiní nezávislé opatření, jímž uskuteční dvojí vzájemné přeložení. Nicméně se vyžaduje patřičný důvod, jímž může být jak užitek církve, tak jiná spravedlivá příčina. Je rovněž potřeba zhodnotit vhodnost obou překládaných osob s ohledem na jejich nový úřad.“⁴⁵⁶

Pokud tedy dochází k přeložení generálního vikáře proti jeho vůli, musí k tomu existovat velmi závažná příčina. Nositel úřadu je tím, kdo důvody k přeložení zapříčinil, nikoli biskup, ten je jako příslušný představený naopak oprávněn, aby dotyčného přeložil. Vyžadovaný důvod je podobný jako důvod pro odstranění, jde vždy o dobro duší či nutnost nebo prospěch církve, jak je tomu i u normy pro přeložení faráře v CIC 1983, kánonu 1748: „Si bonum animarum vel Ecclesiae necessitas aut utilitas postulet, ut parochus a sua,

---

zhodnotit opačné důvody nositele úřadu, který má být přeložen. – Spravedlivý a závažný důvod se musí zohlednit ve světle ‚equitas naturale et canonica‘ (C[hristus] D[ominus], čl. 31).“

⁴⁵⁵ Například, ač ne vždy, ale obvykle se generální vikář povyšuje do vyššího úřadu, například bývá jmenován pomocným biskupem, nebo je-li již pomocným biskupem, stává se diecézním biskupem.

⁴⁵⁶ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1251.

quam utiiter regit, ad aliam paroeciam aut ad aliud officium transferatur, Episcopus eidem translationem scripto proponat ac suadeat ut pro Dei atque animarum amore consentiat.“⁴⁵⁷

Ohledně vynuceného přeložení, tedy proti vůli překládaného, CIC 1983 ve výše citovaném kánonu 190, § 2 říká, že kromě práva předložit protidůvody je potřeba postupovat tak, jak to stanovuje právo.

CIC 1983 oproti předchozímu Kodexu přináší novou normu. Stanovuje, že přeložení musí být učiněno písemně, aby bylo účinné. Stojí to v kánonu 190, § 3: „Translatio, ut effectum sortiatur, scripto intimanda est.“⁴⁵⁸ Důvodem písemné formy je skutečnost, že se vždy jedná o dekret, který je účinný od okamžiku, kdy je generálnímu vikáři znám.

Pokud je generální vikář přeložen, znamená to, že byl odstraněn z prvního úřadu, tedy z úřadu generálního vikáře. V důsledku toho je v okamžiku, kdy se přeložený generální vikář ujme nového, druhého úřadu, ať už se jedná o jakýkoli úřad, úřad generálního vikáře neobsazen.

Přeložený generální vikář má právo pobírat odměnu plynoucí ze stávajícího úřadu, dokud se neujme úřadu nového. Toto ustanovení obecně obsahuje jak CIC 1917 v kánonu 194, § 2: „Reditus prioris officii translatus percipit, donec aliud occupaverit,“⁴⁵⁹ tak CIC 1983, kánon 191, § 2: „Remunerationem cum priore officio conexam translatus percipit, donec alterius possessionem canonice obtinuerit.“⁴⁶⁰

Odstranění z úřadu

Druhým vynuceným důvodem pozbytí úřadu je „remotio“, tedy odstranění. Ohledně pozbytí moci generálního vikáře CIC 1917, kánon 371 uvádí: „Exspirat Vicarii Generalis iurisdictio per ipsius renuntiationem ad normam can. 183–191, aut revocationem ei ab Episcopo intimatam, aut sedis episcopalis vacationem; suspenditur vero suspensa episcopali iurisdictione.“⁴⁶¹ Také CIC 1983 se v kánonu 481, § 1 přímo zabývá odstraněním generálního vikáře: „Exspirat potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis expleto [...] remotione eisdem ab Episcopo dioecesano intimata [...]“⁴⁶² Nicméně

---

⁴⁵⁷ CIC 1983, kán. 1748.

⁴⁵⁸ CIC 1983, kán. 190, § 3.

⁴⁵⁹ CIC 1917, kán. 194, § 2.

⁴⁶⁰ CIC 1983, kán. 191, § 2.

⁴⁶¹ CIC 1917, kán. 371.

⁴⁶² CIC 1983, kán. 481, § 1.

CIC 1917 se již o několik kánonů dříve zmiňuje o odstranění generálního vikáře, a to v kánonu 366, § 2: „[...] [Q]ui eum potest ad nutum remove,“⁴⁶³ CIC 1983 pak v kánonu 477, § 1: „Vicarius generalis et episcopalis libere ab Episcopo dioecesano nominantur et ab ipso libere removeri possunt, [...]“⁴⁶⁴

Kánony hovoří o odstranění, které lze bez obtíží odlišit od přeložení, protože se jedná o dva různé instituty s vlastním souborem norem, ačkoli v rámci přeložení dochází k odvolání z původního úřadu, tedy odstranění z něj. V případě přeložení dochází k odvolání z úřadu s tou perspektivou, že osobě bude udělen nový úřad místo předchozího. Institut přeložení, tedy přechod z jednoho do druhého úřadu, je obvykle kontinuální. Avšak v případě odstranění ve vlastním slova smyslu se odstraňovanému nositeli úřadu již žádný jiný úřad nepřiděluje.

O odstranění z úřadu pojednává kánon 192 v CIC 1917 a kánony 192–195 v CIC 1983. Tyto kánony jsou obecně platné pro všechny úřady, tedy také pro úřad generálního vikáře. K odstranění z úřadu musí být spravedlivý důvod.⁴⁶⁵

CIC 1983, kánon 192 uvádí: „Ab officio quis amovetur sive decreto ab auctoritate competenti legitime edito, servatis quidem iuribus forte ex contractu quaesitis, sive ipso iure ad normam can. 194.“⁴⁶⁶ A dále v kánonu 193 stojí: „§ 1. Ab officio quod alicui confertur ad tempus indefinitum, non potest quis amoveri nisi ob graves causas atque servato procedendi modo iure definito. – § 2. Idem valet, ut quis ab officio, quod alicui ad tempus determinatum confertur, ante hoc tempus elapsum amoveri possit, firmo praescripto can. 624, § 3. – § 3. Ab officio quod, secundum iuris praescripta, alicui confertur ad prudentem discretionem auctoritatis competentis, potest quis iusta ex causa, de iudicio eiusdem auctoritatis, amoveri. – § 4. Decretum amotionis, ut effectum sortiatur, scripto intimandum est.“⁴⁶⁷

---

⁴⁶³ CIC 1917, kán. 366, § 2.

⁴⁶⁴ CIC 1983, kán. 477, § 1.

⁴⁶⁵ Srov. FANELLI: op. cit., 106: „Mezi spravedlivé důvody k odstranění z úřadu generálního vikáře patřilo například, když zapříčiňoval mnohé a spravedlivé stížnosti vůči výkonu své moci; jestliže neřídil dobře diecézi; neinformoval římské posvátné kongregace o závažných a důležitých věcech diecéze během dlouhé nepřítomnosti biskupa; jestliže psal neuctivým způsobem na posvátné kongregace a jejím představitelům; jestliže neprojevoval vůči kardinálům úctu, která jim náleží jako knížatům církve; jestliže mu chyběla obezřetnost a opatrnost v řízení věcí, ačkoli měl dostatek inteligence, pokud šlo o kanonické záležitosti; jestliže byl k svému velkému neštěstí exkomunikován; jestliže se odmítal podřizovat potřebné poslušnosti vůči nařízením posvátných kongregací; jestliže by byl řeholníkem.“

⁴⁶⁶ CIC 1983, kán. 192.

⁴⁶⁷ CIC 1983, kán. 193.

Původní obecná úprava odstranění doznala vydáním CIC 1983 značných změn. Například se zde už nevyskytuje často skloňovaný rozdíl mezi úřady, u kterých je možné odstranění, a těmi, u nichž odstranění aplikovat nelze. Stabilita je jednou z charakteristik všech úřadů. To, že u některých úřadů bylo možné jejich pozbytí odstraněním a u některých nikoli, se nevázalo ani tak na úřad jako takový, ale na jejich nositele. Úřad generálního vikáře nepatřil mezi neodvolatelné. Už sám charakter úřadu poukazuje na to, že se jedná o úřad dočasný a odvolatelný. K tomu následující citace: „Úřad generálního vikáře nemá subjektivní trvalost, protože nemá stálého nositele. Trvalost instituce nevyžaduje, aby byl úřad vždy obsazen, ale pokud je to zapotřebí, může vždy mít nositele, který tento úřad vykonává. Ať už je úřad obsazen, nebo není, stále existuje. Vyžaduje se, aby úřad sám o sobě byl trvalý nezávisle na osobě jeho nositele. Církevní úřad nepřestává existovat, i když nemá žádného nositele, avšak je označován jako uprázdněný. Úřad může být udělen, pokud je to potřeba.“⁴⁶⁸

Platná úprava umožňuje odstranění aplikovat na všechny úřady.⁴⁶⁹

Odstranění se děje na základě samého práva nebo jej činí příslušný představený. Nikdo jiný, ani osoba soukromá či veřejná, nemůže odstranit z úřadu jeho nositele. Příčina odstranění nespočívá v trestu, jemuž předchází zločin. Tehdy by se jednalo o zbavení.⁴⁷⁰ Má však charakter disciplinární a pastorační. Má sloužit dobru věřících a církve. V případě generálního vikáře je pro význam úřadu potřeba postupovat obezřetněji než obvykle. Předtím, než biskup odstraní svého generálního vikáře, musí vážně zhodnotit příčiny a mít dostatek důvodů pro tento krok.

Odstranění lze uskutečnit buď dekretem příslušného představeného, pak jde o akt „ab homine“, v případě generálního vikáře se jedná o diecézního biskupa, nebo na základě samotného práva, pak mluvíme o aktu „ipso iure“.

Pokud jde o dekret vydaný biskupem, je potřeba především rozlišit, zda byl úřad generálního vikáře udělen na dobu určitou nebo nikoli.⁴⁷¹ Pokud byl úřad udělen na dobu

---

⁴⁶⁸ DOUGHERTY: op. cit., 33–34.

⁴⁶⁹ Pochopitelně vyjma úřadu papeže.

⁴⁷⁰ Latinsky „privatio“.

⁴⁷¹ Názor k právní úpravě z roku 1917 byl takový, že úřad generálního vikáře byl podle práva svou povahou trvalý, což znamenalo, že generální vikář nemohl být jmenován na dobu určitou, ale pouze na dobu neurčitou. Tato skutečnost nezbavovala biskupa možnosti, že stejně tak jako generálního vikáře do úřadu svobodně jmenoval, mohl ho podle své vůle buď odvolat, nebo odstranit. Srov. BUX: op. cit., 108.

neurčitou, znamená to, že úřad byl udělen s úmyslem nejvyšší možné stálosti jeho nositele, bez časového omezení, nicméně nikoli doživotně. Pokud by totiž tomu tak bylo, znamenalo by to návrat ke starému principu nemožnosti odstranění nositele úřadu, jak bylo zmíněno výše. V současné době jsou doživotními úřady jen úřad papeže, kardinálů⁴⁷² a v jistém slova smyslu i úřad kanovníka.⁴⁷³

„Některé návrhy stojí za úvahu, především ty, které hovoří o tom, že úřad generálního vikáře není doživotní, ale je udělován na dobu určitou (tři roky, šest let), ‚salva confirmatione‘. Občas je pro některého biskupa trapné, nepovažuje-li generálního vikáře za vhodného pro daný úřad, aby jej vyzval k rezignaci, a to v neprospěch dobrého chodu diecéze.“⁴⁷⁴

Právě úřad generálního vikáře bývá udělován na dobu neurčitou. V takovém případě je setrvání nebo nesetrvání v tomto úřadu v rukou biskupa a závisí na jeho vůli. „[...] Úřady, ač je biskup udělil na dobu neurčitou, podléhají jeho rozlišovací pravomoci.“⁴⁷⁵ Biskup je tedy oprávněn svobodně, nikoli svévolně, odstranit z úřadu tu osobu, které úřad svěřil. Jsou jimi například: generální vikář a biskupský vikář: kán. 477, § 1.⁴⁷⁶

V jiných případech nastupuje odstranění samým právem. „Odstranění ‚ipso iure‘ má charakter trestu, proto by mělo být logicky zařazeno do článku 4 ‚De privatione‘ [tedy ‚zbavení úřadu‘]. Jeho zařazení do článku 3 ‚De remotione‘ [tedy ‚odstranění z úřadu‘] má zřejmě ten smysl, aby se zdůraznilo, že také odstraněním ‚ipso iure‘ má církev na mysli konat především ve prospěch duší.“⁴⁷⁷

Kodex kanonického práva z roku 1917 v kánonu 188 vyjmenovával případy, kdy je ‚ipso iure‘ přijato mlčky učiněné vzdání, což je v podstatě zbavení úřadu: „Ob tacitam renuntiationem ab ipso iure admissam quaelibet officia vacant ipso facto et sine ulla declaratione, si clericus: 1° Professionem religiosam emiserit, salvo, circa beneficia, praescripto can. 584; 2° Intra tempus utile iure statutum vel, deficiente iure, ab Ordinario determinatum, de officio provisus illud adire neglexerit; 3° Aliud officium ecclesiasticum

⁴⁷² I když s omezením věku, co se týká účasti v konkláve.

⁴⁷³ S výhradou toho, že kanovník se stává v závislosti na statutech té které kapituly v určitém věku kanovníkem emeritním.

⁴⁷⁴ BUX: op. cit., 157, pozn. 38.

⁴⁷⁵ „Potere discrezionale“ znamená činit to, co zákon ani nepředepisuje, ani nezakazuje, záleží na svědomí a vůli nositele této moci. Jde o právní pojem.

⁴⁷⁶ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1262.

⁴⁷⁷ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1255.

cum priore incompatible acceptaverit et eiusdem pacificam possessionem obtinuerit; 4.º A fide catholica publice defecerit; 5.º Matrimonium, etiam civile tantum, ut aiunt, contraxerit; 6.º Contra praescriptum can. 141, § 1 militiae saeculari nomen sponte dederit; 7.º Habitum ecclesiasticum propria auctoritate sine iusta causa deposuerit, nec illum, ab Ordinario monitus, intra mensem a monitione recepta resumpserit; 8.º Residentiam, qua tenetur, illegitime deseruerit et receptae Ordinarii monitioni, legitimo impedimento non detentus, intra congruum tempus ab Ordinario praefinitum, nec paruerit nec responderit.“⁴⁷⁸ Srovnáme-li body 4 a 5 kánonu 188 CIC 1917 zjistíme, že jde vlastně o stejnou skutkovou podstatu jako v kánonu 194, § 1 CIC 1983, kde se ovšem pojednává o odstranění z úřadu.

Jak jsme se již zmínili, příčinu odstranění z úřadu podle práva uvádí CIC 1983 v kánonu 194, § 1: „Ipso iure ab officio ecclesiastico amovetur: 1º qui statum clericalem amiserit; 2º qui a fide catholica aut a communione Ecclesiae publice defecerit; 3º clericus qui matrimonium etiam civile tantum attentaverit.“⁴⁷⁹

Pozbytí duchovního stavu potom upravuje CIC 1983 v kánonu 290.⁴⁸⁰ Lze jej pozbytí rozsudkem soudu nebo správním rozhodnutím, zákonně použitým trestem nebo reskriptem Apoštolského stolce. Protože generálním vikářem může být ustanoven pouze kněz (nebo biskup), tedy duchovní, pozbytí duchovního stavu vede k pozbytí úřadu generálního vikáře, neboť by se nositel stal nezpůsobilým k výkonu tohoto úřadu.

Dalším důvodem odstranění z církevního úřadu samým právem je veřejné odpadnutí od katolické víry nebo od společenství církve. Pouto víry, svátostí a podřízení papeži jsou podstatné podmínky pro plné společenství s církví. K veřejnému odpadnutí od katolické víry, kterým se zabývá CIC 1983 v kánonu 751,⁴⁸¹ dochází bludem, neboli herezí, tedy

---

⁴⁷⁸ CIC 1917, kán. 188.

⁴⁷⁹ CIC 1983, kán. 194, § 1.

⁴⁸⁰ Srov. CIC 1983, kán. 290: „Sacra ordinatio, semel valide recepta, numquam irrita fit. Clericus tamen statum clericalem amittit: 1º sententia iudicali aut decreto administrativo, quo invaliditas sacrae ordinationis declaratur; 2º poena dimissionis legitime irrogata; 3º rescripto Apostolicae Sedis; quod vero rescriptum diaconis ob graves tantum causas, presbyteris ob gravissimas causas ac Apostolica Sede conceditur.“ – „Platné přijetí svátosti svěcení nelze nikdy zneplatnit. Přece však duchovní pozbývá duchovní stav: 1º rozsudkem soudu nebo správním rozhodnutím, kterým byla prohlášena neplatnost přijetí svátosti svěcení; 2º zákonně použitým trestem propuštění z duchovního stavu; 3º reskriptem od Apoštolského stolce; tento reskript však uděluje Apoštolský stolec jáhnům ze závažných důvodů, kněžím z velmi závažných důvodů.“

⁴⁸¹ Srov. CIC 1983, kán. 751: „Dicitur haeresis, pertinax, post receptum baptismum, alicuius veritatis fide divina et catholica credendae denegatio, aut de eadem pertinax dubitatio; apostasia, fidei christianae ex toto repudiatio; schisma, subiectionis Summo Pontifici aut communionis cum Ecclesiae membris eidem subditis detrectatio.“ – „Bludem se nazývá tvrdošíjné popírání některé pravdy, kterou je nutno věřit vírou božskou a katolickou, nebo tvrdošíjné pochybování o ní po přijetí křtu; odpad od víry je odmítnutí křesťanské víry

tvrdšíjším popíráním některé pravdy, dále odpadem od víry, neboli odmítnutím křesťanské víry jako celku, a rozkolem, neboli schizmatem, čili odmítnutím podřízenosti papeži. Důsledkem veřejného odpadnutí od společenství církve je nezpůsobilost dané osoby vykonávat svá práva. Odstranění generálního vikáře se děje samým právem, protože nepostradatelnou podmínkou pro jeho úřad je společenství církve a katolická víra.

Posledním z důvodů k odstranění generálního vikáře z církevního úřadu na základě práva by bylo uzavření manželství, i když pouze civilního.

Odstraněním z úřadu ztrácí generální vikář řádnou moc. Je třeba, aby tuto skutečnost vyhlásil biskup dekretem sepsaným podle práva. Účelem takového dekretu není prohlášení, že úřad je uprázdněn, ale že jeho výkon nezpůsobilou osobou by byl nelegitimní. „Toto zvláštní prohlášení není nutné pro první případ, tedy pro pozbytí duchovního stavu, protože toto pozbytí vyplývá z veřejného dokumentu [...] podle kánonu 290.“⁴⁸² Toto prohlášení není nezbytně nutné k tomu, aby mohl biskup jmenovat do úřadu jinou osobu. Biskup se musí také postarat po přiměřenou dobu o finanční nebo jiné zabezpečení⁴⁸³ odstraněného generálního vikáře. Tato doba je omezená. Přiměřené zabezpečení se vyžaduje pouze v případě odstranění na základě dekretu, v případě odstranění ‚ex iure‘ se očekává pouze podpora morální. Toto ustanovení vyplývá z křesťanské lásky a lidského soucitu. Za dostačující lze považovat takovou dobu, aby si osoba odstraněná z úřadu našla způsob vlastního nezávislého zabezpečení.⁴⁸⁴

V případě, že se generální vikář odstraněný z úřadu domnívá, že toto opatření není spravedlivé nebo poškozuje jeho čest a pověst, může se odvolat k příslušnému představenému podle CIC 1983, kánonu 1732 a následujících. Avšak vzhledem k tomu, že je úřad generálního vikáře de facto úřadem ‚ad nutum Episcopi‘, zdá se být takový postup pouze akademickou záležitostí a v praxi se jeví jako nesmyslný.

Co se týká odstranění z úřadu, obsahuje CIC 1983 v kánonu 481, § 1 následující dodatek: „[...] [S]alvis cann. 406 et 409 [...]“.⁴⁸⁵

---

jako celku; rozkol (schizma) je odmítnutí podřízenosti papeži nebo odmítnutí společenství s členy církve papeži podřízenými.“

⁴⁸² CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1269.

⁴⁸³ Například pojištění.

⁴⁸⁴ Srov. CIC 1917, kán. 2299, § 3.

⁴⁸⁵ CIC 1983, kán. 481, § 1.

Jde o kánony, které se týkají biskupů-nástupců a pomocných biskupů. V případě, že je generální vikář zároveň biskupem-nástupcem nebo je v úřadu na základě zvláštního zmocnění, nemůže ho diecézní biskup z úřadu odstranit. Jde-li o generálního vikáře, který je zároveň pomocným biskupem, může jej biskup odstranit z úřadu generálního vikáře, ale musí jej jmenovat biskupským vikářem. Odstranění pomocného biskupa z obou výše jmenovaných úřadů diecézním biskupem není možné, protože každý biskup byl jmenován papežem, což vyplývá zvláště z kánonu 406: „§ 1. *Episcopus coadiutor, itemque Episcopus auxiliaris, de quo in can. 403, § 2, ab Episcopo dioecetano Vicarius generalis constituatur; insuper ipsi prae ceteris Episcopus dioecetanus committat quae ex iure mandatum speciale requirant. – § 2. Nisi in litteris apostolicis aliud provisum fuerit et firmo praescripto § 1, Episcopus dioecetanus auxiliarem vel auxiliares suos constituat Vicarios generales vel saltem Vicarios episcopales, ab auctoritate sua, aut Episcopi coadiutoris vel Episcopi auxiliaris de quo in can. 403, § 2, dumtaxat dependentes.*“⁴⁸⁶ Biskup by mohl být odstraněn z úřadu jedině papežem.

Zbavení úřadu

Posledním z vynucených důvodů, na jejichž základě generální vikář pozbývá moci, je „privatio“, neboli zbavení úřadu.⁴⁸⁷ CIC 1917 o zbavení hovoří v kánonu 192, a to v kontextu pozbytí úřadu obecně: „§ 1. *Privatio officii incurritur sive ipso iure, sive ex facto legitimi Superioris. – § 2. Si agatur de officio inamovibili, Ordinarius nequit clericum eodem privare, nisi mediante processu ad normam iuris. – § 3. Si de amovibili, privatio decerni ab Ordinario potest ex qualibet iusta causa, prudenti eius arbitrio, etiam citra delictum, naturali aequitate servata, sed certum procedendi modum sequi minime tenetur salvo canonum praescripto circa paroecias amovibiles; privatio tamen effectum non habet, nisi postquam fuerit a Superiore intimata; et ab Ordinarii decreto datur recursus ad Sedem Apostolicam, sed in devolutivo tantum.*“⁴⁸⁸

CIC 1917 považoval zbavení úřadu za odvetný trest, který mohl být uložen „ipso iure“ jako trest „*latae sententiae*“, nebo v rámci soudního řízení jako trest „*ab homine*“. Uložení zbavení muselo navazovat na soudní proces týkající se určitých zločinů v případě, že se jednalo o úřad, z něhož nositel nemohl být odstraněn.⁴⁸⁹ Mezi tyto úřady se řadil úřad

---

⁴⁸⁶ CIC 1983, kán. 406.

⁴⁸⁷ Zde je potřeba upozornit na terminologické úskalí: V českém překladu CIC 1917, kánonu 192 je zbavení v § 1 označeno jako odnětí, v § 2 je užito slovesa odejmout, v § 3 nejprve použito zavádějícího odstranění a poté opět odnětí. Vždy však jde o zbavení („*privatio*“).

⁴⁸⁸ CIC 1917, kán. 192.

⁴⁸⁹ „*Officium inamovibile*“. Překládá se jako „úřad udělený natrvalo“.

generálního vikáře. V případě úřadů, z nichž nositel mohl být odstraněn,⁴⁹⁰ mohlo dojít k zbavení v důsledku disciplinárního řízení. Ke zbavení bylo možné přistoupit jako zvláštní důsledek trestu sesazení⁴⁹¹ upraveném v CIC 1917, kánonu 2303, a trestu degradace,⁴⁹² o němž pojednával kánon 2305, § 1.

CIC 1983 neobsahuje zvláštní kánon, který by se týkal zbavení úřadu generálního vikáře. Nicméně podobně jako CIC 1917 o něm pojednává obecně v kánonu 196: „§ 1. Privatio ab officio, in poenam sciicet delicti, ad normam iuris tantummodo fieri potest. – § 2. Privatio effectum sortitur secundum praescripta canonum de iure poenali.“⁴⁹³

Z kánonu vyplývá charakter zbavení, způsob, jak jej lze provést, a právní následek. Zbavení úřadu má charakter trestu,⁴⁹⁴ může být tedy aplikováno pouze jako trest za zločin. CIC 1983 v kánonu 1336, § 1, 2° definuje zbavení úřadu jako trest pořádkový: „Poenae expiatoriae, quae delinquentem afficere possunt aut in perpetuum aut in tempus praefinitum aut in tempus indeterminatum, praeter alias, quas forte lex constituerit, hae sunt: [...] 2° privatio potestatis, officii, muneris, iuris, privilegii, facultatis, gratiae, tituli, insignis, etiam mere honorifici; [...].“⁴⁹⁵

„Pořádkové tresty mohou být uloženy na dobu určitou nebo neurčitou (kán. 1336, § 1) a spočívají [...] ve zbavení moci, úřadu, [...]. CIC 1917 užíval místo pojmu trest ‚pořádkový‘ termín ‚odvetný‘ (kán. 2286), ale nepřímou z něj vyplývalo, že má charakter pořádkového trestu, protože uváděl, že tyto odvetné tresty se váží na pořádkový zločin. Pojem ‚pořádkový‘ sám o sobě pochází od svatého Augustina a zní méně tvrdě a lépe vystihuje povahu kanonického trestu, jehož smyslem je nabídnout viníkovi příležitost odčinit si svou vinu a být poté plně začleněn do života církve.“⁴⁹⁶

Pořádkový trest spočívá ve zbavení křesťana, sem se pochopitelně řadí i generální vikář, nějaké duchovní nebo hmotné hodnoty, včetně úřadu, jak o tom obecně pojednává CIC 1983 v kánonu 1312, § 2: „Lex alias poenas expiatorias constituere potest, quae

⁴⁹⁰ „Officium amovibile“. Překládá se jako „úřad udělený do odvolání“.

⁴⁹¹ „Depositio“. Překládá se jako „sesazení“.

⁴⁹² „Degradatio“. Překládá se jako „degradace“.

⁴⁹³ CIC 1983, kán. 196.

⁴⁹⁴ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 1274.

⁴⁹⁵ CIC 1983, kán. 1336, § 1.

⁴⁹⁶ SUCHECKI Zbigniew: Le Sanzioni penali nella Chiesa, sv. 1, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1999, 105.

christifidelem aliquo bono spirituali vel temporalis privent et supernaturali Ecclesiae fini sint consentaneae.“⁴⁹⁷

„Jedna skupina autorů je toho názoru, že ‚zbavení je trvalým trestem, který může být uložen pouze na základě zákona, ale ne jako příkaz, a k uložení může dojít na základě trestního řízení soudního‘. Druhá skupina oprávněně připouští také možnost trestního řízení správního.“⁴⁹⁸

Způsobem, kterým je zbavení úřadu uskutečňováno, je trestní proces s jeho postupy, které je nutno zachovávat. Nejprve je potřeba provést přípravné řízení, aby se zjistilo naplnění skutkové podstaty, poté proběhne trestní řízení a nakonec se ukládá trest.

Pokud jde o uložení trestu, záleží na okolnostech „[...] jak ze strany viníka, tak pokud jde o moc soudce. Uložení trestu může být odloženo, aby se zabránilo ještě většímu zlu, nebo nemusí být trest aplikován, nebo může být zmírněn, jestliže odsouzený nahradil škodu nebo dostal těžší trest na základě světského soudního procesu. Soudce podle svého svědomí a pečlivého zvážení může pozastavit výkon pořádkového trestu jednak proto, že by se jednalo o první zločin spáchaný viníkem, anebo proto, že není naléhavě nutná náprava pohoršení.“⁴⁹⁹

Hlavním důsledkem tohoto trestu je, že zavazuje viníka, kdekoli se nachází, a na celou dobu, na níž byl trest uložen: „Poena reum ubique tenet, etiam resoluta iure eius qui poenam constituit vel irrogavit, nisi aliud expresse caveatur.“⁵⁰⁰ Pokud byl generální vikář zbaven úřadu, může podat odvolání nebo správní odvolání (rekurs) proti rozsudku nebo dekretu. Důsledkem tohoto kroku je pozastavení. Odstranění tak bude pozastaveno bez zvláštních účinků, jak stojí v kánonu 1353: „Appellatio vel recursus a sententiis iudicialibus vel a decretis, quae poenam quamlibet irrogent vel declarent, habent effectum suspensivum.“⁵⁰¹ Zbavení úřadu má ten účinek, že se úřad stává uprázdněným. V důsledku toho generální vikář pozbývá řádné moci.⁵⁰² Z výše uvedeného vyplývá, že úvaha

---

⁴⁹⁷ CIC 1983, kán. 1312, § 2.

⁴⁹⁸ SUCHECKI: op. cit., 98.

⁴⁹⁹ GARCÍA MARTÍN: op. cit., 583.

⁵⁰⁰ CIC 1983, kán. 1351.

⁵⁰¹ CIC 1983, kán. 1353.

⁵⁰² Srov. SUCHECKI: op. cit., 105–106: „Pořádkový trest jistě přímo nabádá k obnovení porušeného řádu, protože vždy upouští od nápravy viníka a vybízí jej, aby trest přijal jako impuls k tomu, aby co nejdříve odstranil negativní následky svého trestného jednání, nejen aby napravil škodu způsobenou komunitě, ale

o zbavení generálního vikáře úřadu je akademickým problémem. Generální vikář totiž zastává úřad, který je „ad nutum Episcopi“, čili je odvolatelný z úřadu obyčejným dekretem. V praxi by patrně nedošlo ani k soudnímu řízení.

2.7.5 Uvolněný biskupský stolec

Při zkoumání důvodů přirozených, dobrovolných a vynucených, které vedou k pozbytí úřadu generálního vikáře, se v některých případech objevují témata, která mají rovněž co do činění s jurisdikcí generálního vikáře. Mezi ně patří otázka uvolněného úřadu diecézního biskupa.⁵⁰³

CIC 1917 se v kánonu 371 zabývá uvolněním úřadu diecézního biskupa jako příčinou zániku moci generálního vikáře: „[...] [A]ut sedis episcopalis vacationem.“⁵⁰⁴ CIC 1983 v kánonu 481, § 1 říká: „[...] [A]tque sedis episcopalis vacatione.“⁵⁰⁵

Pojem vakantního úřadu diecézního biskupa je obsažen v kánonu 430, § 1 v CIC 1917: „Sedes episcopalis vacat Episcopi morte, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata, translatione ac privatione Episcopo intimata.“⁵⁰⁶ V CIC 1983 je obsahem kánonu 416: „Sedes episcopalis vacat Episcopi dioecesani morte, renuntiatione a Romano Pontifice acceptata, translatione ac privatione Episcopo intimata.“⁵⁰⁷

Na první pohled je zřejmé, že definice obou Kodexů je jazykově shodná. Z citovaných kánonů vyplývají čtyři důvody pro uvolnění úřadu diecézního biskupa: 1) smrt diecézního biskupa, 2) zřeknutí se úřadu, které papež přijal, 3) přeložení, 4) zbavení úřadu.

Uvedené příčiny jsou jednoznačné. Pro jejich právní význam je vhodné zmínit ještě kánon 417 CIC 1983: „Vim habent omnia quae gesta sunt a Vicario generali aut Vicario episcopali, donec certam de obitu Episcopi dioecesani notitiam iidem acceperint, itemque quae ab Episcopo dioecesano aut a Vicario generali vel episcopali gesta sunt, donec certam de memoratis actibus pontificiis notitiam receperint.“⁵⁰⁸ CIC 1983 zde vychází

---

také aby si odpykal svou vinu a projevil vůli k nápravě [...]. Jedná se sice o tvrdý trest, který ale skýtá možnost vést život křesťana.“

⁵⁰³ „Vacatio sedis“.

⁵⁰⁴ CIC 1917, kán. 371.

⁵⁰⁵ CIC 1983, kán. 481, § 1.

⁵⁰⁶ CIC 1917, kán. 430, § 1.

⁵⁰⁷ CIC 1983, kán. 416.

⁵⁰⁸ CIC 1983, kán. 417.

z CIC 1917, kánonu 430, § 2: „Nihilominus, excepta collatione beneficiorum aut officiorum ecclesiasticorum, omnia vim habent quae gesta sunt a Vicario Generali, usque dum hic certam de obitu Episcopi notitiam acceperit, vel ab Episcopo aut Vicario Generali, usque dum certa de memoratis actibus pontificiis notitia ad eosdem pervenerit.“⁵⁰⁹

Pro úplnost by bylo ještě vhodné citovat CIC 1983, kánon 418: „§ 1. A certa translationis notitia, Episcopus intra duos menses debet dioecesim ad quam petere eiusque canonicam possessionem capere; die autem captae possessionis dioecesis novae, dioecesis a qua vacat. – § 2. A certa translationis notitia usque ad canonicam novae dioecesis possessionem, Episcopus translatus in dioecesi a qua: 1° Administratoris dioecesaní potestatem obtinet eiusdemque obligationibus tenetur, cessante qualibet Vicarii generalis et Vicarii episcopalis potestate, salvo tamen can. 409, § 2; 2° integram percipit remunerationem officio propriam.“⁵¹⁰ I zde se CIC 1983 opírá o úpravu CIC 1917, a to v kánonu 430, § 3: „A certa translationis notitia Episcopus intra quatuor menses debet dioecesim ad quam petere eiusdemque canonicam possessionem assumere ad normam can. 333, 334 et a die captae possessionis dioecesis a qua plene vacat; interim vero in eadem Episcopus: 1° Vicarii Capitularis potestatem obtinet eisdemque obligationibus tenetur, cessante qualibet Vicarii Generalis potestate; 2° Honorifica Episcoporum residentialium privilegia conservat; 3° Integros percipit fructus mensae episcopatis ad normam can. 194, par. 2.“⁵¹¹

Ve světle citovaných kánonů je možné stanovit některé obecné principy, jak jednat v situacích, kdy je úřad diecézního biskupa uvolněn. „Jsou zde jen tři okolnosti, týkající se úřadu diecézního biskupa: je obsazen nebo je zabráněno výkonu úřadu diecézního biskupa nebo je úřad diecézního biskupa uvolněn, a všechny tyto okolnosti mají odpovídající právní důsledky.“⁵¹² Nastane-li smrt diecézního biskupa,⁵¹³ je třeba mít na mysli, že úřad generálních a biskupských vikářů, kteří nejsou biskupy, je pro svou zástupnou povahu zásadním způsobem vázán na úřad diecézního biskupa. Osud úřadu biskupa je tedy také osudem úřadu jeho vikáře. Jiná situace nastává, pokud byl v diecézi ustanoven biskup-nástupce, který se po zesnulém biskupovi okamžitě stává biskupem diecéze podle CIC 1983, kánonu 409, § 1: „Vacante sede episcopali, Episcopus coadiutor statim fit

---

⁵⁰⁹ CIC 1917, kán. 430, § 2.

⁵¹⁰ CIC 1983, kán. 418.

⁵¹¹ CIC 1917, kán. 430, § 3.

⁵¹² MUSSONE: op. cit., 200, pozn. 118.

⁵¹³ Srov. FANELLI: op. cit., 107: „Akty, které vydal vikář, který neví o biskupově smrti, pokud k ní dojde například ve vzdálených místech, jsou platné, a to i tehdy, jestliže mu je smrt známa, ale nedbá jí více osob, neboť ‚erro communis dat iurisdictionem‘.“

Episcopus dioecesis pro qua fuerat constitutus, dummodo possessionem legitime ceperit.“⁵¹⁴

V případě smrti biskupa tedy zanikají „ipso iure“ veškerá oprávnění vikářů. Účinnost tohoto ustanovení nastává až v okamžiku, kdy generální vikář a biskupští vikáři obdrží jistou informaci o smrti, proto akty vydané do okamžiku obdržení této zprávy, jsou zcela platné, protože moc vikářů je prodloužena „ex iure“. Smyslem tohoto ustanovení je předcházet nejistým situacím.⁵¹⁵

„Generální vikář a biskupští vikáři mají řádnou moc, ale zástupnou (kán. 475–476): ta zaniká, pokud chybí moc diecézního biskupa. Aby se předešlo nesrovnalostem, kánon [418, § 2, 1°] stanovuje okamžik, v němž zaniká moc diecézního biskupa a jeho vikářů.“⁵¹⁶

V případě uvolnění úřadu diecézního biskupa zřeknutím se nebo zbavením platí stejné pravidlo jako v případě smrti, tedy že všechny akty vydané diecézním biskupem a generálním vikářem jsou považovány za platné do okamžiku, kdy dojde k obdržení jisté informace o tom, že papež přijal zřeknutí se úřadu nebo kdy byl uložen trest zbavení úřadu.

Pokud jde o přeložení,⁵¹⁷ musí se biskup ujmout nového úřadu do dvou měsíců.⁵¹⁸ Dokud se neujme nového úřadu, řídí diecézi, z níž byl uvolněn, jako administrátor diecéze, ale zaniká moc generálního vikáře a biskupských vikářů, jestliže tito nejsou současně pomocnými biskupy.⁵¹⁹

Ohledně řízení diecéze, ve které byl úřad diecézního biskupa uvolněn, existují dva náhradní modely. První z nich je více provizorní a nastává okamžitě po uvolnění úřadu diecézního biskupa. Jedná se o sbor poradců,⁵²⁰ sbor, který se ujme řízení diecéze.⁵²¹

---

⁵¹⁴ CIC 1983, kán. 409, § 1.

⁵¹⁵ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2049.

⁵¹⁶ PINTO: op. cit., 251.

⁵¹⁷ Srov. D'ANGELO: op. cit., 26: „Jurisdikční život generálního vikáře sleduje fáze jurisdikčního života diecézního biskupa, proto je-li biskup přeložen, [...] přestává být generální vikář generálním vikářem.“ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2050: „V příslušném kánonu 430, § 2 CIC 1917 byla výjimka ohledně udělení beneficí a úřadů. [Tato] norma [však] nebyla potvrzena novým Kodexem.“

⁵¹⁸ Podle CIC 1917 to bylo do čtyř měsíců.

⁵¹⁹ Srov. PINTO: op. cit., 251: „Když se diecéze stane vakantní, zaniká moc generálního vikáře a biskupského vikáře, ale pomocný biskup si uchovává všechny a pouze ty moci a oprávnění, kterých požíval (kán. 409, § 2; C[hristus] D[ominus, čl.] 26).“ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2237: „V případě uvolnění úřadu diecézního biskupa, si generální vikáři a biskupští vikáři, kteří jsou zároveň pomocnými biskupy, uchovávají svá oprávnění, která požívali během ‚sede plena‘, nestanoví-li příslušný představený jinak.“

⁵²⁰ „Collegium consultorum“.

Druhý model je trvalejšího charakteru, protože předpokládá jmenování odpovědné osoby, tedy administrátora diecéze.

Když se uvolní úřad diecézního biskupa, řídí diecézi provizorně pomocný biskup, pokud je v diecézi ustanoven. Takový biskup býval zpravidla do té doby generálním vikářem.⁵²² Když není ustanoven, řídí takto prozatímně diecézi sbor poradců. Ten, kdo řídí provizorně diecézi, svolá co nejdříve⁵²³ grémium, které je oprávněno, aby ustanovilo administrátora diecéze. Toto platí, pokud Apoštolský stolec nerozhodl jinak.⁵²⁴ Pokud je v diecézi biskup-koadjutor, stává se v okamžiku uvolnění úřadu automaticky „*ipso iure*“ diecézním biskupem. Ten byl předtím generálním vikářem.⁵²⁵ Ten, kdo řídí diecézi provizorně do ustanovení administrátora diecéze, má moc, která se přisuzuje za normálních okolností generálnímu vikáři.⁵²⁶

Administrátor diecéze může poté změnit generálního vikáře,⁵²⁷ ale ne soudního vikáře. Autonomie soudního vikáře je důležitá a je třeba ji zdůraznit v souvislosti s uvolněním úřadu diecézního biskupa. Zánik úřadu se netýká soudního vikáře, ale generálního vikáře, protože soudní moc nemůže být vakantní. „V případě uvolnění úřadu diecézního biskupa nezaniká úřad těchto osob. Jestliže je soudní vikář také generálním vikářem, zaniká této osobě výkon druhého úřadu, tedy generálního vikáře, ale nezaniká úřad první, tedy soudního vikáře. Úřad soudního vikáře nezaniká ani poté, co je zvolen administrátor diecéze.“⁵²⁸

---

⁵²¹ Podle CIC 1917 přecházelo řízení na katedrální kapitulu, jak je upraveno v kánonu 431, § 1: „Sede vacante, nisi adfuerit Administrator Apostolicus vel aliter a Sancta Sede provisum fuerit, ad Capitulum ecclesiae cathedralis regimen dioecesis devolvitur.“ – „Při uprázdnění stolce se řízení diecéze přenáší na kapitolu katedrálního kostela, leč by tu byl apoštolský administrátor nebo Svatý [s]tolec zařídil jinak.“

⁵²² Srov. CIC 1983, kán. 406, § 1.

⁵²³ Podle CIC 1983, kán. 421, § 1 do osmi dnů.

⁵²⁴ Srov. CIC 1983, kán. 419: „Sede vacante, regimen dioecesis, usque ad constitutionem Administratoris dioecesanani, ad Episcoporum auxiliarem, et si plures sint, ad eum qui promotione si antiquior devolvitur deficiente autem Episcopo auxiliari, ad collegium consultorum, nisi a Sancta Sede aliter provisum fuerit. Qui ita regimen dioecesis assumit, sine mora convocet collegium competens ad deputandum Administratorem dioecesanum.“ – „Během uvolnění úřadu diecézního biskupa přechází až do ustanovení administrátora diecéze řízení diecéze na pomocného biskupa, jestliže je jich více, na nejstaršího co do biskupské hodnosti; jestliže není pomocný biskup a Apoštolský stolec neučinil jiné opatření, přechází řízení na sbor poradců. Kdo takto převzal řízení diecéze, svolá bez průtahů sbor, který je příslušný k ustanovení administrátora diecéze.“

⁵²⁵ Srov. CIC 1983, kán. 406, § 1.

⁵²⁶ Srov. CIC 1983, kán. 426.

⁵²⁷ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 1, čl. 2071: „Administrátor diecéze je místní ordinář ve smyslu kánonu 134, a jeho moc je vlastní, nikoli zástupná, jako vikáře kapituly podle předchozí právní úpravy, který řídil diecézi ‚*loco Capituli*‘ (kánon 432, § 1).“ Srov. D’ANGELO: op. cit., 10: „Apoštolský administrátor nejen v případě uvolnění úřadu diecézního biskupa [...] může jmenovat generálního vikáře, ačkoli v praxi se upřednostňuje, aby si zvolil delegáta.“

⁵²⁸ CHIAPPETTA: op. cit., sv. 3, čl. 5147.

Při uvolnění úřadu se může ujmout řízení kromě administrátora diecéze také provikář, proprefekt či apoštolský administrátor „ad nutum Sanctae Sedis“,⁵²⁹ což závisí na tom, jaký úřad postavený na roveň úřadu diecézního biskupa se uvolnil. Ten, kdo je takovýmto dočasným správcem, si jmenuje příslušného vikáře nebo potvrdí dosavadního.

Nakonec je potřeba zmínit velmi zvláštní případ, ojedinělý v celé oblasti práva, a to případ generálního vikáře papeže coby římského biskupa. Římská diecéze se po právní stránce chová jinak než ostatní diecéze. Řídí se zvláštními zákony, a je tomu tak i v případě uvolnění úřadu římského biskupa. Uvolnění úřadu papeže je totiž současně uvolnění apoštolského úřadu i úřadu diecézního biskupa.

Určující v této situaci je apoštolská konstituce „Universi dominici gregis de Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione“⁵³⁰ vydaná Janem Pavlem II. v roce 1996: „Tak, souhlasně s apoštolskou konstitucí ‚Vicariae potestatis (čl. 2, § 1)‘, kardinál generální vikář římské diecéze nechť po uprázdnění Apoštolského stolce od svého úřadu neodstupuje a rovněž pro své určení nechť neodstupuje kardinál arcipresbyter vatikánské baziliky a generální vikář pro město Vatikán.“⁵³¹ Kardinál generální vikář římské diecéze nepozbývá svého úřadu při uvolnění úřadu římského biskupa, které nastává papežovou smrtí nebo jeho zřeknutím se. Moc generálního vikáře římské diecéze automaticky nezaniká, jako je tomu u jiných generálních vikářů v případě smrti nebo zřeknutí se příslušného diecézního biskupa. Stejně ustanovení platí také pro kardinála arcipresbytera vatikánské baziliky a generálního vikáře pro městský stát Vatikán.

Jan Pavel II. se ve výše citované konstituci odvolává na apoštolskou konstituci Pavla VI. „Vicariae potestatis“⁵³² vydanou v roce 1977, kde se uvádí: „Kardinál vikář naším jménem a ustanovením zastává biskupský úřad magisteria, posvěcování a pastoračního řízení

---

⁵²⁹ Srov. CIC 1983, kán. 420.

⁵³⁰ IOANNES PAULUS II: Constitutione apostolica *Universi dominici gregis* de Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione, (ze dne 22. února 1996), in: AAS 88 (1996) 305–343.

⁵³¹ *Universi dominici gregis*, čl. 14: „Eodem modo, convenienter cum Constitutione Apostolica ‚Vicariae potestatis (n. 2, § 1)‘, Cardinalis Vicarium Generalis dioecesis Romanae a munere suo non cessat Sede Apostolica vacante pariterque pro sua quidem ditione non cessat Basilicae Vaticanae Cardinalis Archipresbyter atque Generalis Vicarius pro Civitate Vaticana.“

⁵³² PAULUS VI: Constitutio apostolica *Vicariae potestatis* qua Vicariatus Urbis nova ratione ordinatur, (ze dne 6. ledna 1977), in: AAS 69 (1977), 5–18.

římské diecéze řádnou zástupnou pravomocí v námi stanovených termínech. [...] Kardinál vikář necht' neodstupuje od úřadu při uprázdnění Apoštolského stolce."⁵³³

Tento dokument papeže Pavla VI. pokračuje tím, že hovoří o vicegerentovi, tedy o „pomocníku“ generálního vikáře římské diecéze.⁵³⁴ Jedná se opět o jedinečný úřad. A dále uvádí též úřad pomocných biskupů: „Kardinál vikář necht' je podporován od vicegerenta a pomocných biskupů, námi jmenovaných. Vicegerent, který nese titul arcibiskupa, vykonává řádnou jurisdikci v ustanovených hranicích, při zachování úzkého spojení a společenství s kardinálem vikářem. Vykonává též vlastní úkoly kardinála vikáře, pokud tento sám nemůže, je-li nepřítomen nebo je-li jeho úřad neobsazen. Z úřadu vicegerenta necht' při uprázdnění Apoštolského stolce neodstupuje. [...] Tyto pravomoci a úřady pomocných biskupů, necht' se nikdy neopouštějí po uprázdnění úřadu kardinála vikáře, dokud se nový vikář řádně neujme svého úřadu."⁵³⁵ Tedy ani úřad vicegerenta⁵³⁶ nezaniká s uvolněním Apoštolského stolce a ani pověření a úkoly pomocných biskupů nezanikají, uvolní-li se úřad kardinála generálního vikáře římské diecéze. O osobě vicegerenta a jeho úloze v období sedisvakance Apoštolského stolce se zmiňuje i apoštolská konstituce „Universi dominici gregis“ Jana Pavla II., která potvrzuje dřívější učení.⁵³⁷

---

⁵³³ *Vicariae potestatis*, čl. 2, § 1: „Cardinalis Vicarius nomine et mandato Nostro obit ministerium episcopale magisterii, sanctificationis, regiminis pastoralis pro Dioecesi Romana potestate ordinaria vicaria intra terminos a Nobis signatos. [...] Cardinalis Vicarius non cessat ab officio vacante Apostolica Sede.“

⁵³⁴ Srov. DEL RE Niccolò: *Il Vicegerente del vicariato di Roma*, Roma: Istituto di Studi Romani, 1976, 30–33. „Vzhledem k nárůstu počtu věřících římské diecéze Pius XII. zřídil 10. dubna 1953 úřad dalšího vicegerenta v římském vikariátu, kterému světil úkol pastoračně pečovat o okrajové části diecéze.“ Srov. MUSSONE: op. cit., 206, pozn. 148: „Tak vznikly dva paralelní úřady vikářů s územně vymezenými kompetencemi, ale koexistence těchto dvou úřadů trvala jen do 13. října 1972, kdy skončil v úřadu druhý vicegerent a praxe se vrátila k úřadu pouze jednoho vicegerenta.“

⁵³⁵ *Vicariae potestatis*, čl. 2, § 3–5: „Cardinalis Vicarius adiuvatur a Vice Gerente et Episcopis Auxiliaribus a Nobis nominatis. Vice Gerens, qui Archiepiscopi titulum fert, exercet iurisdictionem ordinariam vicariam intra limites statutos, arcta servata coniunctione et communionem cum Cardinali Vicario. Munera etiam Cardinalis Vicarii propria exercet, eo impedito vel absente aut eis officio vacante. Officium Vicis Gerentis non cessat, vacante Sede Apostolica. [...] Eae vero facultates et munera Episcoporum Auxiliarum minime cessant, vacante officio Cardinalis Vicarii donec novus creatus Vicarius officium suum rite ineat.“

⁵³⁶ Srov. KIENITZ: op. cit., 113–114: „Římský vikariát byl rozdělen do čtyř úřadů: kultura, věci kázně, soudní záležitosti a správa financí. V jejich čele stáli komisař (vicegerent), zástupce (assessor), auditor, prefekt.“ Srov. DEL RE: op. cit., 29–30: „[Vicegerent] má především ve velké míře vypomáhat kardinálu vikárovi při jemu vlastních posvátných biskupských funkcích; má řídit první úřad („de divino cultu ed de visitazione apostolica“) i druhý úřad („de cleni et christiani populi disciplina“) vikariátu; má zastupovat kardinála vikáře na základě pověření, která mu udělil papež nebo sám kardinál vikář pro jednotlivé záležitosti; má právo na všechny pocty a privilegia vyplývající z jeho hodnosti; [...] má povinnost nicméně konzultovat věci s kardinálem vikářem vždy, když se mu zdá, že jedná v rozporu s „Etsi Nos“ Pia X.“ Srov. BUX: op. cit., 123–124: „Od vydání CIC 1917 byla zvláštní role svěřena úřadu vicegerenta, úřadu, který po různých zvratech, byl znovu potvrzen římským synodem za Jana XXIII.“

⁵³⁷ *Universi dominici gregis*, čl. 16: “Se invece, in periodo di Sede Vacante, venisse a mancare il Vicario Generale per la Dioecesi di Roma, il Vicegerente allora in carica eserciterà anche l'ufficio proprio del Cardinale Vicario, oltre alla giurisdizione ordinaria vicaria che gli è propria. Qualora manchi pure il Vicegerente, il Vescovo Ausiliare primo per nomina ne compirà le funzioni.”

2.7.6 Suspenze biskupa a generálního vikáře

Jako poslední případ pozbytí moci generálního vikáře je „suspensio”, „suspenze“, neboli „pozastavení“ výkonu úřadu diecézního biskupa, které zakládá důsledky i pro biskupova generálního vikáře.

CIC 1917 o této situaci mluví v kánonu 371: „Exspirat Vicarii Generalis iurisdictio per ipsius renuntiationem ad normam can. 183–191, aut revocationem ei ab Episcopo intimatam, aut sedis episcopalis vacationem; suspenditur vero uspensia episcopali iurisditione.“⁵³⁸

CIC 1983 o ní pojednává v kánonu 481, § 2: „Suspensio munere Episcopi dioecesani, suspenditur potestas Vicarii generalis et Vicarii episcopalis, nisi episcopali dignitate aucti sint.“⁵³⁹

CIC 1917 shrnoval všechny důvody pozbytí moci generálního vikáře v jednom kánonu, zatímco CIC 1983 volil zvláštní kánon, který se věnuje pouze pozastavení výkonu úřadu.

To, co se chce vyjádřit poslední částí kánonu 371 CIC 1917 je skutečnost, že pravomoc generálního vikáře je pozastavena, když je pozastavena jurisdikce biskupa, který ho jmenoval a jehož osud sdílí i generální vikář.

Pokud jde o pozastavení výkonu obecně, jedná se o nápravný trest, který je součástí knihy VI CIC 1983 o církevních trestech, konkrétně kánonu 1333: „§ 1. Suspensio, quae clericos tantum afficere potest, vetat: 1° vel omnes vel aliquos actus potestatis ordinis; 2° vel omnes vel aliquos actus potestatis regiminis; 3° exercitium vel omnium vel aliquorum iurium vel munerum officio inhaerentium. – § 2. In lege vel praecepto statui potest, ut post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam actus regiminis suspensus valide ponere nequeat. – § 3. Vetitum numquam afficit: 1° officia vel regiminis potestatem, quae non sint sub potestate Superioris poenam constituentis; 2° ius habitandi, si quod reus ratione officii habeat; 3° ius administrandi bona, quae ad ipsius suspensi officium forte pertineant, si poena sit latae sententiae. – § 4. Suspensio vetans fructus, stipendium,

---

⁵³⁸ CIC 1917, kán. 371.

⁵³⁹ CIC 1983, kán. 481, § 2.

pensiones aliave eiusmodi percipere, obligationem secumfert restituendi quiddid illegitime, quamvis bona fide, perceptum sit.⁵⁴⁰

Oproti CIC 1917,⁵⁴¹ kdy mohla suspenze být buď trestem nápravným, nebo odvetným, považuje ji CIC 1983 pouze za jeden z nápravných trestů. Je to trest vlastní a typický pro duchovní,⁵⁴² může se tedy uplatnit pouze v případě duchovního. Tento trest je dělitelný, tedy je možné oddělit jeho důsledky. Buď se zakazuje výkon všech úkonů, nebo jen některých, a to ať už jde o moc řádnou, nebo o moc řídicí.

I když je suspenze nápravným trestem, odlišuje se přesto od dalších dvou nápravných trestů, tedy od exkomunikace, která je obsahem kánonu 1331 CIC 1983, a interdiktu, kterým se zabývá kánon 1332 CIC 1983. Suspenze nemá tak závažné důsledky jako ostatní dva nápravné tresty, tedy zákaz vysluhování a přijímání svátostí. Suspenze jako méně přísný trest ponechává v podstatě výkon práv a povinností, které se odvíjejí od křtu, tedy křesťana, pozastavuje ty, které pocházejí z moci svátostí svěcení, z moci řízení nebo pozastavuje výkon práv a povinností vyplývajících z uděleného úřadu.⁵⁴³

Obvykle suspenze zahrnuje pouze zákaz, nikoli neplatnost, výkonu všech nebo některých úkonů moci řídicí nebo moci vyplývajících ze svěcení, nebo zákaz výkonu všech nebo některých práv či úkonů nezávislých na úřadu, který osoba vykonává.

CIC 1983 v kánonu 481, § 2 přebírá dikci obsaženou v CIC 1917. Pozastavení výkonu moci generálního vikáře se děje v případě suspenze úřadu diecézního biskupa „ipso iure“. To samé platí i pro biskupského vikáře, protože se v obou případech jedná o moc zástupnou. Kodex v tomto paragrafu výslovně mluví o „officium“, tedy o úřadu biskupa, který se pozastavuje. Ale v případě generálního vikáře a biskupského vikáře hovoří o pozastavené „potestas“, tedy moci. Tímto generální vikář neztrácí svůj úřad (jako

---

⁵⁴⁰ CIC 1983, kán. 1333.

⁵⁴¹ CIC 1917 definoval suspenzi v kánonu 2278, § 1 a pojednával o ní v kánonech 2255 a 2256 a dále 2278–2285.

⁵⁴² Duchovními se rozumí ti, kterým bylo uděleno alespoň jáhenské svěcení, jak stanovuje CIC 1983 v kánonu 266, § 1: „Per receptum diaconatum aliquis fit clericus et incardinatur Ecclesiae particulari vel praelaturae personali pro cuius servitio promotus est.“ – „Přijetím jáhenství se osoba stává duchovním a včleňuje se do místní církve nebo osobní prelatury, pro jejíž službu přijala svátost svěcení.“ Srov. CHIAPPETTA: op. cit., sv. 2, čl. 4894: „Vládla určitá nejistota, zda rozšířit suspenzi také na laiky, neboť nyní ‚ad plura officia deputantur‘, ale nakonec Skupina většinově rozhodla, že suspenze se omezí pouze na duchovní.“

⁵⁴³ Srov. CIC 1983, kán. 1333, § 1.

například uprázdněním úřadu biskupa), nýbrž se mu pouze pozastavuje moc z úřadu vyplývající.

Obecná úprava říká, že je-li pozastaven výkon úřadu diecézního biskupa, pozastavuje se také moc jeho vikářů. Je tu ovšem jedna výjimka, a to „nisi episcopali dignitate aucti sint“, tedy „jestliže nejsou biskupy“. To znamená, že pokud je generální vikář nebo biskupský vikář biskupem, zachovává se jeho úřad se všemi oprávněními, nehledě na pozastavení úřadu diecézního biskupa.

Kromě pozastavení úřadu diecézního biskupa a důsledků, které z toho plynou pro jeho generálního vikáře, lze aplikovat suspenzi také na samotného generálního vikáře.

Jak bylo uvedeno výše v případě biskupa, jedná se zde o trestní právo. Suspenze je nápravný trest za zločin, který může být ve spravedlivé míře uložen příslušným představeným také generálnímu vikáři, protože se jedná o duchovního, a to opět na základě CIC 1983, kánonu 1333, § 1.

Závěr

Tato práce se zabývala úřadem generálního vikáře, přičemž její téma bylo porovnáváno jak z pohledu Kodexu kanonického práva, promulgovaného roku 1917, tak z pohledu současné právní úpravy a dalších dokumentů.

Úřad generálního vikáře patří mezi církevní úřady, což jsou buď božím, nebo církevním zřízením natrvalo ustanovené služby k dosažení duchovního účelu. Takovéto úřady se získávají tak, že jsou nositeli kanonicky uděleny. Udělovatelem je příslušná církevní autorita a mezi způsoby udělení zmiňuje současný Kodex kanonického práva svobodné udělení, ustanovení na základě prezentace, potvrzení volby nebo volební postulace, případně volbu a její přijetí.

Aby někdo mohl být ustanoven do úřadu, musí být osobou vhodnou („idonea“), což znamená, že má být nejen obdařen požadovanými vlastnostmi, ale měl by být i nejvhodnějším z vhodných.

Držitel úřadu je jakýmsi „dočasným vykonavatelem“ tohoto úřadu, z čehož vyplývá, že jednoho dne tento úřad přestane zastávat. Způsoby pozbytí úřadu jsou následující: První skupina okolností je tvořena přirozenými skutečnostmi. Přirozenou skutečností, kdy nositel ztrácí úřad, je jeho smrt. Dalším způsobem je uplynutí času, na který byl úřad udělen, dosažení hranice věku nebo zánik úřadu, pokud byl udělen „ad beneplacitum“. Další skupina skutečností, jimiž člověk může pozbyt úřad, jsou události „per voluntatem titularis“. Jde o situace, kdy se nositel úřadu tohoto úřadu zříká, toto zřeknutí se může být vyjádřené, tehdy musí být podáno písemně nebo ústně před svědky a musí být přijato kompetentní autoritou. Dále může být toto zřeknutí se nevyjádřené, taková situace nastává tehdy, pokud člověk souhlasí s přeložením do jiného úřadu. Třetí skupina okolností ztráty úřadu může být označena „per voluntatem superioris“. Kodex kanonického práva zmiňuje události, kdy toto nastupuje „ipso iure“, například při apostazi. K dalším způsobům patří určitá administrativní opatření – jde o přeložení, zbavení úřadu nebo odstranění z úřadu.

Úřad generálního vikáře vznikl ve středověku, avšak termín „vicarius“ se vyskytuje již v římském právu. Konstantin Veliký svěřil Římskou říši čtyřem prefektům a jejich území se dále dělila na diecéze s představenými, kteří se nazývali vikáři. Církev tuto skutečnost částečně přijala za svou. Nástupci apoštolů – biskupové – potřebovali další pomocníky,

a tak vznikla skupina zprostředkujících služebníků s nejrůznějšími jmény. Asi nejdůležitějším z nich byl arcijáhen. Úřad arcijáhna byl určen pro administraci hmotných dober, později však byl tento úřad obdařen územní jurisdikcí nad určitou částí diecéze. Vlastní vznik úřadu generálního vikáře bývá spojován s přesídlením papežů z Říma do Avignonu. Papežové a mnozí biskupové tehdy značnou část svého života strávili na cestách a mimo území svých diecézí, a proto potřebovali univerzálního zástupce, který by jejich jménem řídil diecézi. Postupem času se z osoby delegované na dobu nepřítomnosti biskupa vyvinul stálý a řádný úřad. V českých zemích se úřad generálního vikáře vyvinul do prakticky dnešní podoby v období mezi povýšením pražského biskupství na arcibiskupství (1344) a odpadem arcibiskupa Konráda z Vechty ke kališníkům (1421).

V souvislosti s pohledem do dějin úřadu generálního vikáře se nelze nezmínit alespoň krátce o snad nejslavnějším nositeli tohoto úřadu v dějinách církve, totiž o sv. Janu Nepomuckém, generálním vikáři třetího pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna, který zemřel roku 1393 mučednickou smrtí při hájení práv církve, tedy právě při výkonu tohoto úřadu.

V dalším průběhu dějin osciloval pohled na úřad generálního vikáře mezi přístupem chápajícím generálního vikáře coby biskupského delegáta a názorem, že se jedná o úřad vybavený řádnou mocí. Kodex kanonického práva z roku 1917 potvrdil stanovisko jedné z těchto skupin a konstatoval, že úřad generálního vikáře je církevním úřadem ve vlastním slova smyslu vybaveným řádnou zástupnou výkonnou mocí.

V Kodexu 1917 bylo obsazení úřadu generálního vikáře ponecháno na úvaze biskupa, zatímco v současné právní úpravě je biskup zavázán generálního vikáře jmenovat. Generální vikář musí být knězem, ať diecézním, či řeholním (podle CIC 1917 musel být diecézním knězem), ne mladším třiceti let, vzdělaným v církevním právu a teologii, obdařený pravou vírou, mravností, moudrostí a zkušeností v jednání (CIC 1983, kán. 478, § 1). Generální vikář je do úřadu svobodně jmenován biskupem a může být z tohoto úřadu také svobodně odvolán. Tento úřad je svou povahou úřadem na dobu neurčitou. Důležitou podmínkou pro jmenování generálního vikáře je, aby takto jmenovaný nezastával současně jiný úřad, který by byl s úřadem generálního vikáře neslučitelný. V právní úpravě z roku 1917 bylo přijetí úřadu generálního vikáře neslučitelné s úřadem, který byl spojený s péčí o duše. V obou právních úpravách je neslučitelné, aby generální vikář zároveň

zastával úřad kanovníka penitenciáře. Důvodem je striktní oddělení „fora externa“ od „fora interna“. Generální vikář dále nesmí být s biskupem příbuzný.

O úřadu generálního vikáře je v současné právní úpravě pojednáváno v rámci právních norem, které upravují diecézní kurii. Generální vikář má za úkol pomáhat biskupovi v řízení celé diecéze, je místním ordinářem, avšak na rozdíl od diecézního biskupa je povaha jeho moci zástupná, což znamená, že jedná jako „alter ego“ diecézního biskupa. Z povahy věci vyplývá, že generální vikář by měl být v diecézi pouze jeden. Je možné jich ustanovit více, přičemž každý z nich je držitelem úplné jurisdikce „in solidum“. Toto řešení se dnes jeví jako zbytečné, protože nový Kodex promulgovaný v roce 1983 zavádí instituci biskupského vikáře, tedy úřadu, jehož nositel jedná jménem biskupa, avšak pouze v určité oblasti nebo na určitém území. Generální vikář je povinen zdržet se jednání, které by bylo proti vůli a úmyslům biskupa, a je povinen ho informovat o všech důležitých věcech, které vyřizuje kurie i které koná on sám. Stejnou povinnost mají i biskupští vikáři.

Generálním vikářem musí být ustanoven biskup-nástupce, pokud je takový v diecézi jmenován. Je velmi vhodné, aby byl generálním vikářem pomocný biskup, pokud je v diecézi ustanoven.

Moc generálního vikáře je vykonávána v oblasti administrativní moci. Zákonodárná moc je vyhrazena biskupovi a generální vikář na ní může participovat jen v určitých nemnohých případech. Moc soudní je rovněž oddělena od úřadu generálního vikáře, avšak generální vikář může za určitých podmínek vykonávat úřad soudního vikáře.

Pokud hovoříme o výkonu administrativní moci, máme na mysli tu část moci řídicí, která uvádí zákony do praxe. Generální vikář může takovouto moc uplatňovat nad těmi, kdo jsou mu podřízeni, tedy nad osobami, které mají na území diecéze trvalé nebo přechodné bydliště, nebo další status, který je činí objekty výkonu práva. Mezi základní způsoby výkonu administrativní moci patří moc činit správní akty, kterých je veliké množství. Jednou skupinou jsou obecné prováděcí předpisy, což jsou takové předpisy, které určují způsoby, jež se mají dodržovat při aplikaci práva, anebo vyzývají k jeho dodržování. Dalším druhem správních aktů jsou instrukce, které zákon vysvětlují, rozvíjejí a určují postupy při jeho provádění. Největší část administrativních výkonů generálního vikáře se uskutečňuje prostřednictvím nástroje nazvaného individuální správní akt. Patří sem dekret,

příkaz, reskript a dispens. Mezi individuální správní akty patří ještě privilegium, jeho udělování je však mimo kompetenci generálního vikáře.

Generální vikář může svou moc získat také delegací od biskupa nebo samým právem. Takováto moc však nepatří k podstatě moci generálního vikáře, ale je spojena jen s určitým nositelem této moci pro konkrétní případ. Generální vikář může rovněž delegovat, protože delegovat může každý nositel řádné moci.

Generální vikář je dále nositelem řady zvláštních oprávnění. Je účastníkem diecézního sněmu a může mu dokonce na základě delegace předsedat. Má také právo být účasten sněmu místních církví. Na takovémto sněmu má poradní hlas. Kánon 479, § 3 CIC 1983 zmiňuje další pravomoc generálního vikáře, což je provádění reskriptů a trvalých pověření od Apoštolského stolce.

Úřad generálního vikáře má rovněž své limity. Generální vikář nemůže činit úkony spojené s mocí zákonodárnou, pokud by k tomu nebyl zmocněn od zákonodárce. Nemůže vykonávat ani moc soudní, ale může zároveň zastávat úřad soudního vikáře. Tyto dva úřady musí však být chápány odděleně. Generální vikář nemůže vykonávat to, co si biskup vyhradil sám pro sebe, i když by to za jiných okolností spadalo do výkonu jeho řádné moci. Generální vikář nemůže vykonávat to, co vyžaduje biskupské svěcení, pokud není biskupem. Generální vikář je „omezen“ už úřadem, který zastává, protože tento úřad není nadán mocí vlastní, ale zástupnou.

Tak jako u každého úřadu, i u úřadu generálního vikáře musíme uvažovat o situaci, kdy nositel úřadu tohoto úřadu pozbývá. Mezi nejobvyklejší způsoby pozbytí úřadu generálního vikáře patří zánik moci diecézního biskupa (jeho smrt, přeložení či odvolání). Generální vikář jako „alter ego“ diecézního biskupa stojí a padá s tímto biskupem. Generální vikář může pozbyt úřadu rovněž tím, že se tohoto úřadu zřekne, dále přeložením, čili ustanovením do jiného úřadu, a odstraněním z úřadu. Zbavení úřadu generálního vikáře jako trestu je spíše hypotetickou možností, protože nositel úřadu generálního vikáře je z tohoto úřadu kdykoli odvolatelný a nemá na něj žádný nárok.

Může nastat situace, že je pozastaven výkon moci diecézního biskupa. V takovém případě je pozastavena i moc jeho vikářů. Generální vikář může být pochopitelně jako takový rovněž suspendován.

Smyslem práce bylo poskytnout jasné a přesné poznatky vyplývající z práva, které se týkají úřadu generálního vikáře. Je to důležité zvláště z toho důvodu, že zástupná povaha úřadu generálního vikáře s sebou přináší mnoho nejistot a nejasností. Nicméně je tento úřad úřadem skutečným, nadaným řádnou mocí, i když jen zástupnou. Práce nemůže být nikdy úplná, zkušenosti mnohých biskupů a generálních vikářů činí tuto tematiku stále živou.

Staré přísloví říká: „Pořádek dělá přátele.“ Je třeba mít stále na mysli, že ten, kdo nezná, nezachovává či opovrhne zákony, skončí tak, že je nahradí sebou, svou libovůlí, což je příčinou toho, že zatímco se představení stávají despoty, jejich podřízení řeší tuto neúnosnou situaci neposlušností. Taková situace vede nakonec k opaku zamýšleného, totiž k chaosu ve společenství církve.

Zákonů není třeba se bát, jsou odrazem řádu, který Bůh dal světu při stvoření a který se od člověka vyžaduje pro jeho vlastní dobro. Nakonec – vždy bude platit slovo žalmisty: „Hospodinův zákon je dokonalý, občerstvuje duši, Hospodinův zákon je spolehlivý, nezkušenému dává moudrost“ (Ž 19[18],8).

Autor práce doufá, že jej právě studium úřadu generálního vikáře vedlo alespoň kousek cesty od nezkušenosti k moudrosti.

Summary

The thesis deals with the office of the vicar general comparing, in relation to this topic, the legal regulation of the Code of Canon Law promulgated in 1917 and the present one.

The office of the vicar general ranks among ecclesiastical offices which are any functions constituted in a stable manner by divine or ecclesiastical ordinance to be exercised for a spiritual purpose. Such offices are conferred to a particular holder with canonical provision. The provision of offices is made by the competent ecclesiastical authority. According to the present Code of Canon Law, an ecclesiastical office might be acquired through free conferral, through installation on the basis of presentation, through confirmation if election or postulation preceded it or through election and its acceptance.

To be promoted to an ecclesiastical office, a person must be a suitable one (“idonea”); it means that such a person should be endowed not only with required qualities, but also be the most suitable among the suitable.

The holder of an office is its “temporary executor”, i.e. one day that person ceases to hold it. The ways of loss of an office are following: firstly, natural causes implying the loss of the office (death, lapse of a predetermined time, reaching the determined age, loss of the office if conferred “ad beneplacitum”); secondly, due to facts “per voluntatem titularis” (explicit resignation or implicit one, i.e. agreeing with the transfer to another office); thirdly, the loss of the office “per voluntatem superioris”; fourthly, “ipso iure” (for example apostasy) and finally, as a consequence of certain administrative measures (transfer, removal and privation).

The office of the vicar General was formed in the Middle Ages, however, the term “vicarious” had already appeared in the Roman law. Constantine the Great entrusted the Roman Empire to four prefects and territories they governed were divided into dioceses with authorities called vicars. The Church partially adopted this structure. The successors of the Disciples, i.e. bishops, needed additional collaborators. So, there appeared a group of mediating ministers having diverse names. The archdeacon was probably the most important among them. The office of the archdeacon was established for the administration of goods; nevertheless, a territorial jurisdiction over a certain part of a diocese was added to this office later. The proper origins of the office of the vicar general are often related to

the removal of the papal seat from Rome to Avignon. Popes and a number of bishops spent a lot of time travelling and staying out of the territory of their dioceses. Therefore, they needed a universal representative who could govern the diocese in their name. With the passage of time, the person delegated for the period of bishop's absence developed into a permanent and ordinary office. In Bohemia and Moravia, the office of the vicar general took its nearly present form from 1344 (elevation of Prague Bishopric to the Archbishopric) to 1421 (apostasy of the Prague Archbishop Konrád of Vechta to the Utraquists).

In relation to the history of the office of the vicar general, it is impossible not to at least briefly mention St John of Nepomuk, Vicar General of the third Prague Archbishop Jan of Jenštejn. St John of Nepomuk, probably the most famous holder of this office in the history of the Church, died in 1393 as a martyr having defended the rights of the Church.

In the further course of time, the approach to the office of the vicar general oscillated between the concept of considering the vicar general a bishop's delegate, and the opinion of being an office provided with ordinary power. The Code of Canon Law promulgated in 1917 confirmed the approach of one of these groups saying that the office of the vicar general is an ecclesiastical office in its proper sense and is provided with ordinary vicarious executive power.

While the provision of the office of the vicar general was subject to the bishop's decision according to the Code of Canon Law promulgated in 1917, the bishop must appoint a vicar general according the present Code of Canon Law. A vicar general is to be a priest, either a diocesan one or a religious (he had to be a diocesan priest according to the Code of Canon Law promulgated in 1917), not less than thirty years old, qualified in canon law and theology, endowed with sound doctrine, integrity, prudence, and experience in handling matters (cf. CIC 1983, Can. 478, § 1). A vicar general is both freely appointed and can be also freely removed by the bishop. Due to its character, this office is an office conferred for an indefinite period. An important condition for the appointment of a priest as vicar general is that he cannot hold another office at the same time which would be incompatible with the function of the vicar general. According to both the Code of Canon Law promulgated in 1917 and the present one, it is impossible that the vicar general would hold the function of canon penitentiary at the same time. The reason is the strict division of

“foro externo” and “foro interno”. Additionally, the vicar general cannot be a bishop’s relative.

The present Code of Canon Law deals with the office of the vicar general in legal norms regarding the diocesan curia. The vicar general is to assist the bishop in the governance of the whole diocese. He is a local ordinary, but in contrast to the diocesan bishop, his power is vicarious, i.e. he acts as “alter ego” of the diocesan bishop. From this fact it results that there should be only one vicar general in the diocese. Nevertheless, it is possible to appoint more vicars general; each of them holds the full jurisdiction “in solidum”. Such a solution seems to be superfluous nowadays because, with the promulgation of the Code of Canon Law in 1983, the office of the episcopal vicar was introduced; its holder acts in the name of the bishop, but only in a certain field or in a specific territory. Both episcopal vicars and a vicar general are never to act contrary to the intention and mind of the bishop and must report to him on all important affairs being handled by the curia or by themselves.

If there is a coadjutor bishop in the diocese, he is to be appointed as vicar general. It is highly recommended that, if appointed, an auxiliary bishop should hold the office of the vicar general.

The power of the vicar general is executed within the area of the administrative power. The legislative power is reserved to the bishop; the vicar general can participate in it only in certain not numerous cases on the basis of a mandate. Also the judicial power is separated from the office of the vicar general, however, under certain conditions the vicar general can hold the office of the judicial vicar at the same time.

With the administrative power, which is the part of the power of governance, the law is put into praxis. The vicar general is entitled to apply this power over those which are subordinated to him, i.e. over persons who have a domicile or quasi-domicile in the territory of the diocese or have another status which makes them objects of the exercised law. One of the basic ways of exercising the administrative power is the power to issue administrative acts. There is a variety of administrative acts. Firstly, general executory decrees which determine the methods to be observed in applying the law or which urge the observance of law. Secondly, instructions which clarify the law, elaborate on and determine the methods to be observed in fulfilling it. Thirdly, singular administrative acts represent the major part of administrative acts issued by the vicar general. They are to be

divided into singular decrees, precepts, rescripts and dispensations. Privileges are also singular administrative acts, but they cannot be granted within the competence of the vicar general.

The vicar general can gain his power also through a delegation by the bishop or by the law itself. Such a delegated power does not constitute the fundament of the vicar general's power, but it is given to its determined holder for a certain case. Also the vicar general is entitled to delegate because each holder of ordinary executive power can delegate it.

Moreover, the vicar general is a holder of numerous special faculties. He participates in the diocesan synod and can even preside over the synod if being delegated. He has the right to participate in a particular council having only a consultative vote. There is another power the vicar general can execute according to the Canon 479, § 3 CIC 1918, i.e. the execution of rescripts and habitual faculties granted by the Apostolic See.

The office of the vicar general has its limits. The vicar general cannot undertake acts related to the legislative power if he has not been delegated by the legislator. He cannot exercise the judicial power, but it is possible that he holds the function of the judicial vicar at the same time, however, both these offices are to be understood separately. The vicar general cannot exercise what the bishop has reserved to himself, even if such affairs would be a part of exercising his ordinary power under other circumstances. It is obvious that, if the vicar general is not a bishop, he cannot exercise what requires episcopal consecration. The vicar general is "limited" through the office he holds, because this office is not endowed with the proper power but with the vicarious one.

Similarly to each ecclesiastical office, also when talking about the office of the vicar general, one should take into consideration the loss of an office. The vacant episcopal see (upon the death of a diocesan bishop, his transfer or privation) implies the most frequent reason for the loss of the vicar general's office. The vicar general as bishop's "alter ego" is fully connected with the bishop. The vicar general can lose his office making a resignation, being transferred, i.e. being appointed to another office, and being removed. The privation of the vicar general as a penalty, represents a nearly hypothetical possibility because the holder of this office can be removed any time and has no legal claim to it.

It may occur that the function of the diocesan bishop is suspended. In such a situation, the power of bishop's vicars is suspended too. It is obvious that the vicar general himself can be also suspended.

The aim of this thesis was to present clear and precise aspects of the office of the vicar general resulting from the law. It is an important topic especially due to the fact that, by its virtue, the office of the vicar general lacks certainty and clarity. But, this office is a real one and is endowed with the ordinary power, even if only with the vicarious one. A thesis dealing with this theme can never be complete; experience of numerous bishops and vicars general make this topic subject to constant changes and so never completed.

Přehled použitých zkratk

AAS	Acta Apostolicae Sedis
CCEO	Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium
CIC 1917	Codex Iuris Canonici z roku 1917
CIC 1983	Codex Iuris Canonici z roku 1983
b.n.	bez nakladatele
č.	číslo
čl.	článek
ed.	editor
kán.	kánon
op. cit.	opus citatum; citované dílo, tzn. výše citováno
pozn.	poznámka
srov.	srovnej
sv.	svazek
vyd.	vydání

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Sbírky právních textů:

Acta Apostolicae Sedis, Commentarium Officiale, Romae 1906–1929; Civitate Vaticana 1929–2010.

DENZINGER Heinrich: Enchiridion Symbolorum Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum, 42. vyd., Freiburg im Breisgau: Herder, 2009.

Kodexy kanonického práva:

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, Ioannis Pauli Papae II auctoritate promulgatus, (ze dne 18. října 1990), in: AAS 82 (1990) 1045–1363.

Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritatem promulgatus, in: AAS 9, sv. 2 (1917).

Codex Iuris Canonici, Ioannis Pauli Papae II auctoritate promulgatus, (ze dne 25. ledna 1983), in: AAS 75 (1983).

Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1994.

KOP František: Překlad Kodexu kanonického práva, sv. 1–3, Praha: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta, 1969.

Akta II. vatikánského koncilu:

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Constitutione dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium*, (ze dne 21. listopadu 1964), in: AAS 57 (1965) 5–75.

SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Decretum de Pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus*, (ze dne 28. října 1965), in: AAS 58 (1966) 673–701.

SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Decretum de Presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum Ordinis*, (ze dne 7. prosince 1965), in: AAS 42 (1966) 991–1024.

Dokumenty papežů:

BENEDICTUS XV: Motu proprio *Cum Iuris Canonici*, (ze dne 15. září 1917), in: AAS 9, sv. 1 (1917) 483–484.

BENEDICTUS PP. XVI: Litterae apostolicae motu proprio datae *Omnium in mentem*, quaedam in Codice Iuris Canonici immutantur, in: AAS 102 (2010) 8–10.

BENEDIKT XVI.: Apoštolský list (motu proprio) „*Omnium in mentem*“ papeže Benedikta XVI., kterým se zavádějí některé změny v Kodexu kanonického práva, (ze dne 26. října 2009), in: *Acta České biskupské konference* 5 (2010) 15–19.

IOANNES XXIII: Motu proprio *Summi Pontificis electio*, (ze dne 5. září 1962), in: *AAS* 54 (1962) 632–640.

IOANNES PAULUS II: *Sapientia Christiana*, Constitutio apostolica de studiorum Universitatibus et Facultatibus Ecclesiasticis (ze dne 15. dubna 1979), in: *AAS* 71 (1979) 469–499.

IOANNES PAULUS II: Constitutio apostolica nova canonica ordinatio pro *Spirituali Militum cura* datur, (ze dne 21. dubna 1986), in: *AAS* 78 (1986) 481–486.

IOANNES PAULUS II: Constitutio apostolica *De Romana Curia Pastor Bonus*, (ze dne 28. června 1988), in: *AAS* 80 (1988) 841–912.

IOANNES PAULUS II: Constitutione apostolica *Universi dominici gregis* de Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione, (ze dne 22. února 1996), in: *AAS* 88 (1996) 305–343.

IOANNES PAULUS II: *Ad tuendam fidem*, Litterae apostolicae motu proprio datae quibus normae quaedam inseruntur in Codice Iuris Canonici et in Codice Canonum Ecclesiarum Orientalium, (ze dne 18. května 1998), in: *AAS* 90 (1998) 457–461.

PAULUS VI: Motu proprio *Munus apostolicum*, (ze dne 10. června 1966), in: *AAS* 58 (1966) 465–466.

PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio datae *Ecclesiae Sanctae* quibus normae ad quaendam exsequenda SS. Concilii Vaticani II decreta statuuntur, (ze dne 6. srpna 1966), in: *AAS* 58 (1966) 757–782.

PAULUS VI: Constitutio apostolica *Regimini ecclesiae universae*, (ze dne 15. srpna 1967), in: *AAS* 59 (1967) 885–928.

PAULUS VI: Motu proprio *Ingravescentem aetatem*, (ze dne 21. listopadu 1970), in: *AAS* 62 (1970) 810–813.

PAULUS VI: Constitutio apostolica *Romano Pontifici eligendo*, (ze dne 1. října 1975), in: *AAS* 67 (1975) 609–645.

PAULUS VI: Constitutio apostolica *Vicariae potestatis* qua Vicariatus Urbis nova ratione ordinatur, (ze dne 6. ledna 1977), in: *AAS* 69 (1977) 5–18.

Akta Apoštolského stolce:

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI: *Professio Fidei et Iusiurandum fidelitatis* in suscipiendo officio nomine ecclesiae exercendo, (ze dne 9. ledna 1989), in: *AAS* 81 (1989) 104–106.

KONGREGACE PRO BISKUPY: Direktorium pro pastýřskou službu biskupů *Apostolorum successores*, (ze dne 22. února 2004), Praha: Česká biskupská konference, 2011.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY: Stanovisko učitelského úřadu k *Professio fidei*, Praha: Česká biskupská konference, 2000.

SACRA CONGREGATIO CONCILII: Resolutio *Cuneen. Et Utinen.*, praecedentiae Vicarii Generalis, (ze dne 17. května 1919), in: *AAS* 11 (1919) 349–354.

SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIB: Directorium *Ecclesiae Imago* de pastoralis ministerio episcoporum, (ze dne 22. února 1973).

SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIB: Directorium „Apostolorum succesoros“ de pastoralis ministerio episcoporum, (ze dne 22. února 2004).

SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII: Responsa ordinariis Statuum Foederatum Americae Septentrionalis, de dubia circa quasdam facultatis ad quinquennium, (ze dne 22. srpna 1906), in: AAS 40 (1906) 138–140.

Další prameny:

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A DOHLED NAD UDĚLOVÁNÍM SVÁTOSTÍ: Římský pontifikál, Praha: Česká biskupská konference, 2008.

Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983.

Acta České biskupské konference 5 (2010).

Literatura

Knižní publikace:

AICHNER Simon: Compendium Juris ecclesiastici, ad usum Cleri ac praesertim per Imperium Austriacum in cura animarum laborantis, Brixinae: Typis et sumptibus Wegerianis, 1890.

BEAL John P., CORRIDEN James A., GREEN Thomas J.: New Commentary on the Code of Canon Law, Mahwah (USA): Paulist Press, 2000.

BESTE Udalricus: Introductio in Codicem, Neapoli: M. D'Auria Pontificius, 1956.

BUX Paolo: Direzione e coordinamento delle attività nella Curia Diocesana, Roma: Pontificia Università Lateranense, 1995.

CAMPAGNA Michael Angelo: Il Vicario Generale del Vescovo, Washington, D.C.: Catholic University of America, 1931.

CAPELLO Felice Maria: Summa iuris canonici in usum scholarum concinnata, sv. 1, Roma: Università Gregoriana, 1951.

CARDIA Carlo: Il governo della Chiesa, Bologna: Il Mulino, 2002.

CAROLI Joannes: De munere Vicarii Generalis seu de natura et ambitu eiusdem officii et jurisdictionis, Torino: L. I. C. E., 1939.

CATALANO Alessandro: Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

CHIAPPETTA Luigi: Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale, sv. 1–3, Bologna: Edizione Dehoniane Bologna (EDB), 2011.

D'ANGELO Sosio: La Curia diocesana a norma del Codice di Diritto Canonico, Giarre: Pietro Lisi, 1922.

DEL RE Niccolò: Il Vicegerente del vicariato di Roma, Roma: Istituto di Studi Romani, 1976.

- DE PAOLIS Velasio, P.S.S.C.: La natura della potestà del Vicario generale – analisi storico-critica“, Roma: Libreria Editrice dell'Università Gregoriana, 1966.
- D'OSTILIO Francesco: Prontuario del Codice di Diritto Canonico, Città del Vaticano: Urbaniana University Press, 2011.
- DOUGHERTY Thomas David: The Vicar General of the Episcopal Ordinary, Canon Law Studies, No. 447, Washington, D.C.: The Catholic University of the America Press, 1966.
- FANELLI Nicola: La guida del Clero nei rapporti con la Curia diocesana. Manuale dei Vicari Generali e Capitolari, Officiali di Curia, Vicari foranei e parroci a norma del Codice di Diritto Canonico e del Concordato 11 febbraio 1929 fra la S. Sede e l'Italia, Vicenza: Soc. Anonima tip. fra Catt. Vic., 1929.
- FOURNIER Edouard: Les origines du Vicaire général, Étude d'histoire et droit canon, Paris: Auguste Picard, 1922.
- FOURNIER Edouard: L'origine du vicaire général et de autres membres de la Cuire diocésaine, Paris: Séminaire des Missions étrangères, 1940.
- GARCÍA MARTÍN Julio: Le norme generali del Codex iuris canonici, Roma: Edizioni Istituto Giuridico Claretiano, 1995.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka: Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské, Praha: Universita Karlova, 1971.
- HLEDÍKOVÁ Zdeňka: Svět české středověké církve, Praha: Argo, 2010.
- HRDINA Antonín: Kanonické právo, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2011.
- KASPER Walter (ed.): Lexikon für Theologie und Kirche, 3. vyd., Freiburg im Breisgau: Herder, 2006.
- KIENITZ Erwin Roderich von: Generalvikar und Offizial auf Grund des Codex Iuris Canonici, Freiburg im Breisgau: Herder, 1931.
- LOMBARDÍA Pedro, CASTIGLIONE Luigi, ARRIETA, Juan Ignacio: Codice di diritto canonico: edizione bilingue commentata, sv. 1, Roma: Edizioni Logos, 1986.
- LONGHITANO Adolfo, MOGAVERO Domenico, URSO Paolo, MARCHESI Mario (ed.): Chiesa particolare e strutture di comunione, Bologna: Edizioni Dehoniane, 1985.
- LÜDICKE Klaus (ed.): Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici, sv. 1 a 3, Essen: Ludgerus Verlag, 1999c.
- MÁTĚL Vojtěch: Svatojánské slavnosti – Navalis, příručka ceremonáře, Praha: Arcibiskupství pražské, 2012.
- MIRAS Jorge, CANOSA Javier, BAURA Eduardo: Compendio di diritto amministrativo canonico, Roma: Pontificia Università della Santa Croce, 2007.
- MUSSONE Davide: L'Ufficio del Vicario generale, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2000.
- NAZ Raoul (ed.): Dictionnaire de Droit Canonique, sv. 7, Paris: Letouzey et Ané, 1965.
- PAGÉ Roch: Les Églises particulières, sv. 1, Montréal: Éditions Paulines, 1985.
- PEJŠKA Josef: Církevní právo I. Ústavní právo církevní, Semily: [b.n.], 1932.
- PEJŠKA Josef: Církevní právo III. Manželské právo kanonické, Obořiště: Theologický ústav CSSR v Obořišti, 1934.

- PEJŠKA Josef: Církevní právo II. Hierarchický řád církevní, Obořiště: Theologický ústav ČSSR. v Obořišti u Dobříše, 1937.
- PELLEGRINUS Carolus: Praxis Vicariorum et omnium in utroque foro iudicentium, Venetiis: Apud Bonifacium Viezzeri, 1743.
- PINTO Pio Vito (ed.): Commento al Codice di Diritto Canonico, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2001.
- POLC Jaroslav V.: Svatý Jan Nepomucký, Praha: Zvon, 1993.
- RABAS Josef: Bischof Dr. Anton Alois Weber. Ein Lebensbild des letzten deutschen Oberhirten von Leitmeritz, Königstein: Sudetendeutsches Priesterwerk, 1998.
- SÄGMÜLLER Johannes Baptist: Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts, Freiburg im Breisgau: Herder, 1904.
- SBROZZIUS Jacobus: De Vicarii Episcopi officio et potestate, Venetiis: [b.n.], 1607, 67.
- SUCHECKI Zbigniew: Le Sanzioni penali nella Chiesa, sv. 1, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1999.
- TRETERA Jiří Rajmund: Církevní právo, Praha: Jan Krigl, 1993.
- UGOLINUS Bartholomaeus: Tractatus de Officio et Potestate Episcopi, Romae: Apud Andream Phaeum, 1617.
- URTASUN Joseph: L'Évêque dan l'église et son diocèse, Paris: Fayard, 1961.
- VLČEK Emanuel: Jan z Pomuku, Praha: Vesmír, 1993.
- WERNZ Franz Xaver: Ius Decretalium, ad usum Praelectionum in Scholis Textus Canonici sive Iuris Decretalium, sv. 2, Prati: Giachetti, 1915.
- WERNZ Franz Xaver, VIDAL Pietro: Ius Canonicum, ad Codicis normam exactum, sv. 2, Romae: Apud Aedes Universatis Gregoriana, 1923.

Periodika:

- Communicationes 14 (1982), 21 (1989), 23 (1991).
- Periodica de re morali, canonica, liturgica 54 (1965).
- Rassegna di morale e diritto 2 (1936).
- Studia Theologica 1 (2010).

Internetové zdroje:

- Oficiální internetové stránky České biskupské konference: <http://www.cirkev.cz>.
- Oficiální internetové stránky Právnické fakulty Univerzity Karlovy: <http://www.prf.cuni.cz>.
- Oficiální internetové stránky Svatého stolce: <http://www.vatican.va>.